

Upravnstvo: Ljubljana, Knafljeva 6
— Telefon št. 3122, 3123, 3124,
3125, 3126.
Inseratni oddelki: Ljubljana, Selen-
burgova ul. — Tel. 3492 in 2492.
Podružnica Maribor: Grajski trg 7.
Telefon št. 2455.
Podružnica Celje: Kocenova ulica 2.
Telefon št. 190.
Računi pri pošt. čerk. zavodih: Ljub-
ljana št. 11.842, Praga číslo
78.180, Viena št. 105.241.

JUTRO

Izhaja vsak dan razen ponedeljka.
Naročnina znaša mesečno 25 din.
Za inozemstvo 40 din.

Uredništvo:
Ljubljana, Knafljeva ulica 6, telefon
3122, 3123, 3124, 3125, 3126; Maribor,
Grajski trg št. 7, telefon št. 2455;
Celje, Strossmayerjeva ulica št. 1,
telefon št. 65.

Rokopis se ne vračaja.

Ob desetletnici smrti dr. Gregorja Žerjave

Ko smo pred desetimi leti pokopavali dr. Gregorja Žerjavo, nam je utripalo srce v bolečini za izgubljenim prijateljem in v zavesti, da je odšel od nas eden najpomembnejših duhov, kar smo jih Slovenci dali svoji narodni zgodovini ob njenem največjem prelomu, v njenih najbolj usodnih časih. Spomin na dr. Žerjavo je neizbrisni tudi danes in občutek izgube je svež še vsak dan. V teh desetih letih, ki so pretekla od njegove smrti, ni bilo važnega dogodka v našem narodnem in državnem razvoju, da ne bi bilo prilike pri tisočih in tisočih spominjati se Žerjavovega dela in Žerjavovega imena. Mož, ki je odšel v večnost v razmeroma mladih letih, človek, ki je Jugoslavijo pripravil in doživljal tako rekoč stalno z eno nogo v grobu, je zaoral neizbrisne brazde v razvoj našega naroda.

Iz groba se vedno močnejše dviga lik politične in državniške osebnosti, ki postaja tem bolj izrazita, čim bolj se odmiha doba njenega dela in čim bolj so v meglo zastrti veliki ideali, za katere je dr. Žerjav živel in umrl. Bil je tip univerzalnega politika. V njem se je na srečen in ploden način družila politična razgledanost s tvornim spoznanjem, da sta razvoj in bodočnost naroda neločljivo povezana z vsemi pojavi njegovega življenja. Zato je bil dr. Žerjav ne le ideolog napredne in nacionalne misli, odlični administrator in minister, ne le neprekosljiv voditelj stranke, temveč tudi ustanovitelj Zveze kulturnih društev, pa glavni graditelj sokolskih domov, iniciator velikopotezne akcije za visokošolsko dijaštvo, podpornik vsake zdrave strokovne ali stanovske organizacije, pobornik zadržne ideje, počenik socialnih reform, snovatelj na polju gospodarske osamosvojitve naroda. Ni bilo polja našega narodnega udejstvovanja, kjer ne bi bil dr. Žerjav priložil svoje delovne, neutrudne roke.

Božanski optimizem, ki ni klonil pod nobenim udarcem, je temu čudovitemu možu omogočil, da je prebolel vsak neuspeh in se dvignil po vsakem porazu k novi borbi. Bil je to optimizem človeka, ki je z dušo in srcem veroval v bodočnost svojega naroda, v plodnost vsakega pozitivnega dela ter v pravilnost svojih idej.

Fanatično je dr. Žerjav ljubil svoj narod in svojo državo. Ta ljubezen je oklepala, kar je naravno predvsem njegov slovenski rod in slovensko zemljo, a je baš zaradi tega bila zasidrana v ideji jugoslovenskega edinstva, ki mu je bila vodilna misel v vsem njegovem delu in življenju. Bil je pravo vtelesenje novega jugoslovenskega človeka, ki je vzrastle v širno, svobodno državo zedinjenega naroda in spoznal, da je usoda Slovencev, Hrvatov in Srbov za vedno neločljiva. Zato je Žerjavovo ime tesno povezano ne le z našim slovenskim narodom, temveč vpisano tudi na marsikateri list hrvatske in srbske zgodovine in nerazdružno spojeno ne le z borbo za naše zedinjenje, temveč tudi z delom za zdrav razvoj jugoslovenske države.

Neprekosljiv kot strankin delavec in voditelj je spadal dr. Žerjav med one redke politične osebnosti, ki jim je ideja in interes občestva prva narodna in državljanska zapoved. V dobah, ko so ga politični nasprotniki najhujše napadali, je dr. Žerjav snoval načrte in zastavljal svoje sile za naloge, ki so daleč šle čez okvir strankarskega političnega dela. Nikdar ni pobijal koristne ali dobre stvari, pa če je prišla tudi iz najbolj mu nasprotnega političnega tabora. Bil je skoz in skoz realen politik in je imel pogum revidirati tudi najmilejše mu zamisli, če se je prepričal, da so pogrešne ali pa so postale neizvedljive, odnosno da metoda, ki se mu je sprva zdela pravilna, ne vodi do cilja. Nezmožljiv v svojih načelih, je bil v iskanju praktičnih poti človek kompromisa, vedno pripravljen se učiti iz izkušenj. Še na smrtni postelji je njegov vedri duh iskal novih poti za konsolidacijo ljubljene domovine.

Politika je umetnost, a je tudi znanost. Umetnost se privzgoji ne da. Ona je dar od boga. Znanost si je treba pridobiti. Obdarjen z globoko politično intuicijo se je dr. Žerjav učil od mladih let do svoje smrti. Kot minister, kot agitator, kot ljudski govornik in kot zakonodajalec je svojo besedo in svoje odločitve črpal iz pozitivnega spoznavanja razmer in stvari. Študiral je naše domače probleme z isto temeljitostjo kakor obče državne in je pri tem imel ogromno sposobnost za praktično uporabo dognanih spoznanj. Spoznati jedro stvari in odločiti prav, so bile odlike dr. Žerjave. Ki so jih občudovali njegovi sodružniki na vseh poljih njegovega udejstvovanja. S svojo energijo je znal navdihniti tudi vsakogar, s komer se je znašel pri skupnem delu. Vztrajati pri začetnem delu do konca, to je bila izredna skrivnost bogatega duhovnega nasledstva, ki je ostalo za njim. V našem mladem jugoslovenskem parlamentarizmu

MEDSEBOJNO NEZAUPANJE JE GLAVNA OVIRA ZA SPORAZUM FRANCIJE IN ANGLIJE Z RUSIJO

Pariška sodba o neučinkovitosti moskovskih pogajanj — Pariz in London nočeta pokazati svojih vojaških tajnosti že pred podpisom pogodbe, Moskva pa to zahteva

Pariz, 26. junija. d. Tukajšnji diplomatski krogi zatrjujejo, da vsebujejo predlogi angleške vlade trenutno še vedno nekaj nejasnosti in omejitve, ki se zde neupravičeno Rusom sumljive in brez katerih odstranitve ali zadovoljive pojasnitve ne bo mogoče prevzeti nase nikakih obveznosti. To se nanaša na prvi vrsti še vedno na baltičski problem. Zdi se, da je Molotov sedaj pripravljen, da resignira na izrečno imenovanje Letonske, Estonske in Finske v besedilu pogodbe, zato pa zahteva, da morata biti Francija in Anglija pripravljene nuditi pomoč ne samo v primeru napada na ruske obmejne države, temveč že »pri prvem zunanjem pritisku«.

Toda tudi ako pride do sporazuma o jamstvu za baltičske države, ostane še vedno negotovo, ali bo sovjetska vlada že podpisala pogodbo. Chamberlain je že v svojem govoru v spodnji zbornici namignil, da se v Moskvi razpravlja o nekatere drugih vprašanjih. V najnovejšem času se je pokazalo, da polaga ruska vlada še pred formalno zaključitvijo pogodbe veliko važnost na generalistične razgovore. Moskva bi si bila rada na jasnem, kako bi izgledale v praksi obljube, ki sta jih pripravljene dati Francija in Anglija po dolgi diplomatski borbi. Rusija si hoče ustvariti nadalje jasno sliko, ali bi zapadni velesili sploh mogli učinkovito poseči v boje v vzhodni Evropi, in bi zato rada dobila vpogled v načrte angleško-francoskih vojaških vodstev.

Dosedaj je bila ta ruska zahteva napram baltičskemu vprašanju potisnjena v ozadje, možno pa je, da bo prav kmalu stopila čisto v ospredje. Pričakuje pa se, tako zatrjujejo v Parizu, da bo Rusija s to svojo zahtevo naletela na prav tako energičen odpor pri francoskih vojaških krogih, na kakršnega je zadel pri svojih zahtevah za jamstva baltičskim državam predvsem pri Angležih. Francija ima namreč z Rusijo glede varovanja vojaških tajnosti prav v zadnjem času slabe izkušnje. Najnovejša ruska križarka, ki je bila zgrajena v Genovi in te dni izročena ruski vladi, je bila zgrajena na podlagi francoskih načrtov, ki so bili dostopni prijateljski ruski vladi za uporabo v njenih lastnih ladjedelnih, Italija in Nemčija pa seveda za te načrte ne bi smeli izvedeti. Z izročitvijo gradnje te križarke Italijanski trdijo v Genovi pa je bila izdana tudi konstrukcijska tajnost in zato danes v Franciji izjavljajo, da nikakor ni priporočljivo zapustiti Rusiji mobilizacijskih načrtov za primer vojne z Nemčijo, dokler še vedno obstaja možnost, da bi mogla ruska vlada v zadnjem trenutku odkloniti podpis pogodbe o vzajemni pomoči z zapadnimi velesilami.

Francija podpira angleško stališče

Pariz, 26. junija. d. »Temps« opravšču je angleško stališče v pogajanjih z Rusijo in pravi, da Anglija res ne more iti dalje. Francija pa mora po načelu solidarnosti zapadnih velesil stati na strani Anglije. List pripominja: Ako imamo pred očmi izhodno točko pogajanj, namreč misel samo materialne pomoči Rusiji Poljski in Rumuniji, in jo primerjamo z današnjo pogodbo o vojaški pomoči, moramo priznati, da sta pokazali Anglija in Francija ustrežljivost v najširšem obsegu. Spočetka se je celo moglo dvomiti, da bi mogla iti Anglija glede obveznosti na kontinentu tako daleč. Na to politiko dobre volje je Rusija do sedaj odgovarjala s kopičenjem načelnih težkoč in razprav o postranskih točkah, ki očitno služijo samo notranjemu prestižu sedanega ruskega režima. Nikdo ne zanika koristnosti ruskega sodelovanja za obrambno fronto, zmotno pa je misliti, da je to sodelovanje absolutno nepogrešljivo in da bi bil brez njega vsak uspešen odpor proti kakšni nasilni ekspanziji nemogoč.

Beck pojde v Moskvo in baltске prestolnice

London, 26. junija. o. »Daily Telegraph« poroča iz Varšave, da bo poljski zunanji minister Beck v kratkem službeno obiskal Moskvo. Pri tej priliki bodo v Mo-

skvi pogajanja o poglobitvi odnosajev med Poljsko in Rusijo. Iz Moskve bo Beck odpotoval v baltičske države, ki jih bo skušal pridobiti za pristane na rusko jamstvo za njihovo neodvisnost, da bi se na ta način zveza med Anglijo, Francijo in Rusijo še bolj okrepila.

Varšavski ruski veleposlanik pri Stalinu

Varšava, 26. junija. AA. (Stefani). Sovjetski veleposlanik, ki je bil poklican v Moskvo, je takoj po svojem prihodu v sovjetsko prestolnico bil sprejet pri Molotovu in Stalinu.

Nova navodila še niso odposlana

London, 26. junija. AA. Predsednik vlade Chamberlain je izjavil v spodnji zbornici, da britanska vlada na podlagi konsultacij s francosko vlado razpravlja o sovjetskih pripombah na predloge, o katerih je bilo govora v spodnji zbornici. 19. t. m. Zunanji minister upa, je rekel predsednik vlade, da bo v kratkem mogel poslati nova navodila britanskemu poslaniku v Moskvi. Neki poslanec je vprašal, zakaj se ne ukrene kaj energičnejšega in zakaj vlada ne pošlje v Moskvo kakšnega ministra. Chamberlain je odgovoril: Mislim, da to stvari ne bi koristilo.

Berlin, 26. junija. w. Po vesteh iz Londona bo angleška vlada še danes sprejela vse potrebne sklepe, da se pogajanja v Moskvi čimbolj pospešijo. Anglija in Francija sta pripravljene sprejeti vse ruske zahteve, zlasti pa jamstvo za baltičske države. Pri tem popuščanju Pariza in Londona napram zahtevam Moskve igrajo veliko vlogo tudi dogodki na Daljnem vzhodu. Napetost v Tientsinu vsako uro narašča. V londonskih krogih smatrajo pomorsko demonstracijo, ki bi jo skupno izvršilo francosko in angleško brodogradništvo na Daljnem vzhodu, za zelo verjetno. Za tako demonstracijo se je izjavila tudi konferenca vojaških poveljnikov v Bagdadu, ki je danes končala svoje delo.

Pariz, 26. junija. o. Pariški tisk se obširno bavi s pogajanjem in kaže zopet velik optimizem. »Oeuvre« poroča, da je angleška vlada poslala Strangu nova navodila, ki ga pooblašajo, da sprejme vse ruske zahteve glede jamstva za baltičske države. V zvezi s tem se zatrjuje, da bo o tem sestavljen poseben protokol, v katerem bodo baltičske države pomensko navedene. Ta protokol bo tvoril prilogo k pogodbi o vojaški zvezi Anglije, Francije in Rusije. Anglija bo prevzela jamstvo za baltičske države kot jamstvo za življenske interese Rusije.

V Londonu so slej ko prej optimistični

London, 26. junija. z. Niti v okolici zunanje ministrstva, niti v okolici ruskega poslanstva ne kažejo nikakega pesimizma zaradi pogajanj v Moskvi. Nasprotno množe se glasovi, da je pričakovati v najkrajšem času vesti o doseženem sporazumu. Zunanji minister lord Halifax je zopet osebno prevzel iniciativo in je imel danes ponovno sestanek s sovjetskimi poslaničkom Majskim. V londonskih krogih zatrjujejo, da sta razpravljala o tem, kako bi se pogajanja v Moskvi kar najbolj pospešila. Dejstvo, da je angleška vlada pustila glede jamstva za baltičske države pristala na ruske zahteve, dokazuje, da je Anglija pripravljena storiti vse, da pride čimprej do sporazuma. Veliko važnost polagajo tudi na potovanje poljskega zunanjega ministra Becka v baltičske države, ki jih bo poskušal pridobiti za to, da pristanejo na garancije, ki jih bo predvideval angleško-francosko-ruski pakt.

Povečana nevarnost zaradi zastoja v Moskvi

London, 26. junija. AA. (Reuter): V vrsti kratkih vprašanj v spodnji zbornici je poslanec Dalton pripomnil, da ustvarjajo

težkoče pri pogajanjih z Rusijo veliko zadovoljstvo v nekaterih prestolnicah in čedalje večjo nevarnost pred novim napadom in pred splošnimi zapletitvami v Evropi. Chamberlain je odgovoril: Utegnilo bi tako biti. Upam, da ima to tudi sovjetska vlada pred očmi.

Predsednik vlade ni hotel dati nobenih podrobnosti o konsultacijah s francosko vlado.

Težkoče pri finančnih pogajanjih s Poljsko

London, 26. junija. z. Pogajanja glede finančne podpore Poljski še vedno niso zaključena. Poljska delegacija pod vodstvom bivšega finančnega ministra Koca zahteva 30 do 40 milijonov funtov (8 do 10 milijard din), dočim je angleško finančno ministr-

stvo pristalo na enkrat samo na 6 milijonov funtov. V krogih poljske delegacije so zaradi tega nezadovoljni in groze s prekinitvijo pogajanj, če ne pride v najkrajšem času do sporazuma. Z zadevo se na bavi ministrski svet na svoji redni seji prihodnje sredo.

Litva bo branila svojo neodvisnost

Kovno, 26. junija. br. V Kovnu so se vršile danes velike manifestacije litovske na pol vojaške organizacije, ki praznuje 20 let svojega delovanja. Prezident Smetona in poveljnik litovske vojske Rastitis sta v svojih govorih poudarila, da je Litva pripravljena za vsako ceno braniti svojo svobodo in neodvisnost. Zborovanja se je udeležilo 30.000 oboroženih članov omenjene organizacije.

Poskusi za zblížanje med Nemčijo in Rusijo

Ako bodo gospodarska pogajanja uspešna, jim bodo sledila tudi politična za nenapadalo pogodbo

Berlin, 26. junija. d. Nemški veleposlanik grof Schulenburg se bo te dni zopet vrnil na svoje mesto v Moskvo. Poslanik je bil, kakor znano, pozvan v Berlin, da poda svoje poročilo predvsem o vprašanju možnosti povečanja blagovnega prometa med Nemčijo in Rusijo. Pričakovati je, da se bodo poizkusi za sklenitev novih dogovorov z Moskvjo nadaljevali še z večjo odločnostjo, predvsem glede na težavni razvoj angleško-francosko-ruskih pogajanj.

Pariz, 26. junija. AA. (Havas) »Figaro« poroča iz Londona, da je angleški veleposlanik v Moskvi Seeds predložil svetovno nove predloge. V angleškem zunanem ministrstvu je vladalo sinoči prepričanje, da bo mogoče v Moskvi doseči zadovoljive rezultate, ako bosta angleška in francoska vlada sprejeli predloge svojih tamošnjih predstavnikov. List poroča, da so prispele v London iz Berlina vesti, ki potrjujejo, da namerava nemška vlada predložiti sovjetski Rusiji dopolnitev gospodarskih sporazumov ter da bodo v kratkem predlagali Nemci Sovjetski Rusiji tudi politična pogajanja. Nemške vodilne osebnosti smatrajo, da protikomunistični pakt ne bi bil ovira za sklenitev nenapadale pogodbe med Nemčijo in Rusijo. Protikomunistični

pakt se po zatrjevanju nemških krogov nanaša samo na inozemstvo in ne na Rusijo.

»Oeuvre« poroča iz Londona, da je angleška vlada Strangu naročila, naj sprejme vse predloge Molotova, v kolikor se nanašajo na garancijo neodvisnosti baltičskih držav.

Škodove tvornice zopet delajo za Rusijo

Praga, 26. junija. d. Delegacija ruskih strokovnjakov je prispela v Plzen, da izvrši naročila strojev v škodovih tovarnah. Več zastopnikov vodstva Škodovih tvornic je istočasno odpotovalo v Moskvo. Po monakovski konferenci so Škodove tvornice ustavile dobave za Rusijo in tudi razpustile ruski oddelek v tvornicah. Osebe, ki je bilo tamkaj zaposleno in je bilo uporabljeno drugod, je dobilo sedaj naročila, naj prične zopet fabrikacijo za Rusijo.

Šef nemškega gen. štaba na Estonskem

Talin, 26. junija. AS. Dopoldne se je pripeljal v Talin šef generalnega štaba nemške vojske general Halder.

Polemika med angleškim in nemškim časopisjem

„Times“ svari pred sodbo, da Anglija ne misli resno

London, 26. junija. AA. Današnji »Times« pravijo z ozirom na odklanjajoče komentarje nemškega tiska o Chamberlainovem govoru, da oni, ki vodijo javno mnenje v Nemčiji, nikakor ne bodo pravilno ocenili izjav angleških odgovornih državnikov. Nemci bi morali vedeti, da je Anglija vsekakor pripravljena stopiti v akcijo, ako bi bili neposredno ogroženi njeni interesi ali interesi držav, napram katerim ima obveznosti. V članku se z obžalovanjem ugotavlja, da nemški in italijanski tisk stalno dokazujejo citalec, da je angleški imperij v hitrem razpadanju in da je zelo slab. Zaradi tega, pravijo »Times«, se tolmačijo zmerni govori angleških državnikov kot znak slabosti, toda bila bi prava katastrofa za ves svet, ako se ne bi pravočasno upoštevali opomin Chamberlaina in lorda Halifaxa, da bo Anglija nastopila proti vsakemu nasilnemu postopanju. Na kraju ponavlja list Chamberlainove besede, da bodo možnosti sporazuma in dviga blagostanja evropskih narodov ostale sanje, vse dokler se ne bo prenehalo z neosnovanimi sumni-

čenji in dokler se ne bo pokazalo razpoloženje za objektivna pogajanja.

Protiangleška propaganda v italijanskem tisku

London, 26. junija. br. Ministrski predsednik Chamberlain je bil danes v spodnji zbornici vprašan, ali angleška vlada ve za protiangleško propagando v italijanskem tisku, ki škoduje angleškim interesom vobče in še posebej interesom Velike Britanije v Indiji, Arabiji in Palestini. Chamberlain je odgovoril, da je angleška vlada z obžalovanjem ugotovila, da je italijanski tisk prišel znova napadati Anglijo in njeno politiko. Tak napad nikakor ne pospešuje dobrih odnosajev med obema državama, kakršni bi se morali razviti na osnovi lanskega sporazuma.

★

Valona, 26. junija. br. Maršal Badoglio je zaključil svoje inspekcijsko potovanje po Albaniji. Danes popoldne se je z letalom vrnil v Rim.

je predstavljal dr. Žerjav eno najbolj tvornih in najbolj pozitivnih sil in njegovo besedo, dasi ne sijajno, zato pa vsebinsko tem bolj jasno in tehtno, so pozorno poslušali prijatelji in nasprotniki.

Dr. Žerjavova ljubezen do naroda je imela svoje globoke korenine v njegovi povezanosti z osnovno narodno plastjo. Mož najvišje izobrazbe, ki se je povzpel tudi do najvišjih dostojanstev v državi, se je čutil v družbi malega človeka in ob razpravljanju njegovih skrbi in težnjah najbolj domačega. Bil je socialen v najlepšem pomenu besede. Njegov ideal je bil nasloniti življenje in organizacijo države in naroda, a še posebej tudi lastne stranke, na življenje, skrbi in težnje preprostega delavca, obrtnika, kmeta in iz te plasti izhajajoče zdrave inteligence. Zato je bila osnovna črta njegovega dela resnično demokratična; vprav ker je vsako formalno voditeljstvo odklanjal, je postal dejanski vodja našega naprednega nacionalnega človeka in se je izoblikoval iz skromnega slovenskega političnega delavca v jugo-

slovenskega državnika, ki bi ga bila domovina potrebovala in klicala k najvišjim nalogam, da ga ni smrtna kosa zadela sredi pota.

Dr. Žerjav je bil skoz in skoz pozitiven človek, sposoben najidealnejšega poleta, ali nespodoben za frazo in demagogijo. Bil je pošten v najlepšem smislu te besede. Stroga ločitev med javnim poslom in javnim interesom ter privatnim interesom je ena izmed najbolj značilnih potez njegove osebnosti. Žerjav kot javni delavec je vedno pozabil Žerjavo kot zasebnika in javni dolžnosti je zapostavljal dolžnosti napram sebi, mnogokrat na način, ki ga niti rodbina, niti prijatelji niso mogli razumeti. Svojim sodelavcem je bil vzor v pogumu za odgovornost. Kar je spoznal za pravo, to se je upal reči in storiti brez ozira na posledice. Kadar je bilo treba povedati resnico in reči moško besedo, se ni zbal zamere ne na levo, ne na desno.

Njegovo bistro oko je dobro videlo težke napake in pogoške našega mladega državnega življenja. Njegovo vnu-

če srce ni imelo večje želje, kakor videti Jugoslavijo v vsakem oziru srečno in ponosno ter v njej zadovoljen svobodni jugoslovanski narod. Vedel je, da je pot k temu cilju še dolga, a bil je nepomirljiv sovražnik vsem, ki so dvomili o Jugoslaviji. »Kakršna koli je, moja je, naša je, in nič naš narod ne more imeti bolj dragocenega, kakor je Jugoslavija. Delajmo, žrtvuimo, da bo še boljša in še lepša, toda nikdar in pod nobenim pogojem ne damo in ne priznamo, da bi ona ne bila naš edini očetovski dom.«

Napredna misel mu je poleg jugoslovenske bila glavna gibalna sila. Ne v onem sterilnem starobleralnem duhu, ki se zadovoljuje z negacijo in frazo, temveč kot ideja tvorne duhovne svobode, ki je pripeljala naš narod iz nižin primitivnega ljudstva na raven kulturne in civilizatorične enakosti z evropskim razvojem ter ga usposobila biti gospodar lastne usode. Že kot dijak je bil glasnik take pozitivne napredne miselnosti, kot mladenič je postal začetnik novega pokreta napredne

mlade generacije in je ostal do smrti zvest ideji, s katero je misel narodne samozavednosti in kulturnega napredka tako tesno spojena.

Če se danes po desetih letih oziramo nazaj na življensko pot, na načrte, delo in uspehe dr. Gregorja Žerjave, se oblikuje pred našimi očmi realizacija naprednega in nacionalnega programa. Moč njegovega duha in njegove volje, prepričevalnost njegovega dela je tudi še danes tako silna, da se pri problemih, ki stopajo pred nas, skoro vedno sprašujemo, kaj pač bi storil dr. Žerjav v tej stvari, ako bi še živel. In neštetim naprednim in nacionalnim ljudem je v pomirjenje in sigurnost pri delu in pri žrtvah in najtežjih časih, če vedo, da nadaljujejo po brazdah, ki jih je on zaoral. Ravno v tem pa je dokaz nesmrtnosti moža, katerega primer in zgled pošilja iz zaprtega groba neugasljive žive žarke svojega velikega duha. V spominu na dr. Žerjavo in njegovo delo je zakladnica volje, pobud, borbenosti in nepremagljivosti napredne in nacionalne misli med Slovenci.

Kaj se pripravlja ob mejah Zunanje Mongolije

Japonci so pri tipanju na mejah Zunanje Mongolije zadeli na energičen odpor — Ruska poročila o velikih letalskih bitkah

London, 26. junija. AA. Reuter poroča iz Moskve: Uradni komunikacije sovpasne vlade pravi, da je v zračnih borbah, ki so bile te dni na mandžursko-mongolski meji, sodelovalo čez 300 sovjetsko-mongolskih in japonsko-mandžurskih letal. V toku dveh posebnih hudih borb v toku minulega tedna je bilo sestreljenih 56 japonsko-mandžurskih ter 14 sovjetsko-mongolskih letal. Japonci so imeli 400 mrtvih ter veliko ranjenih. Do letalskih borb je prišlo zaradi napada japonsko-mandžurskih čet na Zunanj Mongolijo. Komunikacije demantirajo japonske vesti, da bi bile mongolske ali sovjetske čete prekoračile mejo, vendar pa priznava, da so mongolsko-sovjetska letala slučajno letela nad ozemljem ob mandžurskih jezerih.

Moskva, 26. junija. AA. (Havas): Ob priliki zadnjih spopadov ob mongolsko-mandžurski meji je imela mongolska vojska 40 mrtvih in 70 ranjenih. Med dokumenti, ki so jih našli pri treh japonskih generalstabsnih častnikih, ki so padli v toku zadnjega spopada, so našli avtentično odredbo poveljnika 23. japonske divizije, ki pravi, da mora divizija z lastnimi silami

uničiti nasprotnika v Zunanji Mongoliji ter v oblasti reke Kalkin v zraku in na suhem. Dne 28. maja je skupina japonskih letalskih letal in bombnikov letela nad mongolskim ozemljem ter napadla dve letalski mongolske vojske. Mongolska letala so se šele pozneje lahko dvignila in stopila v borbo. V toku borb je mongolsko-sovjetsko letalstvo izgubilo 9, Japonci pa 2 letala, vendar pa so bili napadalci prisiljeni pobegniti ter se vrniti na svoja oporišča.

Dne 22. junija so japonska letala izvršila ponovno napad. Sovjetsko letalstvo se je spustilo v borbo s 95 letali ter je sestrelilo 29 japonskih letal, medtem ko jih je izgubilo sovjetsko letalstvo samo 12. Dne 24. junija so japonska letala ponovno napadla Zunanj Mongolijo. Napada se je udeležilo 60 letal, ki se jim je zoperstavilo 60 mongolsko-sovjetskih letal. V toku borb je bilo sestreljenih 25 japonskih letal, medtem ko je sovjetsko mongolsko letalstvo izgubilo samo dve letali. Od tega dneva dalje ni bil zabeležen noben nov incident na meji mongolske republike in Mandžukua.

Položaj v Tiencinu še vedno zapleten

Anglija sicer še vedno za mirno poravnavo spora, vendar pa je pripravljena na vse

London, 26. junija. z. Položaj na Daljnem vzhodu je še vedno trajno zapleten. V Tiencinu so Japonci sicer omilili blokado v toliko, da dopuščajo Angležem dovolj živit, toda v spopadu so začeli graditi žične ovire okrog tujih koncesij. V Londonu sicer še vedno računajo s tem, da bo možno lokalizirati tiencinski incident in doseči mirno poravnavo, vendar pa v zunanjem ministristvu izrecno poudarjajo, da je angleška vlada trdno odločena zaščititi angleške interese ter se pri tem ne bo strahla nobenega sredstva.

London, 26. junija. w. Zunanj politični odbor vlade se je nocoj sestal k izredni seji, da prouči vsa prečena zunanjepolitična vprašanja. Iz Tiencina so prispela nadaljnja poročila o brutalnem postopanju Japoncev napram Angležem, ki so jih tudi danes prisilili, da so se morali sleči do gola in podvreči najstrožji telesni preiskavi. Dovolj živit v Tiencin je tako omejen, da se pojavlja vedno občutnejše pomanjkanje. Cene so tako poskočile, da so za delavstvo in nameštstvo postale že nedosegljive. Londonski listi znova zahtevajo, naj angleška vlada izda energične ukrepe in napravi početju Japoncev konec. Vedno bolj resno proučujejo v merodajnih krogih možnost demonstracije s koncentracijo vojnega mornarstva v kitajskih vodah. Uradnega potrdila teh vestí sicer še ni, vendar pa v vseh krogih soglašajo s tem, da bi bila morda taka demonstracija uspešna.

Šikane v Svatovu

Hongkong, 26. junija. w. Japonci so začeli graditi okrog tujih naselbin v Svatovu žične ovire. Japonske oblasti so angleškim ladjam sicer dovolile pristaneke v Svatovu, ne morejo pa izkrcati svojega tovora, ker Japonci ne puste v luko kitajskih delavcev, Japonci pa to delo odklanjajo. Angleški rušilec »Scout« je odplul nazaj v Hongkong, v Svatovu pa sta ostala še nadalje angleška topničarka »Thames« in ameriški rušilec »Pillsbury«.

Tokio, 26. junija. AA. (Reuter). Čeprav so japonska pomorska oblastva preklicala prepoved dostopa britanskih in drugih ladij v pristanišče Svatov, opazajo, da so Japonci še zmerom zelo strogi nasproti tujim ladjam. Tako mora n. pr. vsaka tujaja ladj, ki hoče v pristanišče Svatov, obvestiti o tem 24 ur poprej japonska po-

Ponovna angleška intervencija v Tokiu

Tokio, 26. junija. br. Angleški poslanik Craigie se je danes znova sestal z zunanjim ministrom Arito. V imenu angleške vlade mu je sporočil nov energičen protest zaradi zadnjih incidentov v Tiencinu.

Položaj Francije po pogodbi s Turčijo

Pariz, 26. junija. br. Listi tudi danes razpravljajo o novem položaju, ki je nastal v vzhodnem delu Sredozemskega morja po francosko-turškem sporazumu. Položaj Francije se je po ureditvi spora zaradi aleksandretskega sandžaka znatno ojačal. V Siriji bo Francija sedaj etablierala močne kontingente svoje vojske, ki bodo v primeru potrebe sodelovali z angleškimi pri obrambi Dardanel in Suez. Na obali vzhodnega dela Sredozemskega morja se bodo v najkrajšem času pričele tudi graditi nove baze za letalske in pomorske vojske ob obeh zveznicah.

Moč angleškega letalstva

London, 26. junija. br. Na kongresu novinarjev britanskega imperija je imel danes letalski minister Kingsley Wood govor o vlogi britanskega letalstva v obrambi imperija. Minister je poudaril, da je angleško letalstvo sedaj že tako številno, da bo mogoče v primeru potrebe poslati ojačen na vse strani. V krajih, ki jih zlepa ne bo mogoče napasti, se grade letalske tovarne. Pripravljeni so načrti za gradnjo novih letalskih baz na vseh važnih točkah imperija. Angleško letalstvo bo kmalu igralo za obrambo imperija prav tako vlogo, kakor njegova vojna mornarica.

INSERIRAJTE V „JUTRO“!

Beležke

Na Žerjavovem grobu

Danes zvečer ob pol 7. se bodo zbrali zastopniki ljubljanskih organizacij JNS ob grobu dr. Gregorja Žerjava na pokopališču pri Sv. Križu, da se ob desetletnici njegove smrti poklonijo spominu svojega velikega vzornika.

Sporazum ni le hrvatska, temveč državna zadeva

»Hrvatski dnevnik« objavlja uvodnik o potrebi sporazuma med Srbij in Hrvatij, in v njem med drugim pravi:

»Jugoslavija je skupna država Srbov, Hrvatov in Slovencev. Zato mora biti tako urejena, da se bo v njej izražala volja vseh treh in da bodo vsi trije z njo zadovoljni. Skupna država Srbov, Hrvatov in Slovencev mora služiti vsem trem narodom enako. To pa bo mogoče doseči le takrat, kadar bo določena njena notranja ureditev v sporazumu med Srbij, Hrvatij in Slovinci. Zaradi tega misel sporazuma ni samo hrvatska ideja, temveč je državna ideja. Kdor ni za sporazumno ureditev državne skupnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev, ta je proti državi skupnosti in proti samim moralnim temeljem države. Posledice takega stališča so ogromne in to tako v moralnem, kakor političnem pogledu.«

Hrvati in Jugoslavija

Novosadski »Dan« pravi v uvodniku »Bodimo pravični in iskreni« med drugim: »Danes se vprašujemo, kako močna in silna bi bila že sedaj naša država, ako bi sodelovala pri njeni izgradnji vse od leta 1918 sem neprecenljiva moč hrvatskega naroda. Na to vprašanje odgovor ni težak: Jugoslavija bi bila sila, s katero bi moral računati vsakdo! Čim bolj se odmikamo od smrti velikega voditelja hrvatskega naroda Stjepana Radića, tem bolj očitna postaja tragična izguba, ki je zadela z njegovo smrtjo ves naš narod in državo. Morda je jugoslovenska misel izgubila ravno s smrtjo tega moža svojega najboljšega tolača in voditelja. Nastopilo so časi, ko je treba, da krenejo nasledniki velikega voditelja hrvatskega kmetkega ljudstva na pot, ki jo je on hodil, in da nadaljujejo tam, kjer je on končal. Naj bo, kakor že. Preteklosti ni mogoče več spreminjati. Zato pa lahko pripravljamo bodočnost, o kateri verujemo, da bo lepša, kakor je bila preteklost. Dr. Maček je sigurno mož, ki se zaveda svojih nalog napram tem, ki žive in ki se bodo živeli v okviru Jugoslavije, države zadovoljnih Hrvatov, Srbov in Slovencev.«

JNS v Srbiji

V nedeljo je bilo v notranjosti Srbije zopet več shodov in sestankov JNS, vsi prav dobro obiskani. Največja sta bila shoda v Gornjem Milanovcu in v Čačku. Na shodih so govorili strankin predsednik Peter Živković, podpredsednik Jovan Banjanin, Bogoljub Jevtić, Ilija Mihajlović in drugi.

Posvetovanja opozicijskih skupin v Beogradu

Včeraj so se v Beogradu nadaljevala posvetovanja vseh skupin združene opozicije. Navzoči so bili v glavnem isti zastopniki strank in skupin, kakor na konferencah v petek in v soboto, razen dr. Kramerja, ki se je v nedeljo vrnil v Ljubljano. Srečati so odpovala nazaj v Zagreb tudi predstavniki SDS dr. Srdjan Budisavljević in Venceslav Vilder.

Dr. Juraj Šutej zavrača klevete proti sebi

Poslanec dr. Juraj Šutej, ki je eden najožjih zaupnikov in sodelavcev dr. Mačka, objavlja v sarajevskih listih izjavo, da bo v bodoče tiral pred sodišče vse obrekovalce, ki ga zadnje čase klevetajo po Sarajevu. Med drugim ga obklevetajo, kakor pravi v svoji izjavi, da je dal aretirati neke frankovske elemente v Sarajevu, dalje da je izposloval prepoved predavanja frankovskega voditelja dr. Budaka in da je nedavno zato odpoval v inozemstvo, da bi v Ženevi naložil denar, ki ga je prejel od beograjske vlade. Dr. Šutej navaja imena nekaterih svojih obrekovalcev, med njimi tudi župnika Božidarja Brala, ki je bil nedavno izključen iz HSS zaradi napadov na njeno vodstvo.

Položaj Dubrovnika

Ugledni Dubrovničani, bivši narodni poslanec dr. Melko Cingrija, je napisal brošuro »Dubrovnik in hrvatska vprašanja«. Brošura je izvala v političnih krogih veliko pozornost, ker se pisec v njej zavzema za to, naj tudi Dubrovnik z ozirom na svojo slavno preteklost pri bodoči ureditvi države nekak izjemen položaj. Dr. Cingrija zastopa dalje mišljenje, da ne gre danes samo za hrvatsko, nego tudi za srbsko vprašanje in da je treba obe istočasno reševati. Velik del brošure posveča dr. Cingrija zapostavljanju Dubrovnika, v katerem se postopno likvidira ustanova za ustanovo. Na koncu pravi brošura: »Dubrovnik ne želi biti klin med Zagrebom in Beogradom, temveč zveza med obema.«

Slovaške pritožbe proti Madžarom

Pokrajine, ki jih je Madžarska zasedla ob razkosanju bivše CSR, so v madžarskem parlamentu zastopane s 36 poslanci. Kakor ugotavljajo slovaški listi, nimajo Slovaki s tega ozemlja in sploh Slovaki na Madžarskem med njimi nobenega svojega moža, čeprav znaša njihovo skupno število okoli 600.000. Slovaški listi poudarjajo nadalje, da Madžari tudi še niso izpolnili svoje nedavne obljube, da bodo smeli Slovaki na Madžarskem izdajati svoj tisk, čeprav je slovaška vlada med tem že dovolila Madžarom na Slovaškem, da smejo izdajati svoj »druhi dnevnik« »Uj Hirek«, ki je že začel izhajati.

Proslava žalostnega spominskega dneva v Pragi

V sredo, 21. junija so se Pražani spominjali žalostnega spominskega dne iz davne češke zgodovine. Dne 21. junija 1621 je bilo obglavljenih po tragični bitki na Beli gori 26 čeških plemičev, njihove glave pa nataknele na stolpce Karlove cerkve. Na starodavnem praškem rotovžu, kjer se je

V spomin dr. Žerjavu

Spominski večer Zveze kulturnih društev v Ljubljani

Na predvečer smrti nepozabnega pokojnega voditelja jugoslovenskih nacionalistov med Slovenci dr. Gregorja Žerjava je priredila Zveza kulturnih društev v Ljubljani žalno akademijo v veliki dvorani Zvezde, da s tem počasti spomin svojega ustanovitelja in prvega predsednika. Dvorana je bila v ta namen lepo okrašena z zimzelenom, oleandri in drugim zelenjem ter z državnimi zastavami. Na visokem podiju je bil kip velikega pokojnika.

Kmalu po 8. uri se je pričela polniti dvorana s prijatelji in spoštovalci dr. Gregorja Žerjava. Med njimi so bili številni, danes že sivolasi napredni borci, ki so pod vodstvom Gregorja Žerjava bili marsikatero borbo za napredno in nacionalno stvar. Prav tako pa so bili v lepem številu navzoči tudi možje, ki so pod pokojnikovim vodstvom kot mladeniči vstopali v politično borbo ter črpali iz njegovih besed vero in zaupanje v ideje, ki jih je on nosil in propovedoval. Častna pa je bila tudi prisotnost nastopajoče mlade generacije, ki pozna velikega pokojnika samo po njegovih nesmrtnih delih in vzorih, ki jih je zapustil prihajajočim pokolenjem.

Spominske akademije, ki jo je vodil predsednik Zveze kulturnih društev g. direktor Jeran, sta se udeležila pokojnikova otroka gđc. Nada in g. Borut Žerjav v spremstvu svaka dr. Ehrliha. Med udeleženci smo opazili pokojnikovega najozgej prijatelja in soborca senatorja dr. Alberta Kramerja, bivšega mariborskega župana dr. Franja Lipolda, starostno gorenjske sokol-

ske župe Jakoba Špicarja, za predsednika akademike starešinstva prof. dr. Zalo-karja, prvomestnika Ciril-Metodove družbe inž. Mačkovića, predsednika Avtokluba Avgusta Praprotnika, predsednika zveze obrtniških združenj Josipa Rebeka, poslovođečega podpredsednika sreske organizacije JNS Rudolfa Žitnika in družbi predsednikov, odbornikov in članov krajevnih organizacij JNS itd.

Spominsko akademijo je uvedel zbor pozavn našega opernega gledališča, ki je zaigral tuborni koral. Za njim je zapelo pevsko društvo »Sava« pod vodstvom Franca Venturinija veličastno Jenkovo »Molitve«. Obe točki sta se globoko dojmili vseh navzočih. Z napeto pozornostjo so vsi poslušalci nato sledili izvajanjem docenta dr. Stojana Bajčiča, ki je v izklesanem, globoko zamišljenem govoru na svoj znani predragi način nazorno orisal podobo velikega pokojnika, njegovo življenje in njegovo delo. Govor bomo objavili jutri.

Stoje so se vsi zbrani pridruživši zaključili nemu vzkliku predavatelja »Slava spominu dr. Žerjava!« ter nato s trinitutnim molkom počastili spomin velikega pokojnika. S presunljivo molitvijo »Oče naš«, ki jo je zopet zapel pevski zbor »Sava«, je bila ta lepa spominska in žalna svečanost zaključena.

Po končani svečanosti so se zbrali v mali dvorani »Zvezde« še člani obeh društev Zveze naprednih akademskih starešin ter tudi posvetili sestanek spominu svojega tako prerano umrlega tovariša.

Zaključek gostovanja naše opere v Trstu

Tudi zadnji dve predstavi »Prodana nevesta« in »Ero« sta dosegli pri italijanski publiki velik uspeh

Trst, 25. junija.

Tudi predstava »Prodane neveste«, ki se je začela precej točno ob 21. uri, je trajala čez polnoč. Ogromno gledališče je bilo zopet popolnoma razprodano. Med izvajalci in publiko je bilo ves večer razgibano in nekako slovesno razpoloženje. Krasne Smetanove melodije, lepi in melodični zbori, sveža, temperamentna igra solistov in tudi zbor, pester češke narodne noše, nastop cirkuša, eksaktni balet, živahno in nazorno dejanje igre — vse to je napravilo opero zelo dojemljivo tudi za vso publiko, ki ni razumela jezika, a je še posebno močno učinkovala na slovanske poslušalce, kar jih je bilo pri predstavi. Vse glavne arije, vse markantnejše nastope v igri je hvaležna publika sprejela s toplim aplavzom kar ob odprtem odru.

Ze uvertura, ki jo je odlično vodil kapelnik g. Neffat, je bila hvaležno sprejeta in burno aplavdirana. Prvi nastop Vaška, ki ga je odlično in značilno podal g. Rus, je bil ob odprtem odru močno aplavdiran. Vi-harje aplavza je žel mojstrski Kecal g. Betetta, gosp. Franci v vlogi Janka je bil pa še prav posebno razpoložen, podal je živahno in deloma skoraj razposajeno igro, njegov glas pa je to pot še prav posebno briljiral, čisto, zvonko, v visokih legah naravnost prodorno je napolnil ves veliki prostor in izval ponovno močne aplavze. Nad vse simpatično sta bili sprejeti igra in petje gđc. Vidalijske v vlogi Marinke. V začetku je bila nekaj pod vtisom velikega prostora, a kmalu se je živela in je od scene do scene rasla z igro in še posebno pa s svojim lepim glasom. Višek v pevskem oziru je bil znameniti sekstet, ki je bil izvajan ubrano, eksaktno, tako da so ga morali ob dolgotrajnem aplavzu ponoviti in je drugič zvenel še boljše. Tudi vse ostale vloge do najmanjših so bile precizne, balet je ponovno izval močno odobravanje, posebno ob cirkuškem nastopu. Izvajalci so bili odbojavani z mnogimi šopki, posebno je bila počaščena kot domačinka g. Vidalijska z velikim cvetličnim aranžmajem. Kratko in malo: bil je lep in krasen večer, ki je pripomogel imenitnemu Smetanovemu delu do veljave in je služil zopet enkrat v dokaz visokega umetniškega nivoja celotnega ansambla ljubljanske opere.

V soboto je ljubljanska opera izvajala v zopet popolnoma razprodanem gledališču Rossetti krasno delo našega skladatelja Gotovca: »Ero z onega sveta«. Delo je izredno močno vplivalo na tržaško publiko po svoji lepi in slikoviti inscenaciji, krasnih dalmatinskih nošah, po zelo razgibanem ansamblu, po ubranih zborskih in po živahnem dejanju opere, ki podaja mnogo efektih in dobro razumljivih epizod. Vzlic manjšega števila sodelujočih je vendar polno in ubrano zvenel orkester pod močno in energično roko ravnatelja Mirka Poliča, ki je dal izvajanju pristno narodnopsni značaj, močen in pretresujoč izraz pa posebno končnemu kolu, s katerim konča opera.

Ta konec je že sam po sebi izredno efekt, pridobil pa je še na posebni izrazitosti in razgibanosti ter pestrosti po temperamentnem, točnem in šarmantnem izvajanju baleta. Pri končnem kolu sodelujejo orkester, zbor, solisti in balet tako harmonično, da priklenejo oko, uho in dušo gledalca. Zato tudi ni izostal sijajen uspeh.

obglavljenje izvršilo, je vizdana poleg črne križa spominska plošča z imeni vseh 26 obglavljenih plemičev.

Na obletnico tega dne so se v sredo ves dan zgrinjale pred rotovžem ogromne množice Pražanov, ki so nosili pred spominsko ploščo za cele vagone cvetja. S cvetjem so obsuli tudi nasproti stoječi Husov spomenik.

Schuschniggov zaupnik pred sodiščem

Pred večernim sodiščem v Gradcu se je pričel veliki proces proti dr. Francu Strafeili, bivšemu generalnemu direktorju avstrijskih železnic, večkratnemu ministru in osebnemu zaupniku kancelarjev Dollfusa in Schuschnigga. Dr. Strafeila je obtožen zlorabe javne oblasti, ponesverb in ponarjanja uradnih listin. Proces bo trajal teden dni in vlada zanj po vsej bivši Avstriji veliko zanimanje.

Zaključek gostovanja naše opere v Trstu

Tudi zadnji dve predstavi »Prodana nevesta« in »Ero« sta dosegli pri italijanski publiki velik uspeh

Ogromno gledališče je z burnim aplavzom izkazovalo vsemu ansamblu svoje odobravanje in simpatije. Desetkrat, dvanaškrat se je na koncu moral dvigniti zastor, da se je ansambel z ravnateljem Poličem v sredi moral zopet in zopet zahvaliti za navdušeno odobravanje. Pri tem je bila tudi na tej zadnji predstavi ogromna večina publike v gledališču italijanska, ki je bila zadivljena od lepih melodij, polnozvenečega petja in elegantnega baleta.

Kljub naporom gostovanja so bili solisti tudi ta zadnji večer izredno dobro razpoloženi. Tenor Franci, ki si je že v »Prodani nevesti« pridobil splošne simpatije vseh poslušalcev, si je te simpatije v »Ero« še uvrstil. Ze takoj ob prvem nastopu, ko zdrži iz slamnate kope na tla, je bil navdušeno pozdravljen. In to odobravanje se je ponavljalo ob vsaki njegovi večji ariji. Bil pa je razigran in razgiban tudi v igri, pevsko pa je bil vsestransko občudovanja vreden po svojem obsežnem glasovnem materialu, po svoji lepi dinamiki, predvsem pa po svojem bistrem, zvonko donečem glasu. Poklonjen mu je bil ogromen cvetlični aranžma. Govoril se, da je g. Franci že prejel pr. ponudbo, da bi gostoval na italijanskih gledališčih.

Vredna sovrstnica mu je bila sopranistka gđca. Heybalova v vlogi Jule. Imela je v tej operi priliko, da razvije vse registre svojega lepega in prožnega glasu, od nežno-lirčne popevke v začetku igre, preko ljubavne, obupane, strastne, navihane pesmi je s svojim čistim in prodornim glasom zadela vse nianse in žela uspeh ter navdušeno odobravanje. Zelo dobro se je uveljavil tudi bas g. Lupša v vlogi Marka; bil je jako značilen v igri in vse hvale vreden glasovno. Izredno je uspeval v vlogi Markove žene gđca. Kogejeva, ki se je že prej jasnega zveza v obeh operah izkazala s svojo igro in v pevskem oziru. Odlikoval se je, kakor prejšnja dneva, tako posebno v »Ero« baritonist g. Janko, ki je s svojim krasnim in prodornim petjem žel aplavz ob odprtem odru. Kratkoterminal: uspeh naše opere je bil tudi pri zadnji predstavi izredno velik in časten.

Najlepši dokaz za veliki splošni uspeh je, da je prešla ljubljanska opera iz tržaških krogov več ponudb, da bi podaljšala svoje gostovanje. Iz Reke je prišel direktor tamošnjega gledališča »La Fenice« s ponudbo, da bi opera dala na Reki vsaj dve predstavi. Ministristvo za kulturo in propagando v Rimu je izdalo za ljubljansko opero dovoljenje, da sme v Julijski krajini kjerkoli gostovati do 30. junija. Vendar upravi ljubljanske opere iz tehničnih razlogov ni bilo mogoče podaljšati gostovanja. Po predstavi v soboto ponoči se je ves ansambel vrnil z avtobus v Ljubljano.

Obsodba v procesu zaradi umora v Nachodu

Praga, 26. junija. br. Proces proti nemškima policijskima stražnikoma Buleju in Štöru je bil danes zaključen. Sodišče ju je kljub temu, da uboja češkega policijskega stražnika v Nachodu nista priznala, proglasilo za kriva. Obsojena sta bila na robijo po 15 let.

Avto zavozil vojaško kolono

Frankfurt, 26. junija. w. V bližini mesta je neki iz Berlina prihajajoči osebni avtomobil zavozil v vojaško kolono, ki je korakala po cesti. Dva vojaka sta obležala ubita, štirje so bili smrtno nevarno ranjeni, 10 vojakov pa je bilo lažje ranjenih.

Tudi rezervni podoficirji se organizirajo

Beograd, 26. junija. p. Sredi julija bo ustanovljeno združenje rezervnih podoficirjev. Rezervnih podoficirjev je v naši državi že okrog 60.000. Njihov kongres bo 15. in 16. julija.

Vremenska napoved

Zemunska vremenska napoved: Povečanje oblacičnosti na zahodu s krajevnimi plohami, delno oblacično na vzhodu in na jugu. Ohladičev v zahodni polovici, v vzhodni še nadalje toplo vreme.

Dunajska: Ponekod nevihte, splošno spremenljivo oblacično in soparno.

Na današnji dan pred desetimi leti je umrl dr. Gregor Žerjav

Nekaj spominov in pogledov na življenje in delo velikega voditelja, državnika in politika

Politični lik Gregorja Žerjava

Dr. Žerjava sem poznal že dolgo. Poznal in cenil sem ga, toda njegovo visoko miselnost in njegovega bogatega duha sem spoznal šele v zadnjih dveh letih njegovega tragičnega življenja. Z njim smo izgubili enega naših najdaljnovidnejših politikov, za Slovenijo pa je njegova izguba posebno hud udarec.

Deset let je že, odkar je umrl dr. Gregor Žerjav! Vsem, ki so ga poznali, se zdi, kakor da je to bilo včeraj. Tako živ je njegov lik pred našimi očmi, tako globoko se je vtisnil njegov politični pojav v naš spomin!

Umrl je pred desetimi leti, toda njegovo umiranje — fizično umiranje — je trajalo več let. Kljub izčrpanosti oslabilnega telesa in kljub obupnemu poznavanju s smrtjo se je le redkokdaj uveljavil element življenja s tako suvereno silo, kakor se je na tej fizično strti osebnosti. Živo mi je pred očmi slika ene izmed zadnjih konferenc, ki smo jo imeli z dr. Žerjavom nekaj mesecev pred njegovo smrtjo na Bledu. Gropa je predsedoval. Vedno prisoben, vedno nepristopen afektu in reakciji iz afekta. Blag in prijazen z vsemi, toda prav tako odločen. Da je težko bolan, da je malo prej komaj zapustil posteljo in težko sedel v naslanjač, na to smo pozabili vsi: tako živahno je vodil razprave in se udeleževal debate. Spomnil smo se, ko je po nekaj urah iznenada vstal ter se bled in onemogel vrnil v posteljo. Proti večeru, ko je temperatura popustila, so se mu moči spet vrstile, in videli smo drugega Grogro, ko je prišel spet na delo ter prevzel svoje vodilno mesto.

Dr. Gregor Žerjav je umrl v dobi, ki se smatra običajno za začetek državiškega razvoja pri politikih, katerim ni že vnaprej določeno, da ostanejo samo impresariji svojih ali strankinih volilnih iger. Poleg tega je bil Žerjavov politični curriculum vitae že tedaj tako aktiven, da se more le malokateri jugoslovanski politik, njegov sodobnik, primerjati z njim. Orientacija Slovenije v smeri jugoslovanskega unitarizma ni izključno delo dr. Žerjava, toda po soglasnem priznanju vseh pravih Slovencev noben slovenski politik, ki so delovali pred vojno in v času vojne, ni vtisnil na tem polju takega pečata kakor dr. Žerjav. Njegovo predvojno ekspedicijsko jugoslovanskega dijaštva v Beograd na kronanje kralja Petra je vodila ona fanatična vera v ustvaritev Jugoslavije, katere ni nikoli zapustil in ki je bila vodilna nit celotnega njegovega političnega delovanja. Dala mu je avtoriteto, ki je nikdar ne izgubi politik, katerega vodila veliki princip in velika vera. To pojasnjuje, kako je mogel ta odločni slovenski protiklerikalec postati v času vojne prvi vseskozi lojalni sodelavec klerikalnega večinskega vodstva v Jugoslov. parlamentarnem klubu.

Ne nameravam podati tu niti bežnega pregleda o Žerjavovem političnem delu v nacionalni državi. Razmere niso dale, da bi se bila po zaslugi manifestirala vrednost tega politika s širokim razgledom in plemenitim čustvi v dobi desetih let, ki jih je preživel v Jugoslaviji, toda trdno sem prepričan, da je šele smrt preprečila, da ni dal dr. Žerjav v polni meri onega, kar bi mogel dati. Šestindesetletni mož, ki je deloval v politiki od svoje rane mladosti, je bil priča in je sodeloval pri razpadu nemogočega državnega konglomerata. Sodeloval je pri ustvarjanju nacionalne države ter je združeval vedno delavnost praktika s kritičnim duhom znanstvenika. Nabrajal si je bogato zakladnico opazovanj in znanja, ki jo je z metodičnim duhom solidnega Slovence uredil v cel sistem. Ker je znal tudi v najstrastnejših strankarskih in plemenskih sporih ohraniti mirno kri in objektivnost sodbe, je lahko mirno proučeval težkoče naše notranje ureditve in njegova misel je normalno dozorevala, da le od afektne nepremišljene reakcije in doktrinske negibnosti. Vem, da je nepravilno in samovoljno napovedovati, kakšen državnik bi bil kdo, da je živel delj časa, kajti državniška umetnost je bolj katera katarakoli druga podvržena deteriorizaciji, po kateri se marsikateri državnik večjih ambicij razvije v navadnega umetelnika in politikanta, čigar edini politični cilj je izrinjenje tekmeca, šahiranje med strankami, postavljanje vlad in sedenje na vladnih stolihi. Oni, ki so sledili poslednjemu letu dr. Gr. Žerjava, vedo, da sta ga pred takim razvojem očuvala globoko nacionalno čustvo ter silen in neumorno delujoč intelekt. Med izgubami, ki so zadele naš narod po vojni, je smrt dr. Gregorja Žerjava ena najtežjih.

Dr. Prvoslav Grisogono

»Vsi drugi stanovi si že kako pomagajo, pač pa sta delavec in kmet navezana samo na svojo silo. Zavedajmo se, da sta to dva stebra, ki nosita našo državno stavbo. Ne dajmo, da bi klonila pod težo bremen sodobnega gospodarstva.«

Dr. Gregor Žerjav

Življenjska pot

12. nov. 1882 — 27. jun. 1929

Dr. Gregor Žerjav je bil rojen 12. novembra 1882. v Ložu, kjer je bil njegov oče sodnik. Družina se je kmalu preselila v Ljubljano. V družinski hiši na Stari poti je Gregorju v zgodnjih letih umrl oče. Zanj ter za brate in sestre je odslej požrtvovalno skrbela prava zlata mamica. Mladi Gregor je obiskoval srednjo šolo najprej na slovenski drž. nižji gimnaziji, kjer je bil vedno med odličnjaki. Njegov razred je kazal veliko agilnost in razboritost. V mladih glavah so se pojavljale vsakovrstne nove ideje, ki jih je širila tedanja »Nova Nada« iz Zagreba.

Ideolog in organizator nove generacije mlade slovenske inteligence

To zanimanje za ideje, ki jih je ob prelomu stoletja dvigala slovenska močrna kot odmev velikega evropskega preporoda,

jaštva v Beogradu. To je bila ista omladina, ki je že prej na Dunaju pozdravila na prestol se vračajočega kralja z vzkliki: »Živio jugoslovanski kralj!«

V Beogradu je dr. Žerjav kot vodja 80 slovenskih akademikov govoril na kongresu in pri raznih slavnostnih prilikah o novih smereh našega kulturnega in političnega življenja. Vrnil se je prežet jugoslovanske ideje, kateri je bil poslej vdan do zadnjih konsekvenc požrtvovalnega borca.

Po beograjskem kongresu se je življenje v akademskih društvih razvijalo intenzivno po programu narodno-radikalnega dijaštva. V Pragi je nastala »Adrija«, v Gradcu pa »Tabor«. Prvi veliki dokaz mlade sile je bil narodno-radikalni kongres v Trstu leta 1908., ki je sijajno uspel in pokazal mladini odprto pot pravega narodnega dela. Dr. Žerjav je bil organizator in osrednja sila

ni ustrašil boja. Na zborovanju je odločno poudarjal našo voljo izvojevati boj do končne zmage. Kot odgovor na ptujski napad so sledili septembrski dogodki v Ljubljani, ki so dokazali, da je tudi mali narod zmožen braniti se z »brahmalno silo«, ako doseže meja svoj višek.

Ti dogodki so vzbudili slovensko narodno dušo iz mrtvila ob času, ko so se na jugu pojavljale nove zarje Vidove. Aneksijska kriza l. 1908 je prinesla srbsko in balkansko vprašanje v ospredje in močno butala tudi ob naše kraje, ki so vedno bolj razumeli jek z Balkana. Dr. Žerjav je vedel, da je poleg prosvetnega in kulturnega dela treba predvsem gospodarske osamosvojitve. Poglobil se je z njemu lastno energijo in iniciativnostjo v gospodarske probleme in začel v Ljubljani akcijo za ustanovitev velike gospodarske organizacije, ki sta jo nerazumevanje in zavist ubila v kritičnem času. Istočasno se je pričel živahno udeleževati tudi politično. Spoznal je, da inertni liberalizem ne bo mogel biti kos klerikalnemu navalu. Šel je v boj v ideji demokracije in pozitivnega dela za napredek. Za

jav preselil v Trst in tam nadaljeval svoje goriško delo.

Na ljubljanskem gradu

Ob izbruhu svetovne vojne se je avstrijska policija z vso silo vrgla na primorske Slovence. Med prvimi, ki so imeli policijske preiskave, je bil dr. Žerjav. Čeprav pri dveh preiskavah, na domu in v pisarni, niso našli nič posebnega, je bil dr. Žerjav z drugimi vred aretirani in potem skupno z 200 aretiranci 15. avgusta 1914. prepeljan na Ljubljanski grad, kjer so mu prijatelji in znanci omilili usodo v toliko, da je imel svojo »sobo« in hrano.

Konspirator v Trstu

Posrečilo se mu je, da se je po nekaj mesecih rešil in smel oditi v Trst, kjer se je, svest si velike dolžnosti v važnem času, spustil v novo nevarnost. Dr. Vošnjak je med tem že srečno prešel v Italijo in v Rimu so se začeli zbirati pobeželi Hrvati in Slovenci, ki so se pozneje organizirali v »Jugoslovanski odbor«, ki je imel nalogo informirati Evropo o našem narodnem položaju in željah po uedinjenju s Srbijo.

Pomladi l. 1915. je bil v Trstu tajen stanek, na katerem se je sklepalo o tem, kdo bi bil še primeren, da bi šel zastopat naš narod pred Evropo. Odločitev je padla na dr. Gregorja. Za Istro je odšel dr. Trinajstić, s katerim se je bil dr. Žerjav dogovoril zaradi dopisovanja, ki se je moralo vršiti seveda tajno. Pomagali so naši narodni železničarji. Kljub previdnosti je prišla policija korespondenci na sled in naredila hišno preiskavo pri dr. Žerjavu. V njegovi pisarni so bile že tiskane proklamacije na Slovence in Italijane v Trstu za primer, da bi Avstrijci izpraznili mesto. Proklamacije so pozivale narod na mir, češ da bo naše vprašanje rešeno na mirovni konferenci. V zadnjem trenutku, ko je bila policija že v hiši, se je posrečilo Žerjavovi gospe uničiti del proklamacij, del pa jih je rešil koncipient dr. Boštjančič, ki jih je izročil Božu Borštniku, da jih je odnesel na ameriški konzulat.

Zopet v zaporih

Navzlic temu se je policiji posrečilo, da je pri osebni preiskavi našla ključ za šifrirana pisma, domenen z dr. Trinajstićem. To bi dr. Žerjava skoraj veljalo glavo. Zaprl so ga najprej v znano jetnišnico v Via Tigor, nakar so ga prepeljali v Ljubljano pred vojno sodišče. Zaprt je bil v šentpetrski vojašnici v celicah, iz katerih so obsojenci odhajali na Suhi bajer...

»Takrat mi je šlo res za glavo,« je rekel s smehljajem on, ki je tako nerad pripovedoval o svojem življenju in delu, da ni mogel spraviti skupaj niti lastnega življenjepisa. Rešil ga je čudež: Dva grafologa se nista ujela — in dokaz je padel v vodo.

Iz konfinacije v dunajski parlament

Iz vojaških zaporov so odgnali dr. Žerjava k vojakom, toda njegovo stanje je bilo tako, da ni mogel opravljati vojaške službe. Posrečilo se mu je, da so ga konfinirali v Gmundenu, pozneje pa v Gradcu. Medtem je prišlo leto 1917 in sklican je bil dunajski parlament. Dr. Žerjav se je neopažen preselil na Dunaj, kjer je postal duša jugoslovanskega pokreta v Jugoslovanskem klubu, katerega tajnik je bil. Tu je razvil vse svoje gigantske energije v borbi zoper Avstrijo. Njegovo ime ostane v analih mafije za vedno zapisano z zlatimi črkami. Ko se je bližal razpad Avstrije, je odšel dr. Žerjav z dr. Korošcem in dr. Čingrijo v Švico, kjer je sodeloval pri sestavi »ženevskega protokola«, prve ustavne listine naše države.

V svobodni domovini

Vrnil se je v svobodno domovino, kjer je kmalu prevzel podpredsedništvo v narodni vladi, v kateri je razvil ogromno delavnost. Volitve v ustavotvorno skupščino so ga dovedle v Beograd, kjer je hitro postal eden prvih mož našega političnega življenja. Bilo je naravno, da je kmalu vstopil v kabinet in odslej ga vidimo opetovano na vrhovih državne uprave. Kot ministra socialne politike ter za šume in rudnike, zastopnika ministra pravde in ministra trgovine. Ogromna je bila njegova energija, brez primerne njegova delavnost, očarujoča njegova iniciativnost in njegovo bogastvo idej. Prijatelji in pristaši so ga oboževali, pa tudi najljubejši politični nasprotniki so ga spoštovali.

Zadnja leta

Dr. Žerjavovo zdravje je bilo zaradi velikega dela zelo zrahljano, ko pa mu je v začetku novembra l. 1927. umrla ljubljana soproga, se ni mogel več opomoci. Poleti 1928. je izvršil na njem nevarno operacijo sloviti berlinski kirurg dr. Sauerbruch, toda njegovo srce se ni moglo trajno ojačiti. Najraje je prebival v Beogradu, kjer mu je prijalo podnebje in kjer ga je skrbno negoval dr. Brezovnik. Sredi junija 1929. se je nastanil v Poljčah na Gorenjskem, poln zaupanja v vračajočo se silo. Zjutraj 27. junija so ga nenadno popadle srčne slabosti. Takojšnja zdravniška pomoč mu je trenutno pomagala, toda že popoldne je po pozdravu s svojim prijateljem dr. Kramerjem nastopila agonija. Izdihnil je svojo dušo na predvečer Vidovega dne, ki mu je bil vse življenje svetilo znamenje dela in bojev.

se je še stopnjevalo v višji nemški gimnaziji, kjer se je med dijaštvom začela agitacija za mladinsko organizacijo, ki naj bi prenovila zastarele razmere v domovini. Po maturi je odšel mladi Žerjav kot jurist na Dunaj, kjer se je v »Sloveniji« razvil boj med stari in novimi nazori, ki se je končal z zmago narodno-radikalne omladine, kakor je dobila ta smer svoje ime.

Po burnem letu 1903., ko se je stresala habsburska monarhija pod demonstracijami proti sramotnim razmeram na jugu in manifestacijami za slovensko univerzo, je postal Žerjav predsednik »Slovenije«. S tem je dobila mlada struja vodstvo med akademsko in srednješolsko mladino. Geslo »Narodno delo je prva dolžnost vsakega Slovenijana, kateri se klanjajo vse druge«, je postalo skupno vsej generaciji, ki je l. 1904. dobila svoje glasilo v »Omladini«, katere urednik in pisatelj programatičnih člankov je bil Žerjav, ki je postal ideolog in organizator slovenske akademske omladine. Istega leta je organiziral Žerjav ob kronanju kralja Petra udeležbo slovenskih akademikov na kongresu jugoslovanskega di-

kongresa. Brošura »Iz naroda za narod« priča o zrelosti idej in mladine, ki jih je zastopala. Prihodnje leto je bil kongres v Celju, ki je še poglobil ideje in delo narodno radikalne organizacije. Devet desetih vseh mladine je bilo v narodno-radikalnem taboru, kjer so bile prve dolžnosti vseh: Samozobrazba, vzgoja in prosvetno delo med narodom. Mladina se je marljivo udeleževala v vseh prosvetnih in kulturnih društvih. Ustanovila je lastno ferialno organizacijo »Prosveta«, prirejala predavanja in osnovala mnogo knjižnic. Oživljala in podpirala je podružnice CMD in je l. 1907. na skupščini v Bohinjski Bistrici dosegla, da družba ni več poslala vdanostne brzojavke cesarju.

Narodno politično delo v domovini

Po končanih študijah se je dr. Žerjav vrnil v domovino, kjer se je predvsem posvetil narodno obrambnemu delu. Postal je tajnik CMD in l. 1908. je v Ptuj veljal napad v prvi vrsti njemu, ko je nemška tolpa navalila na zborovalce. Dr. Žerjav se

široke kmečke sloje je izdajal »Belokranjca« in »Notranjca« ter se ves posvetil temu delu, kar je zrahljalo njegovo zdravje.

L. 1900. se je kar najsrečnejše poročil s svojo ljubljeno Mileno, ki mu je postala idealna življenjska družica. Žerjavovo zdravje pa ni bilo več trdno. Nesrečna usoda »Agro-Merkurja« je mladega idealista globoko potrla in povzročila krvavenje, ki je postalo začetek njegove dolgoletne zdravne bolezni. Zdravil se je v Egiptu, odkoder se je l. 1910. okrepljen vrnil v domovino. Nastanil se je v Gorici kot odvetniški kandidat.

Sončna leta v Gorici

V Gorici se je takrat razvila družba agilnih mladih inteligentov, ki so ustvarili nov kulturni centrum. Revija »Veda« in publikacije, ki so izhajale v okviru te družbe, so postale središče našega novega revolucionarnega jugoslovanskega naziranja. Skupno s Trstom je Gorica diktirala nov pokret slovenstva v odločno jugoslovensko smer. Za dr. Žerjava so bila goriška leta najmirnejša in najsončnejša. L. 1914. se je dr. Žer-

Zadnji dnevi velikega duha

V »Jutru« z dne 5. julija 1929 je dr. Albert Kramer, ki je bil na zadnji uro ob Žerjavovi postelji, popisal poslednje dneve in trenutke svojega prijatelja. Po desetih letih bo ta opis gotovo še zanimal premnoge naše čitatelje, zato ga v naslednjem ponastiskujemo.

Strinajst dni pred smrtjo Žerjavova duša še ni bila mirna. Sedela sva v prijaznem vrtiču dr. Brezovnikovega sanatorija v Beogradu ter se pripravljala na odhod domov. Teden poprej se je bil Gregor podvrnil transfuziji krvi. Z on o odločnosti in hladnokrvnostjo, ki sta ga vedno odlikovali v kritičnih situacijah. Prijatelj dr. Janko Olip se je ponudil, da mu je da od svoje preobilice. Preiskava je pokazala, da pripadata oba isti krvni skupini in dr. Brezovnik je ob asistenci specialista za srce prof. Verbičkega z vso njemu lastno spretnostjo izvršil operacijo. Gregor se je takoj po transfuziji počutil dobro, že naslednje dni se mu dvignil apetit in ko sem prišel v Beograd, je bil korajžen, kakor redko v zadnjih mesecih.

Sedela sva na vrtu in snovala načrte za najbližjo bodočnost. Zvečer pojdeva. Za hip v Ljubljano pogledat otroke, pa takoj drugi dan v Poljce na sveži gorenski zrak! Gregor je svedeno obljubil, da se bo »pobojšal«, da bo miroval, skušal »nič misliti«, jedel kar se da, še mleka bo pil, makari cel liter (mleko je težko prenašal).

Razgovor se je zopet obrnil na druge stvari. Naznanil mi je, da mu je končno uspelo regulirati vprašanje njegove penzije. To je bila zanj velika stvar. Pomenilo je stalni, četudi skromni dohodek, sigurnost za otroke. Spomnil sem se pri tem, kako so njegovi obrekovalci včasih govorili o »žerjavovih milijonih«, a midva sva razpravljala, da bo sedaj treba nekako urediti tudi vprašanje njegovega dolga za operacijo v Be-

se je odločil klicati svojega dolgoletnega zdravniškega prijatelja dr. Hausa. Zvečer mi je javil: »Haus je bil tu, a sem srce že sam ukrotilo. Je že v redu. Jutri greva v Poljce.«

V soboto popoldne sem ga peljal z avtomobilom na Gorenjsko. S seboj sva vlekla velik zaboj knjig, upravno pravo, ustavopravne razprave, dela o državnih in samoupravnih finančah. Bil je razočaran, da so planine zavite v meglo.

»To je moj edini užitek. Nič mi ni za jelo, cigaret ne smem, še čaše piva ali vina mi ne dajo, v gledališče ne morem, na sprehod tudi ne — bom pa planine gledal...«

Zvečer sem se vračal v Ljubljano. Domenila sva se, da pridem zopet v sredo ali četrtek. V sredo nisem utegnil in tudi za četrtek je šlo trdo. Pisal sem mu, da bom mogel priti šele konec tedna.

V četrtek (27. junija) sem prejel od njega pismo. Zadnje, ki mi ga je pisal. Bilo je sentimentalno, a Gregorjeva navada ni bila, da piše sentimentalna pisma. Uro pozneje se javi na telefon prijatelj Jug, češ kaj je z Gregorjem, z Bleda mu javljajo, da je bil k njemu klican zdravnik. Prišlo me je skrbeli. Klical sem telefonsko Begunje, a šele proti poldnevju sem dobil zvezo. Sporočili so mi, da je dr. Žerjav dobil srčni napad, da je pri njem dr. De Gleria, ki me prosi, naj pridem gori. Obšle so me zle slutnje, a vendar sem si skušal najti ugodno razlago. Naravno je, da zdravnik ne more ostati ves dan pri Žerjavu, gre pa za to, da je nekdo pri njem. Vendar sem klical še

Prestrašil sem se ob pogledu na njegovo izmučeno lice. Oči je imel zaprte. Delal sem se korajžnega, vedel, kako mu to vedno dopade. »Kakšni špasi so to, Gregor, si zopet preveč čital in pisaril.« Običajnega njegovega protidavca ni bilo. Okrenil je glavo proti meni, polagoma otvoril oči, se zagledal vame in se mlo nasmešnil. Dvignil je roko in prijel za svojo desnico, in tako sva ostala nekaj časa. Ne vem, kako dolgo. Tiho je parkrat izgovoril moje ime, a videlo se je, da ne more govoriti. Roka mu je bila hladna, na čelo so mu stopile kmalu potne srage in nervozno mu je levica grabila po laseh.

Ozrl sem se na zdravnika, ki je znova napolnil injekcijsko brizgalno... Poklicati moramo rodbino? Dr. De Gleria je nemo priklimal. Doli na cesti sem srečal avtomobil. Dr. Rape, g. Marn, dr. Bajč so se pripeljali v Poljce. Naročil jih je bil dan poprej dr. Žerjav, da bi se razpravljalo o razširjenju in poglabitvi prosvetnega dela Zveze kulturnih društev v jesenskem in

zimskem času. Poslal sem jih na telefon. »Kličite »Jutro«, rodbina naj pride, Brezigar naj pripelje dr. Hausa.« Brzo sem se vrnil. Nova injekcija ni nič pomagala. Gregor je ležal z zaprtimi očmi, nepremično, in je težko dihal. Z drhtečim glasom mi je dr. De Gleria obupno zašepetal: »Mislim, da gre h kraju.«

In šlo je h kraju. Ob pol petih popoldne je nastopila agonija. Globoko pretreseni smo stali okrog postelje in nočem popisovati, kako nam je bilo, ko se je zdravnik nagnil nad srce in dejal: »Končano je!« Bila je ravno 5. popoldne. Zatisnili smo mu oči in se podali na tužne posle, ki so nas čakali.

Proti sedmi uri sem se vozil nazaj v Ljubljano in na klancu pod Podbrezjem sem srečal avtomobil, v katerem sta hitela dr. Haus in dr. Brezigar. »Končano je, dragi doktore!« Nikdar ne pozabim prizora. Sredi ceste stoji dr. Haus in drži kvišku roke: »Ni mogoče, ni mogoče!«

vse tako tajinstveno, vseh se je polasčala nervoznost in hkratu tiha želja, da bi srečno pripeljal pokojnikovo truplo že v zgodnji jutranji uri v Ljubljano. Kratko slovo in že nas je avto potegnil v temni noči proti Poljčam.

Med vožnjo mi je g. Šaplja razložil, da dr. Žerjava še niso varili. Rekli mi je, v hiši, polni letoviščarjev, ki niso o smrti je slučaj zelo težak, ker je umrl pokojnik da bi treba delati vse zelo oprežno in obenem hitro, ker bo moralo biti truplo dr. Žerjava najkasneje do štirih zjutraj v Ljubljani. Skrbelo ga je, ker je imel slabe skušnje že pri sličnih primerih, a je bil pomirjen, ko sem mu povedal, da bo ves proces mojega dela v pol ure gotov.

Ko smo se pripeljali v Poljce, nas je sprejela lastnica okrevališča vsa v skrbih, če bo mogoče opraviti to delo brez hrupa, ne da bi pri tem zbudili ostale goste. Osebe pogrebnega zavoda je šlo bosonogo po truplu in ga prineslo v rjuho zavito v vežo gostilne, kjer so ga položili v pripravljeno krsto.

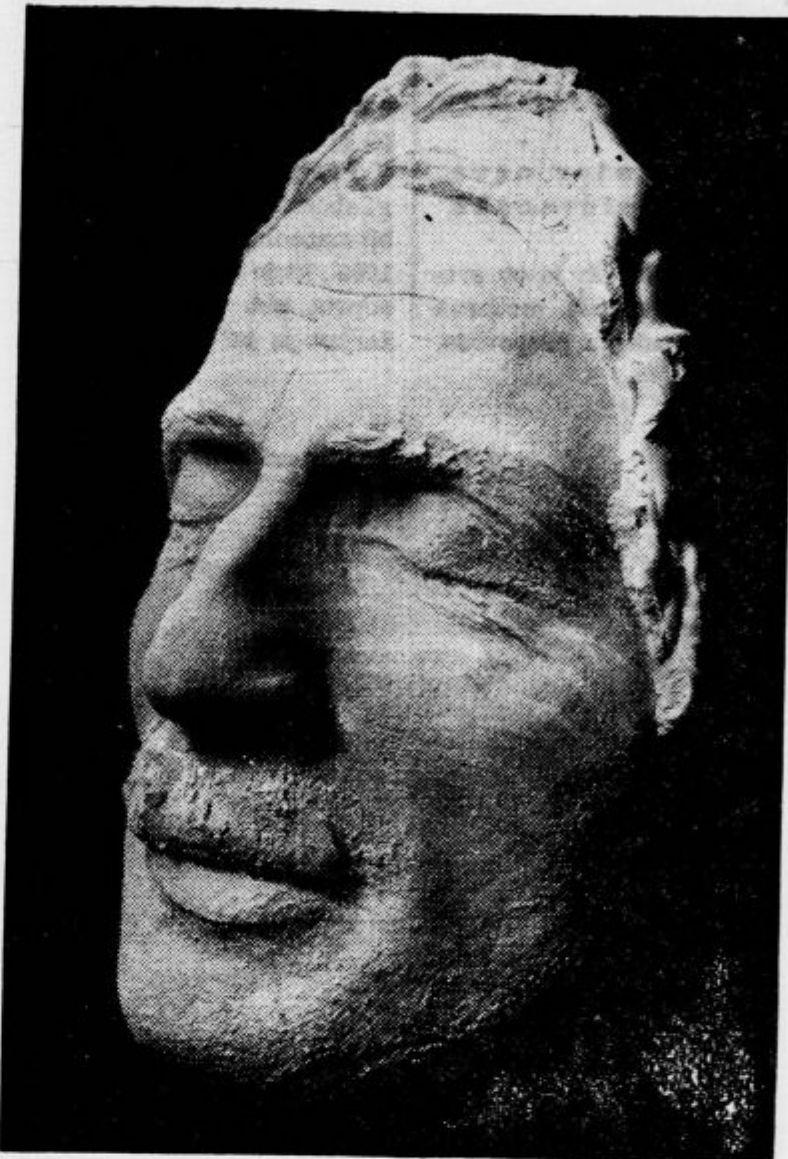
Sedaj so se pokazale ovire, na katere v Ljubljani nismo računali. Dobiti namreč ni bilo nikjer niti posode niti vode. Iz zagate nas je rešil iznajdljivi sofer, ki je staknil posodo, v kateri pomivajo kozarce in steklenice, s pičlim litrom vode, ki je slučajno še ostala v posodi. Lastnica podjetja se je namreč izgovarjala, da nima ključev od shrambe, kjer bi eventualno lahko dobila vse potrebno. Ker se me je polasčala nervoznost zaradi pičle mere vode, sva ostala pri delu sama s soferjem. Manjkala mi je še vedno manjša posoda, v kateri bi pripravil mavec za odlivanje. Na omari sem našel vrček za pivo.

Ko sem imel na ta način vse potrebščine, čeprav v zelo skopi obliki, sem začel z delom. Ker sem imel premajhno posodo za mešanje mavca, sem moral večkrat zaporedoma nanesti mavčasto plast na pokojnikov obraz, tako da sem dobil dovolj močan oklep nad obrazom. Vse je šlo v redu. Počakati sem moral, da se je začel mavec vezati med seboj, in ko je postal topel, sem z veliko opreznostjo smel raz obraz negativni posnetek. Z velikim zadovoljstvom sem ugotovil, da je odličen brezhiben in pokojnikov obraz brez najmanjše poškodbe. Poklical sem ostale k mrliču in vsi so z velikim občudovanjem ogledovali delo, ki je bilo opravljeno v dobrih dvajsetih minutah. G. Šaplja se je zelo začudil, ko ni našel na pokojnikovem obrazu nobenih sledov odlivanja. Ko sem držal v roki toplo masko, sem imel občutek, da veje iz nje še življenje dr. Žerjava.

Nato smo uredili vse potrebno, da smo se lahko v najkrajšem času s krsto vred odpeljali proti Ljubljani. Bilo je ob dveh zjutraj, ko smo zapustili Poljce. Z masko v naročju sem sedel v avtu poleg trupla dr. Žerjava in le na mitnici v Šiški smo se ustavili zaradi pregleda. Točno ob štirih smo se pripeljali v Ljubljano pred urednišтво »Jutra«, odkoder sem z masko takoj odšel domov na delo. Moral sem pripraviti negativ, da sem čim hitreje izlil pozitivni odliček. V teku dneva je bilo delo gotovo, tako da so ga lahko naslednji dan položili poleg krste na mrtvaškem odru v Kazini.

Prof. Anton Sever

Posnetek posmrtna maske

Pred desetimi leti, v četrtek 27. junija 1929., so me prišli poklicati že pozno ponoči, naj grem v Poljce posnet masko umrlega dr. Gregorja Žerjava. Ni bilo časa za izpraševanje, moral sem v največji naglici pri-

praviti vse potrebno za odlivanje, ker so me že nestrpno čakali na ulici dr. Pretner, direktor dr. Jug in ravnatelj pogrebnega zavoda g. Šaplja. V drevoledu pri operi je že čakal avto pogrebne zavoda. Bilo je

Zadnja pot

državo v preteklosti in bodočnosti. Medtem ko so stopali v spredu za nedoračeni pokojnikovimi otroci, za zastopniki kralja Aleksandra, ministrskega predsednika in vlade številni zastopniki uradov, korporacij, društev itd. prav tako številni žalni spremljevalci, so desetisoči na vsej kilometre dolgi poti tvorili goste špalirje. Z obrazov množice se je videlo, da se zavedajo velike izgube, ki je z Žerjavovo smrtjo zadela Slovenijo in Jugoslavijo.

Prijatelji velikega pokojnika neso njegove zemске ostanke na poti do groba

čem. Dogovorila sva se pri odhodu, da mi bo poročal o najvažnejših sklepih po posebnem ključu v šifriranih pismih. Takrat je bilo še precej zvez z Italijo, pomagali so naši železničarji in posredovalci. Medtem je Italija napovedala vojno in preživljali smo težke trenutke po tržaskih kleh. Mislili smo, da bodo Italijani v par dneh v Trstu in da ga bodo Avstrijci predali brez boja. Za ta slučaj smo dali tiskati italijanske in slovenske proklamacije, da bi se ohranil red. V začetku avgusta se je pripeljal ljubljanski pol. svetnik dr. Škubl z avtom v Trst in z mestnim komisarjem Lonekom napravil pri meni preiskavo. Videl sem, da sem izdan. K sreči niso našli proklamacij.

Res, bil sem takrat precej nepreviden. Pri meni so našli ključ za šifrirana pisma in to bi me stalo skoraj življenje. Zdej je bilo huje, imeli so dokaz. Sam ne vem, kako sem se rešil. Odpeljal so me v Ljubljano na vojno sodišče. Milena je takrat mnogo prestala — tam doli vojna fronta — jaz pa v šentpetrski vojašnici. V sosednih celicah sta bila Kromar in Brenc. Slišal sem, kako je vojni kurat pripravljaj Kromarja na smrt. Jokal je ves čas in zagotavljal, da je nedolžen. Pred vrati so se ponoči pogovarjali vojaki o tem, ali bom obesen ali ustreljen. To so bile težke noči, vedel sem, da mi gre za glavo. Skoroj sem že sklenil z življenjem... Strojnikova za pisavo sta bila prof. Franke in prof. Vesel. Šlo je samo za en znak, po katerem se je dala stvar drugače tolačiti. V tem se nista strinjala in ne vem,

kako — zagovarjal sem se dosledno in odločno — in bil oproščen.

No, in potem smo prišli v Gmunden. Tam sem bil konfiniran, pa je bilo prav prijetno. Živel sem precej svobodno in dr. Brezigar, ki je bil pri aprovaciji na Dunaju, je lepo skrbel za nas. Potem so se spomnili, da sem prav za prav vojak. Novembra sem »ajnikal« v Judenburg. Tam je bil dr. Jamar, bili so naši fantje in naši ljudje. Tako sem se srečno izmazal in prišel v Gradec, kjer se je moja družina medtem nastanila. To je bilo v začetku leta 1917. Vojna se je medtem že obračala na našo stran in smo se pripravljali. Dr. Kramer pri »Slov. Narodu« v Ljubljani, jaz v Gradcu, pozneje na Dunaju, kjer je dr. Brezigar vzpostavil tesne zveze s češko mafijo.

In potem sem prišel na Dunaj. Dr. Korošec je bil zelo priden. Vse je storil, kakor smo rekli. Začeli smo v Zagrebu izdajati »Glas Srba, Hrvatov i Slovenaca«. Tako smo imeli svoje glasilo. Vanj sem mnogo pisal.

Takrat se je veselo delalo. Cele noči smo sestavljali interpelacije. Sestavi sem jih nič manj kakor 130, da sta jih podala dr. Korošec in dr. Rybar. Mi smo pa poskrbeli za to, da so šle interpelacije v inozemstvo in so tam zvedeli, kaj počenja avstrijska vlada v domačih deželah in na Balkanu. Takrat smo triumfirali, sam ne vem, kako sem vzdržal — a takrat sem res mnogo delal. Pa sem bil celo kar tako brez dovoljenja na Dunaju. Bali so se nas...

Dr. Gregor Žerjav v družbi dr. Alberta Kramerja na vrtu dr. Brezovnikovega (na levi) sanatorija v Beogradu

linu... Gregor, ki je bil sicer v svojih materialnih zadevah precej malomaren, je ta popoldan na vrtu sanatorija »Slavija« delal slabe račune in dobro razpoložen zaradi regulacije svoje penzije ugotavljal, da njegova bilanca vendar ni tako pasivna, kakor bi se zdelo.

»Škodas«, sem pripomnil, »da ti ne štejejo tvojih let narodnega dela. Vidiš, tvoja penzija bi sedaj drugače izgledala. Zakaj nisi svoječasno prosil, kakor toliko drugi?«

»Saj veš, da me je ženiralo. To je prenesla stvar, reči: država, plačaj mi, kar sem za tvojo idejo kdaj delal ali trpel. Smo še mladi ljudje in naše službe še ni konec!«

Medtem sta prišla dr. Brezovnik in prijatelj Olip. Bili smo veseli in zbijali smo šale prav po študentovski. »Dobil si Olipove gorenske krvi. Pazi, da ne boš sedaj delal doma kakih škandalov«, sem svarił Gregorja. Obljubil je, da se bo dobro obnašal, a za jesen ne garantira. Septembra ali oktobra mu da Olip — tako sta se zmenila, »še eno porcijsko, cel liter!« Dr. Brezovnik je prinesel svoj aparat in fotografirali smo se. Gregor je odredil, da mora Janko sedeti med nami z velikim puščjem, našim priznanjem za njegovo poštrevnost.

Ob pol štirih popoldne sem odšel še po opravkih v mesto. Klical me je nazaj, da mi še pove veselo šalo, na katero se je bil ravnokar spomnil. Natančno ob isti uri teden dni pozneje sem ga klical jaz. A bil je že na poti v Neznano, in ni se mi odzval...

Zvečer sva se odpeljala. Na kolodvoru cela vrsta prijateljev, nekateri so šli z nama do Zemuna. Kakor bi slutili, da je to zadnje slovo.

V Ljubljani je ostal dr. Žerjav v petek, a mu popoldne ni bilo dobro. Zelodec ni bil v redu, srce mu je nagajalo. Proti večeru

dr. Hausa. Domenila sva se, da ga popoldan pozovem iz Poljč na telefon, ako bi bilo potrebno, da pride k bolniku tudi on, ki tako dobro pozna njegovo celotno stanje.

Ob dveh sem bil v Poljčah. Hitim proti hiši, v kateri je dr. Žerjav imel sobo z malim balkonom. Na balkonu stoji dr. De Gleria in mi kaže, da naj počakam. Sestala sva se zunaj na hodniku.

»Sedaj spi. Prosil je, da ga pustimo nekoliko počivati.«

In doktor pripoveduje: Ze ponoči mu ni bilo dobro. Ponudili so mu, da ostane nekdo pri njem, a je odklonil. Zjutraj ob šestih ga je močno napadla slabost srca. A nikogar ni mogel poklicati. Šele ko so ob osmih prinesli kavo kakor običajno, je mogel povedati, da mu je zelo slabo in hiteli so po led, da si ga položi na srce. Upal je, da bo odleglo, toda končno je vendarle izrazil željo, naj telefonirajo po dr. De Glerio. Ta je prihitel z Bleda. Takoj je spoznal, da je stanje zelo resno, srce je bilo 180, 190 in je na opetovane injekcije le slabo reagiralo. Ves čas se je dr. Žerjav hladno in kritično opazoval in zdravnik se ni mogel načuditi naporu njegove volje, da premaga slabost srca. Proti poldnevju je nastopilo izboljšanje in Gregor bi se bil kar najraje živahno razgovarjal, da mu ni dr. De Gleria branil. Ko je bila okrog ene ure pri njem gospa S., ji je smehljaje izjavil: »Že sem mislil, da se ne bova več videla.« Proti drugi uri je postal bolnik truden in je izjavil, da hoče kake pol ure spati. Ugibala sva z doktorjem, kako in kaj. Zdravnik je pričel postajati nekoliko bolj optimističen. Zdelo se je, kakor da je kriza vendarle zopet enkrat prestana.

Ob pol štirih se je Gregor prebudi! Stopil sem k njegovi postelji in ga pozdravil.

bilo tam, takrat smo že mislili na Jugoslavijo... Ko je nastala vojna, so se začele hitne preiskave, pri meni so bili dvakrat, pa niso mogli najti nič posebnega. Nepreviden sem pa bil. Imel sem še korespondenco, ko smo reševali razna vprašanja. Milena je bila bolj previdna in je pravočasno pospravila po »ladelcih«. Zato najvažnejši stvari niso dobili v roke. Navzlic temu so me odpeljali v Trst. Tam sem bil v Via Tigor. Tam je bilo slabo. Polno je bilo in nesnažno. Zvedeli smo, da smo bili na proskrbniški listi in to takrat v začetku ni bila šala. Pravili so, da nas bodo drugega za drugim odpeljali in postrelili. Izgledalo je slabo in mislil sem, da je konec... Ljudje so bili obupani in vsak dan več jih je bilo. Končno so nas odpeljali. Bilo je ponoči, ko so nas zbirali na dvorišču, obdanem od kordona vojakov in vsi smo mislili, da gremo na zadnjo pot. Odpeljali so nas v noč in nihče ni vedel, kaj nameravajo z nami. Šepetali so, da nas bodo postreljali na kakem neznanim kraju.

Prepeljali so nas v Rihenberga. Tam sem videl nekaj znanih obrazov in smo se opogumili, ko smo videli, da ni še najhujše. Hudo je bilo, da nismo vedeli, kaj se godi okoli nas in kako je doma. Iz Rihenberga so nas prepeljali na Ljubljanski grad... Spomnil sem se na njegov prihod v Ljubljano. Stanoval sem na Resljevi cesti. Bil je Velikega šmarna dan... Naenkrat zaslišim na cesti trde, počasne korake — ne tiste umerjene vojske, ki smo se jih po par tednih vojne že tako privdali, am-

pak drugačne, temne, mrtvaške. Stopim k oknu in zagledam čuden sprevod: ob kraju vojaki z nasajenimi bajonetmi, v sredi vrsta za vrsto naših »političnih zločincev«. Sklonim se, da bi jim videl v obraz, morebiti katerega poznam... In glej, tam med njimi v zadnjih vrstah stopa naš Grog. dvojce blazin nosi pod pazduho...

Tako smo prišli na Ljubljanski grad. Spominjam se še nekaterih, ki smo bili z njimi skupaj: Ivan Cankar, Milan Plut, Doberlet, Belič, dr. Knaflič, Jakil, dr. Gjurjo Cervar, dr. Orlič, Zec, Kirac, Tudor, dr. Jedlowski, Kušar, Vojčič... Večnoma Gorličani in Tržačani, Istrani in nekaj Dalmatincev. Grad je bil takrat skoraj popolnoma zapuščen, mi smo bili menda prvi stanovalci, odkar so ga zapustili arestantje. Razdelili so nas po tistih zatohlih kletah. K sreči mi je uspelo, da sem dobil svojo »sobo«, na hrano pa me je vzel takratni grajski župnik Berce... Potem so nas začeli izpuščati in potem sem odšel v Trst.

Trst je bil tako rekoč antanti najbližji. Mislil sem sprva, da bom mogel pobegniti in delati zunaj za našo stvar. Pa najprej ni bilo denarja, pozneje pa sem moral prijeti za delo doma. O veliki noči 1915 smo imeli posvetovanje, koga bi še poslali čez mejo, da bi jim delat propagando za našo stvar v antantne države. Ugibali smo mnogo... Tako je padla odločitev na dr. Gregorja. Z njim je odšel dr. Trinajstić. Takrat smo že imeli jasen načrt, da nastopimo za samoodlobo narodov.

Bil sem v stalni zvezi z dr. Trinajstićem.

Iz let trpljenja

Ob smrti dr. Gregorja Žerjava je objavil v »Jutru« zdaj tudi že pokojni nacionalni delavec in književnik dr. Ivan Lah članek »Eno uro razgovora«, katerega priobčujemo v skrajšani obliki.

Našel sem ga v njegovi sobi, ki mu je služila za spalnico in delavnico, na nastlano, bleda in onemoglega... Pred menoj leže zapiski, kar mi je pripovedoval. To je le medla slika tistih strašnih dni, ko so se v ognju preizkušali ideali njegovih mladih let in je moral on sam preiti Golgota v sveti zavesti, da je vse to naravno in potrebno, ako hočemo doseči svoj cilj. Bil je vodja nacionalne misli, bilo bi čudno, ko bi ne bili posegli po njem. On se je tega zavedal, zato je brez jeze in očitajev pripovedoval o svojih doživljajih ob izbruhu vojne in v vojnem času.

Skoroj ves čas se je smehljaj in kadar mu je pahaljal spomin, se je pogladil po gostih. Že precej osivelih lasih, zagledal se nekam v daljavo in nadaljeval: »Aha, še to...« Pa je bilo kaj takega važnega, da bi drugi dan na dan obešali na veliki zvon, on pa je pripovedoval kot popolnoma navadno zgodbo, brez važnosti in pomena. — Torej take je bilo — natančno ne vem — v Gorici sem bil, saj veš, kako je bilo leto takrat: izdajali smo »Vedo« in z dr. Vošnjakom formulirali naš nacionalni program. To so bila leta. Mnogo nas je

stva zahvalil pokojniku za njegovo sokolsko delo. Kljub temu, da je bil izpred Tabora določen glavni razhod, je pogrebni sprevod le neznatno okrnjen nadaljeval svojo poslednjo etapo na pokopališče pri Sv. Križu, kjer so med špalirjem Sokolov, gasilcev in drugih društev pokojnikovi prijatelji poneli krsto k grobu. Zadnje besede v slo-

vo je spregovoril pokojnikov najožji prijatelj in sodelavec dr. Albert Kramer, besede, ki jih je govoril od srca naravnost v srca tisočih navzočih, ki so se le težko ločili od sveže gomile velikega voditelja. Tako je sprejela zemlja vase, kar je bilo njenega, Žerjavovo delo za narod pa ostane za večno del naše zgodovine. J. O.

Sejalec novih idej

Prehod iz 19. v 20. stoletje je prinesel v slovensko visokošolsko dijaštvo, ki je do tedaj po večini študiralo na Dunaju in v Gradcu, nove ideale in novo moralo. Ti so pomenili popoln prelom s starim romantičnim dijaškim življenjem, polnim veselja, ki je častilo križevačke statute, posnemalo nemško burševstvo, a se z njim borilo v tujini in v domovini. Iz Prage so se začeli tedaj širiti nauki velikega Masaryka, ki je učil, da morajo Slovani realno gledati na življenje ter se v njem udeleževati z delom.

Masarykovi nauki so najprej našli rodovitno tla med slovenskim dijaštvom na Dunaju, kjer sta bili dve visokošolski društvi: napredna »Slovenija« in katoliška »Danica«. Jeseni 1901. je vstopil v »Slovenijo« Gregor Žerjav. Prišel je tja z ljubljanske I. (sedanje humanistične) gimnazije, kjer je napravil 8. julija maturo z odlično. Sledeč Masarykovim načelom je začel živahno gibanje za reformo društvenega življenja. Ni mu bilo všeč, da so v društvu kvartali, da so dijaki popivali in s sabljami junačili, se postavljali z ženskimi dogodivščinami. Tudi mu ni bilo všeč, da je akademska mladina v politiki slepo sledila že okosteneli liberalni stranki in odobraval Malovrhov »protifarški« boj v »Slov. narod«. V društvu se je vnel silen boj med staro in novostrojari. Boj se je končal z zmago mladih in rodil narodno radikalno gibanje, ki je za celo desetletje zainteresiralo slovensko dijaštvo na visokih in srednjih šolah. »Slovenija« je dobila tedaj svoj idejni in delovni program, ki ga je sestavil Gregor Žerjav in ki se izražal v geslu »iz naroda za narod«. Živa na rodna zavest je prva dolžnost vsakega Slovenijana, a vera je njegova zasebna stvar. V politiki naj se dijak šele uči, ne pa samo politizira. Med narodom naj se dijak udeležuje predvsem z drobnim izobraževalnim delom. To so bila načela novega dijaškega gibanja, kateremu je bil Gregor Žerjav duševni oče, ideolog in organizator.

Z njim sem se spoznal pozimi 1902/1903. ko sem kot osmošolec nekega dne prejel od njega pismo, v katerem mi sporoča, da bi rad seznanil dijaštvo naše gimnazije z novimi dijaškimi ideali. Pripravil sem mu dijaški sestanek, ki se je pretvoril v pravi dijaški shod, saj so prišla nanj okoli 60 višješolcev. Z njemu lastno mirnostjo in temeljitostjo nam je razlagal slovenijanski program ter nas bodril, naj se ga oklenemo. Njegove besede so vžgale in prišel je še večkrat. Od tedaj sva ostala v stalnih stikih.

Jeseni 1903 sem prišel na Dunaj in vstopil v »Slovenijo«. Društveno življenje je bilo jako živahno. Vsak teden so bila v raznih oddelkih predavanja ali pa diskusije o raznih dijaških akcijah za zboljšanje gnotnega stanja slovenskega dijaštva in reformo podpornih društev za smotno izbiro poklica za dijaško izobraževalno delo med narodom, za prireditve društvenih zabav, akademij itd. Vse društveno življenje je vodil Žerjav, tudi če kak semester ni bil odbornik. Razdeljeval je delo med posameznike, svetoval predavanja, debatiral, kritiziral, hvalil in grajal. Dočim so bili za večino Slovenijanov društveni prostori na Breitenfelderli drugi dom, kjer smo čitali časopise, debatirali, jedli, peli in včasih v pomanjkanju stanovanj tudi spali, a nikdar kvartali, kar je bilo strogo prepovedano, je Žerjav prihajal v društvo le tedaj, kadar so bila predavanja ali ka-

dar se je kaj važnega zgodilo. Občnih zborov se je seveda redno udeleževal.

Pri tej priliki bi rad poudaril, da so bili člani za »Slovenijo« jako požrtvovalni. »Slovenija« ni imela v oni dobi prav nobenih podpor iz domovine in je krila vse stroške za stanarino, kurjavo, razsvetljavo in deloma tudi za časopise in knjižnico le s članarino. Vsak član je moral plačevati mesečno eno krono, le najrevnejši so plačali samo pristopnino.

V gnotnem pogledu je živel Žerjav precej urejeno. Od doma ni dobival mnogo, imel je pa Knafljevo ustanovo (mesečnih 60 kron). Hodil ni jest v menzo, marveč v skromno gostilno (včasih tudi nikamor!). In po kosilu je obiskoval kavarno, kjer je čital in debatiral s prijatelji. Stanovanje je imel skromno. Enkrat je imel tako majhno sobo, da je moral sedeti na posteljo, ko sva dva dva prišla obiskat, ker je imel le dva stola, mize v sobi sploh ni bilo. Svetilka je stala na nizkem »gašperčku«. Včasih je imel seveda tudi večjo sobo, takrat pa jo je skoro redno delil z drugimi, večji del stanarine pa nosil sam. Nekoč smo kar štirje stanovali v isti sobi. Mnogo je hodil v vsesplošno knjižnico, kjer je poleg jusa študiral razne politične, gospodarske in socialne probleme. Za izpite se ni veliko pripravil, a njegova ogromna splošna izobrazba mu je pomagala, da jim je bil vsem kos. Z ožjim krogom prijateljev se je rad sestajal, da je debatiral o načrtih za bodočnost, o bojih z nasprotniki, o organizaciji pokreta. V družbi je bil vesel, zabaven in dovipen. Po občnih zbiorih se je udeleževal običajnih »gosijskih pohodov« po večernih dunajskih ulicah, ki jih je organiziral in vodil v govorih in domislekih neprekosljivi Pavle Grošelj, njegov gimnazijski sošolec. Neko zimo smo hodili vsi s slovenskimi polhovkami na glavi in so nas Dunajčani imeli za Ruse. Iskal je stikov z raznimi vplivnimi slovenskimi dijaki, zlasti s Čehi, pa tudi z aktivnimi politiki n. pr. s češkim poslancem Klofačem.

Popolno zmago in splošno priznanje sta prinesli narodno radikalnemu gibanju leti 1904 in 1905. Žerjav se tedaj ni izkazal samo kot ideolog, ki je postavil in izoblikoval program, marveč tudi kot vzoren in neumoren organizator.

Da bi se narodno radikalne ideje čim bolj razširile, je 1. 1904 ustanovil dijaški mesečnik »Omladina«, ki je potem izhajala do svetovne vojne. »Omladina« je izdajal poseben konzorij, v katerem so bili Jos. Ažman, Jos. Breznik, Karel Kuhelj, Drag. Mikuž, Adolf Ribnikar in Gregor Žerjav. Vsak je plačal kot delež deset kron. Urednik prvega letnika je bil Žerjav sam, ki je v vsakokratnem uvodniku obdelal programatično vprašanje. List se je tiskal v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani, kjer je faktor Luka Breskvar vedel marsikaj pripovedovati o raznih slovenskih pisateljih in politikih. Vsi, ki smo v zadevi lista hodili v tiskarno, smo ga z zanimanjem poslušali.

»Omladina« je izhajala v tisoč izvodih. Prinašala je poleg programatičnih člankov zlasti članke, ki so se bavili s kulturnimi vprašanji, obravnavali gnotno stanje slovenskega dijaštva, statistiko slovenskega uradništva in razumnosti, s čimer je regulirala izbiro poklicev, ter članke, ki so razpravljali o počitniškem narodno izobraževalnem delu dijaštva. Listek, ki ga je pisala cela vrsta akademikov, je poročal o delu v akademskih društvih ter polemiziral z nasprotniki narodno radikalnega gi-

banja. Polemike so bile ostre, toda stvarne in vedno dostojne. Najostrejša polemika se je pa vodila na platnični listi. Kolikokrat je moral Žerjav ali kdo drugi nesti zadnje vesti na dunajski južni kolodvor, da je list mogel pravočasno iziti. Za Žerjavom so urevali list v prvih letih še Ciril Premrl, Albert Kramer, Oton Fetič in Jos. Breznik.

Dr. Gregor Žerjav kot maturant

V marcu 1904 se je za prosvetno delo med narodom ustanovilo s sedežem v Ljubljani dijaško počitniško društvo »Prosveta«, ki je razvila jako živahno delovanje. Prirejala je predavanja in ustanovljala ljudske knjižnice ter širila narodni kolek v korist CMD. Silno pozornost so vzbudila prirodoslovna predavanja Pavla Grošlja v ljubljanskem Mestnem domu. Proti njim je nastopilo vse katoliško časopisje. Skof dr. Jeglič je izdal kot odgovor na Grošljeva predavanja brošuro »Ali boga stvarnika res ni treba?« Po vzoru »Prosvete« se je pozneje ustanovilo še ferialno društvo »Skala«, ki naj bi delovalo na Spod. Stajerskem, pa mu je graško namestništvo delovanje ustavilo. Ustanovila so se še fer. društva »Bodočnost« v Ptuj, »Korotan« na Koroškem in še nekatera druga. Vsa so v glavnem prevzela program Prosvete.

Gregor Žerjav se je seveda udeleževal tudi v »Prosveti«, kjer je nastopal kot predavatelj med dijaštvom in med narodom, zlasti pa se je zanimal za narodno obrambo na vprašanja.

V maju 1904 je vodil Žerjav Slovenijane v Prago na dijaško razstavo in dijaške slavnosti. Osemindnevno bivanje v Pragi, kjer smo stanovali skupno v Gasilskem domu poleg Mestne hiše je napravilo na nas silen vtis. Tam smo obiskali razna češka narodna obrambna društva in spoznali njih delo. To je povzročilo pozneje gibanje za reformo Cirilmetodove družbe, ki ga je zmagovito vodil Gregor Žerjav. V Pragi je obhajala »Slovenija« svojo petinidesetletnico. Žerjav je tedaj govoril o zgodovini in programu »Slovenije«. Marsikak vesel spomin bi lahko vzbudil na bivanje v Pragi, kjer so nas razna društva kraljevske gostila. Za naš razvoj je bil ta obisk prav posebne važnosti, ker smo od blizu spoznali češko drobno delo za narod in ga potem skušali tudi doma vpeljati.

Jeseni istega leta je organiziral Žerjav Potovanje slovenskih dijakov v Beograd. Septembra so proslavljali v Beogradu stoletnico osvobodilnih bojev in je obenem bilo kronanje kralja Petra I. Ob tej priliki je bil tudi prvi jugoslovanski dijaški kongres v Beogradu. Žerjav je pripeljal v Beograd precejšnje število sloven-

skih dijakov. Na kongresu, katerega so se udeležili Slovenci, Hrvati, Srbi in Bolgari, je bil izvoljen za predsednika. Janko Pretnar je predaval o kulturnem in političnem življenju pri Slovencih, Žerjav pa o gospodarskem položaju Slovencev. Da je omogočil marsikomu udeležbo, si je Žerjav izposodil večjo vsoto denarja. Slovenci so bili navzočni tudi pri kronanju in Gregor Žerjav se je tedaj poklonil kralju Petru I, morda sluteč, da se je poklonil tudi bodočemu lastnemu kralju.

Narodno radikalno dijaštvo se je v tej dobi tako razvilo — v Gradcu se je ustanovilo »Tabor«, v Pragi »Adrija« — in utrdilo, da je moglo prirediti tudi tako manifestacijo, kakršna je bil prvi shod narodno radikalnega dijaštva v Trstu (septembra 1905). Z vsvo vestnostjo in skrbnostjo ga je pripravil Žerjav. Izbral je predavatelje ter z njimi predebatiral in predelaval snov, ki naj bi jo podali. Če niso bili v Ljubljani, jih je na kolesu obiskoval v njihovih bivališčih. Shod je popolnoma uspel in Žerjavu je bilo v največje zadoščenje, da je o shodu simpatično poročal tudi »Slov. narod«, dotlej nasprotnik narodne radikalne omladine.

Na shodu, kateremu je seveda predsedoval Žerjav, so nastopili vsi vidnejši člani narodno radikalnega dijaštva. Žerjav sam je govoril o evoluciji, delu in samopomoči. Zelo živahno so bile tudi debate, ki so razčistile marsikatero misel. Na dijaškem

shodu sta sodelovala tudi dr. Rybar in dr. Tuma. Govori slednjega, ki je skušal tedaj pritegniti Žerjava in narodno radikalno dijaštvo v socialno-demokratske vrste, so napravili na vse navzoče silen vtis, ko je citiral Ibsenove besede: Mladina je poročilo. Vse govore in debate s tržaškega shoda je zbral Žerjav pozneje v brošuri »Iz naroda za narod«, ki je izšla v tri tisoč izvodih. Brošura je tako bogata misli in načrtov, da jo človek s pridom in veseljem še danes čita. Zlasti bi jo priporočal današnji akademski mladini.

Po tržaškem shodu, ki predstavlja višek Žerjavovega dijaškega delovanja, je Žerjav ustanovil 1906 še eksekutivno narodno radikalnega dijaštva, ki so jo tvorili zastopniki vseh narodno radikalnih akademskih in ferialnih društev. Ta je prevzela vodstvo in organizacijo pokreta. Najvplivnejši njen član je bil Albert Kramer. Gregor Žerjav se je polagoma začel umikati iz aktivnega dijaškega življenja. Pripravil se je za zadnje izpite in za odhod v praktično življenje v domovini.

Kdor je poznal Gregorja Žerjava in njegovo neumorno, nesebično in skrajno požrtvovalno delo za preporod slovenskega dijaštva, ta mu mora priznati, da slovensko dijaštvo ni imelo ne prej ne poslej takega prvobornika in voditelja, kakor je bil on. Prijateljem je bil vedno zvest in vdan, nasprotnikom pa dosleden, a vedno dostojen in pravičen protivnik.

Jos. Breznik

Goriška doba

Proti koncu svojega življenja se je Gregor v spominu vedno vračal v Gorico. Tam je preživel svoja sončna leta. »Rodile ve ste meni cvetja malo, še tega rožice...« Ono malo cvetja, to je bila Gorica.

Mladi idealist je bil doživel v Ljubljani poraz, ali vsaj izgledalo je tako, in nasprotniki so ta poraz razbožnali. Obenem je najavila bolezen svojo apokaliptično pretjo. Prvorojenka je morala v grob. Gorica je bila po Egiptu indicirana kot bivališče, ki bo rekonvalescentu najpri- mernejše.

Srečna zaročenca

Prišel je, a preden je prišel, je po navsoti iz Ljubljane goriška »Soča« prinesla par strupenih notic proti njemu. Po informacijah »Sočinega« lastnika sem jih pa jaz napisal. Drugi dan po njegovem prihodu sva se spoznala, in prvi razgovor je teklo o teh noticah. Od tega prvega dne je iskreno prijateljstvo trajalo, dokler ni prenehalo utrpiti njegovo srce. Samo ob eni oficialni priliki sem pozneje obiskal njegov grob, — zasebno pa morda večkrat, ko vsi drugi prijatelji skupaj.

Gorica ni Grog pomenila le novega zdravja. Saj si ga je bil nabral toliko, kolikor ga je potem požgal v svojem neprestano, dobesedno noč in dan delujočem življenjskem motorju v heroični dobi, ko se je Jugoslavija porajala, in potem, ko so jo že doživeli tudi prej neverni Tomaži. Nam, in najbolj konkretno Grog, je bila Jugoslavija v Gorici že fakt, kakor so pesniku njegova doživljaja realna fakta. Gorica ni Grog pomenila le novega fizičnega zdravja. Pomenila mu je osrečujoče potrdilo njegovega življenjskega nazora, optimizma. Pomenila mu je razcvet intimne rodbinske sreče, — rodili sta se mu hčerki dvojčki in nebo je bilo sinjemodro in vse posuto z zlatimi zvezdami in pojočimi škrlatnimi. Pomenila mu je Gorica novo delo. Med kolegi je mahoma zaslovel kot prvovrsten jurist, kar je brezdvomno res bil. Na sodišču je briljiral. Potem so prišli prvi članki za »Sočo«. Dokler je bil pri njem lastniku se »nolli me tangere«, sem

skalnat. Starešinstvo, ki je pa vedelo, kaj hoče, in ki si je bilo ohranilo idealizem dijaka, udarnost takratnega akademika kulturonoceca in borca, a že ekonomsko samostojnost, — ki je bila takrat tako lahkotna in ob sebi umevna! In to starešinstvo je bilo ko roj, Grog, kot njega kralj. Naenkrat so bili vidni efekti dela, — ki je bilo začeto pred generacijo, a mu je bila sedaj dana nova smer in mu je na čelo stopil nov kapitan, ki je dvignil nov prapor, in njegov glas je bil drugačen, močnejši, in vselej, in on ni več prosil, ampak pozval in ukazal in zahteval. Grog je bil le tajnik po raznih odborih, a bil je resnični voditelj. V tistih letih je marsikateri narodni vodja govoril in grmel, marsikatero odločitev so bile izrečene in dogovori sklenjeni, marsikatero taktično potezo »potegnjene«, — niti vsega tega ni imel v rokah naš Grog. Efekt: V goriškem mestu pri volitvah naskok Slovencev na mestno trdnjavo. Še je bil odbit, a že smo dvigali glave in segali po gradu in stolpu, naprej, mi strelci za kapitanom. V volitvah po deželi smo združeni naprednjaki zmagovali in zmagali. Protinemške demonstracije. In leta 1912 odkrite srbofilske, pokret, ki je takrat slavil svoje prve zmage in si osvojil mladino, in zanjo do vojne res anonimni narod, ki je vstal zoper oficijelnega.

Ali je komu, ali more biti komu prezentno delo, koliko in kakšnega tiči v vodstvu vseh teh dogodkov in doživetij? In vendar

Dr. Gregor Žerjav kot abiturient sredi svojih sošolcev (v sredi za okroglo mizo)

Žerjavovi v konfinaciji

Iz spominov dr. Žerjavovega tasta, bivšega postojnskega župana in poslanca Jos. Lavrenčiča

Bivši dolgoletni postojnski župan in pozneje poslanec v rimskem parlamentu Josip Lavrenčič, tast pokojnega dr. Žerjava je zapustil nekaj zanimivih spominov iz svojega plodnega življenja in iz svojega narodno političnega delovanja. Za časa vojne je bil župan Lavrenčič odstavljen in konfiniran. Postojna ni bila dovolj patriotska in župan Lavrenčič je bil povrh tast skrajno sumljivega dr. Žerjava. Objavljamo iz Lavrenčičevih spominov nekaj odstavkov, ki se nanašajo na konfinacijo Josipa Lavrenčiča, katero je potem, ko so ga izpustili iz zaporov, delil tudi dr. Žerjav. Župan Lavrenčič pripoveduje:

»Okrajni glavar Pilhofer mi je vedno očital, da premalo vplivam na prebivalstvo, ki ni za zmage armade nič navdušeno, da smo srbsko navdahnjeni, ker smo ob balkanski vojni leta 1912 pobirali darove za Srbijo. Zavrnil sem ga, da smo pobirali darove za ranjence, Srbe, Črnogorce in Bolgare, kar ni bilo prepovedano. Priporočil sem, da vse to slabo tolmači, ker je dr. Šlajmer iz Ljubljane od tega nabrane denarja poslal 900 kron za bolnico v Niš. Samaritansko delo sta izvrševala v bolnicah v Srbiji dr. Šlajmer in dr. Orožen. Okrajnemu glavarju vse to ni ugajalo. Očital mi je tudi da je Postojna vojaštvu nasprotna in da občina ne izvršuje svojih dolžnosti do vojaštva in vlade.

Armadno poveljstvo (general Borojevič) se je preselilo v Postojno 14. septembra 1915. Okrajni glavar me je na to opozoril s pripombo, da morava oba pozdraviti

generala. Pozneje me je obvestil, da Borojevič ne marna nikakih nagovorov. V torek 13. 9. je res prišel v Postojno, kjer smo se mu predtavili vsi dostojanstveniki. Vprašal me je, če sem Slovenec ali Nemec. Prihodnje dni smo šli v avdienco k Borojeviču. Jaz sem šel šele tretji dan po njegovem prihodu, toda Borojevič me ni hotel sprejeti. Vrnil sem se domov. Med potjo srečam občinskega svetnika Paterosta, ki mi je pravil, da je občinski odbor razpuščen. Jaz sem to z zadovoljstvom vzel na znanje, ker je s tem odpadla za mene vsaka odgovornost za moje župansko poslovanje.

Moja konfinacija

Dan pozneje ob 8. uri zvečer me je pozval okrajni glavar dr. Pilhofer v svojo pisarno. Obvestil me je, da sem konfiniran. Z začudenjem sem vzel to na znanje, glavar pa se je čudil, da sem ostal miren. Opozoril me je, da pojdem lahko na Nižje ali Gornje Avstrijsko. Izprosil sem si nekoliko pomisleka, odšel domov, pa se vrnil čez pol ure, ko smo se doma domene. Odočil sem se za Ljanz v Gornji Avstriji. Glavar je zahteval, naj takoj drugi dan odpotujem v Ljubljano, kjer bom dobil potni list za Ljanz. Opozoril sem ga, da temu ne morem ustreči, ker moram svoje županske posle izročiti svojem nasledniku, pa izvršiti tudi navedbe glede nadaljnje poslovanja svoje parne oprekarne v Hraščah za časa moje odsotnosti. Končno se je moji želji vdal in se takoj obrnil na deželno vlado v Ljubljani, ki je privolila, da ostanem celih 24 ur delj v Postojni.

Drugi dan sem izročil vse posle pri županstvu svojem nasledniku, ki ga je vlada imenovala, dr. Lukanu. Izročil sem mu tudi razne ustanove za uboge: Kalistrove, Gotobargarjeve, Fajdige, Hofsteterjeve, itd., kar je znašalo okoli 200.000 kron. To vse je vojna požrla, ker so dali moji nasledniki vse to za vojno posojilo.

V nedeljo 19. septembra 1915. sem odpotoval iz Postojne. Po prihodu v Ljubljano sem šel k policijskemu ravnatelju. Ravnatelj grof Künnig se je čisto začudil, da sem jaz konfiniran. Izjavil je, da se mi krivica godi. Rekel je, da moram iti na deželno vlado h grofu Chorinskemu in da mi bo on izdal potni list. Šel sem nato k vlad, kjer me je Chorinski, ki je bil pripadnik klerikalcev, grdo nadržal. Odgovoril sem mu, da se ne čutim nič krivega in da sem kot župan ved-

no svoje dolžnosti vestno izpolnjeval. Izročil mi je dekret št. 7677, z dne 19. 9. 1915, s katerim sem bil sporazumno s cesarjskim namestništvom v Linzu konfiniran v Gmundenu. Prosil sem ga nato, naj mi dovoli odpotovati šele čez dva dni; v tem mi je ustrejel. Dobil sem nato od policije potni list za Gmunden.

Drugi dan je prišla v Ljubljano moja hčerka Mica (sedanja prof. Pehanijeva), katero je moja žena odposlala, da ne bi bil sam v prognanstvu. Ta dan je prišel v Ljubljano k meni tudi notar Jak. Kogej iz Postojne, ki je bil tudi konfiniran v St. Pöltenu na Spodnjem Avstrijskem. On je bil tudi občinski svetnik v Postojni. Imel je z glavarjem dr. Pilhoferjem večkrat konflikte. Pred napovedbo vojne od strani Italije je odpotoval v Italijo. So takrat izdal izjavljeno sedanje Juljske krajine, na njih je segala italijanska meja do Rakke. Ta zemljevid je kazal svojim znanjem in prijateljem po Postojni, kar je gotovo popešilo njegovo konfinacijo.

V Gmundenu sem odpotoval s svojo hčerko v torek 21. septembra. Prišla sva tja naslednji dan popoldne. Zgledala sva se takoj na okrajnem glavarstvu. Okrajni glavar grof Šallburg je pregledal najine listine ter izjavil, da meni ne bi dal dobrega nraštvenega spričevala. Nato sem mu odgovoril, da on take sodbe ne more izreči, ker ne pozna razmer na Kranjskem. Pojmal sem mu, da sem kot župan izvrševal vedno le svojo dolžnost in da sem konfiniran le iz političnih ostrirov. Okrajno glavarstvo Gmundenu je kot moja varstvena

oblast odredila, da ne smem brez dovoljenja hoditi v občini več kot eno uro od mestnega trga, doma moram ostati od 8. ure zvečer do 6. ure jutraj; vsak dan se moram ob 11. uri zjutraj pri uradniku okrajnega glavarstva; vsa pisma in poštna pošiljstva moram oddati v cenzuro, telefona se ne smem posluževati. Vsak obisk moram javiti okrajnemu glavarstvu. Za moje sorodnike veljajo iste določbe kakor za mene.

Gmunden je lep, čist kraj, zdravilišče s lepo okolico. Jaz sem bil tamjaj prav zadovoljen. Prebival je tam mi dobro znani Postojnčan že več ko 40 let. Obiskal sem ga takoj, ko sem s svojo hčerko prišel tja. Šel mi je zelo na roko. Uredili smo zadevo tako, da so pisma za mene in za mojo hčer prihajala na njegov naslov: pisma, ki smo jih odpošiljali, smo pa v taktini v poštno nabiralnico izven Gmundena. V začetku smo se strogo držali predpisov, kasneje pa, ko smo bili že dobro udomačeni, smo prekršili meje, za kar se ni nič brigal. Naš gmundenji ki rojak nas je med prebivalstvom tako dobro opisal, da smo bili povod tako lepo sprejeti, kakor da bi bili že stari znanci. Le mojega imena si niso mogli zapomniti. Vsakdo me je nagoval s »Herr Bürgermeister«.

Žerjavova družina v Gmundenu

Za božič tega leta je prišla moja žena tja z otroki kot pokojne hčerke Milene in pokojnega mojega zeta dr. Gregorja Žerjava, po novem letu pa sta prišla tja

Je to delo bila le mladeniška igra, v primeri z orjaškim onim, ki ga je isti Grog opravił pozneje, na Dunaju, v Zagrebu, Ljubljani; vse dokler ni prišel 27. junij pred 10 leti, dies nefastus.

Pomenila mu je Gorica še mnogo, mnogo več. Naj si bo on dan, ko smo dobili obvestilo, da ima doma dvojčice, in ko smo ga dvignili na rama, potem pa kolovratili vso noč »až do rana« — naj si bo oni lepi sončni dan, ko smo Grog, Anton Dermota in jaz šli čez polja v Standerž in debati, naj si bo ob večerih Skale ali v dvogovorih, naj si bo v moji biblioteki, ali v uredništvu, v gorški Prosveti, ali na zborih, v rodbinskem krogu, pri njem ali pri meni, — alpha in omega vsega je bilo takrat razmišljanje in razpravljanje o nacionalizmu, o njem vobče, o njegovi miselnosti in premisah, o njegovi posledici, za nas, za Evropo, za svet. Takrat se je tudi prvič pojavila temeljna razlika med nacionalizmom in etatizmom, nacionalizmom in imperializmom. Ko drugod v Sloveniji o tem niso še čuli, smo mi iskali odgovorov na naša vprašanja v češki in francoski literaturi, ki se je pričela pečati s temi problemi, in Preporodaši se bodo morda spomnili na takratne prve stike. Zal ni več Endlicherja in Janžka Novaka, ki sta bila pri nas ravno tako doma kot pri njih, razen po letih, — in tudi eden poznejših sarajevski atentatorjev se je za dva dni pojavil pri nas kot gost, zastopajoč nacionalno omladino bosanske Jugoslavije, — Njemu, Grog, se imam zahvaliti za ta-

kratno spoznanje: Nacionalizem pomeni lastno državnost. Njegovo, Grogino, je geslo Preporoda: Problem malega naroda je, da postane velik. In ko smo se razhajali, ko je zaradi otvoritve pisarne prišla potreba, da se Grog preseli v Trst, je izrekel na nekem debatnem večeru: »Nacionalizem kot miselno gibanje ni na vrhuncu, marveč v početkih, — in bo dovedel do vseobsežne vojne.«

Kmalu po odhodu v Trst, — odkoder se je čisto vračal v Gorico ali pa smo ga hodili obiskovat — so se začele v mednarodni politiki nevihte, je prišlo Sarajevo. Kmalu za tem je Grog v ječi Ai Gesuiti, — ječi, ki je izgledala, kakor v strahotnih opisih iz temnih dob, in v Rifenbergu na gradu, in potem na čelu onega spreveda po molčeti ljubljanskih ulicah na grad. V šentpetrsko kasarno, v Gmunden, v Gradec, na Dunaj, v Zenevo, Zagreb, Beograd. Ljubljano, iz ječ na ministrski stolec, kralju — v težke dolžnosti, v žrtvovanje, in nazadnje tja, odkoder ni povratka. Od ječe Ai Gesuiti dalje pa do odhoda v Polje, ki jih živni in več zapustil, ni pozabil Gorice. Kraj njegove sreče, njegov spoznanj, zmage nad razočaranji, pričetek spoznanj nacionalista voditelja, zmagovinarja, organizatorja, tribuna, — mu je ostal nepozaben. Doživljene ure sreče so mu bile, kakor sončne ure, — kakor je neke rekel njegov priljubljeni Maeterlinck: Non numero horas nisi serenae.

Dr. Vi. Knaflič

Na Dunaju 1917 — 1918

Ko je Avstriji predla že trda in se je moglo sklicati v maju leta 1917 parlament, je postalo jasno, da je napočila za narodno politiko odločujoča doba. Dr. Žerjav in njegov krog je takrat videl pred seboj jasno začrtani dve nalogi: dobiti vpliv na politiko jugoslovenske parlamentarne delegacije na Dunaju na eni strani, na drugi strani pa na razvoj javnega mišljenja v smislu borbe proti Avstriji in borbe za osvobodjenje in zedinjenje med narodom doma.

Srečna naključja so omogočila, da se je moglo izvesti i eno i drugo. Dr. Kramer postane glavni urednik »Slovenskega Naroda«, Dr. Žerjav pa v svojstvu dopisnika na tihoma odide iz Gradca, kjer je bil konfiniran, na Dunaj in se utabori v parlamentu. Neopazno ali tem bolj sigurno pridobiva Dr. Žerjav na Dunaju vsak dan nov ugled. V jugoslovenskem klubu je kmalu znanec in prijatelj z vsemi poslanci. Pripravljen je s svojim ogromnim znanjem in s svojo energično pripravljenostjo vsakemu na uslugo. Kmalu ga sprašujejo za svet. Brzo se pojavljajo razni njegovi taktični in politični zamisleki. S pomočjo svojih zvez je vedno na razpolago z zanesljivimi informacijami in ne traja dolgo, ko je Dr. Žerjav v klubu nepogrešljiv. Tako rekoč preko noči postane glavni svetovalec vodstva kluba in iniciator vseh pomembnejših klubovih akcij. V toku časa nosijo interpellacije, predlogi, zlasti vse pomembne politične izjave kluba očiten pečat Žerjavovega duha. In zlasti v slovenski javnosti se ve, da je spiritus agens vsakega energičnega jugoslovenskega političnega podviga na Dunaju skromni dr. Žerjav, ki ga imenujejo vsi klubovega tajnika, čeravno menda oficijelno to nikdar niti bil ni.

Dr. Žerjavove zveze zlasti s češkimi politiki potom mafije so od vsega početka zelo intimne. Poleg svojega poklicnega novinarskega dela, poleg svojega posla v jugoslovenskem klubu pa razvije dr. Žerjav s pomočjo zvestih in zanesljivih sodrušnikov in prijateljev, ki jih pridobiva tudi za življenjsko opasne naloge, delovanje jugoslovenske mafije, ki kmalu roko v roki s svojo češko posestrimo trga Avstriji največje skrivnosti iz njenih uradov in arhivov. Na nič drugega ne misli dr. Žerjav na Dunaju, nego na osvoboditev svojega naroda izpod avstrijskega jarma in na njegovo zedinjenje širne cele jugoslovenske zemlje v eno svobodno državo Jugoslavijo. Ve, da vodi pot v svobodo samo preko ruševin avstroogradske monarhije. To mu postaja neposredni glavni cilj, ki ga zasleduje z neumorno in nedosegljivo vztrajnostjo in žilavostjo, neprestano noč in dan: rušiti državo z vsemi sredstvi, spravljati brez odihla jugoslovensko delegacijo v vedno ostrejšo borbo z režimom in državo.

Majsko deklaracijo, ki je imela na sebi madež habsburškega žezla in okvirja, je bilo treba popraviti, kajti avstrijskim jugoslovanom naklonjeni antantini krogi so imeli vedno na krožniku habsburški okvir in žezlo majske deklaracije od strani svojih zaveznikov, katerih interesi so se križali z našimi. Dr. Žerjav je na eni strani dal pobudo za veliko akcijo z majsko deklaracijo doma, po drugi strani je pa pripravil njeno korekturo za zunaj.

Tiskovine iz sovražnega in nevtralnega inozemstva v Avstrijo niso prihajale, zlasti ne take, ki so bile državi nenaklonjene

Le v knjižnici oz. čitalnici parlamenta se je kaj dobilo. Tam je dr. Žerjav odkril »La Serbie«, ki so jo izdajali srbski emigranti v Švici. V tem listu je bilo najti celotno besedilo krfškega pakta. Začel je pripravljati izjavo, s katero naj bi se izbrisal madež habsburškega žezla in okvirja v majski deklaraciji in prikazal čisti nacionalni program jugoslovanov. V teški situaciji, po novembarski nesreči z Rusijo leta 1917, to ni bila lahka stvar. Poprijeti se je bilo treba boljševiskih gesel, ki je ž njimi operirala tudi Avstrija pri pogajanjih z Rusijo. Zgrabil je za načelo »samoodločitve narodov«. Ta princip je bilo lahko uporabiti tudi za avstrijske jugoslovane. Memorandum, ki ga je poslal jugoslovanski klub med drugimi cesarju Karlu in zunanjemu ministru grofu Czerninu v Brest Litovsk, je delo dr. Žerjava. V njem je habsburško žezlo demontirano in postavljen program jugoslovanov na čisto nacionalno bazo. Premagati je moral dr. Žerjav ne majhne ovire, da je spravil memorandum na pravo pot in na pravo mesto, ovire, ki bi jih marsikdo, ki ni bil poučen, niti najmanj ne pričakoval. Doma je bilo besedilo memorandumu seveda povsod konfiscirano. Edino pri »Reči SHS« v Zagrebu se je posrečilo izmakniti nekaj izvodov memorandumu rokam policije. Da stvar v Avstriji ne bo moglo spraviti v širšo javnost, s tem se je računalo že vnaprej. Glavni namen memorandumu je bil, spraviti besedilo v inozemstvo, da bi se tam parirala zloraba habsburškega žezla majske deklaracije s strani naših nasprotnikov pri antanti. Akcija se je posrečila; memorandum je izšel 31. januarja 1918 v francoskem tekstu v Švici.

Na Dunaju je živel dr. Žerjav borno, siromašno, v pomanjkanju. Stanoval je v Lange Gasse v dvoriščnem pritličnem kabinetu. V njegovi omari za obleko in perilo je bila zbirka prihrankov na jestvinah. Tu so stale vrečice, v eni par komadov sladkorja v kockah (ki je bila takrat na Dunaju prava redkost), hlebec starega, trdega arovizacijskega kruha, vrečica enotne moke, vrečica zdroba, zavojček margarine. V svojem stanovanju je bil malo, le pomoči. Čez dan se je zadržal v parlamentu in je prihajal domov le spat, pozno zvečer po 10. Zjutraj je bil vsak dan, z redkimi izjemami ob nedeljah, že ob 7. uri v parlamentu, kjer je najprej pregledal brzo vse časopise (namesto zajtrka), potem pa je ves dan delal na redakciji izjav, interpellacij, poročil, konferencij z žurnalisti in parlamentarci, zbiral material za mafijo in se sestajal z zaupniki iz raznih uradov, ki so pomagali znašati skupaj material, pokraden po najrazličnejših centralnih uradih. Ogromno drobnega njegovega dela leži v tem in ne more si ustvariti slike o njem, kdor ni videl od blizu tega nepretrganega, nepopisno vztrajnega prizadevanja, ki je težko razumljivo, če se upošteva pomanjkanje, v katerem je živel tiste čase, in zdravstveno stanje, v kakršnem je bil. Jedel je, kadar je mogel, v restavraciji v parlamentu, kjer je bila hrana sicer dobra, toda porcije so bile majhne, da so lačnega človeka, kakor je dejal, šele pošteno razdražile in zlakotile. Vzel je za dobro, kar je dobil. Noža navadno ni imel. Kadar je bilo treba razdeliti že malo suh in trd hlebec kruha, ga je naslonil na stol in zlomil. Nikdar ni mogel použiti ničesar sam; ako je na-

bilo življenje v Gradcu bolj zabavno kakor v Gmunden. Zbirali smo se večkrat v Landhauskellerju, kjer smo se zabavali in prepevali. Obhod mesta je bil velik, zato smo za zabavo dostikrat prekoračili mestno obcino, kar nam je bilo seveda prepovedano. Zgodilo se nam ni pa nič, ker ni bila kontrola tako stroga kakor v Gmunden. V Gradcu sem se bolj domačega počutil. Srečal sem večkrat prijatelje in znance iz Ljubljane, ki so prišli tja po svojih opravkih. Moja hči Mica je bila v korespondenci z našim šornikom, ki je studiral v Zürichu v Švici in ki je tja odšel, da se je odtegnil svoji vojaški dolžnosti. Ker so našo korespondenco vedno kontrolirali, so nato moje ženo in hčer Mico zopet tudi v Gradcu konfinirali. Moj zet dr. Žerjav je bil v Judenburgu, pa je bil vojašine kmalu oproščen, ker je bil hudo bolan. Prišel je nato tudi kot konfiniranec v Gradec, tako da smo tamkaj potem zopet vsi skupaj živeli.

Polijsko ravnateljstvo v Gradcu nas je 18. maja 1917 obvestilo, da je vojni nadzorstveni urad splošno konfinciacijo razveljavil. Nato sem prošil, da se mi dovoli, da se s svojo rodbino vrnem domov v Postojno. To moje prošnjo so mi odbili, češ, da leži Postojna v ožji vojni pokrajini, kamor se ne smem vrniti. Ko se je armadno poveljstvo Borojevič preselilo v Severno Italijo, sem novembra zopet prošil za preselitev v Postojno. Ta prošnja je bila v začetku decembra ugodno rešena.

Mi vsi smo se nato vrnili v Postojno, dr. Žerjav pa se je preselil na Dunaj, kjer je bil zaposlen kot tajnik v jugoslovenskem državnozbornem klubu.

tepel suh kruh ali se ukvarjal s koscem klobase, je skušal vedno deliti, s komur je mogel. Nikdar ni tožil, da je lačen; o

Dr. Gregor Žerjav, dr. Anton Korošec (na levi) in dr. Čingrija (na desni) v Zenevi

Idealist in optimist

Z Gregorjem Žerjavom sem se seznanil na shodu narodno-radikalnega dijaštva v Trstu l. 1905. Poznali smo ga pa vsi narodno radikalni dijaki iz »Omladine« in po njegovem delu v Sloveniji. Nas tržaški shod je bil mogočna manifestacija nove miselnosti nacionalnega dijaštva. Shod je vodil in mu dal pečat Gregor Žerjav. Spoznali smo njegovo veliko dušo, njegovo globoko ljubezen do svojega naroda, njegovo nadarjenost in marljivost. Vzljubili smo ga predvsem kot idealista in optimista, ki je trdno veroval v uspeh dela.

Žerjavov vpliv na mlade njegove tovariše je bil čudovit. V narodno radikalnih akademskih društvih je vse tekmovalo, kako bi s podvojenim, premišljenim pripravljenim delom dosegli čim večjih uspehov. Velik je bil takrat razmah poljudnega prosvetnega dela. Mlade akademike si našel na vseh področjih javnega udejstvovanja. Z mlado generacijo je zavel nov veter v vsem javnem življenju in prinesel je nov polet tudi v naše napredno politično življenje. Prve volitve v avstrijski parlament po splošni volilni pravici 1907 so na Štajerskem vodili v glavnem Žerjavovi tovariši z zadovoljivim uspehom. Kako lepi so spomini na one poldanske ure, ko smo skupaj sedeli v kavarni Evropi. Niso bili to oni kavarniški in gostilniški pomenki ozkih druž, ki danes mnogokrat zavirajo in ovirajo napredek v dobrih stvareh. To so bili plodni, z idealizmom prežeti razgovori, ki so rodili mnogo koristnih zamisli. Spominjam se elana, s katerim je bila izvršena reorganizacija Ciril-Metodove družbe na zgodovinski skupščini v Bohinju leta 1908.

Dr. Gregor Žerjav in njegovi tovariši so se naposled tudi sami pojavili v politični areni. Ze v konservativnost prehajajoči liberalizem je dobil svežih mladih moči. V narodni stranki na Štajerskem so se najagilnejše udeležovali Žerjavovi tovariši. Anekdotesna kriza 1908 in balkanske vojne so utrdile v nas iskreno jugoslovansko mi-

njem si mogel dobiti vtis, da v resnici je samo zato in toliko, da živi. V vrvežu neprestanih razburjenj in dela je pozabljaj na šibkost svojega zdravja. Izmed njegovih znanec in prijateljev so se včasih pobrigali naši ali češki parlamentarci zanj ter mu sem in tja prinesli s doma kaj za pod zob. Pok. predsednik češkega sveta Staněk in pok. poslanec Tusar sta se zelo brigala za češke žurnaliste v parlamentu, pri tem sta pa tudi dr. Žerjavu prinesla mnogokrat kruha, sira, surovega masla in jajc. Kadar sta se vrnila iz svojih okrajev, je bila prava pojedina. Nekoč je postal na ta način dr. Žerjav deležen pol velikega moravskega hleba kruha in velikega izdobljenega dela, napolnjenega s surovim maslom. Z nedosegljivo šegavostjo je poplaval dr. Žerjav eksperimente, ki jih je delal s tako za takratne razmere na Dunaju naravnost luksuriozno pojedino, ki mu je spravila želodec v pravo revolucijo, kakor je dejal.

Jeseni leta 1917 je napravil s svojimi prijatelji dvakrat ali trikrat izlet v dunajsko okolico v Guntramsdorf in Grinzing na »Heuriger«-ja. Pri teh prilikah so bile na mizi še druge raritete, orehi, med in bel kruh. V družbi ob takih prilikah je bil silno prijeten in zabaven družabnik. V Guntramsdorfu se mu je pripetila nezgoda, da mu je bila ukradena nova suknja, ki — ni bila njegova last, marveč si jo je bil sposodil.

Dunaj je zapustil 22. oktobra 1918, ko je odšel z dr. Čingrijo in dr. Korošcem v Zenevo.

selnost, ki nam je bila vodilna med vojno in v prevarnih dneh. Gregor Žerjav je bil duša našega takratnega pokreta.

Prvih deset let mladega novega življenja v Jugoslaviji je najozje povezanosti z Žerjavovim imenom. Vodil nas je vedno zvest svojim idealom iz mladih let, njegova osebnost nas je medsebojno trdno vezala. V vseh situacijah se je znašel na pravi poti. Dela se ni ustrašil nikoli in tudi za vsako podrobnost je imel vedno dovolj časa na razpolago. Tudi v časih ko je bil na odgovornih ministrskih položajih, je rad sprejel vsakogar in ljubeznivo obravnaval tudi vsako še tako na videz malo stvar.

Kako so bile na višku konference, ki jih je imel s svojimi ožjimi tovariši! Njegova poročila so bila temeljita in jasna, debate pod njegovim vodstvom stvarne in plodne. Od vsakega razgovora z Žerjavom tudi v teških situacijah smo odhajali okrepjeni in potrjeni in trdni zavesti, da delamo za dobro stvar, in spodbujeni, da se še krepkeje poprimemo dela. Žerjav je znal delo med svoje sodelavce vedno smoteno razdeliti, s svojo avtoriteto je tudi dosegel, da je vsak svojo nalogo čim najstestneje izvršil. Njegova dolgotrajna bolezen ga v delu ni mogla zavirati. V šibkem telesu je bila energija, ki je bolezen do zadnjega premagovala. Še par mesecev pred njegovo smrtjo smo bili na dolgi konferenci zbrani pri njem v Poljčah. Noben poraz ga ni omalodušil; nasprotno: porazi in neuspehi so bili za njega nov impulz za podvojen delo.

Mnogokrat je bil na Štajerskem. Njegov prihod v našo sredo je bil vedno izreden dogodek. Spominjam se najine skupne turneje preko Ptuja in Veržaje, kjer sva ustanovila strankino krajevno organizacijo, v Mursko Soboto.

Spomini na Gregorja Žerjava so lepi in dragoceni, saj so spomini na velikega moža idealista in optimista.

Dr. Franjo Lipold

Človek in državnik

Znani srbski publicist Čedomir Martinović je napisal naslednjo reminiscenco, ki prida dovolj jasno o dobrem srcu in državniški odgovornosti ministra dr. Gregorja Žerjava:

Bilo je l. 1924. Dr. Žerjav je bil minister za šume in rudnike v kabinetu Nacionalnega bloka in me je pozval k sebi, da izda neki komunikle. Hitro sem šel v kabinet, saj je bil Žerjav vedno privrčen za vsakega novinarja... Ko sva opravila svoje in sem se po kratkem razgovoru pričel odpravljati, se je na vratih kabineta pojavil hudo prizadet vojni invalid, ki ga spremlja neka starejša seljanka, vodeč ga pod roko. Invalid je bil brez ene noge, razen tega mu je manjkalo tudi desno oko, čigar vdolbino je prekrival črn ovoj. Oblečen je bil prav be-raško. Glavni in menda edini del obleke je tvorila raztrgana vojaška suknja, črna od madežev in oguljenosti.

Gregor Žerjav je naglo vstal s svojega fotelja in se podal k invalidu z brzino, ki

nikakor ni bila v skladu z njegovim lahkim zdravjem. Pomagal je ženi, da sta invalida posadila v neki fotelj in istočasno vprašal: »Vidosav, ali si ti?« — »Ja sam, gospodin ministar!« je odgovoril invalid, očito zadovoljen, da ga je minister spoznal. »Prišel sem k vam kakor k Bogu. Bog in vi!«

Žerjavu je bilo zdaj jasno, da je nesrečnež prišel k njemu v skrajni potrebi. Potprežljivo ga je pričel izpraševati in je moral na svoje veliko začudenje ugotoviti, da ta težki invalid, ta bivši človek, od čigar ljudskega obličja je ostalo samo skačeno okostje, še po tolikih letih ne prejema od države niti najmanjše pomoči, ki mu pripada po zakonu. Invalidsko vprašanje se je pretesalo tudi v času, ko je bil dr. Žerjav minister za socialno politiko, odkoder je tudi datiralo njegovo prvo poznanje z invalidom. In čeprav sta od tega časa minili več kakor dve leti, minister Žerjav ni pozabil invalida in še manj njegove pravične stvari. Takoj

je pozval k sebi svojega tajnika in mu naročil, da preskrbi telefonsko zvezo z nekim načelnikom ministrstva za socialno politiko. Razgovor je bil kratek, a prizor za bogove:

Mimi dr. Žerjav, iz čigar ust nihče ni mogel čuti kake hude besede, je tokrat grmel s strogostjo upravičenega srda. Sam Bog vedi, po kako dolgem času se je invalid obraz zopet razlezel v nasmeh zadovoljstva, da je vendar našel nekoga, ki mu bo pomagal.

V spremstvu nekega uradnika dr. Žerjavovega ministrstva je odšel invalid Vidosav v ministrstvo za socialno politiko in njegova zadeva je bila v njegov prid rešena. Še tisti dan. Prejel je tudi akt, da se mu izplača vsa razlika in invalidini, ki je ni prejel toliko let. Ko je Vidosav odšel, se je dr. Žerjav vsedel za mizo in si zakril lice z rokama. Hudo mu je bilo pri srcu — taki prizori so ga vedno potrli. Pristopil sem k njemu, da se poslovim, in hotel sem se mu tudi s svoje strani zahvaliti za dobro delo.

»Dragi moj, mar ni to težko, ako človek na tako odgovornem mestu vidi tako strano bedo, in kdo ve, da je njen poglavitni vzrok kaotična državna administracija, ki jo upravlja min? Ta invalid je dal za državo vse, a državna administracija ga nagrajuje z ravnanjem, ki ga tira v propast. Kdaj bomo vse to popravili in spravili v red?«

In dr. Žerjav se je ponovno zaril v grmado aktov, siljen k temu z neko notranjo silo. A invalid Vidosav? Odšel je iz Beograda, blagosloviljajoč človeka, ki mu jo omogočil, da je dosegel svoje pravice.

Delo med ljudstvom

Ob 10-letnici smrti dr. Gregorja Žerjava je prav, da oživimo nekaj spominov tudi na njegovo neutrudno, vztrajno in požrtvovalno delo med slovenskim ljudstvom. Bil je prepričan, da se dajo za dobro stvar, ki jo je zastopal, doseči trajni uspehi le s motrimo podrobnim delom. Zato je postavil na čelo »Iz naroda za narod« in zato je dijaštvo pod njegovim vodstvom začelo z živahnim prosvetnim delom na podeželju ter poleg nestetih predavanj zlasti ustanavljalo po vaseh potujoče in stalne ljudske knjižnice. Da danes skoro ni vasi, gotovo pa ne občine ali župnije brez javne knjižnice, je v glavnem pripisati tej akciji, ker je kmalu našla posnemovalce po vsej Sloveniji, ne glede na nazorsko in politično prepričanje.

Veliko svojo ljubezen je posvečal dr. Žerjav tedniku »Domovina«, ki se je že med vojno začel razveseljivo širiti po vsej Sloveniji. Redke so bile v prvih letih po vojni številke »Domovine«, v katerih ne bi bilo kakega Žerjavovega članka. S preprosto, a odločno besedo, ki je bila razumljiva prav vsakemu bralcu, je označeval svoje stališče do raznih prepih vprašanj ter prepričevalno pridobival za svoje nazore tudi čitatelje.

Enako preprosta in odločna je bila Žerjavova beseda na nestetih shodih in sestankih, ki jih je imel po deželi, dokler mu je le dopuščalo njegovo pojemajoče zdravje. Znal je govoriti razumu, a znal je govoriti tudi srcu, zato so se poslušalci povsod navdušili za njega. Čeprav je bil mestni otrok, je tudi v zasebnem občevarju znal takoj najti zvezo z vsakomur in je imel razumevanje za težnje in želje človeka tudi iz najbolj oddaljene vasi. Še danes so mi v najlepšem spominu mnogi njegovi shodi, ki sem se jih lahko udeležil tudi jaz. Na njih je že pred vojno sejal globoko in srca poleg slovenske tudi jugoslovanske narodno misel ter tako pripravljaj tla za osvobodjenje in zedinjenje.

L. P.

»Preprosti čitatelji imajo silno razvit čut za to, kdaj je pisec s srcem pri stvari, kdaj pa se samo izmotava in hodi okoli bistva ter skrbno pazi, da bi se ga ne dotaknil. Pisati za ljudstvo je težje, je odgovornejše in hvaležnejše delo nego pisati za izobražence.«

Dr. Gregor Žerjav

Hiša na Kongresnem trgu, družinski dom dr. Gregorja Žerjava

Gospa Milena

Dvajset mesecev pred njenim Gregorjem so se zaprla za gospo Mileno ona vrata, skozi katera ni povratka... Kdor je videl tedaj dr. Žerjava, kako je stopal — že sam težko bolan — za njeno krsto, ta ne bo nikdar pozabil vtisa, ki ga je napravil nanj zunanji lik do globin duše pretresenega moža.

Komaj osemtridesetletna se je morala gospa Milena posloviti od soproga, s katerim je preživela osemnajst let skupne sreče, skupne borbe in skupnega trpljenja. Porodila se je v Postojni 2. marca 1889 kot hči Josipa Lavrenčiča, bivšega deželnega in pozneje državnega poslanca v rimskem parlamentu ter njegove soproge Marije, roj. Obreza. Solala se je v višji dekliški šoli v Ljubljani. Jeseni 1909 jo je poročil v trnovski cerkvi narodni župnik in zgodovinar Ivan Vrhovnik z dr. Gregorjem Žerjavom, ki je prav tedaj kot nosilec borbe mlade generacije stopil na barikado. Prvo družinsko srečo je skilil osredotočen napad združene reakcije na mladega bojevnika, ki je obel in moral iskati leka v daljnem Egiptu. Potem so sledili vendarle prišla tri kratka leta srečne goriske dobe kateri pa je že v začetku velike vojne sledila doba heroizma in trpljenja. Gospa Milena je trpela z možem. Na vseh težkih poteh je stala Gregorju zvesto ob strani in skušala olajšati težko usodo. Ko je ležal hudo bolan v vojaškem zaporu in v preiskavi zaradi veleizdaje, je Milena v obupni borbi tvegala vse, da odv-

Milena Žerjavova (delo Avg. Rucka)

ne od njega krutosti avstrijske justice. Sledila je možu v konfinacijo ter se je v njenem graškem stanovanju na novo pričela akcija za jugoslovansko stvar. Bila je edina ženska, ki je bila informirana o delovanju mafije in o zvezah z inozemstvom. Bila je ves čas zvesta in požrtvovalna sotrudnica svojega Gregorja v dobrih in slabih časih.

V osvobodilni domovini se je pričelo za oba novo, srečnejše življenje. Gospa Milena se je posvetila javnim zadevam ter se predvsem dobrotno udeleževala v podpornem delu za naše dijaštvo. Žrtvovala je mnogo iz lastnega, velikokrat pa je morala napraviti neprijetna noda in trkati na vrata imovitejših slojev, da je mogla lajšati bedo siromašnemu dijaštvu. Mnogim srednješolcem in akademikom je z ljubečim srcem preskrbela hrano, obleko, stanovanje in denarno podporo.

Poleg tega je z visoko inteligenco in velikim razumevanjem spremljala vsak socialni, politični in kulturni pokret. Bila je v predsedstvih in odborih najrazličnejših društev. Z mirno, prirojeno dostojanstvenostjo, ki je tako harmonično soglašala z njeno lepo pojavo, in z zares demokratično ljubeznivostjo je znala v vsaki družbi osvojiti srca in si povsod pridobiti simpatije in spoštovanje. Ni stremela za častjo, klub temu je dosegla navjajšo, ki jo more človek doseči v življenju: Poleg občutkov ljubezni in hvaležnosti rodbine si je pridobila resnično spoštovanje, ki ga občuti narod do junaške žene.

Administrator in organizator

Podpredsednik in predsednik deželne vlade
(1919 — 1920)

Ko je prišlo po prevratu do sporazuma med takratnimi političnimi strankami glede sestave deželne vlade v Ljubljani, je pok. dr. Gregor Žerjav prevzel poste podpredsednika vlade kot reprezentant bivše demokratske stranke.

Preden govorimo o njegovem delu na tem odgovornem mestu, je potrebno omeniti še sledeče:

Štiri in pol leta trajajoča vojna je postavila na glavo življenje naroda v upravnem, političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem pogledu. S popolnim propadom Avstrije se je to stanje stopnjevalo do kaosa. Uprava v najširšem pomenu besede je hrbtenica državnega in nacionalnega življenja. Na najvišjih in kakorkoli pomembnih upravnih mestih v Sloveniji so bili izključno tujci po jeziku in krvi. Po prevratu so vsi ti uravniki s svojim vrhovnim šefom c. kr. deželni predsednikom v Ljubljani na vrat na nos pobrali šila in kopita ter zbežali čez naše nacionalne meje. Na svojih mestih so ostali samo zelo redko posejani upravni uradniki domačini. Čez našo zemljo so se valile še delno oborožene, k temu pa do skrajnosti demoralizirane ogromne množice poražene avstrijske soldateske, ki je s svojo akoravno kratkotrajno prisotnostjo nered samo povečevala. Dežela je bila zaradi bližnje fronte gospodarsko do skrajnosti izčrpana, kmetijstvo, industrija, trgovina, obrt kakor vse narodno gospodarsko življenje v popolnem zastoj. Nastopila je celo potreba obvarovanja nacionalnih meja proti prijateljem in sovražnikom. Zveze s centralno vlado v Beogradu, ki je sama preživljala iste in celo še večje peripetije, so bile zelo lahke. Po pregovoru: pomagaj si sam, pa ti bo pomagal tudi Bog, so morali odgovorni možje delati naglo in odločno.

V teh neobičajnih, težkih in kaotičnih razmerah je bila naloga deželne vlade izredno komplicirana in težka. Zlasti velja to za one člane vlade, ki so zaradi svojega političnega dela kot izraziti narodni revolucionarji v veliki meri pripomogli do propada Avstrije. Ne da bi hoteli omalovaževati voljo, sposobnosti ali delo kateregakoli člana deželne vlade, lahko mirno vesti trdimo, da je dr. Žerjav bil ne samo posledic narodno revolucionarnega pokreta pred propadom Avstrije, ampak tudi

najmarljivejši, najpožrtvovalnejši in najspodobnejši delavec pri organizaciji narodnega življenja v vseh smereh po prevratu.

O delu dr. Gregorja Žerjava na deželni vladi bi lahko napisali cele knjige, ker je vsak pojav novega organiziranja našega narodnega življenja v vseh smereh brez razlike tesno povezan z njegovim delom. Tudi v zadevah, ki so bile pridržane specialnim resorom uprave, je veliki pokojnik pustil vidne sledove svojega uma, o čemer so še danes priče stenografski zapisniki sej deželne vlade. Dr. Žerjav kot podpredsednik in pozneje kot predsednik vlade ni imel določenega in kakorkoli omejenega delokroga. Ker je bila tedanja deželna vlada nekaj regulator vsega upravnega, gospodarskega in kulturnega življenja, nosilec vse oblasti in tudi odgovornosti za vse delovanje in nehanje naroda, saj je celo imela zakonodajno moč, je bila prisiljena v vseh vprašanjih javnega življenja, pri upravi, prometu, industriji, trgovini, obrti itd. izdajati nagle odredbe in rešitve, da vsaj za silo napravi red in po možnosti spravi v tok narodno življenje.

In ravno pri tem ogromnem, po svoji mnogostranosti neomejenem delu se je dr. Žerjav pokazal mojstra nad mojstri in daleč prekosil vsa pričakovanja. S svojim neobičajnim intelektom, bistrostjo in daljnovidnostjo, neprimerno marljivostjo in s nekim samo njemu prirojenim instinktom je dr. Žerjav vedno in povsod pogodil, ako ne ravno pravilno, vsekakor v tem momentu in v teh prilikah edino možno rešitev. Občudovanja vredni so bili njegovi nazori in njegove odločitve v zadevah, kjer so bili mnogokrat celo strokovnjaki v zadregi za rešitev. Brez dvoma pa moremo šteti kot največjo odliko dr. Žerjava ne samo kot politika, marveč tudi kot upravnika možato pomanjkanje strahu pred odgovornostjo za svoja dejanja in nehanja. Veliki časi zahtevajo velike ljudi. Kaj pomeni se tako velika volja in ideja, ako se nosilec in izvrševalec te ideje že vnaprej boji odgovornosti, se je brani in jo želi prevaliti na tuja ramena. Tudi v tem pogledu je bil naš Žerjav

mož nad možmi.

Strah pred odgovornostjo ali kritiko ni nikdar bil ovira za njegove odločitve, ako

se je prepričal, da je ta ali oni ukrep potreben in koristen. Vsem nam, ki smo ga poznali in spremljali njegovo delo so še živo v spominu ogorčeni napadi na njega. Mi smo se razburjali, on je ostal miren. Iz rezerve je samo tedaj stopil, ako je bil prizadet na osebni časti.

Predaleč bi prišli, ako bi se hoteli spuščati v prikaz posameznih dejanj dr. Žerjava kot člana deželne vlade. Za to naj zadostuje ta splošna karakteristika njegovega dela in značaja s pripombo, da je njegovo nesebično, požrtvovalno, s fanatično ljubeznijo do zedinjenega naroda, a še posebej do Slovenije izvršeno delo na deželni vladi postavilo temelje razmeroma zelo nagli ureditvi vseh upravnih, kakor tudi gospodarskih, socialnih in kulturnih prilik pri nas. To je resnica, ki jo ne more zatajiti niti njegov najhujši politični nasprotnik.

Še nekaj besed o dr. Žerjavu kot človeku in predstojniku.

Od mladosti slab na pljučih je za časa vojne še bolj oslabil. Omejevanje osebne prostosti, slaba prehrana, neumorno revolucionarno delo, skrb za bodočnost naroda in vse druge nevednosti so temeljito spodbopavale njegovo zdravje. Toda v izpitnem, utrujenem, bolnem telesu je živel neupogljiv, borben, do fanatizma delaven in požrtvovalen duh, ki je v polni zavesti kratkega življenja do preziranja sovražil lastno telo in se do poslednjega vzdihla ni vdal. Vedno prvi pri delu, je dnevno kot poslednji zapuščaj vlado, nešteto brez grizljaja hrane. Saj je delal v stalni vročici. Na vse prošnje, opomine in prigovarjanja soproge Milene in mnogoštevilnih prijateljev se je samo smehljil in obračal pogovor na druge reči. Sam neutrudljiv delavec, ni nikdar druge silil k delu, vesel in hvaležen pa je bil, ako mu je kdo prostovoljno pomagal. Obziren in ustrežljiv je bil proti vsakemu, najsibodi gospod ali hlapec, bogatin ali revež. Ni nameščenca od načelnika do služitelja, ki bi mogel navesti slučaj njegove nenaklonjenosti, neprijaznosti ali celo nestrpnosti. Vse ga je cenilo, spoštovalo in ljubilo. Samo človek do fanatizma zaslepljen ali oni, ki ga osebno ni poznal, mu je mogel biti neprijatelj.

Služiti pod dr. Žerjavom ni bilo lahko. Kakor je zahteval mnogo od sebe, tudi ni zahteval malo od svojih uradnikov kot upravni šef. Če za svojo osebo ni poznal uradnih ur, temveč samo pravilo, da se delo neha tedaj, ko je opravljeno, seveda tudi ni mogel priznavati svojim tajnikom pravice na neki določen delovni čas. Če je bilo nujnega dela, se je garalo; zato pa ni dr. Žerjav nikdar zameril svojemu tajniku, če ga je ta prosil za nekaj dni dopusta v času, ko delo ni pritiskalo. Predvsem pa eno: z dr. Žerjavom delati je bilo veselje. On nas ni štel kot uradnike, kot izvrševalce svojih nalogov, ampak kot sodelavce. Zamotanejšje zadeve je z nami prediskutiral, dovolil, da izrazimo svoje mnenje in nam s tem dal zadoščenje, da sodelujemo pri njegovih daljnosežnejših akcijah. Dr. Žerjav, to mu bodi spričo njegove bolehnosti, ki ga je spravilo v rani grob, štet v posebno čast, ni bil nikdar siten, nepotrpežljiv, nervozen. Ena njegovih glavnih vrlin so bili njegovi dobri živci.

Množina dela, ki jo je zmagoval dnevno dr. Žerjav, je bila neverjetna. Ko si je ob štirih popoldne poklical stenografino, je bila pred njim kopica spisov, da si ga za njimi komaj opazil. Ob sedmih je miza bila prazna. S prepisovanjem njegovih osebnih rešitev so bile zaposlene tri strojepiske.

Kot politik in človek svobodnega poklica je dr. Žerjav

sovražil vsak birokratizem

kakor vse one uradne malenkosti, ki so sicer potrebne za nemoteno in redno uradno poslovanje, katere pa motijo pri delu in rešitev zavlačujejo. Njegova pisalna miza je bila kaotična zbirka knjig, odprtih uradnih listov, spisov, spomenic, privatnih pism, časopisov in vse druge navlake. Nihče se v tem kaosu ni spoznal. Samo njemu ni bilo potrebno ničesar iskati, vse je imel pri roki in takoj zaželeno izvel iz največjega nereda. Njegove rešitve so bile zelo kratke. Navadno samo kaka kratka opomba na robu spisa, ki jo pa referent po navadi ni mogel prebrati in je osebni tajnik moral hieroglifne razvozljati. Zato pa je rešitev bila pravilna. Občudovanja vredna je bila njegova sposobnost, v najdebelejšem spletu v najkrajšem času, iska-

joč samo s očmi in debatirajoč, najti jedro vprašanja, se opredeliti in zadevo rešiti. Njegov spomin je bil ogromen, ni potreboval ne zapisov ne evidence, na vse se je spomnil sam o pravem času. Delo v pisarni, seje vlade, konference in posveti s strankami in referenti, vse se je naglo in kljub temu mirno razvijalo in reševalo, ne da bi dr. Žerjav pokazal znake duševne utrujenosti.

Drugi, ki so poznali dr. Žerjava delj in bliže kakor njegovi uradniki, bodo bolj poklicani, da sodojo o njegovih izrednih duhovnih sposobnostih. Eno pa naj bo vendar tudi tukaj rečeno: vedno in vedno smo bili presenečeni, da Gregor Žerjav najde na vsakem problemu neko plat, na katero vsi skupaj nismo mislili in najde ravno iz tega vidika najboljšo. Originalnost pogleda na stvar, je pa prvi kriterij genialnega duha. Intimnejši in dolgoletnejši Žerjavovi prijatelji bodo pisali o njem kot rodoljubu. Tu naj bo zabeležena samo tale epizodica: Nekoč leta 1920, ko je dr. Žerjav ležal z znatno vročino na divanu in tako reševal s svojim tajnikom spise, ga je ta prosil, naj si vendar z delom v težki bolezni ne uničuje življenjske moči. Žerjavov odgovor je bil:

»Kaj zato! Če si na smrtni postelji, lahko rečem, da sem Slovenijo le za meter naprej pomaknil, se je splačalo, da umrem.«

V teh besedah je bil celi Žerjav. Tragika tega izrednega človeka, politika in državnika je bila v njegovih dolgotrajni bolezni. Saj tako se zdi nam, ki smo zdravi. Lahko pa je tudi nasprotno, da se je dr. Žerjav v zavesti neozdravljivosti in razmeroma kratkega življenja otresel dnevnih skrbi za svoje telo in tako neobremenjen mogel razviti svoje že od narave zavidanja vredne duševne in moralne sposobnosti do višine, ki je samo redkim dosegljiva.

Kljub resnosti in večni zaposlenosti z najtežjimi problemi je dr. Žerjav znal biti vever, vesel in nekoliko hudomušen.

Ko so bili l. 1919 prevzeti vsi premogovniki pod drž. nadzorstvo, je dnevno prihajal na vlado posebno debel, ogromen mož, ki mu je vojna prinesla precej milijončkov. Bil je tudi posestnik manjšega premogokopa, katerega je hotel osvoboditi nadzorstva, da bi lahko svobodno trgoval. Prihajal je navadno po obilnem kosilu, črni kavi in z debelo cigaro v ustih. Zavajal se je pri tajniku v globok fotelj, se potil od vročine in prebave ter nestrpnost čakal na sprejem. Iz druge sobe se je slišalo suho pokasčevanje podpredsednika, ki je delal od sedme ure do dveh, ne da bi zaužil trohico hrane ali kapljico vode. Razen tajnika so bili že vse uradniki zapustili urad.

Ko je dr. Žerjav zvedel, kdo še čaka — kaj hoče, je bilo znano celo staremu služitelju — se je namuznil, prijel svoj ogužljen temnosivi klobuk, namignil tajniku in je popihal skozi drugo sobo iz pisarne. Staremu slugi je naročil, naj gospoda ne moti pri prebavi in počitku.

Ob petih popoldne se je gospod zbudil, strahovito razgrajal in se jezil. Dr. Žerjav se je skril in prepustil tajniku, da moža potolaži. Bil je ozdravljen in je drugič prišel pred kosilom, zato pa je bila avdiencia krajša.

Za svojo vnanost je dr. Žerjav zelo malo skrbel. Ako bi ga soproga Milena ne prisilila, bi menda vse leto hodil v isti obleki. K brivcu je šel šele, ko res ni mogel več nositi svojih bujnih las. Odnosno brivec je moral priti na dom, Gregor ni imel časa za to. Bril se je sam. Samo kako, je drugo vprašanje. Navadno so ostale pod brado precejšnje oaze. On jih ni videl, drugi ga pa niso skrbeli. Nekega zimskega dne se je zgodaj zjutraj oglašil na stanovanju v bivšem deželnem dvorcu tajnik. Dr. Žerjav se je pripravil na torturo britja. Tajnik se je ponudil, da ga obrije. Bilo je sprejeto in gospod podpredsednik se je potem dolgo hvalil, kako imenitno je obrit.

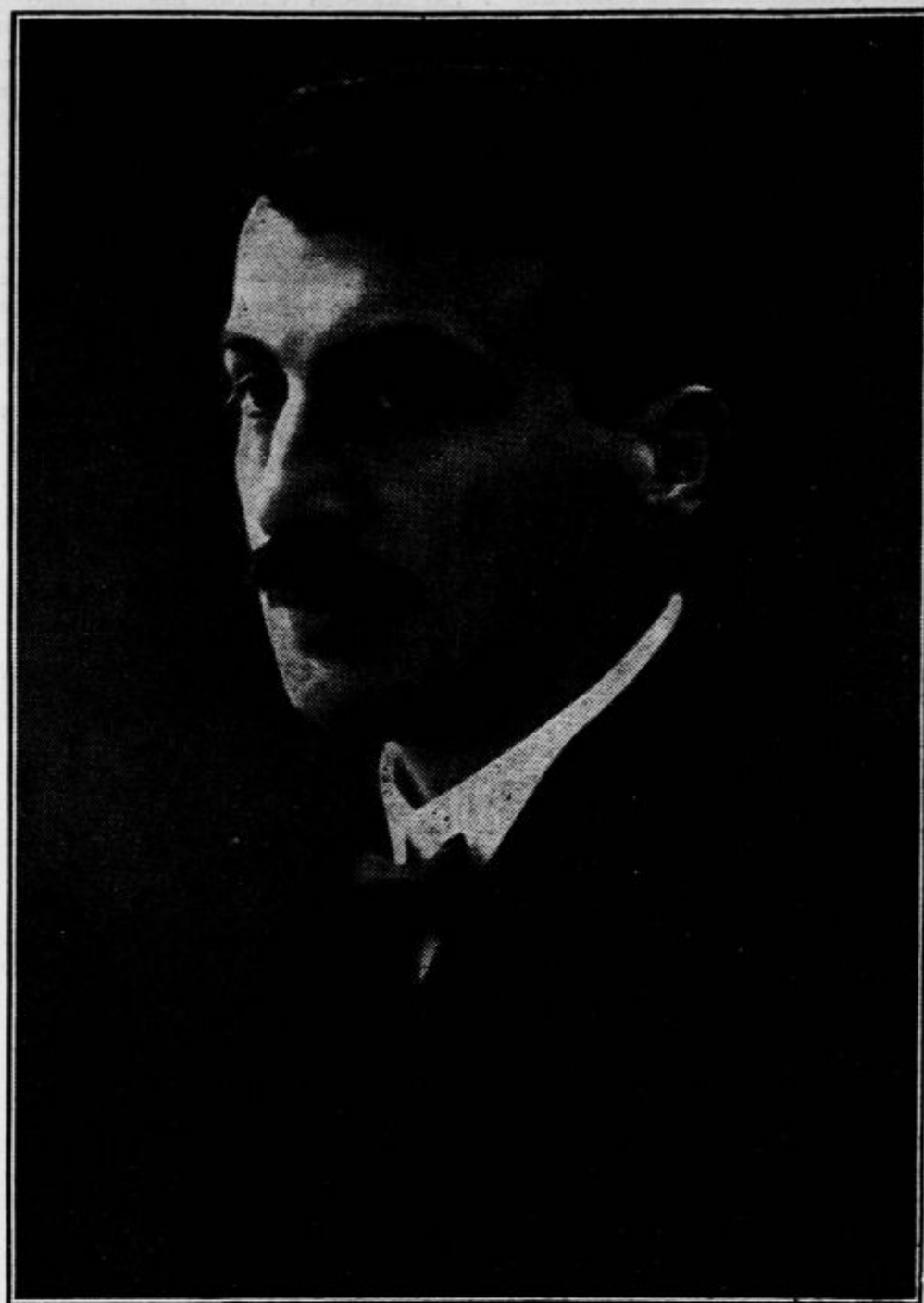
L. 1922. je bila večina ministrov s predsednikom vlade Pašičem na Bledu. Bilo je konec julija in se je zvedelo, da bo po svečani službi božji seja vlade v Ljubljani pri tedanjem namestništvu. Bilo je na Vidovdan. Dr. Žerjava je že pred deseto uro čakal avto pred stanovanjem, da ga popelje v stolnico, kjer se je zbrala vlada, generaliteta in lokalni odličniki. Seveda vse v fraku, z mnogimi odlikovanji.

Tik pred deseto uro pa je nastala v stanovanju dr. Žerjava velika zmeda, tekanje in iskanje. Nikjer ni bilo ne cilindra ne odlikovanj. Očitno je vse skupaj pozabil v Beogradu. To pa ga ni motilo, bil je celo vesel, da ne mora nositi cilindra. Mirno je vzel s kljube svoj predpotopni temnosivi klobuk, ki je pozabljen več let čakal resignirano na kako beraško glavo in se mu ni sanjalo, da bo paradiral še na Vidovdan na glavi jugoslovenskega aktivnega ministra v družbi fraka kot nadomestilo bleščečega cilindra.

M. Brnič

Član vlade in minister

6. nov. 1924 — 18. jul. 1925

Dr. Gregor Žerjav (slika iz časa, ko je bil minister)

Z globoko pieteto pred duhom enega največjih mož, kar jih je rodila slovenska in jugoslovenska mati, sem sprejel vabilo uredništva »Jutra«, da za spominsko številko napišem nekaj vrstic o prerano umrlem dr. Gregorju Žerjavu kot svojem časnem ministru gozdov in rudnikov.

Dr. Gregor Žerjav je bil minister gozdov in rudnikov v Pašič-Pribičevićevi vladi od 6. novembra 1924. do 18. julija 1925. Pazljivo sem prelistal kroniko ministrstva, da li dr. Žerjav ni bil še katerikoli naš minister, ali vsaj zastopnik ministra. To pa zagotavlja, ker se mi je zdelo nemogoče, da bi v pičlih osmih mesecih, poleg tega še v onih razburljivih in neizgajenih časih, bilo enemu človeku mogoče izvršiti tako ogromno delo in zapustiti tako trajnih pomembnih sledov in pridobitev v našem gozdarstvu in rudarstvu, kakor jih je zapustil minister dr. Gr. Žerjav. Moje iskanje pa je bilo brez uspeha...

K splošni karakteristiki velikega pokojnika kot ministra gozdov in rudnikov bom navedel mišljenje bivšega ministrskega pomočnika, sedanjega pisatelja in novinarja Lujke Novaka, ki nima vzroka, da bi v tem pretiraval, v njegovi l. 1933. v Zagrebu izšli knjigi: »Izza kulise neke razsodbice. Ta karakteristika dr. Žerjava se glasi dobesedno:

»Bil je ena najmarkantnejših osebnosti v našem javnem življenju. Še preden je postal minister gozdov in rudnikov, je imel odlično reputacijo kot politik in kot minister socialne politike. Velika inteligenca ter globoko poznanje socialnih in gospodarskih vprašanj sta ga storila za nenadomestljivega v vseh kombinacijah, v katerih se je računalo z njegovo stranko. Čeprav težko bolan, tuberkulozen, ko so ga zdravniki že zapustili in se šušili, da sploh še živi, je kot redko kateri naš javni delavec neutrudljivo in intenzivno delal. Svojo tuberkulozno groznico je spreminjal v ogromno delovno energijo. Redko kateri dan je odhajal iz ministrstva pred 10. ali 11. uro ponoči — prihajal pa je ob 7. in si pogosto tudi kosilo naročal v pisarno. Delal je kot človek, ki ljubi življenje in hoče živeti, čuti pa, da se mu bliža smrt.« In moremo dostaviti:

kot človek velikan, ki živ izgorava v ljubezni za zaželeno našo krasno Jugoslavijo!

V ministrstvu gozdov in rudnikov je začel dr. Žerjav takoj z izgraditvijo gozdarske administracije po tedaj upeljani oblasti ureditvi države in menda je bilo prvo naše ministrstvo, ki je od spodaj pa do vrha, logično in dosledno, utrdilo pristojnosti posameznih instanc in ki je imelo natančno v podrobnostih določen delokrog nasproti drugim upravnim organizacijam, s katerimi je kakor n. pr. z ministrstvom za agrarno reformo imelo veliko skupnih točk, interesov in vzporednega dela.

S svojim ostrim pogledom je v poznavanju finančnega in trgovskega pomena naše izvozne industrije takoj uvidel, da naša lesna industrija z ozirom na zunanje razmere prehaja v fazo nemirne in nestanovitne konjunktura, v notranjem pogledu pa je deflacijska politika otežkočila financiranje pridobitnih podjetij, zaradi česar se je bilo bati, da pride do omejevanja produkcije in zmanjševanja našega izvoza. Dr. Žerjav si je takoj postavil nalogo, da ohrani v polni kapaciteti lesno industrijo, ki je takrat predstavljala okrog 30% našega celokupnega izvoza v približni vrednosti 2 milijard dinarjev. S širokim zmisлом za velike koncepcije je dotedanje razmerje med državo in lesno industrijo ne le ohranil, marveč celo še poglobil s tem, da ji je olajševal položaj z vsemi sredstvi, ki jih je imel na razpolago. Nasproti mali domači lesni industriji je imel še več obzirov... v prepričanju, da se bo državi v drugi obliki vse to plačalo in da so dotok zunanjih deviz, živahen železniški promet in polna zaposlenost delavstva v veliki meri odvisni od uspešnega obratovanja naše lesne industrije.

Rekel je: Če bi se danes imeli 50.000 delavcev manj zaposlenih v lesni industriji in bi morali za toliko odstotkov znižati naš izvoz, ne bi mogli brez perturbacij pričakovati še težjih časov. Danes moramo stremeti za

tem, da vzdržimo vsaj takšen izvoz, kakršnega smo imeli v preteklih dveh letih, ker bi sicer, razen pasivne trgovske bilance, postopoma izgubili naša zunanja tržišča. V gozdarski politiki je prvi postavil načelo, da se od ukrepov za olajšanje obratovanja ne sme izvesti nobena industrija, ki pri nas obratuje. — Češka in Rumunija sta delali nasprotno in sta zaradi tega pozneje utrpeli ogromno škodo, preden sta končno zavzeli enako stališče. Ta njegova politika je pa razen pomoči industriji zasledovala poleg drugih tudi namen, ki je sicer pozneje od drugih bolj brutalno razbit, toda kljub temu še vedno ni ničesar izgubil na svojem velikem pomenu in aktualnosti. S tem, da je industriji dajal potrebne olajšave, jo je dr. Žerjav namreč spravil v vse večjo odvisnost od države in državne administracije, ona pa se je, zahtevaje in sprejemaje te natančno pretehtane koncesije prostovoljno tem bolj udinjala državi oblasti. V svoji mrzlični delavnosti je pripravil kartel celokupne lesne industrije, velike in male, ki naj bi bil popolnoma v rokah države in kot tak mogočno orodje za najdaljnosežnejše ekonomske načrte in reforme. V tem kartelu, ki naj bi mu načelovala državno velepodjetje »Šipade«, ki pa je neposredno podrejeno ministru gozdov in rudnikov, je dr. Žerjav že vnaprej določil vloge male in velike lesne industrije. Mala domača industrija naj bi v prvi vrsti zalagala domače tržišče, njen višek pa naj bi se razdelil za izvoz na veliko industrijo, tako da bi slednja pri izvozu morala s tem računati, kakor bi tudi morala skrbeti za pokritje morebitnega manjka na domačem trgu. To pa je že začetek neke vrste načrtnega gospodarstva, čigar potreba se že zdavnaj občuti in za katerim še vedno zamaž ključno tako splošne pridobitne razmere kakor tudi naši gospodarski krogi.

Zaradi teh daljnovidnih ukrepov ministra dr. Žerjava je tedaj naš lesni industriji kljub najhujši konkurenci uspelo ohraniti naša zunanja tržišča: Italijo, Severno Afriko in novo pridobljeno Južno Ameriko, do čim smo Levanto in Egipt že poprej docela izgubili.

Dr. Žerjav pa je bil tudi v vseh drugih ozirih

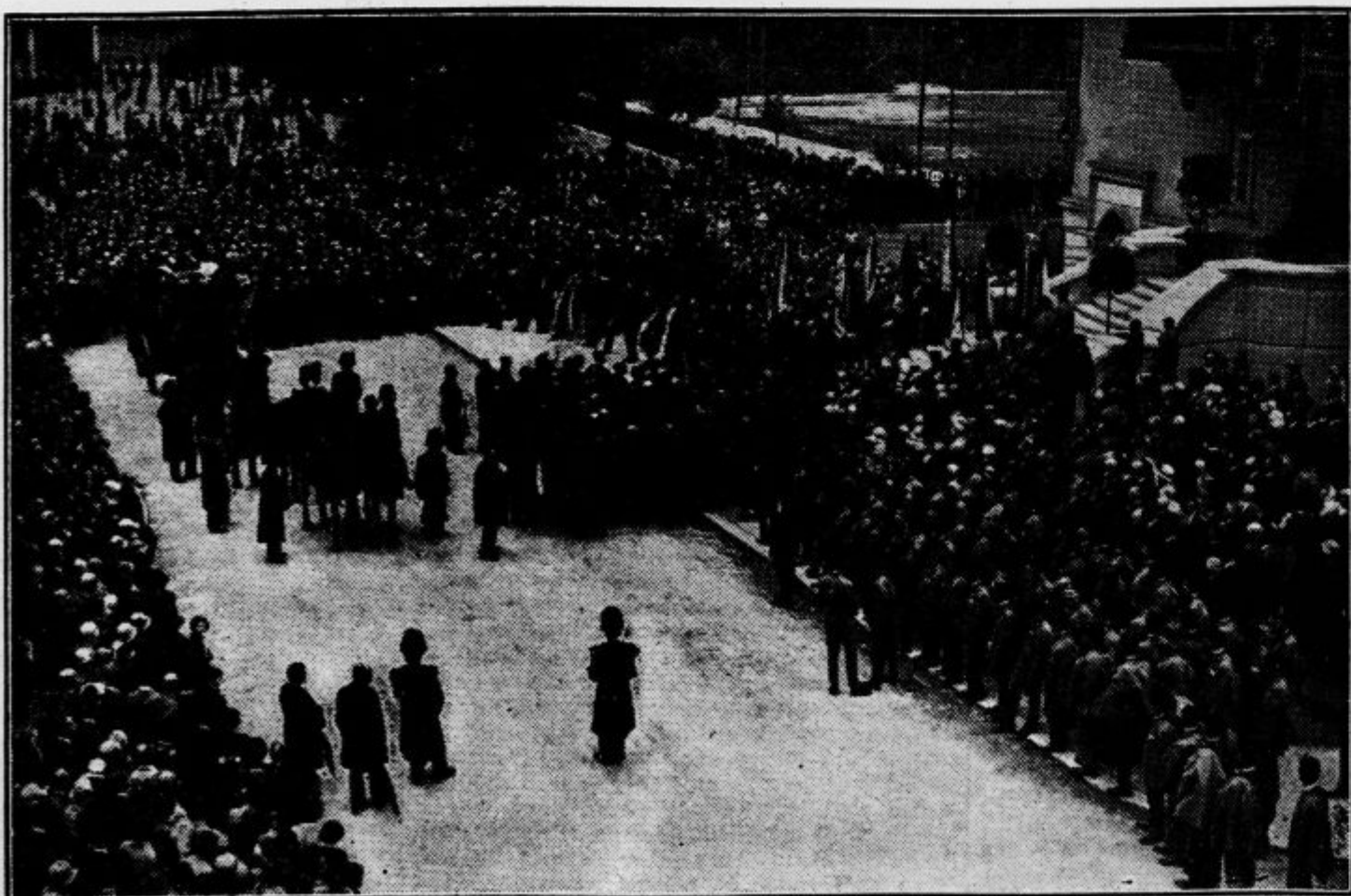
minister v pravem pomenu besede:

sluga zakona, naroda in države. Vedno je prvenstveno reševal naloge svojega resora in sprejemal svoje referente, potem pa se je z vso temeljitostjo poglajbal v strokovna in pravna vprašanja ter skliceval pogosto konference najboljših gozdarskih in rudarskih strokovnjakov iz ministrstva in iz vse države. Zaradi čim temeljitjega proučevanja stanja in potreb naše mlade industrije je pogosto skliceval konference in posvetovalne raznih gospodarskih in industrijskih korporacij. Vsa nov pojav na teh področjih je takoj opazil in ga je temeljito proučeval, dokler ni s prirojenim mojim genialnostjo prišel do trdnih sklepov, ki jih je potem z največjo doslednostjo in energijo izvajal.

Tako je postavil prvi temeljni kamen tudi naši nacionalni metalurški industriji s tem, da je zaukazal takrat že nacionalizirani gozdni veleindustriji Dobrin-Drvar (danes »Šipade«), naj odkupi vse akcije železarne v Zenici in jih odstopi Generalni rudarski direkciji. Podpiral pa je tudi vse ostale panoge gozdarstva in druge industrije, da bi se kar največ osvobodili od tujega materiala oziroma izdelovali čim več finalnih produktov v domačih obratih. Tako je tudi kapaciteto državne destilacije v Teslicu dvignil od 30.000 do 80.000 m³ lesa letno.

Kot šef je bil zelo strog in obenem zelo pravičen. Zahteval je vdanje in vestno delo, zato pa je z druge strani uvideval težko materialno stanje uradništva in mu pomagal, kjer je le mogel, toda vedno objektivno, pravično, sorazmerno. Dobrohoten in demokratičen kot pravi tovarar in prijatelj od najvišjega do zadnjega uslužbenca — je bil nelzprosen sodnik za vsak prekršek.

V zakonodajnem oziru, poleg velikega števila navodil, normativnih razpisov in podobno, se je na veliki anketi, po njegovi

Tako se je poslovila nacionalna Ljubljana od velikega pokojnika pred Taborom

temeljiti proučitev in iniciativni detaljno razpravljati in končno kodificirati vsedržavni zakon o gozdovih, kakor tudi zakon o komercializaciji gozdnega gospodarstva. V slednjem oziru je že poprej dosegel, da se določila zakona o državnem računovodstvu, ki so zelo ovirala normalno poslovanje v gospodarstvu državnih gozdov, v njem niso upoštevala. Ko so potem iz spekulativnih razlogov iz tega iniciativnega in velikopoteznega delovanja začeli ustvarjati razne afere, je pogumno nastopil v obrambo svojih zvestih uradnikov — kakor menda nobeden ne poprej in ne pozneje, izjavljajoč: »Smatram za svojo častno dolžnost, da vedno in povsod sam podnesem svoj del odgovornosti za vse delo, ki sem ga opravil kot minister, vedno po zakonu in v najboljšem prepričanju, da služim interesom države.«

Dr. Žerjav je bil tisti minister gozdov in rudnikov, ki je podpisal akt o zgraditvi krasne palače tega ministrstva, v kateri imajo danes svoje prostore štiri ministrstva, centralni presbiri, kratkovalna radijska oddaja postaja in državna statistika.

On je odredil, da se izdelajo ceste na Avalo, da se parkira in uredi Topčidersko brdo in Laudonov gozd v Beogradu. Zelo je podpiral akcijo za pogozdovanje krša in goličav sploh in osigural visoke kredite za dela in propagando pogozdovanja.

Dosleden v svoji globoki jugoslovanski ideologiji ni poznal v ničemer načelnih kompromisov ter je

z nedosegljivim pogumom šel svojo ravno in pošteno pot naprej!

Ne le z ene, pa prav merodajne strani sem o dr. Žerjavu slišal: V resnici smo imeli doslej le dva res velika državnika: dr. Milorada Draškovića in dr. Gregorja Žerjavo! Oba sta nam na žalost ravno zdaj, ko bi ju najbolj potrebovali, položila svoj dragoceni življenji na oltar domovine...

Za naše gozdarstvo bi izbera tudi ne bila veliko večja; zato pa naj bo s temi vrsticami položena nova zelena vejica iskrene hvaležnosti velikemu možu in domoljubi!

Inž. Ante Ružić

ki in »potniški stroški«. Toda zveze med »Slovenskim Narodom«, in njegovim tajnim dunajskim dopisnikom so bile vedno tesnejše, čim bolj je mogel »Slovenski Narod« vršiti svojo tedanjo veliko nacionalno poslanstvo. Iz Žerjavovega peresa je izšel v »Narodu« marsikateri tehtni članek, še več pa njegovih informacij, previdno nabranih iz materiala mafije. Dr. Žerjav je bil tudi dopisnik zagrebske »Rije« čiš Slovenaca, Hrvata i Srba ustanovljene 1. 1917. z neprikrito iredentistično tendenco. Leta 1918. so Žerjavovi članki izhajali celo v klerikalni »Straži«, kamor jih je pisal na prošnjo dr. Verstovška, da listu da narodno odločnejši in pogumnejši značaj.

Prvo dobo po vojni je bil dr. Žerjav preobložen z državopolitičnim delom. Toda čim so se prilike nekoliko utallile, je začel »novati« velikopotezne novinarske zamisli. Spoznal je, da bo za dosledno napredno jugoslovansko politiko v naši ožji domovini potrebno močno glasilo in, kakor je to odgovarjalo njegovemu značaju, se je z vso vsemoto posvetil ideji, da s svojimi prijatelji ustanovi v Ljubljani nov dnevnik. Dr. Žerjav je iniciator ustanovitve in prvi soustanovitelj našega »Jutra« in vse do svoje smrti posveča velik del svojega časa in svojih sposobnosti našemu dnevniku in poleg njega svojem ljubljencu, tedniku »Domovini« (ali kakor je on dejal »Domovinec«), ki ji teden za tednom, zdrav, ali bolan piše kratek uvodnik. Število njegovih idejnih, strokovnih in informacijskih člankov gre v stotine. Mnogi so na poti do stroja pretrpeli uredniške izmene, dodatke. Premnogi, zlasti pa njegovi odlični uvodniki spadajo še danes med bisere naše novinarske literature. Res, dr. Žerjav ni bil »stijajen« stilist, ali zato so njegovi članki obče razumljivi in misli, ki jih hoče povedati, so koncizno izražene.

Neutrudno je ponavljal »svojo maksimo« glede vseobče državne politike: »Vsako vprašanje moramo presojati objektivno za vso državo, ne samo skozi prizmo krajevnih ali plemenskih potreb; pri tem gotovo ne moremo škodovati naši ožji domovini.« To misel je razpletel v nešteti variantah, poudarjal jo, da nam bo »dobro« v naši majhni sobici, ako bo imela državna hiša čvrste zidove in trdno streho. Kot izraz prijateljskega ljubezni se je v člankih zavzemal za kreno prizadevanost za kmeta in delavca. »Vsi drugi stanovi si že kako pomagajo, pač pa sta delavec in kmet navezani sama na svojo silo. Zavedajmo se, da sta to dva stebra, ki nosita našo državno stavbo, ne dajmo, da bi klonila pod težo bremen sodobnega gospodarstva.« Čudno je to, da so njega često napadali zaradi raznih socialnih zakonov, ki je dal zanje pobudo in ni miroval, dokler niso bili »prejeti«. Še rajši so seveda zamolčevali njegove zasluge, kajti svet je le videl, da je skoro z vsako socialno pridobitvijo zvezano Žerjavovo ime. Napadov se je moral braniti in je storil to na svojstveni brezosebni način, brez strasti in žolča. »Mnogi so mislili«, je pisal leta 1926. »da je zakon slab, če je njega izvršitev in uporaba v nezmožnih rokah.«

Kdor je imel posla z dr. Žerjavom kot novinarjem, mu često ni bilo razumljivo, kako gospodari s časom, da ima poleg številnih konferenc, shodov in »estanov« še kaj časa za pisanje člankov. Iz marsikoga se težko iztisne članek o važnem, aktualnem vprašanju, dr. Žerjav pa se ni nikoli branil. Napovedal je uro, kdaj bo članek gotov, in urednik se je zanesel na obljubo. Često pa je liste rokopa sprti pošiljal v uredništvo, ker je pisal vedno doma, zadnja leta po navadi v postelji najrajši pa je pisal za »Domovino«, češ da je ljudstvo najhvaležnejši čitatelj, ako mu

Od leve proti desni: sen. Ivan Pucelj, dr. V. Maček, St. Radić, dr. Albert Kramer in dr. Gregor Žerjav

Delo za okrepitev sokolske misli

Malo delavcev v našem javnem in kulturnem življenju sem poznal, ki bi v sebi nosili čut in potrebo, da se zanimajo tako vsestransko in intenzivno za vse panoge naših narodnih interesov kot je bil to blagopokojni dr. Gregor Žerjav. Preobložen z delom čisto političnega značaja ni nikdar pustil z vidika prosvetnih in socialnih stremiljenj, ki naj neodvisno od ožje politike vzporedno spremljajo in podpirajo vso duhovno evolucijo našega naroda. V ta okvir spada tudi Sokolstvo, ki ima zadosti poviš, da se s pieteto spominja njegovih življenjskih teženj. Spomin na heroično dobo neutrudljivega dela, nezolne volje in široke idejne zamisli iz Žerjavovega življenja, naj nam da nove pobude, moči in vztrajnosti na potu sokolskega dela v pravem sokolskem duhu. Spominjam se Žerjave, srednješolca v dolgi, obokani, nizki in malo higienski gimnazijski telovadnici (menda nekdanji samostanski kuhinji in obednici), vidim ga med srednješolci, ki so se pridno naskrivaj v popoldnevih udeleževali dijaške telovadbe v novih telovadnih prostorih Ljubljanskega Sokola, dokler nas na pobudo domačih nasprotnikov ni tedanji šolski referent nacionalni Nemec razgnal. Žerjav je bil član Sokola I in se je redno udeleževal vseh večjih sokolskih nastopov.

Neminljiva je Žerjavova zasluga za zgradbo sokolskih domov. Brez lastnih prostorov ni trajnega življenja. Niso vse generacije enako jake in požrtvovalne. Ze zakorenjeno seme pogine, ako ga stalno ne gojimo, kjer ni lastnega zavetišča za društveno življenje. V tem spoznanju je dr. Žerjav ustanovil 1. 1920. v Ljubljani »Društvo za zgradbo društvenih domov« in je temu društvu predsedoval do smrti. Namen tega društva je bil pomagati do prosvetnih in sokolskih društvenih domov povsod tam, kjer so bili po krajevnih razmerah dani pogoji za zdravo društveno življenje. Žerjav je bil povsod med prvimi početniki in buditelji. Zbral je materialna sredstva za nabavo gradbenega materiala (les, apno, cement, železo itd.), zbral je ošek inženjerjev za napravo brezplačnih stavbenih načrtov, organiziral vse pripravljalo delo, da so tudi krajevni čimtelji prišli za delo in dokazali svojo gnotno naklonjenost in požrtvovalnost. Pred vojno smo imeli samo v nekaterih večjih krajih lastne sokolske domove, n. pr. Litija, Zagorje, Žiri, Domžale, Novo mesto, Celje, Kamnik, Logatec. Po ustanovitvi tega društva je postala ta potreba ne glede na pričakovano pomoč splošna, prebudila se je vest v naši nacionalni in napredni javnosti, da se ravno po Žerjavovem izreku »iz naroda za narod«, da je treba za idejno življenje doprinesati žrtve v delu in denarju. V tem je težišče tega napora, ki ga je nosilo to društvo na čelu z dr. Žerjavom.

V društveni kroniki so označena naslednja sokolska društva, ki so bila v večji ali manjši meri deležna naklonjenosti Žerjavovega prizadevanja: Gorenja vas nad Skofjo Loko, Železniki, Logatec, Preserje, Radovljica, Strazišče, Stari trg, Višnja Gora, Medvode, Šoštanj, Rajhenburg, Črnomelj, Gropiše, Ježica, Ljutomer, Mala Nedelja, Mengeš, Borovnica, Brezovica, Moste, Gornja Radgona, Raka, Sokol I, Središče, Studenec-Ig itd. Društvo je podprlo vsa krajevna prizadevanja s preko milijon dinarjev v gotovini. V mnogih primerih je poskrbelo za posojilo po nizki obrestni meri in storilo vse, kar je bilo za danih razmer in sredstev mogoče, da se je omogočil namen. Po smrti dr. Žerjave je prišla doba gospodarske krize. Danes bo treba društvo, njegov namen nanovo oživeti, da se nadaljuje to, kar je prenehalo z Žerjavovo smrtjo.

Dr. Žerjavovo življenje je bilo v vseh kulturnih in političnih prizadevanjih udejstvovanje sokolskega gesla »Le naprej, brez miru«, ne da bi za svoje delo za Sokolstvo zahteval kakih političnih protidajev. Večkrat sva se razgovorjala o razmerju Sokolstva do politike in političnih vprašanj. Pravilno je pojmoval to razmerje in ne bo odveč, ako omenjam nekaj načelnih misli, ki so važne, da jih pozna širša javnost in mlajši člani Sokola, ker je o tem v praktičnih primerih še vedno dosti nejasnosti in nepravilne razlage.

Sokolstvo je po svojem namenu izključno narodna ustanova, ki naj v duhu narodnega edinstva telesno in moralno vzgaja in plemeniti ves narod, vse stanovne ne glede na gospodarske razlike. Zato Sokolstvo posega v okviru svojega načina vzgojnega delovanja na vsa polja ljudskega udejstvovanja (telesno, moralno, prosvetno, socialno). Sokolstvo naj ne ostaja pri mrtvi črki svojega programa, ampak mora posegati v resnično življenje, mora slediti in proučevati življenje naroda v vseh njegovih plasteh. Programske naloge morajo prehajati v dejanja. Sokolstvo bodi vedno in povsod propagator sokolske misli, ki naj reformno vpliva na miselnost, čustvo in voljo vsakega posameznika v dobrem in plemenitem smislu.

slu. Nove miselnosti meri pa tudi nova prizadevanja Sokolstva nasprotnih življenj ne smejo iti neopaženo mimo Sokolstva. Treba slediti vsem pojavom iz širkega javnega življenja in iz tega razmišljanja in studija treba napraviti zaključke za najuspešnejšo prilagoditev sokolskega dela danim razmeram in prilikam. V tem širokem in splošnem smislu nosi Sokol v sebi tudi politične, četudi politično stranakarske naloge, ki jih vrši in izvaja po svoji v sokolskem programu začrtani metodi, ki se bistveno loči od metode političnih strank. Sokolska društva so seveda nepolitična. Politično strankarstvo, prepri političnih strank in pripadnikov nimajo dostopa v sokolsko društvo. Sokolstvo stoji nad pogosto se menjajočimi dnevnimi političnimi vprašanji, ker mora služiti vsemu narodu in se ne more vmešavati niti v sporne zadeve onih političnih strank, ki po svojem programu prijateljsko gledajo na Sokolstvo in njih pripadnike podpirajo sokolske težnje.

Toda Sokolstvo ima nesporno tudi politične naloge v plemenitem smislu te besede. Sokolstvo po svoji dolžnosti vzgaja zdrave, samozvestne, karakterne in zavedne pripadnike naroda. S tem vpliva tudi na načelnost in moralno poednih političnih strank, ker jim daje telesno zdravje, moralno ustaljene strankarje. Vsak član Sokola se naravno priznava k sokolski ideji in sokolskemu programu. Vsak Sokol je lahko pripadnik politične stranke, ki po svojem programu in dejanjih ni nasprotna Sokolstvu. V tem okviru se vsakdo lahko vidno in močito priznava k politični stranki. V Sokolu pa ni prostora za strankarske politične borbe. Proti splošnim teoretičnim diskusijam, ki imajo za predmet javna vprašanja, ne more biti pomisleka, ker sokolsko članstvo ne sme ostati obkoljeno s kitajskim zidom, neopušeno in neorientirano. Osebe s prevratnimi nameni ne spadajo v Sokola. Psihološko neuravnotežene osebe, ki jim ni nobena stvar prav, ki domišljajo devzati vse v nič ter hočejo vse najbolj poznavati in vedeti, ki jih je sama sovražna kritika, so v svojem jedru slabi in negativni in dobri stvari samo škodujejo in jemljejo veselje do ustvarjanja dela.

S tem pa naravno ni mišljeno, da bi Sokol moral ostati mrtev in ravnodušen do političnih strank, ki bi idejno ali gnotno ogražale prizadevanje in uspehe sokolskega dela. Kar velja za politične stranke, isto velja tudi za krajevne skupine in struje v mestih in podeželskih občinah. Proti takemu delovanju mora Sokol nastopiti z vzgojnim in izobraževalnim delom.

Tako smo gledali na razmerje med Sokolstvom in politiko še pred desetimi leti. Uspehi potrjujejo, da je bilo to gledanje pravilno in v skladu s pravilnim pojmovanjem sokolske naloge.

Danes se pojavljajo ponekod novi odrešniki sokolske misli, ki lahkomišlensko frazarijo brez poznavanja odnosa Sokolstva do javnega življenja. Parola »ven s politiki!« je opasna za strnjnost sokolskih vrst. Ta parola je vsebinsko brezpredmetna, ker se politika proti sokolskemu programu nikoli ni zanašala v Sokola. Ta parola pa je škodljiva, ker bi jo mogla mlajša generacija brez primerne razlage napačno razumeti in ker ustvarja nerazpoloženje in sovraštvo proti vsakemu delu v javnosti. Ta parola je uspanka za one, ki so samo fizični ljudje, samo telovadci, ne pa telovadci-Sokoli. Sama fizičnost ima prekratko dihanje za sokolsko prosveto.

Če je kdo političen funkcionar, se s tem še ni diskvalificiral za sokolske funkcije. Glavno je delo in korist, ki jo kdo prinaša sokolskemu društvu pri doslednem upoštevanju načel sokolske organizacije. Ni društva, kjer ne bi bilo politično jasno opredeljenih članov in baš ti mnogokrat nosijo glavno breme. Povzročiti razdor in napraviti simpatije funkcionar in javnosti ni nobena umetnost, a težje je pridobiti prijatelje, povezati vse v prijateljsko in bratško sokolsko družino in razviti delo, ki ustvarja nove društvene vrednote.

Idealno bi seveda bilo, ako bi Slovenci za vsako panogo svojega narodnega življenja razpolagali s posebnimi silami. Toda vsi vemo, kako je v praksi. Malo je požrtvovalnih javnih delavcev. V naših podeželskih pa tudi deloma v mestnih društvih mora biti ena in ista oseba predsednik politične organizacije, funkcionar CMD, starešina Sokola, odbornik ognjegasev, čitalnice, različnih zadrugnih gospodarskih organizacij itd. Marsikdo zaradi vsem tem nalogam, povsod njegov trud donesa uspeh in korist in Sokol mora biti vesel, ako ima v svojem odboru osebo, ki drži v kraju vse javni interes v eni smeri v sokolskem duhu — ki bo simpatije širših plasti naroda znal ohraniti v dobro Sokola.

Pokojni Žerjav je bil državnik in politik. Bil je vodja stranke in politična arena mu je bila torišče vsakdanjega dela. In vendar je naš rod dal prav malo boljših in zaslužnejših pravih Sokolov nego je bil brat Gregor.

Dr. P. Pestotnik

V redakciji in pri novinarskem poslu

Kakor marsikateri izmed politikov in javnih delavcev naprednega krila, ki so začeli posegati v naše javno življenje v letih pred izbruhom svetovne vojne, je tudi dr. Žerjav začel svoje novinarsko udejstvovanje pri glasilu narodno-radikalne struje

Soha dr. Gregorja Žerjave v redakcijskih prostorih »Jutra« (delo L. Dolinarja)

»Omladinie«. Bil je ves navezan na ta list, ki ga je sam ustanovil. Prvič je moral kot glavni voditelj in ustanovitelj pokreta utrditi program ter razmejiti pojma »stranka in struja«, kajti narodni radikalizem je bil prvi pojav te vrste na Slovenskem. Drugi razlog je bil v tem, da bi tedanji gospodarji naprednih listov ne bili voljni dati prostora za razpravo o osnovah narodno radikalne struje, ker so jo takoj od sa-

in plodna tla pri tedanjih mladih intelektualcih. Preteklo je komaj par let in duh »Omladinie« je zmogovito prodrl na vseučiliščih in po vseh slovenskih srednjih šolah ter prinesel kasneje prepoved v vse naše napredno politično življenje. Gibalo pokreta sta bili vztrajnost in nepopustljivost mladega Žerjave ki je s svojo trdno vero, neustrašenostjo in borbenim pogumom osvojil srca mladine.

Žerjav je bil prava voditeljska natura, ki jo je odlikovala brezprimerna vidnost in kakovost ter uvidna koncilantnost. »Mi nismo borbeni zaradi borbe same, naša borba ima plemenite cilje, ki so ji edini namen. Borbeni smo le, ker smo mladi in ker verujemo v pravilnost naših idej in v dosegljivost našega programa. Slednji ni samo dosegljiv, marveč je naravno življenjska nujnost za naš narod«, to so Žerjavove besede, s katerimi je udarnosti mladih dajal smisel in praveč.

Dr. Žerjav je spoznal globoko pomanjkljivost dotedanjega političnega dela med ljudstvom. Ker pa je bil take vrste mož, da je pri njem spoznanje takoj rodilo učinkovite ukrepe, sta pri nas takoj nastala dva lista »Notranjec« in »Belokranjec«, ki ju je ustanovil dr. Žerjav, jima določil pravce ter vanja pisal najvažnejše načelne članke. Kratkovidnost takratnega političnega vodstva ni mogla razumeti te novotarije, ki seveda ni dala takoj vidnih uspehov. Kljub naporom dr. Žerjave sta zato oba lista le prekmalu prenehala izhajati. Polena in polena je zavist, zloba in nevednost metala pod noge izredno agilnemu možu, čigar pridnost je bila večer otek tradicionalni nedelavnosti starih. Po letih trdega boja z nerazumevanjem in okostenelostjo, ko je bilo Žerjavovo zdravje izpodkopeno in je prišel telesno na rob propada, so po krajšem odmoru napolnili sončna goriška leta. Z njegovo pomočjo je bila ustanovljena goriška »Veda«, ki je napovedovala in pripravljala dobo prepoda naše narodne politike. Narodni radikalizem je pripravil usodna tla za jugoslovansko misel, zmase balkanskih Slovanov so jo priljubili ljudskim slojem. Žerjav in njegov krog pa so v »Vedi« zbirali in popularizirali gradivo za nje ideološko

Gledalica, 29. VII. 1947

Kad Narodna miselnost in glasilni politični stranke
vse je po volitvah razdelila v stranke, ki jo je uspešno pravi
pa, je bilo tako republikanec volilne stranke republikanske
vsega v miselnosti. A pristo je izrekel. Volitve in miselnost
v vsej fide eni lebeli. " prava gromi v fidei. Stojbenega pravo
postoj. Vse miselnosti, a vse miselnosti vseh miselnosti
stranki vseh miselnosti in pravo miselnosti. Vse miselnosti in pravo miselnosti

Tako je pisal dr. Gregor Žerjav

mega začetka smatrali kot opasno secesijo, ki naj razcepi vrste naprednega naraščanja, kot herezijo, naperjeno proti tedanjemu vodstvu napredne politike. Pokret je v svojem bistvu res bil tako secesija kakor herezija, le da ni imel namena razcepiti vrst napredne mladine, marveč ji pokazati nov praveč za kasnejšo politično udejstvovanje v enotnem naprednem taboru.

Dr. Žerjav je v »Omladinie« označil strujo kot napreden pojav v vrstah učence s mladine in kot taktičen prijem, ki je omogočal mladini, da se neodvisno od dnevnih politike in brez odgovornosti za njo čim bolj pripravi za dobo, ki ji bo ona morala vtisniti svoj pečat. Ti programatični članki, ki jih je mladi Žerjav neutrudno pisal v vedno novih inačicah, so našli globok odmev

osnovo in za nje praktično izvedbo. Žerjavovi članki v tej reviji so naravnost prokrobe razvoja, ki mora priti, in odsejajo tako močan žar vere v jugoslovenstvo, kakor ga je bil zmožen samo človek izredno globokega domoljubja.

V svetovni vojni se je sicer ustavilo svobodno novinarsko udejstvovanje in na dr. Žerjave je padlo važno, opaznost in odgovornost polno politično delo. Toda ko so se odprla vrata dunajskega parlamenta je dr. Žerjav poleg vseh drugih poslov prijel tudi zopet za novinarsko pero. Bil je dopisnik »Slovenskega naroda«. Sicer ne javen, kajti s posebnih razlogov je tedanji glavni urednik moral skrivati zvezo redakcije z dr. Žerjavom in njegova skromna plača se je izgubljala pod »raznimi izdatki«

tudi najtežji problem razloži pametno, resno in razumljivo. »Ti preprosti čitatelji imajo silno razvit čut za to, kdaj je pisec s srcem in hvati, kdaj pa se samo izmotava in hodi, okoli bistva ter skrbno pazi, da bi se ga ne dotaknil. Pisati za ljudstvo je težje, je odgovornejše in hvaležnejše delo nego pisati za izobražence.« Tega pravila, ki ga je postavil v nekem »Jutrovem« uvodniku, se je držal sam zelo dosledno, zato je bil mojster te vrste pisanja. Slednje pa je bil lahko samo zaradi izrednega svojega interesa do malega človeka, kmeta in delavca. Samo zato jim je znal govoriti iz srca in samo zato so njegove besede tudi našle polno priznanje pri čitateljih.

—dk

Dr. Žerjav in naša severna meja

Ko smo kot dunajski študenti pred 36 leti v »Sloveniji« na Hernalsu na svojih sestankih začeli kritično načrtovati vprašanje političnih, kulturnih, gospodarskih in socialnih prilik v naši domovini in ko smo prihajali v svojih mnogokrat prav vročih razpravah do rezultatov, ki so se nato izkristalizirali v narodno-radikalni dijaški pokret, se je že v prvih tednih pokazala nadmočnost duševnosti in dalekovidnosti mladega akademika Žerjava. Kaj kmalu je stal na čelu velikega pokreta, ki je zaje slovensko dijaštvo na Dunaju, v Pragi, v Gradcu in drugod, pa tudi po srednjih šolah v domovini sami. Izhodišče pokreta je bil vedno težji in kočljivši položaj slovenskega naroda zlasti ob jezikovni meji na severu in na zapadu. Zato je bil program narodno-radikalnega dijaštva pod vodstvom Gregorja Žerjava predvsem narodno-obramben in se je zlasti naši severni meji posvečala največja pozornost. »Prosveta«, ferialno društvo narodno-radikalnega dijaštva, je s knjižnicami in predavanji prepredla vso našo severno mejo. Glavna iniciativa za vse to delo je izhajala od neumorno snujočega Gregorja Žerjava.

13. sept. 1908. v Ptuj! Družba sv. Cirila ni Metoda, patere prerčenje v pozitivni obrambi faktor je bilo predvsem delo akademika Žerjava, je sklicala svojo 23. letno skupščino v Ptuj. Žerjav je bil takrat družbin glavni tajnik. Ptujski Nemci in s njimi vred vse avstrijske nemstvo so smatrali nedolžni občni zbor CMD za slovenski napad na »nemški« Ptuj in so alarmirali nemške in renegatske »čete« od blizu in daleč, da so napadale, prepevale, z jajci obmetavale, s črnolom polivale itd. slovenske delegate. Tudi Žerjava so na ulici surovo pretepli in mu vzeli klobuk.

Žerjav je kot glavni tajnik podal konkretno poročilo o delu družbe v minulem poslovnem letu, stvarno, brez vseh okrasov in fraz. Svoje zanimivo poročilo je končal kakor v preroški viziji z besedami: »V smrti nevarnosti smo, v prihodnjih desetih letih se bo odločil boj med nami in nasprotniki...«

Gregorjeva prerokba se je izpolnila!

1914! Dr. Žerjava se kot znanega jugoslovenskega nacionalista v Trstu aretirali in ga zaprli na Ljubljanskem gradu. Zaradi boleznih so ga končno tudi od vojakov, kamor so ga vtaknili, odpustili.

Nastanil se je v Gradcu in takoj navezal stike z jugoslovenskimi nacionalisti v domovini in izven nje. Ustvaril je jugoslovensko in posebej tudi Slovensko mafijo in pričelo se je sistematsko delo jugoslovenske iredente. To delo se je poglobilo še bolj, ko se je l. 1917 kot glavni tajnik parlamentarnega Jugoslovenskega kluba preselil na Dunaj.

Ko so se v svetovni vojni dogodki začeli sukati v neprilog centralnih sil in je bila propast Avstrije že očitna, je dr. Žerjavovo delo zopet bila usmerjeno predvsem na to, da v bodočo Jugoslavijo rešimo čim več našega življa, zlasti tudi ob naši severni meji. V jubilejni številki revije »Misel in delo«, ki je izšla lanskega decembra, sem mogel objaviti, žal, le mal izvelek iz ogromne korespondence, ki jo je vodil dr. Žerjav zlasti z dr. Kukulcem, dr. Kramarjem itd. Iz te korespondence je razvidno, kako veliko skrb je posvečal dr. Žerjav zlasti tudi naši severni meji. Ko se je maja 1918 pričela akcija za ustanovitev Narodnega sveta za Slovenijo, mu je glavno skrb delala štajerska. Tako je pisal 27. maja 1918 dr. Kukulcu med drugim:

»Sploh bo prva naloga Narodnega sveta, da skliče sestanek najintimnejših vodilnih oseb v Mariboru, Celju, Ptuj, da se do dobre razgovorimo o načrtu za delo...«

In 19. junija 1918 piše zopet: »Za štajersko bi en osek bil v Mariboru, eden v Ljutomeru uprav za študij granice, za statistične in etične podatke, za organizacijo granice itd.«

In 16. julija 1918 vprašuje dr. Kukulca: »Koga naj povabimo na sestanek za organizacijo Narodnega sveta v Mariboru za narodno granico?«

Dne 14. sept. 1918 pa mu piše: »Ker ne vem, ali mi bo možno v četrtek popoldne biti v Mariboru, vam sporočam, da bi kazalo misel uresničiti, da z resolucijo postavimo pretenzijo črta jezikovna meja in določiti, da mest, ki so po svojem gospodarskem poslanstvu, krvi, legi in bodočnosti naša, pa niso sicer jezikovno nemško otoko, in da zlasti Maribor kot gospodarsko središče bogatih slovenskih krajev, na važnem križišču, smatramo za glavno mesto slovenske štajerske in ga reklamiramo za Jugoslavijo.«

Ko se je po končani vojni in po zednjenju Slovencev v Jugoslaviji začelo novo politično življenje in se je dr. Žerjav s svojimi prijatelji iz nekdanje kranjske narodno-napredne ter štajerske narodne stranke vpregel v delo v demokratski in pozneje v samostojni demokratski stranki, končno pa v kmetsko-demokratski koaliciji, je vsikar s posebnim veseljem pohitel med naš narod na severni meji. Tako ga vidimo 25. nov. 1923 na velikem zboru zaupnikov demokratske stranke za bivšo mariborsko oblast v Mariboru, kjer podaja poročilo o notranjem političnem položaju. Zopet ga srečamo na velikih manifestacijskih zborovanjih 30. in 31. jan. 1926. v Celju odnosno v Mariboru, ko skupno s pokojnim Svetozarjem Pribičevićem govori pred večstočlavo množico. Vmes smo ga videli na mnogih, nešteti manjših shodih, sestankih in zlasti sejah

vodstva naprednih Slovencev, katere je najraje skliceval v Celje. Na vseh teh shodih, sestankih in sejah je bilo divota poslušati, kako je mirno, dostojno in stvarno, brez vsakršnih retoričnih okrasov, a z globokim razumevanjem in duhovitostjo zagrabil vse politične, kulturne in gospodarske probleme Slovencev in vseh južnih Slovanov, zlasti pa tudi nacionalne in socialne ter gospodarske probleme naše severne meje, ki mu je do njegove prerane smrti bila kakor punčica v njegovem očesu.

★

Zato je pa tako bolno in težko odjeknila zlasti po naših obmejnih krajih pred 10 leti, dne 27. junija zvečer, pretružna vest o smrti našega največjega prijatelja Gregorja. Hvaležno, še vedno polni tuge nad njegovo izgubo, se ga spominjamo zlasti danes, ko bi nam tako dobro dela njegova blaga beseda s tehtnim nasvetom, z globoko mislijo. Saj še vedno visi nad nami težko breme našega obmejnega problema, ki smo ga pač državno-politično, ne pa tudi socialno in gospodarsko politično dokončno rešili.

Vekoslav Spindler

Nekaj spominov

Neprijetno mi je, da moram v spomine vpletati svojo osebo, toda brez tega bi moji spomini za javnost ne bili umiljivi.

Dr. Žerjav se je začel zanimati za mojo skromno in neznatno osebo po izidu prvih dveh mojih narodnoobrambnih knjižic »Slovensko-nemška meja na šajerskem« in »Slovensko-nemška meja na Koroskem«. Pozneje mi je postal naravnost pokroviteljsko naklonjen. Ko je na zgodovinski skupščini Družbe sv. Cirila in Metoda v Boh. Bistrici prešlo vodstvo Družbe iz konservativnega mrtvila v agilne roke mlajših naprednih rodoljubov, v prvi vrsti naših akademikov, ki so se izvežbali v manjšinskem in narodnoobrambnem delu pri Čehih v Pragi, je bil dr. Žerjav izvoljen za glavnega tajnika družbe. Saj pa je tudi bil družbin prepoved poglavitno njegovo delo.

Med drugimi koristnimi in za družbo donosnimi idejami je dr. Žerjav dosegel ustanovitev institucije potovalnega učitelja po českem vzoru. Ko je družba razpisala zadevno službo, je prišel dr. Žerjav k meni v uredništvo »Slov. naroda« ter me pozval, naj kompetiram. Rekel je: »Prav na vas sem mislil pri ustanovitvi institucije. Brez daljših pomislekov sem se odločil, čeravno sem imel dokaj ugodno pozicijo v uredništvu, kjer sem prebil že sedem let. Poprej sem bil pet let urednik celjske »Domovine«. Zame je torej bila žrtve, da sem po dvanajstih aktivnih novinarskih letih zamenjal razmeroma mirno delo v uredništvu za napornimi potovanji po vsej Sloveniji. Te žrtve mi dr. Žerjav ni nikoli pozabil, da si se nisem nikdar zatekel k njemu po pomoč. Ponovno mi je čestital k uspehom, ker je pazno čital moja tedenska poročila za vodstvo družbe. Na njegova priznanja sem bil vedno ponosen.

Žal je dr. Žerjav že prihodnje leto nevarno zbolel in šel na zdravljenje v Egipt, a navidezno ozdravljen se je preselil v Gorico. Trčila sva zopet skupaj med vojno pri vojaki v Judenburgu, kamor ga je poslala vojaška oblast potrjenega, da si je bil vidno hudo bolan. Po naklonjenosti narodno zavednega narednika Legata so mu

prekročili čisto novo vojaško obleko, da se je odpeljal v njej v Celovec k superarbitraciji, ki ga je popolnoma oprostila. Njegovo novo vojaško suknjo iz prvostanske predvojnega črnega suknja sem dobil po zamenjavi jaz. Se danes hranim to njegovo suknjo kot dragocen spomin ter jo pozimi oblečem za slavnostne ali žalne prilike, četudi je že zaostala za modo.

Po vojni mi je dr. Žerjav naklonil uredništvo ljubljanske »Domovine«, a že leta 1919 mi je ministrstvo za trgovino in industrijo poverilo posel generalnega sekretarja in nadzornika nad raznimi nemškimi bojnimi društvi. Tudi to mi je nedvomno priskrbel dr. Žerjav kot podpredsednik deželne vlade za Slovenijo. Ko sem vse posle likvidiral in prejel od ministrstva pohvalo in priznanje, sem po novem letu 1926 prejel od dr. Žerjava pismeno povabilo k seji konzorcija »Jutra« in »Domovine«. Na seji je dr. Žerjav kot predsednik konzorcija razložil, da si je zamislil posebno propagandno pisarno za razširjanje listov, v prvi vrsti »Domovine«, ki mu je bila posebno pri srcu. Vprašal me je, ali hočem prevzeti organizacijo in vodstvo nove propagandne pisarne. Seve sem z veseljem pristal, saj sem se že dve leti skromno preživljal kot zunanji član uredništva (vrstičar).

Od takrat sva bila z dr. Žerjavom v stalnih stikih. Vsakih štirinajst dni sem mu podajal pismena poročila, ki jih je natančno preštudiral in jih opremil z opombami ter s podrobnimi navodili. Ko mu je zdravje začelo pešati, da ni mogel več zapustiti svoje, me je ponovno klical v svoje stanovanje na posvete. Pri neki taki priliki je rekel, naj povabim za zaupnike pri razširjanju »Domovine« tudi zasluzka potrebne jetične bolnike. Čes: »Jetični bolniki se lahko opravljajo take posle, saj tudi jaz ne morem biti brez čela.« A le dr. Žerjav je bil mož, ki je z železno voljo odpravil glodajočo smrt, delal in mislil do zadnjega diha.

Ante Beg

Deset let je od smrti velikega in nepozabnega voditelja naprednih Slovencev dr. Gregorja Žerjava. Kratka je ta doba v življenju naroda, razmeroma kratka tudi za marsikatero posameznika, dolga, zelo dolga pa je bila za vse, ki občutimo nenadomestno izgubo, prizadeto Slovencev in vsem Jugoslovenom s toliko prerano smrtjo dr. Gregorja Žerjava.

Skušali smo zbrati za današnje obletnico nekaj osebnih spominov nanj ter nekaj ocen o njegovem ogromnem delu, ki je obsegalo vse panoge narodovega in državnega življenja. Karkoli imamo danes napredni Slovenci, malo je med tem takega, kar ne bi bilo na ta ali oni način v zvezi z njim in z njegovimi plodnimi idejami. In premnoga napredna stvar med Slovenci sploh in v vsej državi je takisto sad njegove vsestranske iniciativnosti.

Zavedamo se, da v člankih, ki jih objavljamo, ne podajamo celotne slike o življenju in še manj o delu in zaslugah dr. Gregorja Žerjava. Za to bi bile potrebne mnoge obsežnejše in temeljitejše študije. Morda je danes tudi še pre zgodaj, da bi bilo mogoče objektivno oceniti vse velike sadove in zasluge Žerjavovega dela in njegove borbe. Z zbranimi prispevki, za katere se vsem piscem tudi ob tej priliki toplo zahvaljujemo, smo se hoteli le skromno oddolžiti spominu dr. Gregorja Žerjava ob desetletnici njegove smrti.

Kulturni pregled

Rumunska knjiga v teku stoletij

Naši vzhodni sosedje in zavezniki Rumuni se morajo neprestano otepati silovitih sovražnih napadov. Na vso srečo so ti napadi papirnati; večna vojna divja med učenci in zato ne bo nikoli dokončno odločena. Rumunski sosedje — Mađžari, Malorusi, Bolgari in morda tudi drugi — osporavajo Rumunom njihovo krvno romanstvo, latinstvo njihovega jezika, izvirnost njihove narodne umetnosti, kontinuiteto njihovega bivanja na sedanjem rumunskem ozemlju in sploh vse, kar tvori pojem rumunske narodnosti, ki je v resnici sinteza vseh plemen in narodov, ki so se kdajkoli pojavljali v osrednjih Karpatih ter na prostoru med Karpati, Dunavom in Prutom.

Rumuni trdijo, da so čisti in neposredni potomci ene legije veteranov, ki jih je cesar Trajan naselil v Daciji, samo to še dopuščajo, da njihovo narodno osnovo tvorijo poleg pešice veteranov še množice poromanjenih Dakov kralja Decebala. V zvezi s tem pravijo seveda, da so prarodni prebivalci vseh pokrajin današnje Rumunije in se jim vsakdo zelo zameri, kdor le narahlo podvomi o njihovem pristnem latinstvu in rimljanstvu. Res je, da stoji v Bukarešti na nekem trgu najznamenitejši simbol rimljanstva: kip Romula in Rema z znano rimsko volkuljo res je pa tudi, da je ime rumunske prestolnice slovenskega izvora, kakor so istega porekla tudi imena domala vseh večjih rumunskih mest: Slatina, Brajla, Trgovište, Galac, Plojești, Rimnik, Krajova, Bistrica, Sučava, Cernovci, Kišinjov, Brašov in še sto in sto drugih krajev. Ako ima katero mesto pristno romansko ime, n. pr. Alba Julia, je to ime najnovejšega datuma, do čim ljudstvo mestu še vedno pravi Beligrad, ali n. pr. Cetatea Alba, kar je samo prevod ruskega imena Bjelgorod. Odnosno turško-tatarskega naziva Akkerman — nekaj mest in krajev ima tudi nemški ali mađžarski koren, najdemo se seveda tudi turška in tatarska krajevna imena, latinški izvor pa poleg dveh Kampolungov kaže silno redko kak krajevni naziv. To se da ugotoviti že s prvim pogledom na »emljevid Rumunije S svojo romansko osnovo se Rumunom včasih posreči, da skrijejo tujo obliko vselej pa to le ni nogoče.

Besedni zaklad romanskega porekla je v rumunski silno majhen in znaša komaj 60 odstotkov ostale besede so slovenske, nekaj je seveda tudi nemških, mađžarskih, grških, turških in tatarskih. Če čitamo ime rumunskega lista »Vestitorul«, ne smemo misliti, da gre morda za glasilo oblačilne obrti, kajti vestitor je oni, ki obvešča, prinaša vesti. Basni in povesti se pravi po rumunsko »basme e povesti«, kdor piše povesti je »povestitor«! Spehu oravajo Rumuni slanina sekiri topor »krmi« na krčma čeprav pišejo to besedo »circima« jo izgovarjajo vendar čisto po naše Materi božji pravijo sčanta Bogorica ali maika domnului domnul je res atinski dominus. Za vojno pa imajo vsakor primernejši in slikovitejši izraz nego mi pravijo ji razboj Ovsu pravijo ves in prof. Nicolae Iorga, zelo znamenit rumunski zgodovinar pravi, da med drugimi tudi ta beseda lasno izpričuje latinški izvor rumunščine. V nizevi zgodovini Rumunov je doslovno tako zapisano:

Po tem kratkem izletu se vrnimo k naslovu tega sestavka V »Revue de Transylvanie«, ki izhaja v Klužu na Erdeljskem, je napisal tamošnji vseučiliški profesor Joahim Craciun (Krečun) učeno razpravo »Le livre roumain au cours des siècles«. Razprava je v vsakem pogledu zelo zanimiva. Kakor vsako drugo slovo, tako se tudi rumunsko začena z ro-

kopi. Pisec jih našteje deset in je prvi med njimi iz l. 1405. Napisal ga je menih Nikodem v cerkveno-slovenskem jeziku. Drugi pisani spomenik je za 24 let mlajši, pa je spet pisan v staroslovensčini, takisto tretji, četrti, peti, šesti in sedmi. Sele naslednji so pisani v rumunščini, pa so dobrih sto let mlajši, zato čitatelj ne razume prav, kako more sedem najstarejših tekstov, pisanih v staroslovensčini, biti začetek rumunskega slovstva. Toda g. Krečun pravi, da so tudi slovanski rokopisi »važne priče naše slovstvene preteklosti.«

Kar se tiče tiskanih spomenkov, prvi g. Krečun, da imajo Rumuni lepo vrsto zelo starih inkunabul. Najstarejša je Misa iz l. 1508. Pisec jo opisuje z vsem ognjem navedenega kot mojstrsko delo takratne tiskarske umetnosti. Tiskal jo je po naročilu vojvode Rada v Trgovištu (Radu vod), menih Makarij, ki je imel tiskarno v Trgovištu. Izkaže pa se iz naslednjega pripovedovanja, da je to ona tiskarna, ki jo je črnogorski vladika kupil v Benetkah in je poslovala najprej na Cetinju, kasneje pa je Makarij bežal z njo pred Turki v Vlaško. Ta prvi spomenik tiskarskega rumunskega slovstva je spisan seveda v staroslovensčini, kajti srbskemu menihu Makariju niti v Vlaški ni prišlo na misel, da bi bil tiskal knjige v rumunščini. Za tem prvim tiskanim tekstom našega g. Krečun še tri iz iste tiskarne, seveda so zopet staroslovenski. S tem pa vrsta »rumunskih« slovstvenih spomenkov še ni zaključena, kajti za Srbom Makarijem je tiskal knjige v Trgovištu še Srb Dimitrij Ljubavić tudi v cerkveni slovensčini. Toda pisec g. Krečun pravi, da so to vkljub vsem najpristnejši rumunski slovstveni spomeniki. Med temi bi se mu bilo skoraj posrečilo, da bi bil navel tudi enega resnično rumunskega. To je rumunski Katekizem, ki je baje izšel l. 1544 v Sibinju, samo da nihče te knjige ne pozna, ker na vsem božjem svetu ni niti enega izvida te knjige. Veliki rumunski učenjak Timotej Cipariu je baje l. 1838 viden v samostanu Blažu neki katekizem, ki ni imel ne začetka ne konca in g. Krečun je prepričan, da je bil tudi slavn rumunski katekizem Tiskal ga je baje erdeljski Sas Filip Mahler, morda je je tudi on prevel na rumunščino — pravi učeni g. Krečun. Cirilske črke je rečeni Sas najbrž dobil iz tiskarne Dimitrija Ljubavića. To je edina rumunska inkunabula in te ni nikjer, dasi pravi pisec razprave, da jo je rumunsko duhovništvo zelo mnogo kupovalo. Baje...

Ljubavićeva tiskarna se je po smrti lastnika preselila v Brašov in tam je izdala še 22 knjig. Devet rumunskih dvanajst staroslovenskih in 1 slovensko-rumunsko. Med temi so po pripovedovanju g. Krečuna najlepše Cazanica (Pridige), Mineje (Brevir), Pravila in Molitvenik, ne pove pa natančno, dali morda ravno te knjige niso spet slovenske, kakor bi človek morda lahko sklepal po naslovih. Zato pa je zelo izvirnen zaključek, ki ga podaja pisec na osnovi teh »rumunskih« slovstvenih spomenikov. »Naši južni sosedje Srbi, Bolgari in Grki so v tem pogledu daleč za nami, kajti naša prva knjiga je bila tiskana že l. 1508.« piše g. Krečun. Misli namreč oni Misa! srbskega meniha Makarija, tiskan v črnogorski tiskarni, prenešeni v Trgovište in v staroslovenskem jeziku. Zakaj naj bo to ravno rumunski, ne pa srbski slovstveni spomenik, bo malokomu jasno. Vsa razprava je zelo trhlja zgradba iz tuje materiala, da se dokaže čestitljiva starost rumunskega slovstva.

B. B.

II. mariborsko glasbeno pismo

Simfonično-vokalnemu koncertu mariborske Glasbene matice je sledil dolg presek z eno samo koncertno prireditvijo, s solističnim koncertom članov bivšega marib. klavirskega tra-g. Tarasa Poljanca (violina) in Otona Bajdeta (čelo), dočim je tretji član g. dr. Roman Klasič (klavir) nastopil samo kot spremljevalec. Vsi trije Mariborčanom že dobro znani instrumentalisti so zadovoljivo absolvirali posamezne točke sporeda, najbolj pa se je odlikoval čelist g. O. Bajde.

Sledila je zanimiva koncertna prireditev v okviru II. marib. umetnostnega tedna. Zanimiva zato, ker so se na tem koncertu izvajala prvič nagrajena dela mariborskih komponistov. Slušali smo »Tri divertimente« za flavto, oboo in fagot podpisane; L. Novakov »Godalni kvartet« v enem stavku in Iv. Turšičev »Pihalni trio« za oboo, klarinet (angleški rog) in fagot. Kot dopolnilo sporeda je bil izvajen še B. Arničev »Godalni kvartet« v treh stavkih. Vsa dela sporeda so izvajali: ljubljanski god. kvartet (gg. L. Pfeifer, Fr. Stanič, K. Jeraj in G. Müller); dalje ljubljanski pihalni ansambel (gg. S. Korošec, B. Flego, V. Laun in Iv. Turšič). Oba ansambla sta težka dela sporeda izvedla zelo zadovoljivo.

Posetil nas je letos tudi moški zbor APF iz Ljubljane s programom »Pesem slovenskega prepoveda«. Ponovno so nas našli akademiki pod vodstvom g. Fr. Marolta uverili, da je ta zbor naše najboljše pevsko združenje, ki je sposobno nuditi poslušalcem pevsko umetnost v najbolj dovršeni obliki. Da se je letos ta koncert v Mariboru sploh lahko vršil, gre predvsem zaslugi marib. publicisti g. B. Podkrajšku, ki je koncert tako spretno organiziral.

V ostalem pa je bil mesec maj posvečen v prvi vrsti jubilejnim koncertnim prireditvam. Posebno mnogostransko je svoj dvajsetletni jubilej proslavila naša Glasb. Matica. O koncertu pevkega zbora pod vodstvom novega dirigenta g. Milana Pertota smo že poročali.

Veliko pozornost je vzbudil simfonični koncert orkestralnega oddelka, ki je na samostojnem koncertu izvedel vseh 16 Dvořakovih plesov. Prvič se nam je ob tej priliki predstavil v svojstvu simfoničnega dirigenta vojaški kapelnik 45. pp. g. kap. Josip Jiranek. Uspeh tega koncerta je bil v vsakem pogledu dober. Že dolgo nismo slisli matičnega orkestra v tako vigrani obliki in tudi g. Jiranek je ob tej priliki pokazal vrline dobrega intermeta in odličnega dirigenta. Zeleti bi bi-

lo, da se tudi za nadaljnje matične orkestrske koncerte angažira ta rutinirani dirigent.

V okviru proslav je tudi matična šola priredila svoj uspehi koncertni večer, na katerem so nastopili najboljši matični gojenci iz oddelkov za klavir (Merčun Sonja, Kaukler Sabina, Mihelič Cvetana, Vodeb Ljuba in Ivanšek Vera); violino (Nebesav Boris, Lipovšek Avguštin, Ostaneč Mira in Rogl Dušan); violončelo (Skofič Srečko) in solopetje (Karba Cirila, Zunc Hieronim in Kalan Marjanca); dalje šolski orkester pod vodstvom ravnatelja g. Bajdeta in mladinski zbor pod vodstvom g. Z. Ropasove.

Dvajsetletnico svojega požrtvovalnega narodnega dela ob naši severni meji je s posebnim koncertom proslavil tudi naš najboljši obmejni moški zbor »Jadrane« pod vodstvom svojega agilnega dirigenta g. Ubald Vrabca. Ob tej priliki je nastopil tudi mladi marib. baritonist g. Karol Komušič, ki je še gojenec zagrebške glasbene akademije, ter nam je s svojim lepo šolanim baritonskim materialom zbudil upanje, da si od mladega pevca še lahko mnogo obetamo.

O večeru glasbene šole »Drave« in jubilejni proslavi 20letnice »Narodno-železničarskega društva« smo že posebej in obširneje poročali.

Vse te glasbene prireditve so se večinoma zgostile na mesec maj. Bila je pa še cela vrsta drugih glasb. prireditev, na katerih se je še posebno udeleževala naša šolska mladina. Z zadovoljenjem moram ugotoviti, da je vsem tem prireditvam posvetilo mariborsko občinstvo s svojim dobrim obiskom (razen koncerta umetnostnega tedna) lepo pažnjo, ter dalo tako našim glasbenim ustanovam in koncertnim prirediteljem novega poguma za nadaljnje delo v prihodnjem letu.

Prof. R. Pahor.

»Mi nismo borbeni zaradi borbe same, naša borba ima plemenite cilje, ki so ji edini namen.«

»Vsa ko vprašanje moramo presoati objektivno za vso državo, ne samo skrozi pramo krajevnih ali plemenskih potreb. Pri tem gotovo ne moremo škodovati naši ožji domovini.«

Dr. Gregor Žerjav

Žerjavov nagrobni spomenik pri Sv. Križu (delo Borisa Kalina): na levi glava dr. Gr. Žerjava na spomeniku, na desni friz slovenske Jugoslavije (detajl)

Zločin in kazen

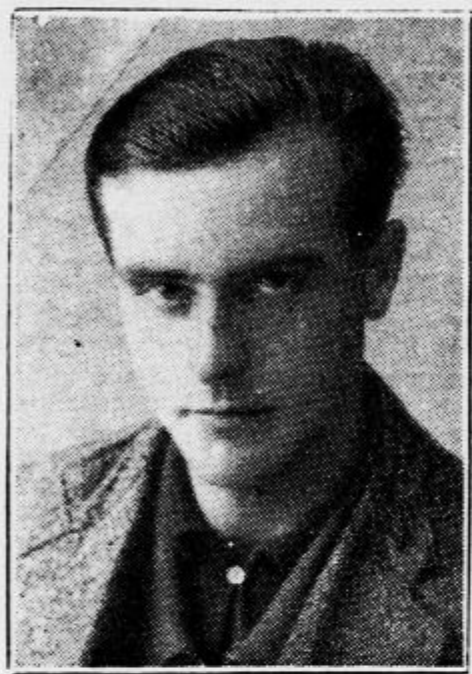
V dosmrtno robijo obsojeni morilec hoče na vešala

Ljubljana, 26. junija

Na sodišču je danes zasedal veliki kazenski senat. V njem so pod predsedstvom s. o. s. Kralja sodelovali gg. s. o. s. Lederhas, dr. Felaher, dr. Pompe in dr. Sporn. V vsej naši sodni kroniki iz zadnjega časa nismo mogli zabeležiti dveh tako težkih in hkrati z ene strani tako kompliciranih, z druge pa tako preprostih primerov kriminala, ob katerih bi se bilo vredno zamisliti nad vprašanjem: zakaj tako? Oba človeka, še zelo mlada, ki sta stala danes pred sodniki zaradi umorov sta gotovo vredna vedno kakor golemo sodno razpravo in obsodbe. — Eden je bil obsojen na dosmrtno robijo, drugi na nekaj let robije — sodišče je opravilo svojo dolžnost. Toda ali ne bi kazalo, da bi se vsaj za prvega — poznanimi ljudje, ki rešujejo vprašanja kriminala pri nas in se ob teh slučajih, ki kaže, da se bodo zapirali za zapahne samotnih celic, malo zamislili in morda iz njih črpali prevažna izkustva, ki se ob njih razgrinjajo? Naj govorita zase primera sama kakor ju posnemamo po današnji sodni obravnavi!

Vseeno — kako sem ga, on je mrtev, hočem, da me obesite!

Mladi Franc Mirnik, ki ga predstavlja naša slika, komaj 24 let star, je brez vsakega vzemirjenja, ki bi ga bilo na zunaj opaziti, pričakoval, kako bodo sodniki razsodili. Obtožnica, ki jo je zastopal držav-

ni tožilec g. Goslar, ga je dolžila, da je po zlem preudarku novembra lani izvršil roparski umor nad zasebnikom Sikstom Ribičem v Trzinu. Pri njem je prenočeval v drugi dan so ga našli mrtvega s prebito lobanjo. Nikjer pa ni bilo kakih sledov, da bi se bila žrtev branila. Toda stanovanje je bilo vse premetano. Manjkalo je nekaj denarja, obleke, zlatnine in druge drobnarije. Glavno imetje v skupni vrednosti okrog 30.000 din med njimi čistih 17.000 dinarjev — pa je bilo ostalo nedotaknjeno v Ribičevem skrivališču. Poleg umora je obtožnica navajala še številne druge delikte: prevare, ponarejanja listin in utaje, ki jih je obtoženi zagrešil v preteklem letu, ko se je klatil po Sloveniji. Med oškodovancem so bile predvsem nekatere naše založbe, ki so ga sprejele za akviziterja, potem pa še razne podeželske ženske, ki jih je na prekan način znal pregovoriti, da so mu dale naplačila za nek izmišljeni kuharski tečaj ali pa se naročile na dodatek h stari kuharski knjigi.

V razlogih je obtožnica navajala, da je Mirnik dejanja in krivdo za očitana mu dejanja vse odkrito priznal v skladu z izpovedbami priči in podatki preiskave. Le Ribičev umor da je hotel prikazati drugače. Res je sprva po vztrajnem zanikanju priznal, da je Ribiča umoril, toda odločno je trdil, da ni imel namena ga umoriti. Zagovarjal se je, da je bil Ribič homoseksualec, pa da ga je začel nadlegovati medtem ko je pri njem prenočeval. Ker ni hotel prenehati z nadlegovanjem, da ga je trikrat

udaril s kosom lesa po glavi, da bi se ga otresel, potem pa, ko je videl, da je Ribič obležal mrtve, da se je najprej zgrozil, potem ga je z mrzlo vodo skušal osvestiti, a ko je videl, da je vse zaman, da si je mislil: kar je, to je, zdaj bom pobral, kar se da! In tako da je tudi storil.

Toda v samotni celici preiskovalnega zapora je Mirnika obšlo kesanje. Vest, ki se je v njem oglašala, mu ni dala miru. Začel je razmišljati o svojem življenju. Spoznal je, da je zavoženo. V naši ponedeljski izdaji 19. t. m. pod zaglavjem »Izpoved človeka, ki je moril«, smo prinesli kratek izvešček Mirnikovih razmišljanj, ki jih je na pobudo mladega jurista v samotni celici začel zapisovati. Morda ponovimo v kratkem samo toliko, da je mladi Mirnik zrasel iz svoje detinske dobe brez ljubezni in skrbí svojih staršev, brez opore človeka, ki bi mu dal moralno hrbenico na pot v življenje. Tako opremljen za življenje se je že v najnežnejših letih srečal s pregledaj zrelim fantom in to srečanje je bilo usodno. Spravilo je Mirnika v prvi konflikt s kazenskimi paragrafi in prvič v zapor, kjer se je srečal prav s tistimi, s katerimi se ne bi smel, če naj bi bila zanj še kaka rešitev: naletel je na ljudi iz kriminalnega dna, ki niso razmišljali o drugem, kakor to, da so prestevali še svoje dni pokore, potem pa spet pohiteli na krivo pot. Za njimi je šel tudi mladi Mirnik, ki pravi: »Tu sem dobil šele trdno podlago za to, kar sem danes: zločinec sem postal in še morilec.« Ob tisti priliki smo tudi rahlo nakazali z njim v skladu jasno vprašanje: »Kdo je kriv, da sem postal zločinec? Jaz čisto sam?«

Medtem ko je pisal svoja razmišljanja, se je v njem tudi utrldilo prepričanje, da je zelo zgrešil, in da za to ni druge pokore, kakor »življenje za življenje«. Trdno se je odločil, da bo od svojih sodnikov izterjal vešala in vsega se je bil pripravil obtožiti, da le to doseže. Zato je bil danes težka uganika, ki se je tudi ni dalo povsem rešiti. Sodniki in njegov branilec so imeli težko nalogo, težko tembolj, ker je viselo v glavnem vse na njegovem priznanju, ki je bilo lahko resnično ali pa tudi neresnično. Zakaj? Ker je hotel za vsako ceno zaslužiti vešala. Boji se jih sicer, toda še bolj se boji življenja v ječi, jetniškega življenja vse do kraja svojih dni. Štiriindvajset let je star.

»Saj je vseeno, kako in s čim sem ga«, je odgovoril predsedniku senata, ki je vztrajal na zahtevi, da pove, kako je Ribiča umoril. Potem ko je vse priznal, česar je bil obtožen in bi bil še več in tako kakor bi bil kdo od njega želel, je dejal: »On je itak mrtev, vseeno je, kako sem ga umoril, zahtevam zase smrtne kazni!« Dasi je sodno dognano, da je imel Ribič nenaravna nagnjenja do svojega spola in dasi je obtoženi sam trdil dolgo časa, da ga je pokojni usodne noči nadlegoval, je danes vse zanikal, češ, da je kar se tega tiče, govoril neresnično. Le zato, ker se je bal kazni in si jo je hotel s takimi trditvami zmanjšati. Preiskovalnemu sodniku je potem pisal, da naj ta zagovor ne velja in da noče, da bi ga s tem razbremenjevali.

Na vprašanje sodnika: »Ali ste prej vedeli za taka njegova nagnjenja?« je odgovoril: »Ne, bil sem le tako nesramen!« In kako da ste baš v pravo zadeli, saj pokojni je bil zaradi zlorab že nekajkrat kaznovan? Na to vprašanje obtoženi ni odgovoril.

Njegov zagovornik, dr. Vladimir Grossman, ki je imel glavno težavo ne le v tem, da ga obtoženi ni podpiral, ampak da si je celo prizadeval na vse načine, da bi ovrgel njegovo trezno zasnovano obrambo, je moral prositi sodnike, naj opozore obtožnega, da mu itak ne bo pomagalo, če se bo bolj obtoževal, kakor je v resnici kriv. Branilec je pojasnil, da skuša obtoženi s temi samoobtožbami reševati čast tistega, ki mu je odvzel življenje, da se mu vsaj tako odolži za krivdo, ki mu jo je prizadejal z umorom. Njegova težnja, da si prisluži ve-

šala — po njegovem mnenju edino zadostno plačilo za greh, ki ga je storil — je šla tako daleč, da se je obtožil tudi namernega roba. Trdil je, da je hotel izropati še neko ljubljansko gospodino, s katero sta se vozila do Tržiča. Branilec je glede tega raztolmačil sodnikom, da je Mirnik izvedel od nekega znanca, da je tisti gospodini, ki ji je bil tako všeč, da se je z njim zmenila celo za sestanek, nerodno, da se je tako daleč spozabila: z morilecem. Zdal pa hoče Mirnik, da bi opral njeno čast s tem, da sodnikom zatrjuje, kako se ji je vsiljeval. Enako je branilec razlagal tudi Mirnikovo zanikanje, da je imel pokojni nenaravna nagnjenja: skuša reševati njegovo čast.

Ko je sodišče zaslišalo še sodnega izvedenca dr. Suherja glede tega, kako naj bi se bil zločin odigral, je branilec zastavil izvedencu še vprašanje glede obtožencevega duševnega stanja. Branilec se je izrazil: »Čudno se mi zdi, kako pride mlad, 24 leten fant, ki je pokazal toliko vitalnosti, da se je zagrizeno otepal priznanja, naenkrat od tega, da mi na vprašanje, kako mu morem pomagati, izrazi svojo edino željo: Pomagajte mi, da bom na smrt obsojen, ne bi hotel biti zaprt!« Branilec je bil mnenja, da se je Mirnika ob premišljevanju njegove življenjske poti in ob zavesti velike krivde, ki jo je zagrešil, polastila neopazna, a težka melanholija, pod vplivom katere ne more več prenašati svojega bremena. Izvedenec se glede tega vprašanja ni mogel izjasniti.

Sodišče je nato zaslišalo pokojnikovo vdovo. Izpovedala je, da jo je mož zapustil že pred dvanajstimi leti in da nikdar poslednjem ni več skrbel za družino. Vzrok za to pa je bil v tem, da ga je ona večkrat zmerjala, zakaj stalno zahaja v družbo in ponosi vozi s seboj moške na prenočevanje. Povedala je tudi, da ga je nekoč ob podobni priliki našla v sumljivem položaju in da je bil nekajkrat kaznovan.

Medtem ko je državni tožilec vztrajal na zahtevi po kaznovanju v smislu obtožbe, da je namreč Mirnik moril po zlem preudarku iz koristiljubnih namenov ali pa da je zagrešil vsaj zločinstvo razbojništva s težjo posledico, kakor jo je morda nameraval, je branilec dr. Grossmann poudaril svojo težko nalogo braniti obtožence ne le proti dokazom državnega tožilca, ampak tudi proti priznanju svojega varovanca. Glede sleparskega obtožencevega posla je menil, da so bila to dejanja človeka brez zaslužka, s katerimi je hotel skromno živeti. Toda koliko in kaj je smatrati za resnično iz treh vrst njegovega zagovora glede umora? Dejanski stan ni bil pojasnjen, a njegov zadnji zagovor v nasprotju s prvima dvema šepa na logični povezanosti priznanja in slikanja situacije. Ko je kot njegov zagovornik iskal pota do njegove duševnosti, je mogel odkriti, da grede njegova priznanja v tej smeri, da bi s strogo odmerjeno kaznijo, ki si jo hoče prislužiti z neresničnimi, težkimi priznanji, vsaj malo popravil škodo ljudem, ki so postale njegove žrtve. Edina želja mu je, biti obsojen na smrt. Podrobno je branilec nanizal nelogičnosti zagovora svojega varovanca in na kraju poudaril, da so vse samoobtožbe, iz zadnjega časa neložne po svojem značaju, le znak obtoženceve duševne oslabelosti in morda neopazne melanholije, ki izvira iz teže očitkov vesti. Na kraju je branilec naglasil, da se obtoženi sam sebe strogo, gotovo najstrožje s svojo zahtevo po smrtni kazni sodi, zato pa naj mu sodišče s primerno kaznijo tudi možnost, da bo postal dostojen član človeške družbe potem, ko je po tolikih moralnih padcih prišel do spoznanja, kam je zabredel.

Sodbo, ki jo je izrekel veliki senat po krajšem posvetovanju, je Mirnik pričakal zbrano. Sodišče je prišlo do prepričanja, da je Ribiča umoril iz koristiljubja, toda ne po zlem preudarku. Obsojili so ga v smislu § 167/II. — 4 na dosmrtno robijo in na trajno izgubo častnih pravic. V to kazen je vključena tudi kazen za prevare in utaje. Sodišče je dopustilo možnost, da je pokojnik Mirnika seksualno nadlegoval, toda usvojilo je njegov zagovor kot resničen, da je namreč že prej imel namen ga izropati, čeprav ne umoriti. Ta sklep se mu je po mnenju sodišča pojavil šele takrat, ko niso učinkovali uspešni praski, ki jih

je dal Ribiču zaužiti. Kot obtežilno okolnost je sodišče upoštevalo povratek in nočni čas, v katerem je bil zločin izvršen, kot olajšilno pa njegovo priznanje in zanemarjeno vzgojo. Ker je bil že trikrat obsojen zaradi tatvine, sklepa sodišče na njegov hudobni značaj in bi bil zaslužil smrt, toda zaradi navedenih olajšilnih okoliščin mu je sodišče odmerilo dosmrtno robijo.

Ko ga je predsednik senata po objavi sodbe pozval, naj pove če kazen sprejme ali se misli proti njej pritožiti, mu je Mirnik povsem mirno in trezno odgovoril: »Sem že vse premislil, g. predsednik! Zahtevam smrtno kazen in ne priznam nobene druge!« — »Te pravice pa nimate!« ga je zavrnil predsednik. Še ko je njegov branilec izjavil, da si pridržujejo zakoniti rok za premislek, je ponovno dejal: »Ne, vse sem premislil! Hočem le smrtne kazni!« Ko ga je potem paznik vodil v celico je izjavil svojemu zagovorniku, da mu ne bo ugovarjal, če se bo on sam od sebe pri zval.

»Toda jaz sam se ne bom!« je pristal. Kakšne namene sicer goji, razen teh, da hoče po vsej sili na vešala? Težko je reči. Toda že v preiskovalnem zaporu, ko ga je obšlo težko spoznanje, si je hotel vzeti življenje: le skrajni pozornosti je uspevalo, da so mu to nakano preprečili.

Z mesarskim nožem je zaklal bratranca

Drugi, ki je prišel danes na vrsto pred veliki senat, je bil nekoliko duševno zaostali 21letni delavec Filip Bogataj iz Opal pri Zireh. Njegova zunanja pojava pa ni kazala niti na toliko let, a izraz njegovega obličja je pričal o njegovi zmedenosti nad tem, kar se okrog njega dogaja. Ves čas je jokal: obtožen je bil, da je maja letos ob priliki neke veselice z mesarskim nožem zabodel v prsi svojega bratranca Vincenca Jereba, ki je na posledici težke poškodbe takoj izdihnil.

Obtoženi se je, ves čas v joku zagovarjal, da nikakor ni imel namena bratranca umoriti, temveč le poškodovati. Kakor je dognala preiskava, je Vincenca Jereba pozval iz gostilne, naj stopi ven na pomol. Nek. Ko pa sta stopila v vrt, ga je brez besede zabodel z nožem. Zakaj? Kakor pravi, spada Filip med duševno nekoliko zaostale ljudi, k tej okolnosti pa se je pridružila znana vaska navada, da imajo vasičani take revčke radi »na pikici«. Pravi, da kjerkoli se je kaj zgodilo, je bil Filip kriv in ljudje so imeli svojo zabavo v tem, da so mu radi ponagajali. Svojemu zagovorniku dr. Vrtačniku je Filip v preloženem zaporu zaupal, da je med njim in bratrancom vladalo sovraštvo zaradi neznanega razloga: kakor so imeli vasičani navado, je tudi bratranec nekoč obdolžil Filipa, da je ponoči v hlevu konje tako privezal, da so se mučili. In Filip je imel ob takih nadlogah, ki jih je bil deležen od sovraščanov, navado zagroziti: »Ti bom že še pokazal!« Pa ga je bratranec Vincenc, kakor je Filip danes med jokom povedal sodnikom, izvalil: »No, kdaj pa mi boš pokazal?« In res se je Filip z mesarskim nožem prikazal na veselici: »No, ti pa bom, če hočeš!«

Branilec je svoj zagovor opiral na to okolnost in obenem opozoril sodnike, da je bil obtoženi poleg svoje duševne zaostalosti deležen tudi zelo zanemarljivo vzgoje.

Filip je med lhtenjem »prej i odmerjeno mu kazen. Obsojen je bil ne zaradi premišljenega umora, kakor mu ga je obtožnica očitala, temveč zaradi težke telesne poškodbe s smrtnim izidom na 4 leta robije. Pokojnikovi materi mora plačati 1500 din odškodnine. Medtem ko je zagovornik dr. Vrtačnik izjavil, da vlaga priziv zaradi previseke odmere kazni, so se iz klopi za poslušalce oglašali nezadovoljni sorodniki: »Sploh je premalo dobil, več bi bil moral! Kaj pa se zdaj čemeris?«

Kakor da mu prav nič ni jasno, kar se okrog njega godi, se je Filip dal odvesti pazniku nazaj v zapore.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

Paul Albert. Histoire du Cimetière du Père-Lachaise, Gallimard, 1937). Enakost usode je zabeležil tudi Hinko Smrekar, ko je v Kranju sestavil bruto rimani vrstici za nagrobnik:

Zapr ti mi je življenja vrt, a ni rekurza zoper smrt.

V dopoldanski pripelki vasa prispela z Urško k cerkvi sv. Marije Snežne. Omet, narejen z »bocasto« vodo ali somornico, kaj hitro odpada. Nad vzhodom stoji čudne pismenke: glagolice ne znam več, čeprav sem v gimnazijskih letih pisal z njo svoj dnevnik. V notranjosti visi vse živo svilnih robcev. Njih množino pojasnjuje župna kronika:

Cerkvena zemljišča so bila 1911. prodana in izkupiček naložen pri Seoski blaginji v Baški. Po prelomu dvoglave monarhije je šla glavica pod nič in tako ima župnik le vrt za nadarbinjo, skoraj pisan ništre, dalje po 6 kg od vsakega dima (ognjišča). Cerkvev pa je navezana na darove vernikov, ki poklanjajo marsikaj po zaobljubi, ex-voto, zlasti neveste prinašajo množino židanih rutic (tišma rupca).

Raz stropa binglja zaobljubna lesena ladja.

Nekoliko vstran leži božja njiva, skoraj ravna, brez gomil. Tako zemljo bi našli osedi na zapadu imenovali: pustott (a ripo. Dicesi speciale di terri non coltivati. Poesie friulane di Pietro Zorutti, Udine, 1911). Mi smo si od njih vzeli bolj-ši delež: kraške vrtače, katerih koren je romanski: ortaccia, vrtnice, a ne slovensko vrtni. Ves ta »briftoč«, to pokoljšče ovlađa osrednja postava: velik križ z enostavnim napisom: Nimira. S tem nočejo reči, da tu ni pokoja. Nimira je priimek. Da ta kraj res zasluži naziv: ležišče, kolmeterton, pričajo preprosti napisi, napravljeni včas s sviničnikom, na lesenem ali cementnem spomeniku: »Ovde počiva Marin Makarunij ali »Blago počiva Luce Belli i suprug Mate. Vječna im slava!« Slednji čitatelj si je v svesti, da napis vsebuje več dobre volje nego slave in večnosti. O otroškem oddelku, kjer ajajo nepismeni, so križi oviti s papirnimi okraski. Dve veliki grobnici zevata popolnoma prazni. V eni počiva martinček ali gašerica, toda ob najnem koraku ta nemirnika živigne drugam. V sosedščine gruli grlica:

Naše gledališče

Torek, 27.: Traviata. Gostujeta Christy Solari in Zlata Gjungenac. Dobrodelna predstava na korist Mestnega prehodnega otroškega doma. Izven.

Sreda, 28.: Prodana nevesta. Slavnostna predstava v proslavo Vidovega dne. Izven. Znižane cene.

Cetrtek, 29.: Zaprt.

Petek, 30.: Falstaff. Red Cetrtek.

Christy Solari in Zlata Gjungenac poslednjic v tej sezoni gosta naše opere. Slavnit italijanski tenorist Christy Solari je dal Narodnemu gledališču v Ljubljani iniciativo za dobrodelno prireditev, kjer bi pel on sam brez honorarja. V ta namen bi drevali v operi vprizoritev Verdijeve Traviate, kjer bo pel Solari vlogo Alfreda, Zlata Gjungenac pa Zlata Gjungenac. Čliti dobiček gre za revne otroke Mestnega prehodnega otroškega doma v stari curam. Vabimo občinstvo, da upošteva plemenito gesto italijanskega umetnika in ta večer napolni operno gledališče.

V proslavo Vidovega dne bo v sredo 28. t. m. v operi vprizorjena Smetanova »Prodana nevesta«. Izven abonmaja.

Iz Hrastnika

h— Učiteljska stanovniška hiša bi se že letos gradila, ako bi ne bilo neklih zaprek. Šolski odbor ima ukaz, to nalogo izvršiti in ima tudi voljo to storiti, toda večja vsota je žal iz prejšnjih časov v nekem ljubljanskem zavodu zamrzla. Zato je zdaj dolžnost vseh odločilnih činiteljev pomagati našemu šolskemu odboru, da pride do tega zneska. V prvi vrsti je za posredovanje poklican prosvetni oddelk banske uprave. Banska uprava bi imela s tem tudi dobiček, ker ji ne bi bilo treba več plačevati stanarine za učitelstvo. Ako se torej posreči dobiti zamrzli denar, bo letos že začela graditi učiteljsko stanovniško hišo.

Vesti iz našega sokolstva

Zupa v Kragujevcu je izbrala letos za svoj župni zlet mesto Kruševac in je tamkaj proslavila skupno z niško župo 550-letnico kosovske bitke. Zlet je častno uspel in je bil prav dobro obiskan. Nad 8000 sokolskih pripadnikov je bilo v sprevidu, pri javnem nastopu pa so sodelovali vsi oddelki župnih društev in čet, razni vojaški oddelki in več šol. Najlepši uspeh so dosegli gojenci vaješnice šole zavoda Obiljevu in slušateljice učiteljske v Kragujevcu. Na zletu so izvedli člani in članice kruševskega društva skupno z vojsko zletno sceno »Kosovski dogodek«, ki ji je prisostvovalo nad 15.000 gledalcev.

Tudi župni zlet v Osijeku je prav lepo uspel. Zletni razpored je obsegal prvi dan razne tekme v prostih panogah in na orodju, kjer je skupno tekmovalo preko 400 tekmovalcev in tekmovalk. Vodila sta jih župni načelnik br. Kvapil in načelnica s. Kovalska. Na telovadnih akademijah na predvečer zleta je sodelovala tudi vrsta naših mednarodnih tekmovalcev iz Beograda, ki je dosegla popoln uspeh. Župni javni telovadbi je prisostvovalo zelo veliko gledalcev, kar pomeni, da je zanimanje za sokolsko delo tudi v Osijeku zelo veliko navzlic nekaterim protisokolskim pokretom, ki se skušajo uveljaviti na Hrvaškem.

Sokolsko društvo Indija v beograjski župi je na binkošti otvorilo svoj novi dom in proslavilo svoj 34-letni obstoj z veliko, dobro uspešno javno telovadbo.

Zanimiv je bil nastop največjega sokolskega društva ob Jadranu, Splita. Še nikdar se ni zbralo na telovadišču toliko gledalcev kakor letos, ko je posetilo nastop nad 4000 oseb. Splitsko društvo dela tiho in uspeva: samo je postavilo na noge povorko, ki je štela skoraj 600 pripadnikov, samo je izvedlo vse obširno zasnovani spored, ki je obsegal poleg prostih vaj in orodne telovadbe tudi bojne tekme, predaje teke in drugo. Vodilno društvo sokolstva v Liki, Gospić, pa je svečano otvorilo 4. junija svoj dom in tako še bolj utrdilo svojo postojanko. Temu društvu starostu je br. dr. Petar Zec.

Gospodov dan na Loparu

— Srečno!

— Pa ne za večno!

Tako smo se v nedeljo jutro poslovili od prijateljev gostov v Loparskem zalivu, na severnem delu Raba in krenili v hišo božjo. Zaradi poletne vročine in še bolj zaradi gneče v cerkvi ostanemo letoviščarji kar na ozidnem dvorišču, kamor se dobro čuje svečenikov pev in ljudski odpev:

— Gospodine, smiluj se!

— Smiluj se nam!

Moje misli jahajo na vse vetrove: »Če bi bil jaz Bog, bi v peklu pahnili vsakega kristjana, ki govori: Sicer pa, zakaj navsezadnje ne verjamem? Kaj pač ljudje vemo in koliko tvegam pri tem? — A poštenega agnostika, ki dostojno izjavi: Ne morem, bi posadil sebi na desno.«

To Maeterlinckovo modrovanje me bega, ko ogledujem črnooblečne Loparane in Loparanke. Ko se prične propoved, posejedo možaki zunaj na klopi ob zidu, poleg sebe položijo črne cepce s senčilom, redkeje rdečo kapo. V tem zariga močan tekmoval, pa ne znam njegove govorice: »Oslavska trobesa ne gredo v nebesa!« Potem se oglasi z dvorišča sam župnikov meek in ježno ga v mislih obskam s karkovo štirivrstičnico:

Pasji glupci, kaj vas moti,

da tako razsajate!

Mesec gre po svoji poti,

pa če vs nanj lajate...

To dvorišče bi se lahko imenovalo »župnica« saj predčujejo menda edino zemljo, ki jo dušebrižnik tega siromašnega kraja obdeluje v svoj užitek. Na njem raste poleg drugega prav dišeče drevo. Spominja me drevesa v aneškli župnici, privedel me iz svete dežele. Pod njim nisi emel sedeti, venomer so kapale žuželke nate. Sok cvetja je bil premočan britanski žužkom, ki so omamili cepa! na tla, kakor neke pripoveduje slikar in vojni poročevalec Melton Prior.

V cerkvi med mašo ni goble. Samo skržati, črčki, neugnano svirajo svojo popevko, ne Vergilovo: Arma virumque Clano, pač pa Lovrenčičevo: Žgi, žgi, žgoče žar-

ke žgi! Tako sem zaverovan vanje, kakor je bil mladi Adolf Hitler v Bismarcka, čeprav je ob nedeljah redno hodil v katoliško cerkev k minoritom: a pri srcu mu niso bili učitelji, ki so razodevali preklekalkne težnje (Hugo Rabitsch, Adolf Hitler Jugend). No, loparskega gospoda bi bil izlaska prenašal, saj o Josipu Jadrskiču je nekoč izustil: »Sve na njemu je bogovsko, a ništa popovsko!«

Po službi božji sprejema denar in volno za cerkvene stroške. Dr. Puher mi pravi o njem, da je študiral v Pazinu in Zadru. Za matematiko je bil silno vnet. V svojih prostorih je uredil srčkan pomorski muzejček. Izložbe niso tolikšne, da bi mogle izzvati dr. Wilhelmu Becherju njegova verza:

Im Fischehaufenster die Lachs-Türme entfesselten lebhaft Lach-Stürme...

Narod se je dostojno razšel. Je li mahni! kdo na križarsko zborovanje, ki je po višjem ukazu razglašeno na vidnem prostoru? V krčno pač nihče ne zaida po opravi, čeprav so Loparani doma baje manj štedljivi nego v tujini, kamor so prej precej pogosto hodili na delo: v Ameriko, Francijo, Italijo. Zatrđno ne poznajo slovenskega izreka: Iz pevnice (cerkvenega korra) v pivnico...

»Svetopisemski pr zor«, reče gospa Frančiška, ko spotoma srečamo moža z zavezanim m janjkom čez plača. Ovtji naraščaj je pač zadovoljiv kakor človeški: na otoku je menda nepoznan problem vseh problemov, ki ga laški novinarji nazivajo decadenca demografika, francoski pa denataltit. Vendar meketavi rod je utrpev velikanse izgube pred decenijem, ko jih je zapal nepreviđoma debel sneg. V župni kroniki čitam za 14. februarja 1929: Osva-nuo silni smijeg, a temperatura u 11 h minus 90C. Od meteža se nič ne vidi. Burja je razkrlila župnikovo stan, podrla v njegovi bližini 70 do 80 borovcev. Drugačna uima je zabeležila 13. VIII. 31: Neverjetna suša, 102 dni ni padla kapljica dežja. Toda grozjode se je lepo obneslo. Dogodek se strinja z ljudskim izkustvom iz mokega rojstnega kraja: Moča vzame dva dela, suša en del letine... Da H₂O ni vselej

priporočljiva prvina, potrjuje kronist 15. V. 32: Strahovita povodenj, velika kvara po njivah! Posebno neugodno je, kadar je ta voda v trdem stanju. To podčrtava beležka 23. VII. 32. Tuča uništila 60% vinograda, narod razstujen (skoro se mi je zapikalo: raztujen!).

Ker se govorim o loparski nedelji, naj omenim letopiševo tožbo iz l. 1927, češ da se je prebivalstvo iz osebne pizme (maševalnosti) dalo zavesti v stranko St'pice Radića (protujerac, demagog, nametnik, izrabljivač prostodušnih narodov), vendar je bil lepo sprejet presvetli škof dr. J. Srebrnič 17. V.:

Duhovni nam pastir vrlu u pohode eto hrl, da nas krijepi Božjom riječi' duševne nam rane liječi...

Letoviščarji »mašarji« so se namerili tja, kjer Bog roko vne molli in kjer se naši ljudje radi spričkajo ali celo stepó. Njim bi lahko zabrusil g. A. Mohor svojo travstičnico:

Kaj se bijete, bedaki,

kje so vaše uniforme,

kakšne branite mi norme?

Oni pa bi mu zabili njegov lastni gol:

Ti bedak si, ki vprašuješ,

saj se z nami sam bojuješ.

Bije boj se za obstoj!

Tudi jaz sem šel večkrat iz »pevnice v pivnico«, a tokrat sem jo rajši ubral z našo Urško na pokopališče, da si preberem napise, ki so tupatam kaj mčni. »Mernikarjev« potomec M. Maeterlinck je zapisal v »Peščeni uri« za grobišče iver: Mrtevci nič ne povedo, ne vstajajo, ne zapuščajjo svojega pokopališča. So li zadovoljni, ali so drugje, ali pa ne bivajo več? Na vsak način ni nobene bolesti, ne kesanja, niti nesreče v grobovih. Ondi je le to, kar polagamo vanje.

No, če ni kdove koliko v njih, je pa vsaj ena-koet, ali enakost, kakor so jo na Francoskem zahtevali ob prevratu 1789: skupno jamo za vse pokojnike! O socialnem poklicu grobišča poroča dvostih:

Ce cachot ténébreux rend

à l'humanité,

Mais trop tard — quel malheur! —

son droit d'égalité...

ta temna luknja vrača človeštvu, žal pre-pozno, njegovo pravico do enakosti (N.

Tiha cipresa na grobu ti rase...

Kdo ve, ali bi se v teh gomilah našle dragocenosti, kakor so jih svoje čase daval najrajn v njih tiho domovanje, dandanes

Borisu Jenku v slovo!

Prizorišče tragedije

Nepreračunljiva usoda je posegla v vrste naših sportnikov in nenadoma iztrgala iz njihove srede dobrega tovarisa — Borisa Jenka. Kdo ni poznal tega krepkega fanta iz prvih povojnih let na številnih naših sportnih terenih? Kolikokrat smo z veseljem in ponosom spremljali njegov polet, kolikokrat smo ga gledali, ko je zastavil vse svoje mlade sile za dosego sportne

zmage. Bodisi v plavalnem bazenu, bodisi na nogometnem igrišču, bodisi na snežnih poljanah, bodisi na belih cestah, povsod je bil cel mož in nepremagljiv borec!

Boris Jenko je vzljubil sport že v prvi mladosti in kmalu našel tovariše med plavalci Ljubljanskega sportnega kluba in pozneje SK Ilirije, kjer je bil več let eden najboljših, večkratni rekorder in odlični igralec v waterpolu. Iz plavalnega bazena ga je sportna žila pripeljala še na nogometno igrišče. Tudi tamkaj je v vrstah nekdanje SK Ilirije odigral marsikatero odlično partijo. Saj je bil celo sredi zmagovite bele-zelene enajstovice leta 1926, takrat, ko je slavila svojo največjo zmago nad Grad-janskim iz Zagreba. Toda Boris je vlekel še drugam — v sportne borbe z drugimi.

Ko se je razmahnilo naše smučarstvo, je bil spet med prvimi, ki so se ga oklenili kot tekmovalci, in sicer v najtežjih disciplinah, v teku na srednje in dolge proge. Največje lavorike so mu tam pripadle leta 1929, ko je na Pohorju postal državni prvak v vztrajnostnem teku na 30 km.

Še pozneje, ko so plavalci, nogometaši in smučarji dobili nov dotok mladine, se je Boris Jenko umaknil v ozadje, toda sportni duh je še zmerom živel v njem. Šel je med motocikliste, postal član Motokluba Ilirije, za katerega je dvakrat startal na drzni ljubeljski progi in si tudi tamkaj priboril prva mesta v svoji kategoriji. V tej dobi ga vidimo na startu še na nekaterih znanih dirkah z motorji.

Prav pred kratkim se je Boris zapisal med pristaše najlepše panoge — v sinji sport. Hotel je pod nebo, toda obležal je mrtev, preden se je mogel dvigniti.

Boris Jenko je bil velik sportnik in v zgodovini slovenskega sporta se bo njegovo ime blestelo med prvimi, ki so polagali njegove temelje — z borbo v areni. Boris Jenko pa je bil tudi dober sportnik, ker je živel in delal za sport zaradi sporta in zaradi njegovih velikih ciljev, ne pa zaradi sebe ali zaradi svojega kluba. Zato so ga tako radi imeli vsi tovariši v sportu in zato mu bo v zgodovini našega sporta ohranjeno eno najbolj častnih mest.

Prezgodaj, mnogo prezgodaj je startal zadnjič...

L. S.

★ Pogreb tragično preminulega cand. ing. Borisa Jenka, o čigar usodni vožnji v smrt v romantični dolini Save Bohinjke je obširno poročalo pond. »Jutro«, bo danes ob 17. izpred mrtvaške veže Leonišča na pokopališču k Sv. Križu.

Jugoslovanski zimsko sportni savez. Tragično je preminul dolgoletni tekmovalac — reprezentant g. Boris Jenko. Savezni odbor, člani saveznih odsekov in tekmovalci, udeležite se pogreba, ki bo danes ob 17. izpred Leonišča.

Članstvu SK Ilirije! Tragično je preminul naš dolgoletni zaslužni član in zvesti tovariš Boris Jenko, ki je z največjim uspehi opetovano nastopal za barve Ilirije. Pogreb pok. Borisa bo danes popoldne ob 17. izpred mrtvašnice Leonišča. Uprava kluba poziva članstvo, da ga v čim večjem številu spremlja na njegovih zadnjih poti. Uprava SK Ilirije.

Zadnje dejanje ljubavne tragedije Na pokopališču na Sv. gori so pokopali Anico Reboljevo, ki jo je v Ljubljani ustrelil Anton Mehlin

Pod Sv. Goro je mirna in tiha Kandrška dolina, kjer leži tudi malo naselje Ravne pri Mlinšah. V teh krajih se redko kdaj kaj posebnega zgodi, zato pa je tragedija, ki se je odigrala v Ljubljani povzročila mnogo razburjenja, a tudi sočustvovanja za ugledno Reboljevo družino. Iz te domačije je odšlo več otrok z doma za poslom. V Ljubljano sta odšli Regina in 19letna Anica, ki se je učila za frizerko nekje v Šiški. Vsi so bili prepričani, da bo Anica, lepo dekletko, ki je odšla v svet iz tihega kota, našla srečo kot spretna obrtnica. Zdi pa je vse potrla kruta usoda, ki je dekletu ugrabila mlado življenje.

Anica se je v Ljubljani spoznala z nekim dolenskim fantom po imenu Mehlin, ki je bil iz Grosuplje. Prijateljstvo pa se je sčasoma ohladilo in v divji jezi je Mehlin na Starem trgu s samokresom napadel Anico, jo smrtno ranil, potem pa hotel tudi sebi vzeti življenje. Anica je kmalu po prevozu v ljubljansko bolnišnico rani

podlegla, dočim bo Anton Mehlin morda hudo rano prebolel.

Naključje je hotelo, da je Anica izdihnila v naročju svojega brata, ki je tisti dan prišel v ljubljansko bolnišnico. Komaj je bil v bolnišnico nego sprejet, se je že po bolniških sobah razširil glas, da so pripeljali v bolnišnico dva težko ranjena in brat je kmalu zvedel, da je nereneča žrtev ljubosumnega fanta njegova sestra. Na prošnjo Reboljevih so mrtvo Anico prepeljali z avtofugetom v Mlinše. Dekle, ki je odšlo v Ljubljano po srečo, se je vrnilo mrtvo dom in le skozi malo okence na krsti so domači in sorodje zadnjič videli njen obraz.

V soboto popoldne so nesrečno mladenko pokopali na svetogorskem pokopališču. Tam je pokopan tudi njen oče, mati pa, ki je po zlem naključju v zadnjih dneh precej zbolela, je zaradi tragične smrti svoje hčerke silno potrla. Mnogo solz je preteklo ob pogrebu nesrečne Anice, z ugledno, hudo udarjeno Reboljevo družino pa sočustvuje ves okoliš.

Za zboljšanje položaja železničarjev Opozorila in predlogi strokovne organizacije

Občni zbor oblastne organizacije Udruženja jugoslovenskih narodnih železničarjev in brodarjev je vnovič razmotril o življenjskih razmerah v obojstransko območju ljubljanskega ravnateljstva posebej ter ugotovil, da osebje z današnjim stanjem ni in ne more biti zadovoljno. Železniško osebje, ki opravlja eno najvažnejših in najnapornejših pa tudi najnevarnejših služb, ni zadovoljno z današnjimi službenimi odnosi, ker vzlic močnim preobremenitvi v službi ter vestnosti, točnosti in požrtvovalnosti nima niti fiziološkega eksistenčnega minimuma!

Oblastna organizacija Udruženja jugoslovenskih narodnih železničarjev ponovno ugotavlja, da je današnje obupno stanje za osebje ljubljanskega ravnateljstva še posebej težko, ker živi in službuje v gospodarsko najbolj razgibani in zato najdražji pokrajini, ter ima zaradi tega relativno nižje prejemke kot osebje v drugih cenejših pokrajinah. To je tem krivičnejše, ker je koristna storilnost osebja ljubljanskega ravnateljstva tako glede potniškega kot robnega prometa na prvem mestu, kakor izpričujejo že večkrat objavljeni statistični podatki o jakosti prometa na naših progah.

Iz spomenice oblastnega odbora UJNZB navajamo naslednje odstavke:

Zboljšanje splošnega gospodarskega stanja je prineslo korist vsem drugim stanovom in državi. Za veliko večino prebivalstva ima dvig cen kmetijskih pridelkov in splošni gospodarski razmah blagodejen vpliv, le za državne nameštence in posebno za železničarje ima to učinek redukcije njihovih prejemkov. Posledice tega so:

1. Osebje je prezadolženo in po veliki večini tudi že insolventno. Poskusi poindincev, da bi si uredili svoje gospodarstvo s posojilom, se izjalove, ker jim odplačevanja posojila za daljšo dobo obremenijo že itak prenizke prejemke z mesečnimi obroki, ki povzročijo drugod nove zadolžitve za vsakdanji kruh! Uslužbenec se pogreva vedno globlje v dolgove!

2. Železniški uslužbenec je že davno moral izločiti vse izdatke za svoje kulturno izživljanje.

3. Zadovoljiti se mora z neprimernim, nehigienskim stanovanjem, slabo obutvijo in obleko in z nezadostno hrano.

4. Med železničarji in njihovimi družinskimi člani se strahotno širi razne bolezni: želodčne, živčne, revmatizem in tuberkuloza.

Odrešitev od pretežkih materialnih skrbí bi koristila ne le uslužbenecem samim, temveč tudi procvitu železnice, ker bi imela ustanova zdrave in zadovoljne uslužbenke, nič manj pa tudi kulturnemu in gospodarskemu napredku države, zakaj od kupne moči konzumenta je odvisna eksistenca in prospek producenta, komponenti, ki bi v skladni uravnovešeni utirali ljudstvu pot k splošnemu blagostanju.

Razbremenitev osebja

Zaskrbljenosti osebja in moralni depresiji, izvirajoči iz nezadostnih plač, se pridružuje še breme prezaposlenosti v službi. Osebje ječji pod pezo časovno in fizično prenapetih turnusov. Navzlic ponovnim ugotovitvam s statističnimi podatki o preizkoriščenosti tako posameznika kot celokupnega staleža osebja ljubljanskega ravnateljstva se še vedno ni izvršila enakovredna porazdelitev osebja sorazmerno z obsegom prometa in dela na progah v posameznih ravnateljstvih in edinicah. V območju ljubljanskega ravnateljstva manjka še vedno okrog 2000 uslužbencev do povprečja, medtem ko jih je v nekaterih drugih ravnateljstvih toliko in še več nad povprečjem.

Poleg preobremenitve izvirajo iz prenizkega staleža tudi težkoče pri letnih odmorih, do katerih ima osebje zakonito pravico. Zaradi nezadostnega števila uslužbencev se dovoljuje odmor le v manjših obdobjih in še to na ta način, da se delo odsotnega v mnogih primerih naloži ostalim že tako in tako preobremenjenim uslužbenecem. Glede odmorov so prikrajšani zlasti prometniki, ter kretniški, premikalno, vozno in strojno osebje, torej pred vsem oni, ki so odmorov najbolj potrebni.

Vse to je tem občutnejše, ker je velik del osebja v območju ljubljanskega ravnateljstva že doslužil in čaka s polnimi službenimi leti na upokojitve. Ti uslužbenci štejejo sicer za polne delovne moči, de-

Lepa razstava poskusne šole za Bežigradom

Ljubljana, 26. junija. V dveh letih obstoja edine slovenske poskusne ljudske šole za Bežigradom je vodstvo in učiteljstvo tega zavoda razvijalo prav živahno iniciativo v populariziranju novodobnega šolskega dela. Ne bi mogli zlepa najti šole, ki ima tako žive stike z domom, z roditelji otrok kakor ta poskusna šola. Samo v letošnjem šolskem letu so imeli 26 razrednih in 8 skupnih sestankov »Šole in doma«, ki so bili vsi izredno obiskani. Poleg tega je šola organizirala odlično uspeš »teden roditeljskih večerov«, ki je s predavanji o vzgoji še poglobljal stike in sodelovanje med domom in šolo. Razstave šolskih izdelkov, ki jih šola priredi vsako leto, služijo istemu smotru.

Od 23. do 25. tega meseca je občinstvo moglo obiskati drugo razstavo te šole, ki so jo v štirih prostorih uredili v pritličju. V prostornem hodniku so obiskovalce sprejemali uniformirani mali skavti — volčiči, ki so tudi vneto pobirali zaostalo članarino za društvo »Šola in doma«, za vodstvo po razstavi in pojasnila pa sta bila zmerom na razpolago pedagoški vodja in učiteljstvo šole.

Razstava poskusne šole je prav tako razstava šolskih izdelkov gojencev kakor na drugih šolah. Kdor pa mnogo obiskuje take razstave, hitro opazi temeljite razlike. Na šolskih razstavah vidimo navadno le smetanice izdelkov, najboljše izmed najboljših, in zlasti pri risbah si mnogokrat v dvomu, ali je to izdelek učenca ali pa učitelja, odnosno profesorja, ki ima v mislih uspeh razstave; tudi ne veš, ali niso izdelki, ki jih gledaš kot nove, bili izdelani v prejšnjih šolskih letih. Taka šolska razstava hoče biti za vsako ceno »lepa« in zato ne nudi prav nobenega vpogleda v resnično delo šole, v neoplašene rezultate šolskega dela. Na takih razstavah te motijo še številne tablice »Ne dotikajte se predmetov«, ki ti onemogočijo, da bi pri kupu risb pogledal, kakšni izdelki so pod lepo sliko, ki leži na vrhu. Vsega tega pri razstavi poskusne šole ni. Tu so razloženi vsi predmeti, ki so jih učenci izdelali v enem letu. Po mili volji lahko brskáš in primerjaš izdelke vseh — od najboljših do najslabših; razstavljeni predmeti nimajo smotra zbijati le vtisk lepote, ki v tej šoli nastaja, ampak resničnih neoplašanih predmetov, kakršni pač so. Tu imajo starši in drugi priložnost, da dobe jasen vpogled ne le v način dela te šole, ampak tudi kakovost izdelkov posameznika, ki jih primerja z izdelki drugih. Lepo je gledati, kako se starši z veseljem poslužujejo te možnosti in pravice. Razstavljeni so modeli banovin, napravljeni iz peska, kjer koščki okroglega lesa predstavljajo mesta, modre volnene vrvice pa vodovja. Razstavljeni so modeli ljubljanskega okolja, kjer najdeš iz pobarvane krede postavljen nebotičnik. Ljubljanski grad in cerkev na Rožniku. Dalje vidiš reliefne izdelke, kartone, polepljene s slikami in citati, izrezke iz časopisov, zemljepisne skice in prikaze zgodovinskih dogodkov. Najvažnejši so pa zvezki in mape posameznikov: delovne knjige, dnevniki, ki jih pišejo doma, mape z risbami, modeli iz papirja in silico. Dekleta so seveda razstavila tudi svoja ročna dela (po večini praktični predmeti od brisač do srajc). Le tu je tablica: »Ne dotikajte se predmetov, pa še ta je namenjena bolj otrokom, ki bi s svojimi umazanimi ročicami vse preveč zamazali skrbno izdelane predmete. Po

jansko pa so deloma zaradi starosti in izčrpanosti, deloma zaradi bolezni za opravljanje službe nesposobni. Uprava jih navzlic prošnjam ne upokoji, dasi imajo do upokojitve z zakonom zajamčeno pravico. Dokler pa niso upokojeni, se na njihova mesta ne morejo sprejeti novi, njihovo delo pa se seveda prevajajo na druge uslužbenke.

Zaposlitev in plače

V nasprotju s preobremenitvijo uslužbencev na eni je na drugi strani pogosto pavziranje železniških delavcev, ki ga uprava od časa do časa odreja pod pretvezo štednje, ki se seveda vselej izprevrže v mnogokratno škodo zaradi propadanja nezadostno vzdrževanih prog, vozil in objektov. Prisiljeni dopusti prinašajo pa tudi delavcem občutno škodo, ker mu kršijo zaslužek, o katerem je znano, da mu niti pri polni zaposlitvi ne daje eksistenčnega minimuma. Višina današnjega zaslužka železniškega delavca nikakor ne ustreza odškodnini za njegovo produktivno delo.

Za železniškega delavca je nedostojno prejemati miloščino, pač pa bi koristilo ugledu in moči železniške uprave, če bi bilo aktivno delavstvo pravično nagrajeno za naporno, nevarno in odgovorno delo.

★ Navedli smo glavne težkoče, ki globoko segajo v življenje železničarjev. Prepričani smo, da smo s tem storili svojo dolžnost. Težkoče se morejo odpraviti in naša želja je, da bi merodajni in odločujoči činitelji to storili!

Kolikor bi sama dobra volja in trenutno razpoložljiva sredstva ne zadostovala za rešitev najbolj perečih vprašanj, naj se v proračunu in finančnem zakonu za leto 1940-41. predvidijo potrebna sredstva.

Pričakujemo, da bodo poklicani faktorji razumeli naš klic in da bodo pereča vprašanja končno le resno vzeli v pretes in jih dovedli k taki rešitvi, kakršno neodložljivo terjajo razmere, v katerih živimo.

razstavljenih predmetih najdeš torej precej isto kakor na drugih šolskih razstavah. Tudi zunanja oblika, lična razvrščnost, cvetje in drugo so skoraj prav takšni kakor povsod. Ne neizbranost predmetov in velika količina razstavljenega blaga te veselo presenečata, in pa, kar je bistvo te razstave, nov način šolskega dela vidiš. Tu moreš po vseh izdelkih zasledovati strnjeno šolski pouk. Že z vrat ti gleda v oči.

Na vratih prvega razreda je napis »Doma in v šoli«. To je bil kompleks dela za prvo šolsko leto. Ta splošni kompleks potem seveda razpada v manjše komplekse, ki se razvrstijo okoli doma in okoli šole. Vse tisto formalno znanje in veščine, kakor so predpisane za prvi razred, so učitelji včlenili v te komplekse. Šolsko delo je tako postalo bolj življenjsko, živahnejše, šola za otroke srečnejša. Prav tako je z ostalimi razredi. Drugi razred je obravnaval z vseh strani »delo in življenje v Ljubljani«, tretji razred »po Sloveniji«, četrti pa »po naši državi«. Te velike komplekse vidiš po skupnih izdelkih: velikih modelih v pesku, reliefih, velikih skicah in kartonih. Nato moreš s pridom zasledovati odmev tega dela v delovnih knjigah, mapah z risbami in tudi v dnevniki, kjer pridejo individualne razlike v sposobnostih posameznikov še najbolj do izraza.

Razstava priča o zelo uspešnem delu te šole, o tem, da je to delo vse bolj sistematično, kakor v primeru z lansko razstavo kažeta zlasti prva dva razreda. Nivo šole je prav zadovoljiv.

Obisk na razstavi je bil nenavadno živahen in obiskovalci se niso mogli zdržati, da ne bi tako ali drugače pokazali svojega odobravanja. Za starše je bila razstava nedvomno odlično dopolnilo k stikom, ki so ga imeli s šolo že med letom.

Ogledovanje te razstave je bil res užitek. Soli moremo le želeči, da bi na prihodni razstavi mogla pokazati še lepše rezultate in da bi jo v njenih stremeljenjih vsi podpirali.

Kočevje v borbi proti jetiki

Kočevje, 26. junija. Krajevna protituberkulozna liga v Kočevju deluje že dolga leta, v zadnjih dveh letih pa se je njeno delo množno stopnjevalo, kar dokazuje tudi ustanovitev dispanzerja za ves okraj v Kočevju. Dispanzer je bil odprt v prisotnosti g. bana dravske banovine v soboto dopoldne in so se slavnostne seje, ki je bila na občini udeležili tudi zastopniki lokalnih oblasti in korporacij ter predstavniki ustanov, ki so prispevale k vzdrževanju dispanzerja. Med njimi je bilo več županov ter zastopniki Higienkega zavoda, OUZD in glavne bratovske skladišnice v Ljubljani. G. ban je na slavnostni seji obljubil, da se bo zavzel za ustanovitev zdravstvenega doma v Kočevju, če bo delo lige in dispanzerja rodilo sadove. Po slavnostni seji so si vsi udeleženci ogledali prostore dispanzerja in se jako pohvalno izrazili o njegovi ureditvi. Dispanzer je v hiši g. Formbacherja ob glavni cesti ter obsega tri prostore: za zdravilnika, za sestro in čakalnico. Inicijativo za ustanovitev dispanzerja je dala krajevna protituberkulozna liga, ki je zbrala poseben dispanzerski odbor. Vzdrževanje dispanzerja je zajamčeno s prispevki

krajevne lige, osrednje lige, Higienkega zavoda v Ljubljani, občin kočevskega okraja, glavne bratovske skladišnice in gospodarstvenikov. OUZD je obljubil naknadno podporo, ki jo odobro zdej po svojem delu pričakuje. Dispanzer ima nov roentgenski aparat v vrednosti 48.000 din. Stroške je krijala centrala protituberkuloznih lig. Krajevna liga je nabavila tudi nov mikroskop za ceno 4.000 din in vso ostalo opremo.

Delo pri ustanovitvi dispanzerja sta vodila predsednik in podpredsednik krajevne lige g. Al. Peterlin in g. dr. Tone Hočevar. Predsednik lige je obenem predsednik dispanzerskega odbora. Zdravniško službo dispanzerja bo vršil g. dr. Tone Hočevar, okrajni zdravnik. Prišla je tudi že bolniška strežnica, ki bo obiskovala bolnike tudi na domovih. Z ustanovitvijo protituberkuloznega dispanzerja v Kočevju je bilo izvršeno važno socialno delo ne samo za mesto samo, temveč za ves okraj. V mestu in okolici je mnogo delavstva, med katerim domuje jetika. Enako važen bo dispanzer za kmete, ki nimajo sploh nobene zaščite v primeru bolezni. Delavcem pri ustanovitvi te važne ustanove velja vsa hvala, prav tako denarnim podpornikom.

Tragična smrt otroka

Smartno, 26. junija. Ko so pri St. Juriju, kakor je poročalo že ponedeljsko »Jutro«, našli neznanega starejšega utopljenca, v katerem so spoznali bivšega posestnika in trgovca Janeza Skrlja z Viča, se je na hribu nad Smartnim utopil 18 mesecev star otrok posestnika Slavka Kavčiča in se je ta huda nesreča pripetila takorekoč pred očmi staršev.

Posestnik Kavčič se je te dni vrnil z orožnih vaj in sta z ženo pripravljala drva na dvorišču. Poleg staršev so se igrali trije otroci: 4letni Mirko, 3letna Mija in 18 mesecev stara Rozika. Oče in mati sta ves čas nadzirala svojo dečo, a ko sta se le za trenutek preveč zatopila v delo, se je že zgodila nesreča. Rozika ni bilo nikjer, preiskali so vse dvorišče in šele nazadnje so se spomnili na malo jamico na kraju dvorišča, v kateri je ostalo od zadnjega dežja še nekaj vode. V tej jami so našli otroka, skušali so ga z umetnim dihanjem obuditi k življenju, prihitel je tudi zdravnik iz Litije, a ves trud je bil zaman. Otrok se je utopil v mlaki po nesrečnem naključju in je njegova tragična smrt globoko pretresla domače in sosedje.

— Pri neredni stolici, napetosti črev vsled zaneke prav odlično odvaža naravna »Franz-Josefova« grenka voda zaostanke prebave nakopičene v črevih. V zdravniški praksi se uporablja »Franz-Josefova« voda s polnim uspehom pri odraslih kakor tudi otroci.

Ogl. reg. S. br. 30474/35.

Najstarejši strojevodja Jugoslavije gre v pokoj

Maribor, junija. Najstarejši strojevodja Jugoslavije je stopil v pokoj. 40 let je Viktor Konečnik nepretrgano odlično vršil naporno in odgovorno polno službo strojevodje. Sedaj se je umaknil z lokomotive, s katero je bil skozi štiri desetletja kakor zračica, v prijetno zatišje dragih svojcev, kjer hoče preživeti jesen svojega življenja.

Viktor Konečnik je stara, čvrsta korenina. Poteka iz narodno zavezne rodine v Mozirju, kjer se je rodil leta 1874. Življenjska pot ga je zanesla med brate Čeha. Takoj se je vpisal kot reden tolovalec českega Sokola v Teplicah, kjer je vneto

sodeloval v letih 1897 in 1898. Duh neustrašnega nacionalizma in sokolske zavednosti ga je usmerjal tudi pri marljivem nacionalnem delu v predvojnem Celju.

Ko je prispel preobrat, se je Viktor Konečnik takoj pridružil generalu Maistru. V tistih usodnih dneh železničarske stavke v novembru 1918 je Konečnik uspešno vplival na svoje nacionalno zavedne tovariše. Sam je bil navzlic grožnjam 18 ur neprekinjeno na lokomotivi, da se ni posrečila nakana stavkujočih železničarjev, ki so imeli pred svojimi očmi le politične namene. Viktor Konečnik je bil deležen tudi vidnega priznanja za svoje vneto delovanje. Odklikovan je bil z zlato kolajno za državljanske zasluge.

Viktor Konečnik, naš najstarejši strojevodja, pa je tudi poskrbel za to, da so bili vsi njegovi otroci vzgojeni v strogem nacionalnem duhu.

Zasluznemu nacionalistu želi mov jese ni njegovega življenja čim večjega zadovoljstva in dobrobočutja v krogu ljubljenskih svojcev tja do skrajnih meja človeškega življenja.

Domače vesti

Smrt uglednega sociologa. V Zagrebu je umrl postrtovalni javni delavec prof. dr. Juraj Ščetinec, ki je bil profesor in letos tudi dekan ekonomsko-komercialne visoke šole. Dr. Ščetinec je spadal v vrsto naših odličnih sociologov in postrtovalnih javnih delavcev. Star je bil komaj 41 let in doma iz Koprivnice, kjer je bil nekaj let po dovršenih pravnih studijskih v sodni službi. Ko je državno službo zapustil, je postal odvetnik v Bjelovaru, pozneje pa upravitelj oddelka za pravno varstvo dela pri delavski zbornici v Zagrebu. V Zagrebu je vodil celo vrsto tečajev o potrebi reforme delavske zakonodaje, napisal pa je tudi mnogo pomembnih razprav iz sociologije in o zadružnih problemih.

Poštni uradniki o težnjah svojega stanja in poštne službe. V Splitu zaseda kongres združenja poštinih in brzojavnih uradnikov, kateremu prisostvujejo delegati iz vse države. Pri otvoritvi je predsednik združenja, Mihajlo Grbić izčrpno govoril tudi o težnjah poštne in brzojavne službe v naši državi. Ugotovil je, da se morajo pri naših poštah uraditi še vedno boriti z mnogimi težavami. V mali Litvi, ki je po svoji strukturi agrarna država ter ima komaj 2 in pol milijona prebivalcev, je 2.322 poštinih uradov, mi pa imamo vsega skupaj 1.950 državnih in pogodbenih pošt. Združenje ptt. uradnikov ima pred seboj dve važni nalogi: da varuje moralne in pravne interese svojih članov ter da pomaže ptt. službi do onega razvoja, v katerem bi lahko uspešno služila narodu in državi. Obe nalogi sta zelo težki, ker so pri nas razne ovire. Poštini in brzojavni promet je od leta 1923. do 1938. narasel za 240 odstotkov, osebe pa se je zmanjšalo za 1.14 odstotka. Združenje ptt. uradnikov zaradi tega upravičeno zahteva, naj bi se vsi dohodki ptt. službe uporabili za njeno izpopolnitev, poštne uslužbenice pa naj bodo moralno in pravno zavarovane, da bi mogli v vsakem pogledu sodelovati pri organizaciji poštne službe.

Diplomiran je bil za inž. agronomije na zagrebški univerzi 20. t. m. g. Sorec Egon, sin šol. upravitelja v Selih pri Ptuj. Čestitamo!

Gradbenega inženjerja je diplomiral Rot Vladimir iz Strazišča. Čestitamo. (—)

Foto aparat in filmi, amaterske izdelave — samo kvalitetna dela — VENUS, Tyrševa 9.

Po starem zakonu upokojeni železnčarji so imeli v nedeljo v Zagrebu v prostorih svoje organizacije kongres, ki pa je bil podoben navadni seji katkega odbora, kakaj v imenu 8000 tovarišev iz vse države je govorilo samo 8 delegatov. Kongres je vodil predsednik zagrebškega društva Mate Kiš, ljubljanske železniške staropokojence pa je zastopal Ivan Salamon. Odborniki združenja so izražali nado, da bodo železniški staropokojenci prišli vsaj do minimalnih svojih pravic, ker je za zboljšanje njihovega položaja odobrena vsota 18 milijonov dinarjev. Sprejeta je bila resolucija, ki med drugim zahteva ukinitve uredbe od 19. avgusta 1935., s katero so bili zmanjšani dodatki starih in novih upokojencev. Združenje, ki ima za članke same revne staropokojence in vdove, ima seveda le malo denarnih sredstev na razpolago. Bilanca za lansko leto je znašala vsega skupaj 1.094.50 din.

Poštni zvišniki, služitelji in dnevnarji imajo svojo posebno organizacijo, ki je priredila svoj letošnji kongres v nedeljo v Skopju, dočim so se zbrali poštini in brzojavni uradniki na svojem kongresu v Splitu. Iz vseh banovin je prišlo na kongres služitelji in dnevnarjev okrog 80 delegatov. Vso pozornost je kongres posvetil zboljanju gmojnega položaja poštinih zvišnikov, služitelji in dnevnarjev. Delegati iz raznih pokrajin so obirno poročali o težnjah članstva ter sodelovali pri sestavi resolucije. Po zaključku kongresa se bo števila delegacija združenja udeležila velike nacionalne manifestacije ob 50letnici kosovske bitke.

Završni izpiti na drž. trgovski akademiji v Ljubljani so se vršili od 3. do 24. junija pod predsedstvom odoslanca ministra trgovine in industrije Ivana Kona, direktorja v pok. Izpit so naredili tle kandidati (inje): Accetto Borut, Ambrožič Mirko, Baloh Majda, Borštinski Sonja, Brinskele Marija, Brinšek Jadranka, Czurda Danica, Dejak Henrik, Dolinšek Drago, Dular Janez, Frankl Bogoljub, Habič Avgust, Hočevar Slavica, Jamnik Bogomir (z odliko), Jošt Milena, Klum Ciril, Končar Darko, Kos Milan, Kosiak Josip, Kovčak Ljudmila, Kramar Milica, Krulječ Vlasta, Mikolč Milena, Otoničar Vito, Pfefferer Emilija, Pogačar Franc, Rotar Marija, Rupnik Milica, Smid Aleksander (z odliko), Šuc Zdenka, Uršič Nada, Verlič Anka, Vranešič Marta, Zalta Matilda, Zidarič Evgen, Zorman Ciril in privatisti Kramer Zmagomir, Rihar Štefan in Tančič Viktor.

Prot sončarici uporabljajte Tschamba Fil. Kr. dvorni dobavitelj, DROGERIJA GREGORIČ, Ljubljana, Prešernova 5.

Počitniški protialkoholni tečaj za učitelje in učiteljice prireja Liga proti alkoholizmu v Ljubljani od 16. do 23. julija t. l. Začetek tečaja 17. julija. Udeleženci imajo za časa bivanja v Ljubljani prosto hrano in stanovanje. Obravnavala se bodo vsa vprašanja treznostnega pokreta med Slovenci. Poleg tega so predvidene vsake dan ekskurzije in sicer v bolnico za duševne bolezni na Studencu, brezplačen izlet v Lukovico in na Rakitno, ogled socialno političnih ustanov MOL itd. V tečaj se lahko prijavi vsak učitelj in učiteljica. Sprejeto se bo samo 40 kandidator. Prijave pošljite do 10. julija s točnim naslovom na naslov: Liga proti alkoholizmu, Ljubljana, Gosposvetska c. 2/II. Vsak prijavitelj bo takoj po prijavi prejel podrobna navodila.

Trgovska, industrijska in bančna podjetja, ki nameravajo sprejeti v službo kakšno novo pisarniško moč, naj se blagovoljno obrniti na ravnanje Drž. dvorazredne trgovske šole v Ljubljani, ki bo rado priporočila sposobne absolvente in absolventinje.

Denarni zavodi v dravski banovini na Vidov dan 28. t. m. ne poslujejo. Društvo bančnih zavodov v dravski banovini. (—)

8 tople ali mrzlo vodo? Čudno vprašanje, na katero Vam damo v jutrnji številki odgovor KVIK. (—)

Novi grobovi. V Dohu pri Borovnici je umrl posestnik g. Ivan Hrovašin. Njegov pogreb bo danes ob 17. na domačem pokopališču. — V Kamniku je umrla smrt g. Rudolfa Zmardarja, upravitelja šole na Črnučah, ki bo položen v večnem počitku danes ob 16. na Zalah. — V Tratah pri št. Vidu je umrla gospa Marija Urbasova. ki jo bodo spremenili na zadnje počivališče šentvitskega pokopališča danes ob 18.30. — Pokojnim blag spomin, svojcem iskreno sožalje!

Glasbeni festival v Rogaski Slatini. Letos 6. avgusta proslavi pevsko in prosvetno društvo »Sloga« v Rog. Slatini 15-letnico. Ob tej priliki bo pohitelo v naše najlepše zdravilišče in letovišče okrog 25 zborov, odnosno pevskih društev iz vse Slovenije, da nastopi na skupnem koncertu v akustični dvorani Zdraviliškega doma in na prostem na odru veseličnega prostora. Peto bo okrog 600 pevcev, kar bo vsekakor zanimivo. Tudi za domačo in mednarodno zdraviliško publiko bo pevski koncert sredi največje sezone svojevrstnega dogodka. Vse ljubitelje petja opozarjamo na glasbeno prireditev 6. avgusta v Rog. Slatini. O sporedu bomo še poročali.

Po 32 letih zakona je strojni klučavničar Šandor Frater v Petrogradu umoril svojo ženo Ano, naka je sebi porinil nož v srce. Njemu je bilo 50 let in se je zadnje čase precej udajal pišči, že na je bila stara 49 let in je rodila 9 otrok, od katerih so še štirje živi.

Ljubavna žaloga na morju. Pred dnevi sta se popeljala s čolnom izpred Sušaka na odprto morje znani sušaški sportnik Rudolf Nachtigal in njegova izvoljenka Darinka Jurinjakova. Na morju sta oba izpla strup. Nesrečna Darinka je še tisti večer umrla, Nachtigal pa so prepeljali v bolnišnico na Sušaku, kjer je po štirih dneh trpljenja izdihnil.

Nov turistično propagandni lepak Slovenije. V začetku junija je izšel iz tiska nov turistično propagandni lepak Slovenije, ki sta ga s finančno pomočjo »Putnik« v Beogradu izdali Tjuskoprometni zvezi v Ljubljani in Mariboru. Lepak je tiskan v nakladi 3.000 izvodov s propagandnimi napisi ločeno v 9 jezikih, in sicer v srbohrvatskem (latinska in cirilica), nemškem, francoskem, angleškem, italijanskem, češkem, madžarskem in holandskem jeziku. Lepak je bil razposlan vsem turističnim uradom in ustanovam v Jugoslaviji ter važnejšim turističnim birojem, večjim hotelom, našim konzulatom in poslaništvom po vsej Evropi in tudi v prekomorske države. Letošnji lepak predstavlja splošen motiv sončne gorske doline, obdane z močnimi planinskimi vršaci. Močne, vendar pa prijazne barve dajejo lepaku veliko učinkovitost. Novi lepak predstavlja dragoceno pridobitev ter bo nedvomno koristno služil turistični propagandi za Slovenijo.

Završni izpiti na Državni dvorazredni trgovski šoli v Ljubljani se je vršil od 5. do 23. t. m. pod predsedstvom g. direktorja Josipa Gogale. Pripuščenih je bilo k izpitu 65 kandidator in kandidatinj. Izpit so napravili: a) z odličnim uspehom: Capuder Ana; b) s prav dobrim uspehom: Mlejnec Miloš, Škrbec Ivan, Uršič Marjan, Thaler Karel, Čaks Irena, Goršek Božidar, Govekar Marija, Kogovšek Marija, Kopčavar Silva, Kralj Majda, Kržišnik Vera, Marin Ana, Nadišar Bogomir, Pavlin Marija, Rozman Silva, Sedej Majda, Žerovnik Franciška; c) z dobrim uspehom: Bahovec Jože, Bevc Franc, Cvirn Feodor, Jager Valentin, Krištof Boris, Oven Miro, Pergar Franc, Primožič Bogomir, Schneider Erik, Stanič Rafael, Tavčar Anton, Ažman Ljudmila, Belcjan Marija, Berbuč Zmagoslav, Blaznik Herma, Cajček Cecilija, Cuderman Ljudmila, Černič Verena, Eržnožnik Valentina, Ferjančič Vanda, Golmajer Božena, Gostinčar Marija, Homan Marija, Jelovšek Julka, Knez-Podgornik Slavica, Kocjan Emilija, Kozine Danica, Lenart Marija, Lukovšek Helena, Marušič Julijana, Merhar Marija, Pezdirc Katarina, Preželj Ivana, Rotter Gabriella, Seliskar Milena, Sezun Marija, Skubec Edita, Tiringar Franciška, Zorič Božena; d) z zadostnim uspehom: Klobčič Stane, Klopčič Milan, Hübner Rado, Zajc Karel, Milavec Milena, Stare Dragica, Šubic Nada, Turk Hilda. Odklonjen ni bil nihče niti za 3 mesece niti za celo leto.

Mladi gangsterji. Beograjska policija je vlovila tri mladenčje: Ljubomira Braneša, Jovana Martinovića in Savo Miljkovića. Dognala je, da so iz odprtega avtomobila nekoga diplomata ukradli nakit, vrednosti 50.000 din. Mladi gangsterji so se vobče specializirali na tatvine po avtomobilih in zdaj prihajajo njihovi grehi na dan. Prizadetemu diplomatu so bili vrnjeni vsi zlati predmeti.

Iz Ljubliane

Prebivalstvu Ljubljane! Dne 28. junija praznujemo narodni praznik Vidovega dne kot spominski dan preminulih borcev za vero in domovino. Na poslopih državnih, banovinskih in mestnih uradov, za vodov in podjetij bodo ta dan razbošene, ne državne zastave. Pozivamo soseščane, da v slavo za vero in domovino padlim junakom na Vidov dan okraje svoje domove z državnimi zastavami. Obrtna in trgovska podjetja morajo biti med slovesnim opravilom v stolnici od 10 do 11. zaprta. Predsednik mestne občine ljubljanske dr. Juro Adlešič, l. r.

Rezervne oficirje vabimo, da se udeležijo v počastitev padlih borcev za našo svobodo na Vidov dan slovesnega rekvizma v stolnici ob 10., oziroma svečanega parastosa v pravoslavni cerkvi ob 11. Zlasti pa tudi pletetne svečanosti polaganja venca pred spomenik kralja Petra I. Velikega Osvoboditelja v znak hvaležnosti vsem žrtvam za naše osvobodjenje. Svečanost pred spomenikom bo se vršila po končanem cerkvenem obredu v stolnici v navzočnosti zastopnikov vojske in civilne oblasti ter počastne čete z zastavo in godbo. Uprava pododpora rezervnih oficirjev, Ljubljana.

Nameste vena na krsto pokojne soproge odbornika društva g. Perka Matije, pos. in lesnega industrijske iz Ljubljane, je darovalo Kreditno društvo Mestne hranilnice ljubljanske 150 din podporne skladu za slepe otroke. Iskrena hvala!

Krajna zveza zavarovalnic v Ljubljani nas obvešča, da zavarovalnice na Vidov dan, t. j. 28. t. m. ne poslujejo. (—)

Film večno bajne in pravilne Indije — po romanu Jamesa Hiltona »Izgubljeni horizont«

KINO UNION — tel. 22-21. Predstave ob 16., 19. in 21. uri.

Drveni se izkaže Ljubljana v operi, kako je že po nekaj gostovanjih pridobil njeno pohvalno priznanje g. Chrity Solari s svojim prekrasnim petjem, predvsem pa, kako je ta odlični predstavnik italijanske pevske umetnosti namah osvojil njene simpatije, ko je zvedela, da bo iz lastnega nagiba pel v korist najbednejši ljubljanski deči, ki ima svoje zavetje v Mestnem predhodnem otroškem domu v stari cukrarni. Z g. Solarijem pa drveni v »Traviat« nastopi tudi naša priljubljena ga. Zlata Gjunjenac-Gavella v vsem sijaju svojih dunajskih uspehov — hkrati bomo pa obhajali svidenje z vso našo z latorjem ovenčano opero po znamenitostim gostovanju v Trstu. Drveni nam je torej v operi zjamčen vstoparsko slovesen večer!

Uspojanje v ljubljanske ljudske šole bo v petek 30. t. m. in v soboto 1. julija vsakokrat ob 8. do 12. ure. Vpisujejo šolska upravitelstva na svojih šolah za svoja območja. Pri vpisovanju je treba predložiti krstni list učenca oziroma družinsko knjižico in izkaz o cepljenju koz pri učen. cih-novincih. V šolo se morajo vpisati vsi sposobni dečki in deklice, ki so dopolnili 7 let ali jih dopolnijo do kraja tega leta. Krajevni šolski odbor v Ljubljani opozarja, vse stare šolobveznih otrok na kazenske posledice neopravljenega vpisa šolobveznih otrok. Naknadnega vpisovanja v ljubljanske ljudske šole v septembru mesecu letos ne bo. Vse ostale informacije se dobe pri šolskih upravitelstvih ljubljanskih ljudskih šol.

ZA PRIDNO DIJAKINJO ALI DIJAKA

je najlepše darilo fotoaparat vel. 6x9 znamke Balda z opt. 1.6.3, lepo torbico in tveva

ISOCHROM filma. — Vse skupaj dobite za konkurenčno ceno Din 320.—

Vsak pri nas kupljen fotoaparat, se zavezuje tudi zamenjati, ako bi z istim ne bili zadovoljni ali če pride iz tovarne nov model.

Sveže filme zadnjih emulzij pošiljamo zunanjim amaterjem poštoobratno. Filme razvijamo na željo v par urah kakor tudi naredimo slike.

Priporočamo se, da vse Vaše filme iz izletov zaupate nam, kar Vam res priznava prvostavno razvijemo in napravimo slike. Priporočila se

Foto Tourist — Lojze Šmuc LJUBLJANA, Aleksandrova c. 8 in podr. Prešernova ulica 9 — poleg glavne pošte.

Za tečaj angleškega jezika, ki bo od 1. do 21. julija v Mariboru, je slušate. Ijem ljubljanske univerze dano na razpolago dvoje prostih mest. Interesenti naj se javijo v sredo 28. t. m. ob 11. v germanskem seminarju univerze.

Modelarji ljubljanskih podmladkov. V četrtek 29. t. m. priredi ljubljanski odbor izlet modelarjev, združen z modelarskimi tekmami. Točno ob pol 8. jutraj odhod izpred realne gimnazije v Vegovi ulici, odkoder se odpravljamo na Bloke, kjer bodo tekme. Na Blokah bo prirejen skupno kosilo. Podrobna navodila dobite na Vidov dan pri vodjih podmladkov.

Ga. Vera Slajmerjeva, št. Vid daruje za mestne reveže v cukrarni din 100 namesto cvetja na krsto blagopokojnega Borisa Jenka.

V hribih in morju se dobro drže SLAMICEVE MESNE IN SADNE KONZERVE.

Maturantje II. drž. gimnazije v Ljubljani (1909) proslavimo svojo 30letnico v ponedeljek, 10. julija. Ob 11. bo maša za umrle tovariše in profesorje v stari cerkvi v Spodnji Šiški, nato pa sestanek v znani Stepičevi gostilni. Kdor se še ni prijavil, naj stori to nemudoma na naslov: I. Zervjav, Ljubljana, Sv. Jakoba trg 7/II. Zahvala. Naravoslovci ljubljanske univerze se g. Brekvarju Silvu, profesorju s I. drž. gimnazije v Ljubljani iskreno zahvaljujemo za njegovo postrtovalnost, da nam je ves semester z ljubeznijo predaval iz poglavij astronomije. Klub naravoslovcev.

Iz Celja

Višji tečajni izpit na drž. realni gimnaziji v Celju je pod predsedstvom g. direktorja Mravljaka Franca trajal od 12 do 23. junija. K izpitu se je prijavilo 39 rednih kandidator in 14 rednih kandidatinj, 1 privatist in 1 privatistka. Kupaj 55 kandidator in kandidatinj. Izpit je uspešno napravilo 50 kandidator in kandidatinj, popravni izpit imata 2 kandidata (1 priv.) in 2 kandidatinj (1 priv.), za eno leto je bil odklonjen 1 kandidat. Višji tečajni izpit so uspešno dovršili sledeči: Andrešek Karel, Babič Rudolf, Bratančič Ana (opr. ust. izpita), Černelc Fina, Dela, korda Miljeva, Detiček Janez (opr. ust. izpita), Detiček Jurij (opr. ust. izpita), Diermayr Erik, Drassal Sonja (opr. ust. izpita), Drogenik Sonja (opr. ust. izpita), Fojan Karel, Franca Leandra, Gajšek Valter, Gašper Julka (opr. ust. izpita), Goršček Alfred, Goršek Zvonimir, Hanuš Franc, Hodžar Cirila (opr. ust. izpita), Jost Karel, Kočar Franc, Krajnc Justin, Kramer Ivan (opr. ust. izpita), Kržižnik Franc, Kudič Pavel, Lesjak Anton (opr. ust. izpita), Loibner Dragotin (opr. ust. izpita), Luther Gustav, Majdič Vinko, Mi. kuš Boris, Milošević Romeo, Mravljak Jelka (opr. ust. izpita), Musar Marija (opr. ust. izpita), Nendi Alojzij, Ostrožnik Mirko, Pečovnik Dragomir, Pepelnjak Ljudmila, Pšeničnik Franc, Puc Srečko, Puki Ognjevlav (opr. ust. izpita), Rustja Olga, Simerl Aleksandra, Stare Jožef, Strohmaier Friderik, Švarc Romul, Topiček Mar. tin (opr. ust. izpita), Urbašek Ivan, Vastič Julij, Vesel Savo, Vrabčič Ivan in Vrečko Fedor. Čestitamo!

Kaj je s planinskim domom pod Tovstom? Član mestnega sveta g. Holobar je na seji mestnega sveta v petek zvečer interpeliral župana, kaj je s stavbo planinskega doma pod Tovstom, ki je bila pred dobrimi tremi leti dograjena v surovem stanju in sedaj že četrto leto propada. Župan je obljubil, da bo pospešil ure. ditev te zadeve. Planinski dom so, kakor znano, zgradili v surovem stanju že v

„Nekje v Tibetu“

v glavni vlogi RONALD COLMAN in JANE WYATT.

PREMIERA
letalske filmske
mojstrovine
v naravnih barvah
Predstave ob 16.
19. in 21. uri.

Osvajalci vsemira

Režija William Wellmann, tvorec filma »Krilca«. — Več let so se vršile priprave za snemanje tega vele-filma, posvečenega ljudskemu duhu in hrabrosti.
KINO MATICA, tel. 21-24

KINO SLOGA, tel. 27-30

Flash Gordonovo drugo potovanje na Mars

DANES POSLEDNJIČ!

funkcijski dobi prejšnjega mestnega sveta. Ko je bil imenovan sedanji mestni svet, pa so leto ukinili. Tako prebivalstvo že četrto delo zmanjša, kdaj bodo to nujno potrebno planinsko postojanko dogradili in jo izročili pravemu namenu.

Razširjenje ceste na Stari grad bi stalo okrog 130.000 din. Občina bo razpisala zadevni komisijski ogled.

Železniški prelaz v Medlogu je, kakor znano, še vedno nezavarovan, čeprav se je zgodilo tam že mnogo težkih nesreč, med njimi znana avtobusna katastrofa 9. decembra 1931., pri kateri je izgubilo življenje 13 oseb. Pred kratkim je prišlo tam spet do težke nesreče, ki je terjala človeško življenje. Na seji mestnega sveta je bila v petek iznesena zahteva, da naj železniška uprava končno vendar že zavaruje ta prosluli železniški prelaz in uredi to že vprav škandalozno zadevo.

Kapucinski most je bil na seji mestnega sveta v petek predmet zanimive in deloma prav vsele debate. Iznesena je bila kritika, da znaša nosilnost tega izredno slabega, lesenega mostu, ki leži na državni cesti Zagreb — Zidani most — Celje, samo 4 tone. Čež most pa vozijo vozila z obtežbo 7 do 10 ton in še več. Ker utegne priti zaradi tega nekega dne do katastrofe, naj bi dala banska uprava most komisijsko pregledati in ugotoviti. Neki član mestnega sveta je poudaril, da je ta most škandal, kakor ga ne najdemo v Srednji Evropi. Na iznešene prižobe, da mnogi lastniki motornih vozil ne upoštevajo dovoljenega maksimuma obtežbe mostu, je neki član mestnega sveta ob splošni večlošti omenil, da tudi občina sama ne upošteva tega predpisa, saj vozi čez most vsak dan mestni škroplilni avtomobil, čigar teža znaša z vodo vred okrog 7 ton. Župan je izjavil, da se bo gradnja novega, nujno potrebnega železobetonskega mostu čez Savinjo v Celju zavlekla, ker je dosedanja banovinska cesta, na kateri bodo zgradili ta most, prevzela državna uprava.

Dva usodna padca. V nedeljo okrog 10. dopoldne je padel 40letni mehanik Karel Ojstrž s Sp. Hudinje pri Celju na cesti na Polulah z motornega kolesa in se močno poškodoval po glavi. Istega dne je padel 25letni dinar Mirko Mavc iz Vitanja na Frankolovem s česnje in si zlomil desno nogo pod kolenom. Ponesrečenca se zdravita v celjski bolnišnici.

Zrtev splašanih konj. Ko je vozil 45letni hlapec Franc Turk od Sv. Florijana pri Rogatcu v nedeljo seno s travnika, sta se konja, ki sta vlekla voz, splašala. Turk je padel pod voz. Kolo je šlo čezenj in mu zlomilo desno nogo pod kolenom. Turka so prepeljali v celjsko bolnišnico.

Usoden padec s strehe. V petek popoldne se je težko ponesrečil 24letni klparski pomočnik Konrad Hladin iz Zalca. Ko je delal na neki strehi v Zalcu, je neudajno izgubil ravnotežje in padel v globino. Pri padcu na tla si je zlomil desno nogo nad kolenom in levo roko v zapestju. Prepeljali so ga v celjsko bolnišnico.

Vlomi in tatvine se nadaljujejo. Kljub največjemu naporu orožništva in policije doslej še ni uspelo izslediti zločincev, ki so v Medlogu umorili in oropali gostilničarja Antona Ocvirka in njegovo ženo Rozalijo, in vlomilcev, ki že več kot teden dni strahujejo Celje in okolico. Prejšnjim vlomom in tatvinam so se v soboto in nedeljo pridružili še novi zločini, ki so razburjenje prebivalstva stopnjevali do vrhunca. V soboto so se neznanci vtihotali v gostilno g. Sodina v Bukovem Zlaku pri Celju in odnesli okrog 15.000 din gotovine. Istega dne so neznanci storili ukradli iz stanovanja posestnika Kostomaja v Cretu pri Celju 800 din gotovine. V soboto okrog 22. se je pojavil pred trgovino Rozalije Segove na Cesti na grad blizu »Skalne kleti« neznan mož. Oprezoval je okrog hiše in je očitno nameraval vlomiti v trgovino. Domači so ga na pravočasno opazili in prepodili. Dobri dve uri pozneje je skušal neznan mož vlomiti v Pristovškovo gostilno na Krevkovi cesti. Domači, ki so se bdeli, so čuli ropot za hišo. Sli so pogledali in opazili neznanca, ki je bežal od hiše in izgubil v temi. V noči od sobote na nedeljo so neznanci vlomili v stanovanje upokojenega ravnatelja Mestnega mlina g. Možine v Jenkovi ulici št. 19. Odnesli so več oblek in jestvin. V nedeljo se je vtihotal v vežo hiše na Kralja Petra cesti št. 22 neznan zločinec. Stopil je k zamreženemu oknu skladišča trgovine g. Gobca, razklepil mrežo in ukradel iz skladišča 800 din vredno možko obleko, last vajenca. Upamo, da se bo v kratkem posrečilo izslediti drzne storilce in jim preprečiti nadaljnje zločinske podvige.

Goljufije s kovanci za 50 din. Celjska policija je aretirala v soboto 40letnega Avgusta Cariča iz Vratnega pri Vražduh, ki je izvršil v raznih trafikah in drugih lokalih v Celju več goljufij. Carič je sleparil na ta način, da je v lokalni kupil kako malenkost in plačal s kovancem za 50 din. Ko so mu odšteli drobiž, je dodal toliko drobiža, da je bilo vsega skupaj spet za 50 din, in prosil, da bi mu drobiž zamenjali za kovanec za 50 din. Ko so mu ustregli, je zmešal drobiž in kovanec za 50 din ter prosil, da bi mu dali namesto tega bankovec za 100 din. Mnogi so se dali premočiti in so mu zamenjali denar, pri čemer so bili ogoljufani za 50 din. Pri Cariču so našli 1.799 din gotovine, po večini v kovancih po 50 din. Aretranca so izročili sodišču.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

Iz Maribora

Pri polaganju temeljnega kamna za sokolski planinski dom na Pohorju dne 29. t. m. bodo vzdali spominsko listino z naslednjim besedilom: »To stavbo so pričeli graditi mariborski Sokoli meseca junija 1939. da poveljajo z njo dan, ko bo leta 1941 zasedel prestol jugoslov. kraljev po svojem očetu viteškem kralju Aleksandru I Zedinitelju njegov sin Peter II., da dovrši njegovo delo.«

Orkan nad Mariborom. Včeraj dopoldne okoli 7. je zadivjal nad Mariborom hud veter, ki je ponekod lomil vejveje. Na vrtu bivše Lahajnerjeve gostilne v Frankopnovi ulici je prelomilo drevo, ki se je zvrnilo na zidno ograjo. Veter je bil tako hud, da so se starejši ljudje morali po ulicah ustavljati.

Kresovanje na Urbanu. V proslavo slovanskih blagovestnikov sv. Cirila in Me. toda bo prižgala mariborska CMD na predvečer 4. julija pri sv. Urbanu kres. Zavedni Mariborčani in okoličani se udeležijo kresovanja, kakor običajno v velikem številu, da bo na ta način proslava čim lepša, zlasti v današnjih časih, ko je potrebno, da pokažemo svojo narodno zavednost. Komur pa ne bi bilo mogoče, da gre k Sv. Urbanu, pa naj poseti koncert narodne pesmi CMD v mestnem parku, ki ga bodo izvajali naši vrli Jadranovci.

Iz Nabavilne zadruge drž. usluž. bencev. Prvi delegatski zbor pod novo upravo se je sestel pod predsedstvom drugega podpredsednika sodnika F. Juharta v mali dvorani Narodnega doma. Na dnevnem redu je bila izvolitev odsekov. V osek za pravila in pravilnike so bili izvoljeni Viktor Rode, Kramer, Meznarič, Brandner, Jakopc, Hočevar in dr. Wankmüller. V osek za nepremičnine pridejo Hočevar, Robnik, Kos, Vari, Gračner, Verbnjak, Vene. Osek za želje in prižobe, be: Čovnik, Golež, Šuman, Marolt, Klarič, Jakopc in Klemenčič. Osek za cene: Bračičeva, Gregorič, Gradnik, Pogorelec, Pinter, Senčar in Žula. Osek za bilanco: Bohak, Silvo Rode, Kutin, dr. Wankmüller, Zemljič, Böhm in Mivšek. Osek za pro pagando: Brandner, Plaš, Mohor, Sulek, Ločičnik, Prah in Butolen. Osek za po družnice: Zmuderl, Klemenčič, Jakopc, Cvetko, Hanžuraj, Opecek in Jordan. Osek za sprejem članov: Brandner, Butolen, Brečko, Smodej in Ivnik. Za konzorcijski lista sta se določila delegata Ciril Hočevar in Silvo Rode.

Na državni trgovski akademiji v Mariboru so bili završni izpiti v času od 5 do 24. t. m. Predsedoval jim je g. Mihajlo Presl, inšpektor banke uprave. Izpit je opravljalo 54 javnih kandidator in kandidatinj ter 7 privatistov. Uspeh izpitov je: odličnih 7, prav dober 18, dober 30, zadosten 5, odklonjen na tri mesece 1. Izpit so opravili: Bergelez Adolf, Detiček Albert, Dobrajc Anton (odl.), Gajšek Stanislav, Hlade Franc, Hmelj Franc, Jäger Helfried, Janžekovič Ladislav, Klček Josip, Kralj Radomir, Kuhar Štefan, Kumer Gu. stav, Lah Anton, Lah Martin, Lampret Janko, Mikek Leon, Mišič Vojmir, Može Miroslav, Mraz Maksimilijan, Potočnik Filip (odl.), Praprotnik Marjan (odl.), Valenčak Vladimir, Živko Aleksander, Me. javšek Miroslav, Mirnik Bogdan, Rudolf Zmagoslav, Stefančič Drago, Tretjak Fran. Trobec Adalbert, Ivan Žigart, Bergelez Julijana, Čerpes Justina, Faninger Tatjana, Goršek Franja, Gračner Hildegarda (odl.), Grmek Antonija, Hladnik Štefanija (odl.), Hochmüller Vera, Ipavec Ladislava, Janžekovič Adela, Jereb Nada, Kaučič Hildegarda, Klavara Slava, Knez Hilda, Kolar Elfrida (odl.), Krivec Areta, Lešnik Milena, Lovce Jožipina, Makoter Emilija, Ostroška Marija, Paller Ana, Potisk Ernestina, Rozbaud Zora, Sešek Vera (odl.), škorc Josipina, Vauda Dragica, Velikonja Božena, Vesenjak Elizabeta (odl.), Zaberl Ana, Žula Milena.

Završni izpiti na trgovski nadaljevalni šoli so se končali z nasled

Gospodarstvo

Kam smo izvažali v maju

K žezanim podatkom o naši zunanji trgovini v mesecu maju objavlja sedaj carinski oddelek finančnega ministrstva se statistiko o naši zunanji trgovini s posameznimi državami v mesecu maju ki kaže značilne spremembe pri izvozu v posamezne države.

Manjši izvoz v Nemčijo

Naš izvoz v Nemčijo se je gibal na višini prejšnjega meseca in je znašal 113,5 milijona din (lani 129,3); naš uvoz iz Nemčije pa je bil nadalje znanen in je dosegel vrednost 199,7 milijona din (lani 189,3). Naša trgovinska bilanca z Nemčijo je bila tudi v maju pasivna. V prvih petih mesecih letošnjega leta je dosegel naš izvoz v Nemčijo 633,5 milijona din (lani skupaj z Avstrijo 958,4) kar predstavlja le 32% celotnega našega izvoza (lani 47,5). Uvoz iz Nemčije pa je dosegel 910,7 milijona din (lani 1058,7), kar predstavlja 43% celotnega uvoza (lani 47,5). Odstotni delež Nemčije v našem izvozu je torej nazadnje od lanskim 47,5 na 32%, medtem ko se je delež Nemčije pri našem uvozu le v manjši meri skrčil.

Znatno povečan izvoz v Češko-Moravsko

Na drugem mestu v našem izvozu je bila v maju Češko-Moravska. Izvoz v protektorat je v tem mesecu zavzel izreden obseg. Že v marcu se je naš izvoz v protektorat dvignil na 47,5 milijona din, v aprilu na 63,9 milijona din, v maju pa se je povzpela na 80,0 milijona din (lani v maju 63,4).

Uvoz iz Češko-Moravske pa je bil nadalje razmeroma slab in je znašal v maju 47,3 milijona din (lani 69,4). V zadnjih treh mesecih, t. j. v marcu, aprilu in maju smo izvozili v Češko-Moravsko za 191,4 milijona din blaga, uvoz pa je znašal le 128,5 milijona din. Tako je znašal v teh treh mesecih aktivni presežek našega izvoza 63 milijonov din, kar je pripomoglo k nagli likvidaciji salda našega kliringskega dolga, ki se je kmalu spremenil v aktivni saldo.

Večji izvoz v Italijo

Naš izvoz v Italijo, ki se je v marcu in aprilu ugodno razvijal in je znašal v teh mesecih 53,0 oziroma 54,9 milijona din, se je v maju skrčil na 43,9 milijona din (lani 23,0). Uvoz iz Italije pa se je držal na višini prejšnjega meseca in je dosegel vrednost 47,3 milijona din (lani 35,0). V splošnem je letos naš izvoz v Italijo večji nego je bil lani. V prvih petih mesecih je dosegel naš izvoz v Italijo 206,1 milijona din (lani 139,9), uvoz pa se je dvignil na 250,3 milijona din (lani 174,8).

Znatno je bil v maju tudi naš izvoz v Belgijo, ki je znašal 44,9 milijona din (lani 26,8), nadalje smo izvozili v ameriške Zedinjene države za 35,6 milijona din (32,1), v Anglijo za 34,3 milijona din (28,4), v Madžarsko za 26,3 milijona din (17,9) in končno v Nizozemsko za 23,3 milijona din (10,9).

Povečajmo pridelek krompirja

škoda je izgubljati besede o važnosti krompirja za narodno gospodarstvo, saj redi človeka in žival, daje oporo nitim v statvah in pomaga, pretvorjen v spirit, gnati motorje, da omenimo le najvažnejše načine njegove uporabe. Pametnik bi seveda mislil, da uživa ta prekoristna rastlina tudi tisto pažnjo, ki ji pritiče. Povsod po svetu ji posvečajo vso skrb, v naši lačni državi pa je krompir pastorek med kmetijskimi rastlinami, da ne govorimo o naši banovini, saj je bilo pri tisti lanskim anketi prav zares vse navzoče sram te naše mizerije. Referent je naglašal potrebo selekcije in so mu vsi pritrjevali. Ko pa je omenil, da se bodo urpri tega dela pokazali šele čez dolga leta in vprašal, kaj bomo pa dotlej počeli, ni vedel z njim vred nihče odgovora na to važno vprašanje.

Nepoučeni, napredka željni kmetje in tudi neki strokovnjaki vidijo rešitev iz te naše krompirjeve mizerije v uvajanju takšnih novih sort, ki so se v tujini najbolj obnesle. Krompir pa je hudo muhasta rastlina, in se nerada udomači v no. vih razmerah. Tudi pisec tega članka je uvozil pred desetletjem 10 sort iz tujine, toda ena sama se še drži: »Erstling« iz Holandske.

Drugi način izboljšanja je odbira ali selekcija najlepših grmuštev na njivi in izbija novega potomstva iz teh gomoljev. Zares ta način nekaj zaleže, vendar pa ni v stanju preprečiti izrojanja. Tretji način izboljšanja je prav uspešen, toda hudo težaven in so uspehi vidni šele po dolgi letih: prodobivanje novih sort s križanjem. Za to delo pa je potrebno mnogo znanja in veliko, veliko potrpežljivosti in vztrajnosti. Privatna pobuda bo morda tudi pri nas izpodbudila pridelovalce krompirja, da bodo pričeli glasno terjati svojo pravico, ki jim nesporno pritiče »pričo silne važnosti krompirja za našo kmetijsko gospodarstvo: vzgojno postajo za krompir, kakor jih imajo ne le povsod drugod v tujini, temveč tudi v sosednji savski banovini kar tri: v Osijeku, Gospiću in Zagrebu. Sploh je

treba naglasiti, da kaže savska banovina vso skrb za napredek kmetijstva.

Sorti »kresnik« in »oneidovec«, ki sta verjetno le klona iste sorte, sta se prav do bro udomačila v našem podnebnju, samo izrojevata se vedno bolj. Dolejši smo bili kar brez moči proti temu pojavu. Pred nekaj leti pa se je posrečilo ruskim strokovnjakom najti prav učinkovit in mimo tega tudi prav preprost način za zopetno pomladitve izrojenega krompirja. V ta namen sadimo krompir šele ob koncu junija in ga ob koncu septembra prav varno izkopljemo. Varo pravim zato, ker so ti gomolji še povsem mladikavi in povzročijo poškodba finega olupa prav rada gnitje. Gomolje razložimo drug do drugega na lešah v zmerno toplih kletih. Na pomlad pa posadimo te gomolje cele ob normalnem času in dobimo v je eni obilen pridelek, le po razvitih in, kar je glavno, zdravih gomoljev.

Zakaj se pomladi na ta način izrojeni krompir? Vemo, da se pokažejo razne dedne obremenjenosti šele v drugem delu rastne dobe. S tem, da vzamemo za vzgojitev potomstva mlade gomolje, se ne more, jo v njih razviti bolezenske osnove, ker so se zakrnele. Pisec tega članka je sam preizkusil ta način pomladitve na močno izrojenem oneidovec in dosegel lani na ravni preščetljiv uspeh. Številni gomolji so bili lepo razviti in niso kazali niti sledu izroditve. Močno izrojene sorte bo menda kazalo večkrat zaporedno pomladiti, da se povsem ostudijo degeneracijski zametki.

Tudi banska uprava je lani uvedla sličen poizkus na piščevu pobudo — kakor se čuje — na svojem posestvu v Polčah na Gorenjskem in smemo pričakovati, da bo v polni meri mogla potrditi resničnost ruskega doganjanja. Želeli bi bilo samo, da bi že te dni naš naprednejši kmetje pričeli s tem enostavnim početjem. Mernik lanskega krompirja in košček ječmenišča pač vsak lahko utrpi. Tako bomo prišli na cenen način in naglo do obilnih in kakovostno neoporečnih donosov krompirja.

Janko Kač

Nazadovanje naših klirinskih terjatev v Nemčiji in Češko-Moravski

Najnovjši izkaz Narodne banke o stanju klirinskih računov z inozemstvom zaznamuje občutno zmanjšanje naših klirinskih terjatev v Češko-Moravski. Saldo naših terjatev v Češko-Moravski je 8. junija dosegel najvišje stanje 24,7 milijona K; toda že v drugi četrtini junija je naglo zdrknil na 10,1 milijona K, v tretji četrtini pa se je nadalje skrčil za 6,5 milijona K, tako da je dne 23. t. m. znašal le še 3,6 milijona K. Razvoj tega kliringskega salda kaže, da v resnici ni bila upravičena pretirana bojazen glede bodočega razvoja našega plačilnega prometa s Češko-Moravsko, zlasti ker je saldo naraščal predvsem zaradi trenutne velike potrebe uvoza živil, dokler ni prišlo do obnove češko-moravskih trgovinskih odnošajev z Madžarsko in Rumunijo.

Tudi saldo naših terjatev v Nemčiji se je v tretji četrtini junija zmanjšal kar za 4 milijone mark, namreč od 18,50 na 14,54 milijona mark. To nazadovanje salda je bilo pričakovati glede na znatne kompenzacije klirinskih mark, ki so bile izvršene sredi junija, potem ko je bil povzrašen klirinski tečaj marke od 13,80 na 14,30. Nekrito potrebo po markah v višini skoro 100 milijonov din je tedaj Narodna banka krila naenkrat iz svojega portfelja.

Med ostalimi aktivnimi klirirngi je ome-niti še malenkostno povečanje salda naših klirinskih terjatev v Turčiji za 0,15 na 16,42, medtem ko je saldo naših terjatev v Bolgariji ostal na nespremenjeni višini 1,34 milijona din.

Med pasivnimi klirirngi zaznamuje klir-ing z Madžarsko povečanje našega dolga za 4,2 na 6,9 milijona din. klirirng s Poljsko pa za 1,9 na 18,2 milijona din. Saldo našega kliringskega dolga z Italijo, ki se je že prejšnji teden povečal za 4,8 na 38,6 milijona din je ponovno narasel za 1,5 na 40,0 milijona din. Nazadnje pa je naš klirinski dolg v Rumuniji za 1,6 na 5,2 milijona din.

Koncesioniranje mlekar-skih obrti in trgovin

Na osnovi § 60. odstavka 2. in 62. obrt-nega zakona je trgovinski minister v spo-razumu s kmetijskim ministrom in po za-slišanju zbornice predpisal uredbu, s katero se za obrti za predelavo mleka in za obrti za prodajo mleka in mlečnih proizvodov predpisuje dovolitev. Uredba, ki je objavljena v »Službenih novinah« od 22. t. m. določa naslednje: Obrti za predelavo mle-

ka in obrti za prodajo mleka in mlečnih proizvodov se smejo izvrševati samo na osnovi dovolitve, ki jo izda ban. Dovolitve za izvrševanje teh obrti se lahko dajo samo osebam, ki izpolnjujejo pogoje 1. in 2. odstavka § 61 obrtnega zakona (to so po-goj, ki in splošnem veljajo za koncesionirane obrti). Pristojni bani bodo določili, kdaj dobi ta uredba obvezno moč v posa-meznih krajih banovine oziroma v vsej banovini.

Vojaške vaje in delavske mezde

Ker vlada glede vprašanja obveznosti podjetij nasproti službojemnikom, ki mo-razo odslužiti vojaške vaje, pri mnogih delodajalcih nejasnost, je treba v pojasnilo podjetjem in delavstvu opozoriti na na-slednje zakonske določbe: Paragraf 221 obrtnega zakona pravi: Če je službojem-nik zadržan vršiti svojo službo zaradi opravljanja vojaške vaje, ne preneha nje-govo službeno razmerje in mu ostane pra-vica do denarnih prejemkov za čas štirih tednov, ako je poprej njegovo službeno razmerje nepretrgano trajalo vsaj leto dni (pri istem podjetju) in ako za čas vojaške vaje ne prejema od države ustreznih od-škodnine. Ta pravica pa službojemniku ne gre, če je dolžan vršiti svojo vojaško služ-bo v stalnem kadru. V smislu gornjih dolo-čil zakona mora delodajalec plačati služ-bojemniku mezdno ali plačo za dobo, ko je službojemnik pri vojakih, največ pa za štiri tedne. Od mezde ali plače se sme od-šteti le ekvivalent za hrano in stanovanje. V kolektivni pogodbi za stavbno in tek-stilno delavstvo je določeno, da se za hra-no in stanovanje v tem primeru odbije 7 din na dan. Po banovinskih odredbi o mi-nimalnih mezdah (čl. 8. točka 2) pa sme delodajalec od mezde odbiti največ 8 din za hrano in 2 din za stanovanje na dan.

Gospodarske vesti

— Nemško-jugoslovnski papirni kartel. Iz Beograda poročajo, da je bil te dni podpisani kartelni sporazum med našo in nemško papirno industrijo glede prodaje papirja na našem trgu. V sporazumu je določen predvsem kontingent za uvoz pa-pirja iz Nemčije (skupaj z Avstrijo in Češko-Moravsko) v našo državo, in sicer v višini lanskega uvoza, t. j. okrog 460 vagonov. Sporazum vsebuje tudi določbe glede cen, ki imajo namen preprečiti, da bi nemška industrija papirja kvarila vi-soke kartelne cene za papir v naši državi. Glede na ta sporazum je jugoslovnski papirni kartel te dni povzrašen cene pa-pirja.

— Ekonomski inštitut savske banovine. Poročali smo že, da so v savski banovini pri banski upravi ustanovili ekonomski inštitut za proučevanje gospodarstva. Ka-kor poročajo iz Zagreba, bo za ravnatelja tega inštituta postavljen dr. Mirko Lamer, izredni profesor trgovske visoke šole v Zagrebu. Dr. Mirko Lamer je eden naj-vidnejših znanstvenikov mlade generacije, znan gospodarski publicist, ki že nekaj let urejuje odlični gospodarski mesečnik »Ekonomist«. Naloga ekonomskega inš-tituta bo, da proučuje gospodarske proble-me savske banovine, da zbira statistično gradivo, ki je na razpolago v različnih oddelkih banske uprave, kakor tudi ostalo statistično gradivo, ki je na razpolago pri posameznih podjetjih gospodarskega zna-čaja ali pri gospodarskih združenjih.

— Tudi iz Subotice se industrija seli v Beograd. »Zephire«, delniška družba za iz-delovanje železnega in kovinskega blaga, ki ima v Subotici znano tvornico peči in tvornico emajliranih izdelkov, v Beogradu pa podružnično tvornico vijakov, je letos preselila vse svoje obrate v Beograd. V beograjskem industrijskem rejonu Višnji-ce je zgradila nove tvornične objekte in bo sedaj razširila svoje obratovanje.

— Nov rudnik železne rude. V Jugosla-viji imamo tri velike železne rudnike, in sicer v Ljubli, Vrešu in Topuskem. Se-daj poroča »Industrijski kurir«, da je pri-čel v večjem obsegu obratovati četrti ru-dnik železne rude »Rudna glavica« pri Dol-njem Milanovcu na Dunavu. Produkcija tega rudnika se giblje na višini 20 do 30 vagonov dnevno. Ruda se proda po večini v Madžarsko, vsebuje pa 50—60% železa. Podjetje namerava pretvoriti v delniško družbo s sedežem v Beogradu. Lastniki rudnika so inž. Mitrović iz Beograda in tekstilni industrijalec g. Hribar iz Ljub-ljane.

— Vinogradniki, ki svojih vinogradov še niso tretjič škropili proti peronospori, se opozarjajo, naj škropljenje izvršijo takoj po cvetenju vinske trte. Ugotovljeno so do sedaj štirje izbruhi bolezn, vendar škoda še niso občutne v vinogradih, ki so bili pravočasno in pravilno škropljeni. V prihodnjih dneh pa je pričakovati močnejšega nastopa bolezni, zaradi česar bo škropljenje po cvetenju posebno važno za omejitev bolezni. Zaradi istočasnega za-tiranja grozdnih sukačev (»črvičkov«) naj se bordska brozga uporablja v zvezi z arzenovimi sredstvi (Uranla zelenilom). Banovinski vinarski in sadjarski zavod, Maribor.

— Telefonski promet s Češko-Moravsko. Poštno ministrstvo objavlja v »Službenih novinah«, da se od 15. junija znižajo pri-stojbine za telefonske pogovore za 0,30 zl. franka, ker je nemška tranzitna taksa (prej avstrijska) znižana od 1,80 na 1,50 zl. franka.

— Prošnje za znižanje narodno-obramb-nega davka. Davčna uprava za mesto Ljubljano opozarja vse davkoplačevalce, ki še niso vložili prijav za znižanje na-rodne obrambnega davka, da to nemu-doma store, najdalje pa do 5. julija t. l. Do znižanja imajo pravico davkopla-čevalci, ki imajo najmanj 3 otroke stare pod 21 let.

— Seznam z davčnimi osnovami pri-dobnine I. in II. skupine, zvišanih, znižanih in novih obratov, so razgrnjeni v upogled pri mestnem poglavarstvu, in sicer za I. skupino od 26. junija do 3. julija in za II. skupino od 23. junija do 30. junija t. l. Vrstni red razprav je razviden iz raz-poreda, ki je nabit na uradni deski pri davčni upravi Ljubljana mesto.

— »Sava«, splošna zavarovalna delni-ska družba v Zagrebu, je imela dne 24. junija t. l. svojo redno 17. glavno letno skupščino za lansko poslovno leto. Iz po-ročila ravnateljstva in zaključnih računov je razvidno, da je družba »Sava« zaklju-čila svoje poslovanje s primernim dobič-kom v višini din 1.789.698,91 in da plača 11% dividende. Skupni prejemki dohodek »Sava« znaša din 34.673.129,05. Druž-ba je povečala svojo nepremično imovino z nakupom zgradbe na vogalu Zrinjskega trga in Praške ulice in je nepremična imo-vina izkazana v bilanci z din 12.376.944,36. Tehnične rezerve »Sava« znašajo din 12.525.134,08, garancijski fond pa din 38.793.842,65. Od svoje ustanovitve je iz-plačala »Sava« za škode din 294.230.439,58, kar najbolj zgovorno kaže važnost te na-še družbe v gospodarskem življenju naše države. —

— Licitacije: Pri strojnem oddelku di-rekcije drž. železnic v Ljubljani bodo na-slednje licitacije: 8. julija za dobavo ob-leke, kap, pogonskih in okenskih jermen, 10. julija za dobavo vzmeti, 11. julija za dobavo pločevine, 14. julija za dobavo firneža, sikativna, železnega minija, ka-trana, karbolineja, 15. julija pa za dobavo pisarniškega materiala.

— Licitacije. Fond za zgradbo stano-vanijskih hiš v Ljubljani razpisuje I. jav-no ofertno licitacijo za zgradbo ene dvo-nadstropne stanovanjske hiše na dan 13. julija. — Pri štabu letalstva vojske v Ze-munu bosta naslednji licitaciji: 15. julija za dobavo naotnikov za pilote, 17. julija pa za dobavo aeroplanskega bencina. — Pri vojno-sanitetnem zavodu v Zemunu bo 17. julija licitacija za dobavo volne. — Pri centralni direkciji drž. rudarskih pod-jetij v Sarajevu bo 18. julija ofertna li-citacija za dobavo hrastovega jamskega lesa.

— Dobre. Stab za utrjevanje v Ljub-ljani sprejema do 30. t. m. ponudbe za dobavo železne podzemne cisterne za ben-cin, do 3. odt. 4. julija pa ponudbo za do-bavo cisterne za bencin in nafto. — Stab mornarice v Zemunu sprejema do 3. ju-lija ponudbe za dobavo kovin, do 5. julija pa ponudbe za dobavo repičnega olja. — Uprava vojno-tehničnega zavoda v Kra-gujevcu sprejema do 30. t. m. ponudbe za dobavo hidravličnih dvigal, do 4. julija po-nudbe za dobavo hrastovih pragov in že-leza, do 10. julija po ponudbe za dobavo jesenovih desek. — Direkcija drž. rudnika Vrdnik sprejema do 30. t. m. ponudbe za dobavo jeklene rešetke, jermen in dvo-vrstnih krogličnih ležajev.

Borze

26. junija

Na jugoslovnskih borzah notirajo nem-ski klirinski čeki nespremenjeno 14,30. Klirinski čeki na češke krome so se trgo-vali v Zagrebu po 150 in v Beogradu po 150,50. Grški boni pa so se trgovali v Za-grebu po 31,50 in v Beogradu po 31,25. Na zagrebškem efektm tržišču je Vo-jna škoda pri mirni tendenci notirala 468.

Novi viničarski red pred banskim svetom

Ljubljana, 26. junija
Vprašanje viničarskega reda, ki je bilo predmet podrobne razprave današnjega izrednega zasedanja banskega sveta, se je o priliki banovinskih proračunskih razprav še ponovno ventiliralo. V zadnjem času pa je postalo posebno aktualno in nekateri govorniki so danes poudarili, da je pro-blem viničarjev, ki tvorijo dober del slovenskega ljudstva ob meji, prešel iz okvira svojega prvotno čisto socialnega značaja na široko nacionalno področje.

Na podlagi pooblastila po § 91 finančne-ga zakona in sporazuma, ki je bil dosežen med zastopniki vinogradnikov in viničar-jev na mariborski anketi 20. aprila t. l., je banska uprava pripravila načrt uredbe, ki v nekaterih važnih stvareh presega do-slej veljavni viničarski red, kakor ga je sprejela mariborska oblastna skupščina pred 11 leti. Po banovem ekspoziju se je razvila kratka, a živahna debata.

Seja se je pričela ob 9.30, zaključila pa opoldne. Po uvodnih formalnostih so bile na predlog banskega svetnika dr. Ravnikarja sprejete udanostni brzojavki za kra-lja in kneza namestnika Pavla ter po-zdravna brzojavka za ministrskega pred-sebnika.

Banov ekspozije

Ban je nato podal kratek ekspozije ured-be o službenem razmerju med vinograd-nikom in viničarjem. Opozoril je svetkoča na dosedanje zakonodajo o tej stvari, na delzna zakona iz let 1886 in 1898 ter na mariborsko oblastno uredbo iz leta 1923, ki je v veljavi sedaj. Posebej je omenil njene pomanjkljivosti: Viničarjem so mo-gli vinogradniki odpovedati službo brez navedbe razloga vsako leto v prvi polo-vici avgusta. Minimalne mezde niso bile določene. Problem oskrbe viničarjev za primere bolezni, onemoglosti, starosti in smrti ni bil rešen. Urejeno pa tudi ni bilo točno vprašanje viničarske vzposobljeno-sti. V takih prilikah se je gospodarski po-ložaj viničarjev slabšal od leta do leta.

Na mariborski anketi je bil pred do-brima dvema mesecema dosežen sporazum glede vzposobljenosti viničarjev, obvez-nosti pismene pogodbe, glavnih prejem-

kov, letnih obračunov, delovnega časa in nadur. Načelno so se sporazumeli tudi o ustanovitvi viničarskega sklada, v kate-rega naj bi prispevali vinogradniki, ki jim kmetijstvo odt. vinogradništvo ni glavni poklic. Ni pa bilo sporazuma o viničar-jevih službenih stalnostih, namreč o tem, da bi vinogradnik in viničar za neko vrsto let smela odpovedati pogodbo le izjemoma iz razlogov, ki bi se od vsega početka do-ločili.

Načrt uredbe določa na novo v glavnem: 1. obvezno kvalifikacijo viničarja, ki mora dovršiti vinarsko šolo ali devetmesečni viničarski tečaj, ali pa biti tri leta zaposlen pri vinogradniških delih in napraviti vi-ničarski izpit; 2. minimalne mezde; 3. re-lativno službeno stalnost za dobo petih let; vendar se prvo leto smatra za poizkusno dobo, po katerem je mogoče odpovedati pogodbo brez navedbe predvidenih razlo-gov; 4. viničarski sklad, iz katerega se bodo črpala sredstva za preskrbo viničar-jev v najtežjih primerih bolezni, delovne nezmožnosti in smrti in v katerega bodo vplačevali določene prispevke gosposki vi-nogradniki posestniki.

Za in proti uredbi

Po banovem ekspoziju je banski svet takoj prešel k podrobni razpravi o uredbi in posameznih njenih določbah. Razprava je trajala dobri dve uri in se je udele-žilo kakih deset članov banskega sveta. Po večini so zagovarjali interese vinograd-nikov in dokazovali, da so nekatere določbe novega viničarskega reda za vinogradnike pretežke. Protivili so se zlasti petletni po-godbeni dobi, 50% povšku mezu za nad-ure, kratkemu delovnemu času itd. Za-govorniki viničarskih interesov so zahte-vali, naj se nekatere določbe na korist vi-ničarjev še spremenijo ali vsaj bolj točno precizirajo, tako da jih ne bo mogoče iz-igravati.

Ban dr. Natlačen se je ob zaključku de-bate zahvalil govornikom za nasvete in predloge ter obljubil, da jih bo kar naj-bolj upošteval pri definitivni sestavi vi-ničarskega reda. Opoldne je zaključil sejo in s tem sedanje izredno zasedanje ban-skega sveta.

— 470 (v Beogradu je bil promet po 469). Tudi v ostalih državnih vrednotah ni bilo zaključkov.

DEVIZE

Ljubljana. Oficielni tečaji: London 206.10 — 209.30, Pariz 116.38 — 118.68, New York 438.84 — 444.87, Curih 995 — 1005, Milan 231.85 — 234.95, Praga 149.25 — 150.75, Amsterdam 2336.50 — 2374.50, Berhn 1770.62 — 1788.38, Bruselj 748.75 — 760.25. Tečaji na svobodnem trgu: Lon-don 256.60 — 259.60, Pariz 144.85 — 147.15, New York 5459.35 — 5519.35, Curih 1237.17 — 1247.17, Amsterdam 2906.93 — 2944.93, Bruselj 931.52 — 943.52.

Curih. Beograd 10, Pariz 11.75375, Lon-don 22.77, New York 443.6875, Bruselj 75.4750, Milan 23.34, Amsterdam 235.55, Berlin 177.95, Stockholm 106.9250, Oslo 104.35, København 92.7250, Sofija 5.40, Praga 15.00, Varšava 83.62, Budimpešta 87, Atene 3.90, Bukarešta 3.25.

EFEKTI

Zagreb. Državne vrednote: Vojna ško-da 468 — 470, 4% agrarne 62.50 den., 4% severne agrarne 59.50 — 60.50, 6% dalm. agrarne 85 — 86, 7% stabiliz. 99.75 den., 7% invest. 99.25 den., 7% Blair 92 den., 8% Blair 100 den.; delnice: PAB 213 den., Sečerača Osijek 80 den., Trboveljska 172.50 — 175, Osiječka Jevaeonica 150 — 165, Ja-dranska 320 den.

Beograd. Vojna škoda 469 — 470 (469), 4% agrarne 62.50 — 63 (63), 6% begluške 87.75 — 88 (87.75), 6% dalm. agrarne 85.50 — 86 (85.75), 7% invest. 100.50 — 101 (100.50), 7% Seligman 100 den. (100.50), 7% Blair 92.50 den., 8% Blair 100.50 den., Narodna banka 7400 — 7450 (7400), PAB 210 — 212.

Blagovna tržišča

ZITO

+ Novosadska blagovna borza (26. t. m.). Tendence čvrsta. Pšenica: 78/79 kg baška 152 — 154; sremka 152 — 154; slavonska 153 — 155; banatka 151 — 153. Rž: baška 135 — 137,50. Ječmen: baški in sremski 64/65 kg 145 — 147,50, jari 68 kg 180 — 185. Oves: baški sremski in slavonski 144 — 146. Koruza: baška 123 — 124; baška pariteta Indija in Vršač 123 — 124. Moka: baška in banatska »0g« in »0gg« 230 — 240; »2« 210 — 220; »5« 190 — 200; »6« 170 — 180; »7« 145 — 155; »8« 115 — 120. Fižol: baški in srem-ski bel 295 — 300. Otrobi: baški 108 — 110; sremski 104 — 106; banatski 100 — 102.

Za dijake planince

Ljubljana, 25. junija
Na prošnjo SPD in priporočilo kr. ban-ske uprave so spodaj navedene šole pri-pravile dijakom-planincem nekatere učil-nice za prenočišča. Uporabljajte jih čim bolj, toda ravnanje se točno po navodilih, ki jih bodo šolska vodstva izdala, kakor tudi po navodilih ki jih imate v svojile-gitimaciji. Kdor izkaznice še nima, naj si jo pravočasno nabavi v pisarni SPD, Aleksandrova cesta 4-I, ali pri svojih po-družnicah.

Ponovno vas pozivamo, da čuvate naše rastlinostvo v planinah, da hodite mirno po gorah — brez krika in vriskanja in ne valite kamenja po gorskih pobočjih!

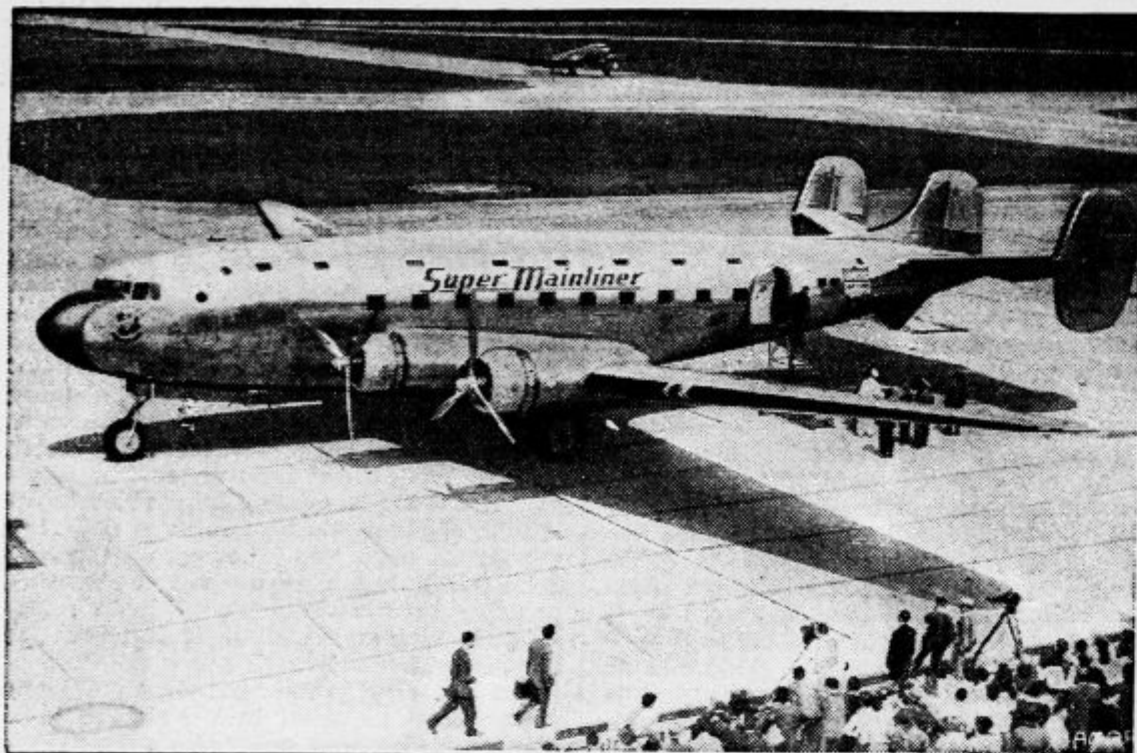
Ugodnosti v šolah udiijo:

1. Tržič: Narodna šola v Tržiču, ena soba; oglasti se pri SPD v Tržiču. Plača se od noči 2 din, pri šolskem slugi.
2. Podpeca: Narodna šola v Podpect-ena šolska soba. Oglasti se pri šolskem upravitelju. Plača se od noči 2 din.
3. Srednja vas v Bohinju: Oglasti se pri g. Hodniku, načelniku SPD.
4. Uskovenec: V planinskem zavetišču za pet oseb. Javiti se v Hodnikovem sta-nu na Uskovenju.
5. Planina Konjščica: Hodnikovo zaveti-šče za pet oseb.
6. Stranje pri Kamniku: Narodna šola: ena šolska soba. Oglasti se pri šolskem upravitelju. Od noči se plača 2 din.
7. Jesenice: Narodna šola: ena soba, štiri slamnjače. Javiti se pri SPD Jesenice ali pri šolskem upravitelju. Plača se od noči 2 din.

8. Kranjska gora: Narodna šola: ena soba. Javiti se pri SPD Kranjske gora (g. Lavtičar) ali pri upravitelju šole. Plačati je 2 din od noči.

9. Solčava v Logarski dolini: Narodna šola: ena soba. Javiti se pri upravitelju šole. Plačati je 2 din od noči.

Največje letalo na svetu

V Ameriki so izdelali novo veleletalo s štirimi motorji. V aeroplanu, ki tehta 30 tisoč kg, je prostora za 40 potnikov

Džingiskanov drugi pogreb

Kitajci so odpeljali ostanke svojega nekdanjega vladarja

Po nekem poročilu iz Čungkinga so pred kratkim odpeljali ostanke velikega mongolskega vladarja Džingiskana iz Mongolije v neznan kraj na severozahodno Kitajsko. Kitajska vlada je odredila ta prevoz, da bi prepeljala ostanke grobnice. Neko kitajsko poročilo veli, da so si hoteli Japonci z Džingiskanovimi ostanki zagotoviti podložnost vseh Mongolov, obenem pa so se hoteli masčevati za to, da je Džingiskanov vnuk, Kublajkan, v 13. stoletju poskušal zasedati Japonsko z brodom 4000 ladij. Ceremonij pred prevozom Džingiskanovih ostankov so se udeležili poveljniki v Mongoliji razdeljenih kitajskih čet. Sprevoz so spremljali dosežani čuvarki grobnice z mnogimi duhovniki in dostojanstveniki. Sprevoz je šel med drugim skozi obmejno mesto Šen-šija Julin, ne da bi se tam ustavil. Prirejane pa so bile bučne svečanosti, ko sta se prikazala meza, ki sta nosila z rumeno svilno pokrito krsto. Na čelu spreveda so nosili Džingiskanov meč, tisti meč, s katerim si je mongolski vladar ustvaril kraljestvo, ki je segalo od

Kitajske v notranjost Vzhodne Evrope in obsegalo tudi Indijo, Perzijo in Mezopotamijo. Le malo je manjkalo, da niso Mongoli tedaj zasedli sploh vse Evrope.

Po kitajskih poročilih ostanejo telesni ostanki tega močnega v novem počivališču do konca sedanje vojne, na kar jih bodo prenesli nazaj. Le izredne razmere so mogle sploh povzročiti, da je do tega prenosa prišlo, kajti v normalnih razmerah bi brez pristanka mongolskega naroda sveta sploh ne moglo priti do tega. Mongolski narodni svet, »kubiltaj«, pa bi težko dopustil, da bi se kdorkoli dotaknil narodnega svetišča, ki je že sedem stolet romarski kraj za vse mongolske rodove. Izročilo v ostalem trdi, da pravi grob Džingiskana, njegove najljubše žene Birte, njegovih sinov in njegovega velikega vnuka Kublajkana sploh ni bil v Etsin Hornu, kjer se vršijo vsako leto ceremonije v čast velikega kana. Neka pripovedka veli, da so Džingiskana z vozom, ki je vozil njegovo truplo v domovino, pokopali na nekem neznanem vrhu Deliginskega gorovja, pri izvirih Orona.

Skok z dojenčkom iz drvečega vlaka

Stvar, ki se lahko primeri samo v Afriki

Iz Durbana v Južni Afriki poročajo o svojevrstni nezgodi med železniško vožnjo. Ko je tamošnji vlak drevil z vso brzino po železniškem tiru, je planila neka domačinka z dojenčkom na hrbtni iz vagona. Padec je moral biti po sodbi potnikov usoden, zato so na prvi postaji obvestili policijo o nesreči. Policija je odredila, naj se preišče vse ozemlje vzdolž proge. Toda namesto dveh mrličev so našli policisti ob železniškem nasipu samo nekaj krvavih sledov in razbito stekleničko za mleko. »Mrličev ni bilo nikjer. Kmalu nato so ugotovili, da se nahajata mati in otrok deset kilometrov od prizišča nezgode. Mati je imela večjo rano na čelu, otrok pa je bil popolnoma nepoškodovan. Ženska je izjavila, da je skočila iz vlaka potem, ko ji je neki potnik omenil, da je postaja Inyoni že za njimi. Ni si mogla kaj, da ne bi »izstopila« kar mogoče hitro, da si ta način prihrani kos poti domov...

dovan. Ženska je izjavila, da je skočila iz vlaka potem, ko ji je neki potnik omenil, da je postaja Inyoni že za njimi. Ni si mogla kaj, da ne bi »izstopila« kar mogoče hitro, da si ta način prihrani kos poti domov...

Spanje polepšuje človeka

Hodite zgodaj spat in ne čitajte v postelji kriminalnih romanov!

Spanje za odpočitek nima nobenega opravka z lenarjem jutraj. Pozno vstajanje človeka ne dela levega, nasprotno, napravi ga težkega, mehkega, gobastega. »Lepotilno spanje« je spanje pred polnočjo.

Kdor se hoče okoristiti s tem poceni in izredno učinkovitim lepčilnim pripomočkom, naj odide torej že ob 10. zvečer v posteljo, prej pa naj odloži vse, kar bi ga moglo v spanju motiti, tudi žalostne in celo vesele misli. To je najtežje. Zato je dobro imeti pri roki kakšno pomirjevalno sredstvo, ki učinkuje že s samo svojo prisotnostjo. To bi bil n. pr. kamilični ali lipov čaj, ki uspava človeka že s svojim finim vonjem. Zadoštuje pa tudi kozarec oslajene vode z nekoliko kapljicami esence oranžnih cvetov.

Na Angleškem popijejo pozimi, preden ležejo spat, velik kozarec tople vode z nekaj whiskyja. Tople kopeli učinkujejo različno. Nekatere pomirjajo, druge pa razburjajo. To je treba preizkusiti. Vsekakor je priporočljiva zvečer, kadar ležemo zgodaj spat, le lahka večerja, v postelji pa ne čitajmo kriminalnih in podobnih romanov. Vsaj dvakrat na teden bi morali uporabiti takšno preprosto kuro s spanjem.

Francozi pod angleškim poveljstvom

Na skupni konferenci angleškega in francoskega generalnega štaba je bilo sklenjeno, da prevzame v primeru vojnih zapletov Daljni vzhod poveljstvo nad angleškimi in francoskimi vojaškimi enotami angleški poveljnik.

Vsi poljski odvetniki pojdejo pod zastavo

V Krakovu je bilo zborovanje advokatskega strokovnega združenja. Zborovalci so sklenili, da bodo odvetniki v primeru vojne vsi poljski advokati stopili kot prostovoljci v vojaško službo.

Množestveno zastrupljenje otrok

Civilne oblasti mesta New York so uvedle preiskavo v zadevi množestvenega zastrupljenja 368 otrok s hrano, ki je bila pripravljena iz španskega mleka in riža. V ljudski šoli na State Islandu je izbruhnil velik poplah med otroci, ki so jedli sendviče. Otroke so prepeljali v bolnišnico. Od 368 otrok so jih morali pridržati 113 v bolnišnici, ostalim so samo izprali želodec, potem so jih poslali domov.

Zaradi tega je njujorški župan La Guardia odločil sestaviti komisijo, ki bo stalno nadzirala hrano v šolskih zavetiščih. Zanimljivo komisije kontrolirale hrano v 15 kuhinjah.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

Francija gradi potapljaške zvonove

Giblivi splavi v Italiji

Francoski minister za mornarico Camille je dal te dni senatnemu odboru poslati o katastrofi francoske podmornice »Phenix«. Najprej je obrazložil domnevni vzrok nesreče, nato pa je pohvalil hrabrost posadke.

Čprav še ni dognano, kako se je potopila podmornica »Phenix«, je treba prav resno domnevati, da je udarila ob morsko črto ali pa se ji je pokvarila cev za spuščanje torpedov. Vse francoske podmornice so opremljene z Dawisovimi aparati za kisik. Francoska mornarica razpolaga tudi z dvema dokoma za dviganje potopljenih ladij. Prvi je v Cherbourgu, drugi v Toulonu.

Zdaj je ameriško mornariško ministrstvo dalo Franciji na razpolago načrt svojega potapljaškega zvona, ki se je slija obnesel pri reševanju še žive posadke iz »Squalusa«. Francoska vlada se je odlo-

čila, da bo takoj dala zgraditi pet takšnih potapljaških naprav. Francoske podmornice bodo tako urejene, da se bo potapljaški zvon lahko pritrdil na vsako ladjo. Medtem javljajo iz Italije, da delajo tam poskuse z gibljivim splavom za reševanje podmornic. Takšne poskuse so delali nekaj časa v Pulju. Posrečilo se je pri nekem poskusu rešiti potopljeno, odnosno ladjo iz globine 20 m. Podmornica, ki je pod vzela ta poskus, je ležala v kotu 12 stopinj. Italijanski splav se pritrdi na trup podmornice in se s pomočjo hidropnevmatičnega sistema dvigne na površino vsako pot s štirimi mornarji, ki so opremljeni z maskami za kisik. Splav predstavlja dragocen pripomoček za nesreče, ki bi se pri reševanju daleč od obale. Naprava ima tudi aparaturo, ki omogoča brodolomcem signalizirati položaj potopljene ladje.

Logika in morala svobode

V Parizu je bila te dni komemorativna seja v spomin 150. obletnice francoske revolucije. Sestanku je prisostvoval tudi državni prezident Lebrun. Navzoči so bili mnogi odličniki in predstavniki tujih držav, med njimi poslanik Rusije, Belgije, Jugoslavije, Grške, Brazilije in Argentine. Spominjski govor je imel Edvard Herriot. Izjavil je med drugim sledeče:

Deklaracija človeških pravic je in ostane osnova političnega humanizma in duša vse liberalne konstitucije. V teh strašnih časih, ko skuša moč in tiranija zopet zavladati svetu, je dobro, da se čuje odmev teh besed tudi na drugi strani naših mej. Deklaracija človeških pravic je nasprotni pol metafizičnega suženstva ter predstavlja logiko in moralo svobode.

Drama češkega oficirja

Te dni se je vršila večerna svečanost v prazno 50letnico Eiffelovega stolpa v Parizu. Ob tej priliki se je odigrala nenavadna tragedija.

Bivši češkoslovaški častnik z imenom Beneš, ki pa ni v sorodu z bivšim prezidentom ČSR, a je bil zadnji čas vojaški ataše češkoslovaške države v Parizu, se je vrnil iz višine 100 m v globino in je obležal na mestu mrtve. Redarstvo še ni moglo ugotoviti, če je po sreči nesreča ali samomor. Beneš je bilo komaj 35 let.

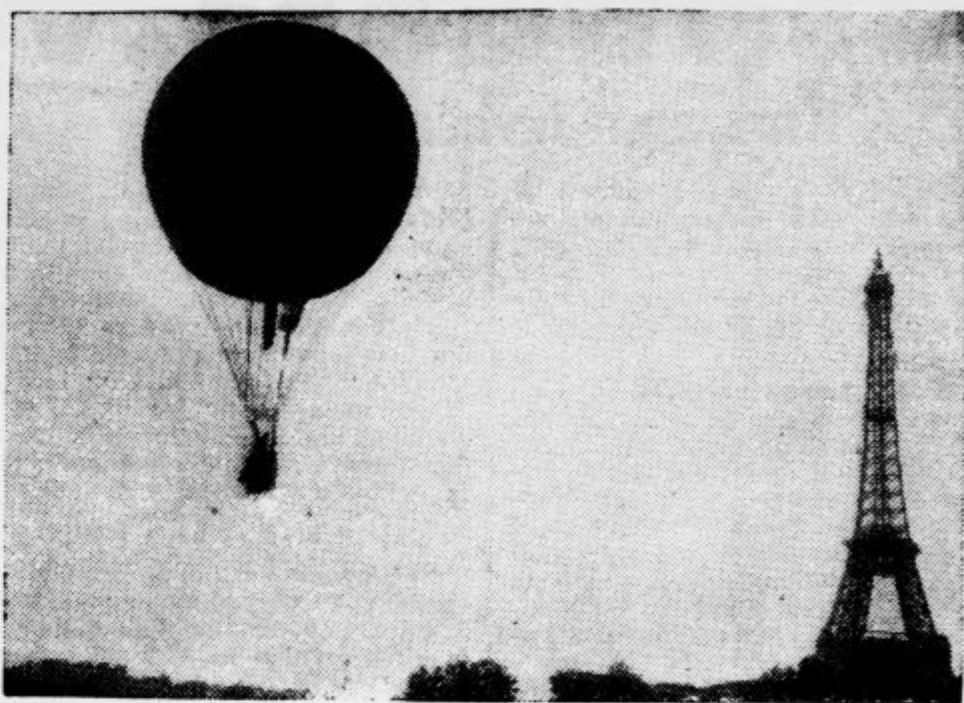
Pri svečanostih na Eiffelovem stolpu je sodelovalo na tisoče ljudi. Med gosti so bili prezident Francije Lebrun s soprogo ter vojvoda Windsorski, tudi s soprogo. Windsorski vojvoda se je udeležil proslave še posebej zaradi tega, ker je obhajal svoj 45. rojstni dan.

Sodelovanje proti japonskim predrznostim

Ameriški admiral Yarnell, ki je zavrnil japonske zahteve glede tujih ladij in se pridružil stališču Anglije in Francije na Daljnem vzhodu

Jubilej Eiffelovega stolpa

V Parizu so prošle dni z velikimi svečanostmi obhajali 50. obletnico Eiffelovega stolpa

Redek pojav zrcalenja

Mont Blanc, viden iz Kelmorajna

Vremenski letalec kölnskega letališča je opazoval te dni, ko se je dvignil v višino 4000 m, na južnem obzorju nenavadno gorsko verigo, ki se je izkazala pri natančnem ogledu za masiv Mont Blanca. Če si hočemo prav predložiti izrednost tega pojava, moramo misliti, da je med Kelmorajnom in Mont Blancom razdalja 530 km, ker pa zemlja ni ravna, temveč zakrivljena, je letalec videl najvišji vrh Alp tako rekoč »okrog vogla«. Računi nam pokažejo, da bi moral biti Mont Blanc visok vsaj 7000 m, če bi ga hoteli videti na takšno daljavo iz višine 4000 m, visok pa je v resnici »samo« 4800 m. Ker ga je bilo

videti v vsej njegovi obliki, je imel v tem primeru navidezno višino nad 10.000 m. Seveda se to ni moglo zgoditi na način, ki bi nasprotoval vsem naravnim zakonom, letalec Mont Blanca nikakor ni gledal »okrog vogla«, temveč gre le za razmeroma redek pojav zračnega zrcaljenja, fante morgane. Svetlobni žarki, ki so prihajali od Mont Blanca, so se med prehodom skozi ozračne plasti tako lomili, da so prispeli v krivulji, ki je ustrezala približno zemeljski krivlini, nad Kelmorajnom. Na takšen način nastajajo tudi varijetvi prividi, ki so posebno v afriških puščavah premotili in pogubili že marsikakega potnika.

Buciko iščejo v senu...

Kako je žepar okradel skopega draguljarja

Scotland Yard se je spravil na delo, ki sliči precej iskanju v kopi sena izgubljenih bucikov. Opornih točk ni nobenih. Gotovo je le to, da je hotel neki draguljar stopiti v bus baš v trenutku, ko je bila na tistem postajališču velika gneča. V tej gneči je postal draguljar, mister James Cargher iz odličnega Mayfaira, za vrednost kakšnih 2 milijonov dinarjev revnejši. Ta zaklad v podobi prstanov, zapestnic in briljantov je nosil namreč v svoji listnici in listnico mu je odnesel neznan žepar. Med briljanti je bil celo eden, ki je bil sam vreden okrog 600.000 dinarjev. Vse to je postalo plen spretnega zmikavca samo zato, ker si je hotel draguljar prilepiti vozno za dražji taksi in se je sprehajal s svojimi dragocenostmi med gnečo na prometnem kraju. Mister Cargher ne more dati absolutno nobenih podatkov, kakšen je bil storilec in ali jih ni bilo morda več.

Dva potresa

v Kaliforniji

Iz Holista v Kaliforniji poročajo, da so imeli tam nekaj potresnih sunkov, po jakosti močnejših od potresa l. 1906. Središče tega potresa je bilo med Cienega in San Benitom. Gmota škoda je znatna, človeških žrtev ni bilo.

Drugi velik potres so potresomerne naprave zabeležile na ameriški zvezdarni v Pasadena. Središče tega potresa je bilo oddaljeno kakšnih 200 km od opazovalnice.

Povratek iz Amerike

Angleški kralj in kraljica se izkrcavata v Southamptonu, kjer sta zopet stopila na domača tla

Reforma slovaškega pravosodja

Slovaški pravosodni minister dr. Fritz je izjavil, da bo reforma slovaškega pravosodja zelo težka, in sicer zaradi tega, ker je po dogodkih 15. marca odšlo mnogo čeških sodnikov iz slovaške dežele. Število sodnikov se je zaradi tega skrélo na polovico. Vlada v Bratislavi čuti te vrzeli in je sklenila, da bo pravosodje centralizirala po italijanskem vzorcu. Njena sodišča bodo imela tri instance: okrajno, okrožno in najvišje sodišče. Na Slovaškem bodo nanovo uredili tudi sistem kaznilnic.

A NEKDOTA

Znani estetik Friedrich Vischer je stal nekega dne z nekim prijateljem pred kletko gorile v zoološkem vrtu v Frankfurtu ob Meni. Gorila je sedel turobno v kotu svoje kletke in nič ga ni moglo spraviti bližje. Prijatelj je menil: »Glej, kako otožen je videti! Bog si ga vidi, kaj mu je na jetrih?« Vischer, ki je tedaj učil na stuttgartski politehnik, je odgovoril: »Meni je to znano. Zalosten je, ker ni izdelal izpita za človeka!«

VSAK DAN ENA

»Stopi tu še na prste, Janez, tako, kakor zdaj stojš, ne vidim ničesar...« (Berlingake Tidende)

Japonci so ukinili blokado pri Svatovu in so o tem ukrepu obvestili poveljnike angleških, francoskih in ameriških vojnih ladij...

Podpis francosko-turške pogodbe

Turški poslanik v Parizu Suad Davaz podpisuje francosko-turško pogodbo o Sandžaku-Aleksandriji. Na desni stoji francoski zunanji minister Bonnet

SPORT

Motodirka za I. zlato čelado Zagreba

Velika motociklistična prireditev na dirkališču v Zagrebu, na katero so povabljeni številni vozači evropskega slovesa

V Evropi prireajo letno dve tekmici za zlato čelado, in sicer v Monakovih in Parizih, zdaj pa bo tretje takšno tekmovanje v Zagrebu, ki bo odsejal stalno na sporedu. Letošnja dirka v Zagrebu bo še posebno pomembna zaradi tega, ker letos prvih dveh evropskih tekmovalcev za zlato čelado sploh ne bo.

Na te dirke so bili povabljeni najhitrejši in najboljši evropski mojstri, med njimi najboljši in najhitrejši dirkač in oficijelno priznani evropski mojster Martin Schneeweiss, ki je svoj naslov priporil v najostrejši borbi in z zmago nad najboljšimi angleškimi vozači. Dalje bo prišel Herman Gunzenhauser, evropski rekordar, ki ima že pet zlatih čelad in je znan med

najboljšimi vozači celine. Razen teh dveh bodo sodelovali še Oto Brindl, Karel Marxreiter, Hubert Hubman in še nekateri inozemski dirkači, poleg njih pa seveda vsi naši mojstri iz Zagreba, Beograda, Ljubljane in Maribora.

Premiera motociklistične dirke za prvo zlato čelado Zagreba bo torej izvedena v velikem in modernem stilu. Vse priprave in organizacijo vodi poseben inozemski strokovnjak in organizator Lajoš Cabeš, ki je že začel s prvimi deli.

Vsa podrobna obvestila o tej prireditvi se dobijo v prostoru I. Hrvatskega Motokluba (tajništvo) v Zagrebu, Pod zidom št. 8 (telefon 42-89).

V nekaj vrstah

Prijateljski nogomet v Kranju

Preteklo nedeljo sta v Kranju enajstoričnik SK Kranja in SK Svoboda iz Ljubljane odigrali prijateljsko tekmo, ki se je končala z zasluženim zmago 3:1 (1:1) domačinov. V vodstvo je prišla Svoboda v 23. min. prvega polčasa, nakar je Kranj tik pred odmorom izenačil. Kranjčani so v drugi polovici igre dosegli še dva gola. Igra je bila še dovolj zanimiva in so domači znatno prekašali nasprotnika, zlasti v polju, kjer se je odlikovala krilka vrsta. Napad je znal lepo zaigrati do kazenskega prostora, potem pa se je njegova umetnost nehala ob nasprotni obrambi. Svoboda je imela najmočnejše orožje v ožji obrambi, ki je morala opraviti res težko delo.

Tekmo je sodil g. Dorčec iz Ljubljane. Se nekaj nedeljskega nogometa

Razen beogradske tekme med BSK in Slavijo ter bolognske tekme med Bologno in Venusom, v katerih sta s 3:0 odnosno 5:0 zmagala prvoimenovana kluba in o katerih je pisalo že ponedeljsko »Jutro«, je bila v nedeljo odigrana še tretja tekma za srednje-evropski pokal, in sicer med Ujpestom in Ambrosiano v Budimpešti. Ujpest je v tej tekmi zmagal s 3:1. Ker je teden dni prej Ambrosiano zmagala samo z 2:1, se je Ujpest s skupno razliko golov 4:3 kvalificiral za vstop v naslednje kolo. Tukaj bo imel za nasprotnika zmagovalec med BSKom in Slavijo.

Po nedeljskih kvalifikacijskih tekmah za vstop v ligo, ki so se v glavnem končale z zmagami favoritov, so se za finale po pasovih kvalificirali Bata iz Borova, Vojvodina iz Novega Sada, SSK iz Skoplja in Krajišnik iz Banjaluke.

Lahkoatletski mitingi v Zagrebu in Subotici

V Zagrebu so v nedeljo izvedli lahkoatletsko tekmovanje za prvenstvo zagreb-

škega podsaveza, ki pa glede udeležbe tekmovalcev, pa tudi glede doseženih rezultatov ni bilo na posebni višini. Tekmovanja se je v glavnem udeležila mladina. Od boljših rezultatov sta vredna omenbe časa, ki sta jih dosegla Kaiser (Makabi) in Straker (Concordia) v teku na 800 m z 1:59.2, odnosno 2:00.8, dalje čas Kotnika (Conc.) na 1500 m s 4:09.2, ter časa Tauerja (Makabi) in Drenajca (Conc.) na 100 m z 11.4. V skoku v daljino je bila dosežena znanaka 6.61 m (inž. Šoštarč, Makabi), v skoku v višino pa 1.75 m (Bach, Železničar in Abramović, Hašk).

V Subotici so imeli velik lahkoatletski miting z glavnoudeležbo iz Beograda, navzočni pa so bili razen iz domačih klubov tudi atleti iz Novega Sada, Pančeva in Niša. Po klubih je zmagala Jugoslavija, med posameznimi rezultati pa je bil najboljši Lenertov (BSK) skok v daljino s 7.145 m, ki je boljši od jugoslovenskega rekorda. Isti atlet je skočil ob palici 3.70 m, Mikić (Jugoslavija) pa je dosegel v skoku v višino znamko 185 cm, v troskoku pa 14.50 m.

V Zagrebu so imeli slednjič še tekmovanje za žensko prvenstvo zagrebskega podsaveza, na katerem so ugodno iznenadile nekatere Mariborčanke, članice tamkajšnjega Rapida, med njimi predvsem Brandstätterjeva.

Za hrvatsko ligo so že določeni termini

V nedeljo so v Zagrebu žrebali pare za prvenstvo tekmovanje v hrvatski nogometni ligi, v kateri bo sodelovalo 9 klubov, članov »Hrvatske sportne sloge«. Tekmovanje je razdeljeno na 9 terminov in se bo začelo 27. avgusta, končalo pa 22. oktobra t. l. V vsakem izmed izrebranih terminov bodo na sporedu po štiri tekme, eden izmed sodelujočih klubov pa bo vsak termin prost.

SK Ljubljana. Danes strogo obvezen trening dveh garnitur. Igramo tekmo za trening. Postave na običajnem mestu.

Anglija in Vzhod

Resnost trpimcinskega spora — Pogajanja z Rusijo
Huda preizkušnja za angleške živce

London, 21. junija

Zadnje dni je atmosfera nad Anglijo spet težka in nervozna. V ozračju se čuti kakor bližajoča se nevihta nova kriza. Nekaj mesecev so nam govorili, da bo vse mirno, dokler ne bo zetev pod streho. Kmalu bo zdaj ta rok potekel... Pojavljajo pa se tudi drugi znaki, da se napetost zopet blizu višku.

Najprej imamo Daljni vzhod. Zadnja leta smo imeli vojne, krize, okupacije, spremembe zemljepisov, ali nikdar ni bil britanski imperij tako neposredno prizadet, lahko rečemo: napaden, kakor je zdaj v Tencinu. Anglija je izgubila težke milijone v trgovini na Vzhodu, odkar traja vojna na Kitajskem. Izgubila je mornarje in ladje v španskih vodah, kjer so jih bombardirali zrakoplovi in »neznanec podmorice«. Ali milijoni so se zaslužili spet na druge načine, ladje in njih mornarji so bili žrtvovani v upanju, da je bilo vse le bolj slučajno in da bo tako prej prišlo do miru in sporazumljenja.

Ali v zadnjem tednu so se vsi optimistični načrti in upanja grdo zmaličili. Še preden so časopisi in radio razburili deželo, smo slišali iz parlamenta, da je mr. Chamberlain naznanil, kako težak in resen je položaj na Daljnem vzhodu. Takoj so uradni krogi tudi spoznali in javno priznali, da ni dvoma, da se ves konflikt ne suče okoli štirih Kitajcev, osumljenih političnega umora, kojih izročitev zahtevajo Japonci od britanske oblasti v Tencinu, ampak da gre v principu za to, da hočejo Japonci izsiliti, da preneha vsa Kitajska naklonjenost politika britanske vlade. Gre za to, če bodo Angličani lahko še sami svoje gospodarji na Daljnem vzhodu. Nekako nenavadno hitro je vlada v Londonu to pot spregledala, kako resen je položaj in kaj je vse na tehtnici. Saj po navadi so skušali vsako krizo omiliti z omalovaževanjem in ji odbiti konico s kompromisi. Zanimivo bo, kako se bo to razvijalo.

Razen Daljnega vzhoda je tudi bolj bližnji vzhod, Rusija. Bolj ko kdajkoli prej gre Rusija danes Angležem na živce. Tudi če so angleški živci še tako močni, ti dolgi tedni, zdaj že meseci pogajanja in negotovosti jih močno rahlijo.

Ne moremo reči, da ljudstvo na splošno želi prisrčnih in prijateljskih odnosov z Rusijo. Boljševiška revolucija s svojo okrutnostjo je še vse preblizu in se ljudem tukaj upira. Saj še francoske revolucije ki je že poldrugo stoletje za nami, ne morejo razumeti in dosledno vidijo v njej le grozoto in nič dobrega. Razen teh grozotev v novi ruski zgodovini ne poznajo ničesar drugega. Krivda za to je gotovo na obeh straneh: Angleže moreš imenovati vse prej kakor uka in znanja želne, na drugi strani se je Rusija še odevala in prikrivala s plašcem skrivnosti, čeprav je že itak odmaknjena tako daleč od Evrope. Spomin se, kako me je presenetilo kot nekakaj izjemnega, ko smo po veliki noči obiskali londonska trgovska pristanišča na Temzi in nam je v skladiščih, kjer je svetovno tržišče za volno, star preprost mož, ki služi tam menda že pol stoletja, pokazal nakopičene bale volne, prodane v Ru-

sijo in pripomnil: »Običajno mislimo na Rusijo kot deželo nereda in zmešnjav, ali kar sem tukaj, še nisem nikdar videl, da bi kupci tako natančno in vestno označili in razporedili svoje blago, kakor je ta ruska volna.«

Ali praktični smisel trgovcev, ki ga imajo Angličani v polni meri, jim je pomagal, da so uvideli, da jim je Rusija v primeru vojne neobhodno potrebna. Oni, ki so prvi prišli do tega spoznanja, niso imeli težav, prepričati vso deželo o tem. Soicalisti so seveda že od nekdaj ponavljali željo za ožje odnose z Rusijo. Postali so bolj glasni in odločni o tem med krizami, ki so se vrstile v zadnjem letu. Od lanske jeseni sem so se jim pridruževali bolj in bolj pogosto tudi glasovi s konservativne strani.

Po dogodkih v letošnjem marcu se je vsa teža na tehtnici prevrnila na stran Moskve in Anglija je bila le malo začudena in zelo zadovoljna, ko se je zbudila in čitala, da je sam angleški ministrski predsednik prvič počastil sovjetskega poslanca s svojo prisotnostjo pri njegovi večerni recepciji. Prvič so bili takrat na sovjetskem poslanstvu tudi lord Halifax, Churchill in vsa druga elita londonskega političnega in družabnega življenja, spopolnjena z žensko lepoto, bleščicami dragulji in dragocenimi kožuh. Čez noč je poslanik Majski postal središče družabnega zanimanja...

V takem zadovoljnim in bleščem ozračju so se začela pogajanja za sklenitev angleško-ruske zveze. Koliko lahko in preprosto se je zdelo vse takrat pred več kot dvema mesecema. Menda prav zato so Angličani mislili, da bo lahko ugnati Ruse v kozji rog, saj tega si nikdo ne prikriva, da sta obe stranki računali le s koristmi, ki si jih bodo pridobili iz kupcije, in je zato bilo vse premalo medsebojnega spoštovanja in ozirov. Angličani so zavzeli stališče najbolj trdih trgovcev, Francozi jim pravijo »manieres d'epiciers«. Rusi so postajali zato še bolj nezaupljivi, oprezní in — nezadovoljni.

Medtem je Anglija garantirala svojo pomoč Poljski. Potem Rumunji, Grčiji in Turčiji. Spet ta nesrečni Vzhod, so godrnjali ljudje in se spraševali: zakaj bi šli mi v vojno za Poljsko, Rumunijo, Grčijo ali Turčijo? Vendar ni bilo treba dosti govoriti, da so videli, da gre za Anglijo prav toliko kakor za Poljsko ali kakor drugo navedenih držav. Lahko rečemo, da je angleško javno mnenje doživelo pravo revolucijo v zadnjih mescih, iz angleško zavednih so ljudje postali kontinentalno zavedni. In to v najboljši volji in upanju, da bodo s tem napravili konec večnim krizam.

Zadaj za vsem tem je bila pogodba z Rusijo kot nekaj gotovega, nekaj neobhodno potrebnega. Nihče pa ni vedel tega bolj točno kakor oni v Moskvi. Če pa je blago bolj potrebno, se plača višja cena zanj. Rusko stališče je zaradi tega postalo tako močno, da lahko zahtevajo skoraj vsako ceno. To jim je gotovo v nemalo zadoščenje, ker premočnograt se Anglija zdaj spomni, kolikokrat je poslanik Majski obiskal zunanje ministrstvo in prošil za sodelovanje med Anglijo in Rusijo. To je bi-

lo takrat, ko se je začela državljanska vojna v Španiji, ponovilo se je, ko so se začele težave zaradi nesrečne Češkoslovaške. Vedno znova je zaletel na gluha ušesa in na vljuden odgovor, da je za to še prezgodaj.

Na splošno imajo tukaj še zdrav občutek za to, kaj jim je potrebno, in menda ni danes časopisa, ki ne bi pisal v prid zveze z Rusijo. Kar čudno je bilo pred tednom dni čitati »Daily Mirror«, ceneni konservativni dnevnik z velikansko naklado, ki je vse do zadnjega zagovarjal politiko pomirjevanja in popuščanja, sedaj pa je začel pisati za brezpogojno zvezo z Rusijo in proti vsem kompromisom z Nemčijo.

Pravijo, da je pred tedni angleška vlada že hotela opustiti pogajanja, ker se ji je zdelo za malo, da bi tako prosičala okoli Moskve. Premislila pa si je, vgriznila v kisljo jabolko in poslala v Moskvo posebnega odposlanca mr. Stranga. Pogajanja se sedaj nadaljujejo, vse te tedne pa visi nad Anglijo kot Damoklejev meč možnost,

Na vse strani dolžna je pobegnila

Orožniki pa so odkrili njeno skrivališče

Gradec pri Litiji, 25. junija.

Ob koncu lanskega leta se je naselila v Gradcu kuharica Micka in ustanovila menzo. Njena kuhinja je kmalu prišla na dober glas in je imela Micka zmerom dovolj gostov, ki so se radi posladkali z njenimi dobrotami. Ko ji je začel obrat naraščati, je dobila Micka še mlado pomočnico iz litijskih hribov. Mlado dekle je bilo seveda zelo veselo, ker ji je Micka obljubila mesečno plačo 400 dinarjev.

Zadnje čase pa se je razvedelo, da Micka ni preveč nagla plačnica dolgov. Vrednost prevzetega, a neplačanega mesa pri mesarju je narasla že na več tisočakov. Ko je mesar potolžil svoje težave z Micko nekemu prijatelju, mu je ta povedal, da je dolžna Micka precejšnje zneske tudi nekaterim drugim obrtnikom. Tako je Micka ostala na dolgu za stanovanje, za kruh in še nekatere druge potrebščine, predvsem za špecerijo.

Kljub temu pa je za menza lepo napredovala, saj so tam takoj časi, da se delajo dolgovi. Micka je hotela svojim gostom nuditi tudi razvedrilo, zato si je nabavila prvovrsten aparat pri našem trgovcu z radijskimi aparati. Tako trgovca še ni dospela vest, da stoji Micka s svojimi dolgi v precej rahlih nogah. Dal ji je aparat na obroke tako kakor drugim.

Prav dozorek z radijskim aparatom je ožakal nesolidnost kuharice Micke. Na obroke kupljen in še neplačani radijski aparat je odnesla Micka v Ljubljano in ga je prodala za smešno nizko ceno. Dobila je zanj le nekaj stotakov, čeprav je bil vreden več tisoč dinarjev.

Dolgoprstniki

ne mirujejo

Celje, 25. junija.

V soboto so se vtihotapili neznanci v Sodnovo gostino v Bukovem žlaku pri Celju in odnesli gostilničarju 15.000 din. Istega dne so odnesli g. Kostomajcu v Cretu pri Celju 300 din.

V soboto okrog 22. se je pojavil pred trgovino Regine Šegove na Cesti na grad blizu Skalne kleti neznan moški in se sumljivo smukal okoli hiše. Hotel je vlomiti v trgovino, domači so ga pa kmalu opazili in pregnali. Dve uri pozneje je hotel neznanec vlomiti v Pristovski gostilno na Krekovem trgu. Domači, ki so se belili, so ga opazili. Možak je nato pobegnil.

V noči na nedeljo so obiskali tatovi stanovanje upokojenega ravatelja mestnega mlina g. Možine v Jenkovi ulici 19. Iz stanovanja so odnesli več oblek in nekaj jestvin. Danes se je pojavil neznanec v veži hiše na Kralja Petra cesti 22. Razklenil je mrežo na oknu, se splazil v trgovino g. Gobca in mu odnesel obleko. Polcija in orožniki so pridno na delu, da izsledijo vlomilce.

Sokol

Sokolsko društvo Ljubljana-Štepanja vas priredi na praznik sv. Petra in Pavla svoj letošnji javni telovadni nastop. Nastopili bodo vsi oddelki, ki se na to pridno pripravljajo. Začetek telovadbe bo ob 16. uri. Po telovadbi so sokolska telovadba s plesom, bogatim srečelovom in šaljivo pošto. Vabimo članstvo bratskih ljubljanskih in sosednih društev, kakor tudi prijatelje sokolske misli, da se udeležijo te prireditve v čim večjem številu. Pohitite ta dan v prijamo štepanjo vas, ker boste gostoljubno sprejeti in dobro postreženi. (—)

Sokolsko društvo v Planini pri Rakeku. Naše društvo se marljivo pripravlja na svoj letošnji telovadni nastop, ki bo v nedeljo 23. julija. Ker se bo pri tej priliki razvil naraščajski prapor, se vrši nastop pod geslom »Naraščajski dan in zbor omejnega sokolstva«, da se na ta način tudi zunanji poudarek pomenu mladine. Prireditve bo v večjem obsegu in sodeluje tudi vojaška godba iz Ljubljane. Pozivamo vse Sokole in prijatelje od blizu in daleč, da se že zdaj odločijo in zabeležijo ta dan za obisk Planine. Zato še enkrat: 23. julija vsi v Planino na naraščajski dan.

Iz življenja na deželi

Iz Zagorja

— Praznik gasilcev. V nedeljo 2. julija bo naša gasilska četa na slovesen način proslavila 30letnico svojega obstoja. Na proslavo se naši gasilci marljivo pripravljajo. Zjutraj bo sprejem gostov pri obeh vlakih ter pri Borisku v Toplicah. Potem bo skupen odhod h gasilskemu domu. Po službi boji bo ob 11. krenil sprevoz do Toplice in potem nazaj na letno sokolsko telovadišče. Po kosilu bodo skušnje za poldanski nastop, čigar začetek bo ob 15. Pred nastopom bodo odlikovali štiri usta, novnike in šest članov, ki se požitvalno udeležujejo pri četi že 30 let. Pokrovitelji jubilejne prireditve bodo ministri g. Snoj, generalni ravnatelj TPD g. Skubec, ravnatelj zagorskega rudnika g. inž. Kolka in župan g. Prosenec. V soboto zvečer ob 20. bo članstvo počastilo spomin umrlih tovarštev na zagorskem pokopališču ter pri spomeniku vojnih žrtev. Hišni posestniki bodo na dan jubileja okrasili svoje hiše z zastavami, pri vsej prireditvi pa so sodelovala naša rudarska godba.

ki raste iz dneva v dan, da bo prišla Nemčija do nekega sporazuma z Rusijo in si preskrbela, če ničesar več, vsaj njeno nevarnost in si s tem zavarovala hrbet. Tako je laže razumeti, da angleški živci niso več tako neobčutljivi in da se jim večših prikazujejo strahovi. Mnogi primerjajo Ribbentropa s starim Bismarckom, ki je vedno delal na to, da se ne bi pretgale vezi z Rusijo. Morda bi bil danes svetovni položaj čisto drugačen, če bi zadnji nemški cesar temu principu bolj zvesto sledil in polagal več važnosti na rusko silo kakor na avstrijsko pomoč.

Pri vsem tem zavlačevanju igra važno vlogo, da nihče ne more prav spoznati ruske zagonetke in ugotoviti, kakšno moč danes ona predstavlja, bodisi kot vojaška sila ali politična. Nikjer ni konca in odgovora ugibanju, kjer se njeni cilji pričenjajo in končujejo, kako bodo njene poti vsmerjene in kako močna je za doseg svojih namenov. Lynx.

Z Jesenic

— Slovenska služba boja bo na praznik sv. Petra in Pavla 29. t. m. ob 10. v dvorani Delavskega doma na Savi. Vstop k službi boji je vsakemu prost ter je vsakdo dobrodošel. Za vernike starokatoliške cerkve je udeležba strogo obvezna.

Iz Litije

— Ljubljanska kolesarska četa v Litiji. Te dni smo imeli pri nas na obisku četo ljubljanskih kolesarjev. Četa vojakov je dospela po cesti za Savo. Na našem Glavnem trgu je bil stik vojaštva. Po koncu, nem izletu so imeli kolesarji odmor. Ljudem je bilo izredno všeč, da so se fantje, ki so iz vseh delov naše države, obnašali tako prijazno in prišrčno. Gasili so si žejo le z mlekem in češnjami, ki jih prinašajo zdej naši hribovski kmetje polne koše na prodaj v Litijo. Na mah so bile prodane vse zaloge, kar je bilo seveda posebno všeč hribovskim ženicam, ki so brž izpraznile svoje zaloge in odšle domov. Malo pred polno so se kolesarji spet zasedli svoja vozila in se vrnili v svojo garnizijo.

— Uspešni češnjevi sejem. V nedeljo je bil prirejen na dvorišču litijske ljudske šole, ki jo je dal ljubeznivo na razpolago naš znan kmetijski organizator g. Drago Rostohar, češnjevi sejem. Izbrano sadje, ki je bilo nameščeno v košarah in zabojčkih, je bilo postavljeno na tržnih stojalih. Na trg je bilo postavljeno res lepo, izbrano sadje. Kmetje so dali pač najboljši. Zaradi večnega deževja je namreč mnogo češenj tako razpokanih, da ne bi šle v denar, pa so kmetje našli še dovolj izbranega sadja, ki je zadovoljilo vse. Na češnjevi sejem je prišlo tudi precej zunanji kupcev. Nekateri češnje so dosegli tudi cene 4.50 din za kilogram. Večino sadja so prinesli na sejem kmetje iz Sv. Križa in okolice. Kresniška okolica ima namreč že svoje odjemalce v Ljubljani. Na Petrovo bo spet prirejen češnjevi sejem, v primeru lepega vremena na šolskem vrtu, sicer pa v šolnih vrtih.

R A D I O

Torek, 27. junija

Ljubljana. 12: Mojstri plesne glasbe (plošče). — 12:45: Poročila. — 13: Napovedi. — 13:20: Koncert Radijskega orkestra. — 14: Napovedi. — 18: Samospevi in dvospevi ob spremljevanju klavirja: ga. Dragica Sokova, gđ. Štefka Korenčanova, prof. M. Lipovšek. — 18:40: Pomen narodne svobode in blagostanja (prof. E. Bojc). — 19: Napovedi, poročila. — 19:30: Deset minut zabave. — 19:40: Nac. ura: Knjževni pregled. — 20: Vesela dijaška zabava (plošče). — 20:20: Fr. Bevkova komedija »Partija šaha« (člani Nar. gl.). — 22: Napovedi, poročila. — 22:15: Vesela godba Radijskega orkestra.

Beograd. 16:45: Lahka glasba. — 18:20: Solisti in plošče. — 20: Klavirski koncert. — 21:40: Plošče. — Zagreb. 20: Plošče. — 20:30: Prenos iz gledališča. — Praga. 19:45: Pesmi. — 20: Zvočna igra. — 21:10: Orkester. — 22:20: Plošče. — Varšava. 21: Kantate. — 21:55: Klavirske skladbe. — 22:15: Komorni koncert. — Sofija. 18: Lahka in plesna muzika. — 19:30: Bolgarske pesmi. — 20: Komorne skladbe. — 21: Pesmi. — 21:40: Ples. — Dunaj. 12: Orkester. — 16: Vesela muzika. — 18:20: Beethovne variacije. — 20:15: Kompozitni odgovorjajo. — 22:30: Za zabavo in ples. — Berlin. 19: Čajkovskega skladbe. — 22:15: Godba za ples. — 22:30: Lahka glasba. — München. 20:15: Pevski večer. — 21:15: Orkestralni koncert. — 23: Poskočni ritmi. — 24: Nočni koncert. — Pariz. 19: Lahka godba. — 20:30: Spevotigra. — 21:45: Plošče. — 22:45: Plesi.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

ZAHVALA

Vsem sorodnikom, prijateljem in znancom, ki so sočustvovali z nami ob bridki izgubi naše ljubljene mame, gospe

FRANČIŠKE OCVIRK

roj. ZAJC

jo obiskali v njeni bolezní, pospremili v tako častnem številu na njeni zadnji poti izrekamo našo prišrčno zahvalo.

Sveta maša zadušnica se bo darovala v torek, dne 27. junija ob 7. uri zjutraj v farni cerkvi Sv. Petra.

LJUBLJANA, dne 25. junija 1939.

Žalujoči ostali

Naznanjamo žalostno vest, da se je smrtno ponesrečil naš družabnik in poslovodja, gospod

BORIS JENKO

Neumornemu sodelavcu ohranimo časten spomin.

Tovarna filca d. z o. z.
Mengeš

L. WINDER:

Gospod iz Konopišta

Roman o Francu Ferdinandu

(Avtoriziran prevod)

Franc Ferdinand si je v Saint-Mauriceu nekaj dni ubijal glavo s tem pismom. Previdna, plašljiva Zofija je rekala sleherni dan: »Nikar ga ne poslušaj!« Pri tem ni mislila na narode, ki morajo v vojni izkrmaveti, ne na mlade ljudi, ki morajo na vojni izgubiti življenje, niti ne na matere, ki morajo v vojni izgubiti sinove. Misli je na nevarnost, ki je grozila ljubljenski moži in nji, če bi božja previdnost hotela, da bi našel sovražnik nepričakovano pomoč in bi dobil vojno. Misli je na veliki dan maščevanja in zmagovalstva, ki je sanjala o njem že ves čas od poroke, na dan ko bo Franc Ferdinand vendar še sedel na prestolu, ona pa zraven njega. Misli je na dan, ko ji Franc Ferdinand, vsem odpovedim na kljub, položi krono na glavo. Misli je na dan, ko bo njen prvorojeni sin, vzlic vsem odpovedim dobil naslov cesarjeviča. Prisojala si je moč, da uresniči vse te sanje. V stari državi naj za naprej ne velja nič drugega kakor volja novega cesarja. Voljo novega cesarja je hotela utrditi s jeklom svoje ljubezni, s preizkušeno čarodejno močjo, ki ji je bila pomagala, da si je osvojila ljubljensko moč, strla odpor starega cesarja in vseh sovražnikov, prisilila srce ljubljenskega moža k zvestobi in ga za zmerom odvrnila od vseh drugih žena. Če pa ne bi bilo več države,

tedaj tudi ne bi bilo cesarja, in konec bi bil sramota in blaznost. Zato je morala Franc Ferdinand nenehoma svariti. Res bi bila Zofija prav tako rada kakor Franc Ferdinand kaznovala in uničila nepokorno Srbijo, ki se je upala groziti mogočni habsburški državi; a kdo je mogel z vso gotovostjo reči, da bi bila mala slovanska kraljevina v vojni z Avstrogrsko zapuščena in brez pomoči? Ali je bilo res gotovo, da Rusija ne bi mogla pomagati svoji mali varovanki? Pa tudi če bi imel Conrad prav — ali ne bi bilo od sile lahkomišelnost, prezirati svareče, razsrejene glasove, ki so prihajali iz Anglije in Francije? Premisli vse to, ne daj se naščuvati, je Zofija vsak dan šepetala zamišljenemu, neodločnemu možu. »Dokler je mir, je najimenu zmagovalstvu samo stari cesar na poti; kakor hitro bo pa vojna napovedana, se bo vse zamažalo.«

To pa še ni bilo vse, kar je Zofija navajala proti vojni. Prosila je zamišljenega, neodločnega moža, naj pomisli, da bi vojna, pa naj se konča z zmago ali s porazom, v vsakem slučaju prinesla samo škodo, ako ne celo katastrofo. Če bi Avstrogrska v vojni zmagala, tako je šepetala Francu Ferdinandu, bi bila to zmaga starega cesarja, ki bi ob koncu svojega življenja, prebogatega s porazi in udarci, še kot mrtvec zmagovalno odrival naslednika v temo. Če bi pa Avstrogrska izgubila vojno, ne bi bil pravi žalujoči stari cesar, temveč Franc Ferdinand, ki bi bil ukanjen za bodočo lavorike in ne bi imel nikoli več možnosti razviti svojjo moč in dokazati svojo veličino.

Franc Ferdinand je poslušal njene besede, saj so bile besede ljubezni. Ne brezsmiselne, zaljubljene besede, ki pripravljajo ljubečemu toliko večjo radost, kolikor več je v njih nespameti in nesmisla — kako dolgo je že bilo, kar se je opajal z nespametnim ljubezenskim jecljanjem in sam jecljal prav tako nespametne ljubezenske besede! — ne, Zofijine besede so bile pametne in razumne, čeprav so bile besede ljubezni. Ali je bila ljubezen manjša, ker ni več čutila v pijani omotici, v mili brezsmiselnosti, v milem jecljanju dveh bitij, ki se utapljata v samopozabi, pravega, edinega smisla življenja? Ne, tudi razumnost in preudarnost, s katero je zdaj Zofija prosila in prigovarjala, je bila ljubezen. Ljubezen je delala Zofijo bistrooko in bistromno, ljubezen ji je odpirala oči. Videla je nevarnost, in on, ki jo je poslušal, je moral priznati, da je pametno in razumno paziti na nevarnost in misliti na njo. Toda razen Zofijinega pametnega, razumnega svarečega glasu, glasu zaskrbljene ljubezni, je slišal v svojih prsih še drug glas, ki je prvega, svarečega, pametnega in razumnega, razdražljivo preglašal. To je bil glas neznoznega razočaranja nad izgubljeno mladostjo in neizžitim življenjem, ki se je že strašno bližalo starosti, glas jeze, besnosti, togote, upora proti silam, ki so hotele, da bi še in še čakal, križemrok, od dne do dne, od leta do leta. Ali ni bila nevarnost, ali ni bila najnevarnejša pustolovščina boljše od tega neznoznega čakanja? Ali ni bila vojna edina možnost, presekati ta smrtni pokoj, končati mučno mirovanje in postaviti stari red, ki ni bil določen od Boga, temveč od mrzkega mumijskega kabineta, na preizkušnjo božje sode? Franc Ferdinand se je boril s temi vprašanji in poslušal te glasove, neodločen in vendar še radostno poživljen od misli, da se mora nekaj zgoditi in da se bo nekaj zgodilo. Pisal je pritiskajočemu Conrardu, ki mu je postajal od daleč spet ljub in drag, da je v misli na obračun s predznimi Srbi nekaj zapeljivega in da ni treba imeti s sovražniki potrpljenja, ako se generalni štab sam zaneša na to, kar pravi. Cesar se bo sicer branil voj-

ne, toda on, Franc Ferdinand, pride kmalu na Dunaj in bo tam podpiral Conradove načrte. Voljan je tudi, da v bodoči vojni prevzame vrhovno poveljstvo nad armado.

To pismo je napisal Franc Ferdinand, ne da bi Zofija kaj vedela. Nikoli ji ni povedal, da se je odločil za vojno ali da odobrava Conradovo hlepenje po vojni. Pritrjeval ji je, da je vse, kar navaja proti vojni, pametno in razumno; in priznaval je, da bi bilo strašno, če bi si zaradi »srbskih svinj« nakopal sovraštvo z Rusijo, kajti prijateljstvo z Rusijo spada prav tako v njegov program kakor zveza z Nemčijo. Zofija pa je poznala vse skrivne misli in želje ljubljenskega moža. Kadar ga je videla, da razsaja zaradi ničevega vzroka, zaradi nerodnosti kakkega sluge ali zaradi slabega vremena, je vedela, da je njegova neznozna nestrpnost, neznožno čakanje tisto, kar ga dela besnega. Vedela je, da si iz obupa želi vojne. Srce se ji je krčilo. Z umno zvijačo, kakor pred poroko, ga je vodila po vseh potih. Hotela je preprečiti snidenje in razgovor med Conrardom in Francem Ferdinandom, ki se je bil na pol že odločil za vojno, in je radi tega napenjala vse moči svoje zvijačnosti, da bi zavlekla bivanje v Saint-Mauriceu, čeprav je razen neobzdanega načelnika generalnega štaba še marsikdo zameril prestolonasledniku, da se dá ob času krize zadrževati v švicarskem zdravilišču. Zvito je Zofija prigovarjala zamišljenemu, otožnemu možu, naj gleda na dogodke od daleč, kakor v gledališču, in prepušča vso odgovornost cesarju. Ali ni bilo bolj prijetno in pametno sedeti v Švici in brati, kako mučen okvir dobiva šestdesetletnica vladanja, ki jo bo slavil Franc Jožef letošnjo zimo? Med tem, ko je stari cesar sprejemal poklonitev plemstva, je tržaško prebivalstvo demonstriralo in kričalo: »Dol Avstrija!«

MALI OGLASI

Letovišče

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

V planinskem letovišču

oddam čez počitnice stanovanje s kuhinjo boljši družini. Pisni na ogl. odd. Jutra pod »Ugodno lepota« 15805-38

Kampa, kam?

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Pozor izletniki v Polhovgrajsko dolomite!

Na Vidov dan, v sredo, — vozi avtomob. z Boršnikovega trga v Polhovgrajec ob pol osmih jutraj in nazaj ob šestih zvečer. 15802-18

Službo dobi

Vsaka beseda 50 par, za davek 3 din, za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 12 din

Restavracija

1506 ofitirski dom v Kragujevcu in to 1. septembra. Ponudbe pošljite do 15. julija. Za pogoje se obrnite na upravo doma. 15653-1

Trg. nastavljenca

železnarja z daljšo prakso, spretnega prodajalca, sprejem z boljšimi pogoji. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Soudeležba mogoče« 15472-1

Frizerko

večjo železno, vodno ondulacijo za letovišče na Gorenjskem ter brivskega pomočnika, sposobnega, sprejme takoj Rožič, Celovška cesta 79. 15833-1

Šivilj. pomočnico in vajenka

sprejem. Ponudbe na podružnico Jutra v Celju pod značko »Vestna moč« 15831-1

Brivskega pomočnika

mlajšega in vajenka, sprejem takoj. Bradac Stane, Medvedova c. 22, Ljubljana VII. 15826-1

Kuharico

perfektno k dvema osebam sprejem takoj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Čez dane« 15819-1

G. T. Rotman:

S Pegazom — okrog sveta

80
Že so bili pri njem. Na žalost gospod Vrtačnik ni razumel njihovega jezika — menda so govorili po italijansko. Gospod Vrtačnik je s prstom pokazal na motor, rekel »tiff, tiff!« in potrkal ob prazni tank za bencin. Zdjaj so Italijani razumeli kako in kaj, in kmalu je bil »Pegaz« spet založen z gorivom.

Urejuje Davorin Ravljen. — Izdaja za konzorcij »Jutra« Stanko Virant. — Za Narodno tiskarno d. d. kot tiskarnarja Fran Jeran. — Za inseratni del je odgovoren Alojz Novak. — Vsi v Ljubljani.

Pouk

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Konverzacija

francosko in nemško za višjelečnice čez počitnice izjem. Lep letoviški kraj. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod šifro »Sigurne uspehe« 15815-4

Strojepisni pouk

(za časa počitnic). Večerni tečaj, oddelki od 17 do 1/8 zvečer, za starejše dame in gospe od 1/8 do 9. zvečer. Novi tečaj se bodo pričeli 3. julija 1939. Najnižja solnina. Moderna in največja strojeopisnica s 40 pisalnimi stroji raznih sistemov. Vsa tozadnja pojasnila dobite dnevno do 8. ure zvečer pri ravateljstvu. Christoforova učnega zavoda, Ljubljana, Domobranska cesta 15. Telefon 48-43. 15816-4

Manufakturst

premični pouk. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod šifro »Vzletna praksa« 15834-2

Iščem službo

v mestu ali na deželi za skladiščnika ali slugo. Položaj kavčijo. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15806-2

Vajenci (ke)

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Deklica

15 let stara je dovršila osnovno in 2 razr. mešč. šole, bi se rada izučila za šiviljo ali frizerko v boljšem salonu v mestu ali na deželi. Hrano in stanovanje se event. plača. Franjo Škrbec, Lož. 15720-44

Vajenke

za umetno vezenje in predtisk, sprejme Matek & Mič, Franciškova ulica. 15671-44

Brivskega vajenka

sprejem, prednost kateri so se že učili. — Slavko Koren, brivec, Dolenjska cesta 48-g. 15514-44

Vajenka

z 1 1/2 leta učne dobe, s 4 razr. mešč. šole, hčerka železnarja, se želi izučiti v trgovini. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15810-44

INSERIRAJ V »JUTRU«

Prodaj

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Parkete in parketne odpadke

ugodno proda Ivan Šiška, tovarna parketov, Metelkova ul. 4, telefon 22-44. 15818-6

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

Orehova jedra

zdrava in lepa po din 20. in orehe po din 6. — nudi SEVER & KOMP., Ljubljana. 15835-6

Stroji

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Kleparski stroj

(Tafelschere) skoraj nov, 1 m dolžine, prodam za 1.000 din. Rozin Milos, Trbovlje. 15824-29

Posest

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Parcelo

z najugodnejšimi stavbnimi zahtevami prodam Martino, Ljubljana, Prule 8. 15620-20

Tvornica

popolnoma urejena za barvanje, beljenje, spretnost itd. tekstil. z vsemi stroji in dobro zaposlena ugodno napredaj. — Informacije: Martinušič, Varazdin. 15812-20

JAVNA LICITACIJA

na carinarnici v Vilharjevi.

V petek, dne 30. junija ob 9. uri se bo vršila javna prodaja raznih predmetov s sledečo sklicno ceno:

1 avto Fiat 6 cil. 27 HP, s sklicno ceno din 5000.—

174 kg volnene preje s sklicno ceno din 6.600.—

1 selitev stanovanjske opreme tež. 3950 kg sklicna cena din 8.500.—

1 stabilni motor rabljen — sklicna cena din 800.—

1 volnena preproga sklicna cena din 300

103 kg specialnega lepila sklicna cena din 500.—

Razen tega nekoliko rabljenih koles ter drugih drobnjarij.

Iz pisarne glavne carinarnice v Ljubljani, štev. 12848.

OLLÄ

GUM...? PREIZKUŠENA IN ZAHTEVANA od 1895 L

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

Stanovanje

odda

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Dvosob. stanovanje

oddam. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 14832-21

Lepo 2 sobno stanovanje

z malo kuhinjo, oddam avgusta. Florjanska 22-1. 15825-21

Stanovanja

izide

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Stanovanje

eno ali dvosobno, za avgust izide družini, oddam 1. julija v Glediški ulici. — Najraje uradniški osebi. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15803-21a

Soboda

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Opremljeno sobo

večjo, razno, oddam 1. julija v Glediški ulici. — Najraje uradniški osebi. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15808-23

Opremljeno sobo

lepo in razno, oddam stalnemu solidnemu gospodu. Naslov v vseh poslovalnicah Jutra. 15804-23

Sobe išče

Beseda 1 din, davek 3 din za šifro ali dajanje naslova 5 din, najmanj 17 din

Stanovanje

za visokošolca, z dobro hrano, družinski stik, izjem za visokošolca, najraje pri družini stavb. ing. ali arhitekta. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod »Soliden« - resene. 15835-23a

Solčno sobo

opremljeno, s posebnim vdom v bližini Trbovlja, izjem za 1. julij. Ponudbe na ogl. odd. Jutra pod šifro »Soliden« 15827-23a

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«

INSERIRAJ V »JUTRU«